

რეტენატუნა და სეროვნება

N1

01/2007

1522
2007

შეგების

ჯანსუღ
ჩარკვიანი

შეგების

გურამ
დოჩანაშვილი

მსჯელობა

რადიო თორღია

აღივლი

კონსტანტინე
ბამსახურდია

ქინა

ოლიკო ჟღანტი
(კნუტ ჰამსუნი)

თაბუკანი

ჰერმან
ზულერმანი
ინგლისური
პოეზია

თეატრი

ალექსანდრე
ძოდრაშვილი

მუხიჯა

ოღისაი
დიმიტრიალი

რადიშ თორდია

ქალი თეთრ კედელთან

რადიშ თორდია

ვარდისფერი დღე

ლიტერატურა და სეროვნება

ISSN 1512-3189

N1(13)

01/2007

ყოველთვიური ჟურნალი

Author and publisher of project:
VAZHA OTARASHVILI

Literature And Art

დამფუძნებელი, პროექტის
ავტორი და გამომცემელი:

ვაჟა ოთარაშვილი

მთ. რედაქტორი

ტარიელ ხარხელაური

პასუხისმგებელი
მდივანი

ზურაბ თორია

რედაქტორები

დავით შემოქმედელი
ვერიკო ზამთარაძე

მხატვარ-დიზაინერი

მალხაზ თავაძე

გარეკანის მხატვრობა

რადიმ თორდია

რედაქციის მისამართი:

რუსთაველის გამზ. 42

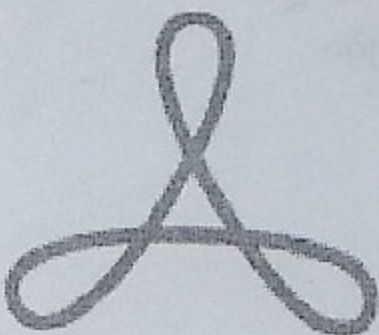
ტელ.: (+995 32) 93 18 69;

(+995 99) 25 60 14.

E-mail: vajao@mail.ru

Web: www.litandart.com.ge

გამოცემის სპონსორია

მ ა გ თ ი ა ო მ ი

ს ა რ ნ ე ვ ი

ქართული

- 5 გუჩამ დოჩანაშვილი - ჩაც უფრო მახსოვს,
და მეტად მაგონდება /იმდანი/
- 25 ჯანსუღ ჩახვიანი - ლექსები
- 27 გიგორჯი ხობაძე - ჯახუხელის ქვეყანა
- 30 გივი ბუჩია - ლექსები
- 32 ევა ცაგახელი - მოთხრობები
- 38 გიორგი მახაჩიძე - ლექსები

თარგმანი

- 40 ზეჰმან ზედეჰმანი - სამობაო აღსახება
/თახგმნა ნანა ნოზაძე-ჯულაშვილმა/
- 44 ინგლისური პოეზია - /თახგმნა იმა ჯანგიჩაშვილმა/

სუბლიტიტი

- 46 ხათუნა ჩაჩანიძე - გამოსავალი მედამ ახსებობს

მუსიკა

- 51 ნანა ქავთახაძე - „აბესალომის“ ინტეგრირებული

თეატრი

- 58 მანანა გუგუჩაიძე - მეზენია ჩიტები

კინო

- 63 ოლივო ფლენტი - ენუტ ჰამსუნის
ქვეყანის მიხედვით

მხატვრობა

- 74 ინგა ქაჩია - მსახიობი მხატვრის პოეტისათვის
/იანე თოხია/

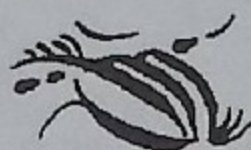
არქივი

- 80 კონსტანტინე გამსახუდია - ილია ქავთახაძე

- 84 ფოტოგრაფიები

საქართველოს
საგარეო
საგარეო

ქაბუა ადრეადა, ზაქარა ზაქარა, ზაქარა ზაქარა,
პაპა ზაქარადა, პაპა ზაქარადა, პაპადა ზაქარადა,
ზაქარა ზაქარა, ზაქარა ზაქარა, ზაქარა ზაქარა, ზაქარა ზაქარა.

ქართული „ლიტერატურა და ხელოვნება“ არც ერთ
პოლიტიკურ მიმდინარეობას მხარს არ უჭერს და მხოლოდ
ქართული სულიერების, კულტურის, მწერლობისა და
ხელოვნების აღორძინების საქმეს ემსახურება

ვულოცავთ
სრულიად საქართველოს
შობა - ახალ წელს!

24926

შობამან შენმან, ქრისტე
დმერთო,
აღმობრწყინვა სოფელსა ნათელი
მეცნიერებისა,
რამეთუ, რომელნი ვარსკვლავსა
მსახურებენ,
ვარსკვლავისაგან ისწავეს
თაყვანისცემაჲ შენი,
მზეო, სიმართლისაო, რომელი
აღმობრწყინდი
მაღლით აღმოსავლეთით, უფალო,
დიდება შენდა!

საქართველოს
პარლამენტის
ეროვნული
ბიბლიოთეკა

**მისი უწმიდესობის, საქართველოს
კათოლიკოს-პატრიარქის ილია II-ის სიტყვა,
წარმოთქმული 2006 წლის 14 დეკემბერს ჟურნალ
“ლიტერატურა და ხელოვნების“ I-XII ნომრის წარდგენაზე**

ბატონო ვაჟა, ქალბატონებო და ბატონებო!

გულითადად მოგესალმებით ყველას და გილოცავთ ამ ბედნიერ დღეს!

ჟურნალი, რომელსაც ჩვენ განვიხილავთ, შესანიშნავად გვიჩვენებს ქართული ხელოვნების მაღალ კულტურას. ქართველი ადამიანი გენიალური ადამიანია. ეს ნიჭი მოგვცა ღმერთმა, მაგრამ ამ ნიჭს უნდა გამოვლინება, რაც სწორედ ამ ჟურნალში გამოვლინდა. მე მინდა დღეს მოგილოცოთ ეს, მაგრამ მე ასევე მინდა შეგეხოდნეთ ისეთ საკითხს, რომელიც ჩვენ ძალიან გვაწუხებს, ეს არის წიგნის კითხვა, წიგნის სიყვარული. ხალხი გატაცებულია მიწიერი ცხოვრებით და საკუთარ თავზე ზრუნვით და წიგნი აღარავის ახსოვს. და, აი, ჩვენ იქნებ ვიფიქროთ იმის შესახებ, თუ როგორ დავაბრუნოთ წიგნი, შევავსოთ ჩვენს ახალგაზრდობას წიგნის კითხვა. მე მიმაჩნია, რომ დიმიტრი უზნაძის განწყობის თეორია შეიძლება გამოგვადგეს ჩვენ აქ და ეს უნდა იყოს გამოყენებული ჩვენს სასწავლებლებში.

ღმერთმა დაგლოცოთ!

ფერეიდნელმა ქართველებმა იციან ასეთი დალოცვა: ღმერთს ებარებოდეთ!

ღმერთმა ბედნიერი შობა-ახალი წელი გაგიტენოთ!

გურამ ფოხანაშვილი

ჩაც უფრო მახსოვს, და
მეტად მაგონდება:

(ეგრეთწოდებული
“ავტობიოგრაფიული რომანი”)

განვიზრახე-რა, და მეგონა რომ ჩემი ჭკუით მყარად გადავწყვიტე „კაცი, სახელად ნოე“-ს შემდეგ დამსახურებულ თუ დაუმსახურებელ პენსიაზე გავსულიყავ ანუ გადავსულიყავ ანუ აღარაფერი დამენერა, მაგრამ, თქვენც არ მომიკვდეთ, პატარა ხანში, ათიოდ დღეში ისევ წამძლია მოუსვენარმა როგორ თუ მანვალე-ბელ-მაბედნიერებელმა სულმა, და — მოგონებებს არ შევუდექი მე-ნაჯიჯგნი როგორ და როგორ მაინც ბედნიერი კატორღელი? —

ჩემი თავი, ამ მეუღლისისა, იმდენად აღრი-დან მახსოვს თუნდ ორიოდ წამის გაელვებით, რომ უხერხულიც კია ამისი საჯაროდ გამოჭე-

დასაწყისი

ნება ანუ ქალაღზე გადმოტანა, ხოლო ჩემი ამქვეყნად დაბადება რაც მართალია მართალია წამდვილად არ მახსოვს (რა მეხუმრება... კალმისტარი მაქვს, ხელში).

დავბადებულვარ 1939 წლის 26 მარტს, ანუ ძველი და ნაღდი სტილით 13 მარტს რომელი დღეც ყოველთვის, აუცილებლად შედის დიდ მარხვაში; დიდმარხვისეულია; აპრილის დასაწყისში გამოფუყვანივართ „გურმანი კამოს“ სახელობის ქუჩაზე მდებარე სამშობიაროდან, ბებიაჩემის მონაყოლიდან კი იმ დღით თურმე თოვლდაც და ქუჩებში თოვლ-ჭყაპი იდგა, არ ვიცი რამდენად სიმართლეა ეს რადგან ბებიაჩემს უბოროტო ფანტაზიები (მაგრამ მაინც მიუღებლობა რადგან თუმც უბოროტო მაგრამ ტყუილია... მაგრამ ეჰ, პროზავ, პროზა...) წამიწამურად სჭირდა მაგრამ ამას თავისი საკმაოდ (თუ ძალიან დიდად...) მახვილგონივრული განსჯით ახლობლების შვებისათვის სჩადიოდა. მიმიყვანეს იქვე, წაიმობანდიტო ელბაქიდის სახელობის აღმართის (და რაღა თქმა უნდა დაღმართისაც — გააჩნია თუ, სიდამ მოდიხარ...) 12-ში ვცხოვრობდით, ორ-ოთახიან ბინაში ბებიას მშობლები, ბებია-ბაბუა, დედამა და მე.

დედაჩემის დედა, მერი (მარიამ; — 28 აგვისტოს დაბადებული; მაგრამ შინაურობაში — ფაცა) ერმალოს ასული კორძაია ისეთი ენა და საქციელმოსწრებული ქალი იყო, მსგავსი ხუმრობების მოზღვავებულად პატრონი? — ეგებ ბევრს, მაგრამ მე არ შემხვედრია. ერთადერთი, ვისაც მასავით იუმორის უკიდევანო გრძნობა აქვს ჩემი ჯერჯერობით ერთადერთი შვილიშვილი თინათინა, რომელიც გარეგნობითა და ფერებით მამაჩემის დედას, რუს ბაბუშკას — ოლლა იაკობის ასულ გუსევას ჩამოჰგავს, ხოლო ხუმრობა-დიდადნარევი ხასიათით — დედაჩემის დედას, უცნაურია.. თუ ეგებ არა.

დედა და მამა ადრე გაშორდნენ ერთმანეთს, რაც იმ დროისათვის, „მონესრიგებულ სოციალისტობია“-სას დიდი იშვიათობა იყო. სკოლამდე მე თუმც ძალიან მტკივნეულად, მაგრამ შედარებით ნაკლებად განვიცდიდი ამას, რადგან მამაჩემის ორ უახლოეს მეგობარს — ძია შალიკო გოგნიაშვილს და ძია ვახტანგ გოგიბედაშვილს მეორე და მესამე მეუღლეები ჰყავდათ, მამაჩემს კი, პეტრე იოსების ძე დოჩანაშვილს ცოლი აღარ მოუყვანია — „არ მინდა გურამს დედინაცვალი ჰყავდესო“-ო, ისე კი, გარეგნობით კარგი მამაკაცი იყო (ყოველ შემთხვევაში ქალებს მოსწონდათ) და „ნაშები“ს ხშირად იცვლიდა. ეს მე რაც შემთხვევით ვიცი და ისე კი, ვინ იცის... და რადგან მამაჩემს და მის ორ მეგობარს შვილები კვირაობით (მაშინ შაბათი არ იყო „დასვენების

დღე" ... ისედაც რომელ დასვენებაზეა შაბათ-დღით ლაპარაკი) სხვადასხვა გასართობ ადგილებში დავყავდით, ჩვენ სამივეს — ჩემზე ერთი წლით უფროს გოგი გოგიბედაშვილს და ერთი წლით უმცროს ოთარ გოგნიაშვილს ეს ბუნებრივ რამ-ად მიგვაჩნდა.

დაგვატარებდნენ ცირკში, ზოოპარკში, თოჯინების თეატრსა და კინოთეატრებში, ერთხელ კი როცა მოზარდ მაყურებელთა რუსულ თეატრშიც წაფუყვანივართ ეს რატომღაც არ მახსოვს (თურმე როგორი სიმძაფრისდა მიუხედავად) თუმცა მაშინ მთელი 3 თუ 4 წლისა ვყოფილვარ. ამას ძია შალიკო გოგნიაშვილი რომ იხსენებდა, როგორც კეთილს, რა სათნოს, ისედაც წყლიან, ძალიან სოველ თვალეში სიცილისაგან მეტად ეძალებოდა ცრემლი და, ჰყვებოდა, რომ, თურმე:

ვსხედვართ ეს ექვსნი — სამი მამა და სამი შვილი პარტერში და, რაღაც პიესაში თურმე ავი მეკობრეები კეთილ-გემისამგზავრებს — *пассажиры*-ებს, რაღა... — პიესა აკი „მითომ“- აა, ამიტომ ვხუმრობ ჩემი ჭკუით რუსულადც ჰამაც, — თურმე აუგად-ცუდად ეპყრობ-ექცევინ და გადმოუხედავს ძია შალიკოს ჩვენზე, ბავშვებზე — ძალიან ხომ არ მოქმედებს ესე-ამბავი ბავშვებზეო და, იგონებს, ჯერ დიდი გაკვირვებით: კაცო, დავიხედე და სადღაა გუროშკი (მამაჩემი ათასგვარ მოსაფერებელ სახელს იგონებდა ჩემთვის; ერთ-ერთი „გუროშკი“ იყო), ელდა მეცა, სად უნდა გაპარულიყო, შეშფოთებულან მამაჩემიც და ძია ვახტანგიც, არიქა ბავშვიო და უცებ რაღაც გაძლიერებულ ხმაურზე გაუხედიათ სცენისაკენ და რას ხედავენ — აქ ძია შალვას უცილობელი სიცილი აუტყდებოდა ხოლმე, — გაპარულა კი არა მთლადაც სახალხოდ ასულა, ავარდნილა ეს ჩვენი გუროშკი სცენაზე და, ურტყამს და ურტყამს, მაგრამ რას ურტყამს იმ მეკობრეებს, ცალთვალ-შავადახვეულებს პირატობა ეგრე არ უნდაო, როგორ უბედავთ ამ კაიმგზავრებს ხელების შეკვრას და წამებასო და, დაბნეულია თურმე მთელი იმ-სცენიური ისი-დასი პირატებიან-პასაჟირებიანა და აღარ იციან რა ქნან, მაგრამ შემოჭრილა თეატრის მარად ფხიზელი ადმინისტრაცია თავიანთ დირექტორ — მოლარეიანა, ამოურბენიათ ჩვენს მამებსაც საგანსაცდელიო -მართლაც სცენაზე, კაცო ძლივს დავაშოშმინეთ ეს არსენა-გუროშკი მხოლოდ იმით რომ ფოიედან ვერ გამოგვყავდაო, — იცინოდა, როგორ კეთილად იცინოდა ძია შალიკო გოგნიაშვილი, და სიცილის ცრემლების მონმენდას ძლივსდა აუდიოდა, — ძლივს გაგიყვანეთ, ისევ ძალიან ინევდი იმ მხოლოდ პროფესიითლა „დამნაშავე“ მსახიობებისაკენ და, კეთილად დამთავრების ფინალამ-

დე რომ მივიდოდა სპექტაკლი ეს ბილეთების კონტროლიორმა გამცნოო და რადგან უამისოდ არ ტოვებდი იქაურობას ისე შეგიყვანეთ პარტერში და გაყურებინეთ ფინალი ოლონდ შუაში ჩაგისვით პეტრემ და მე და ყოველ შემთხვევაში შენს მხრებზე მაგრად გვექონდა დადებული ხელებიო, —

ასე ყოფილა თურმე ჩემი პირველი „შერკინება“ იმ ბოროტებებთან, ცხოვრებაში მერე და მერე მრავლად რომ შემხვედრია...

ახლა ოთარი და გოგი ამქვეყნად აღარ არიან; მე, საშუალოდა, ვარ — ჯერ-ჯერობით... ტკივილიანურად, როგორ მეუხერხულება...

ასე ხუთ-ექვს წლამდე ელბაქიდის აღმართ-დაღმართზე ვცხოვრობდი, მერე დედა გათხოვდა და ბებია-ბაბუამ მამინაცვლთან არ გამაჩერეს თუმცა ის კარგი და კეთილი კაცი იყო — შაქრო ოსეფაშვილი; ცოტა ხნით თათია ხაინდრავას (კ. გამსახურდიას დისშვილი) ოჯახში გადავედი, ავლაბარში, სადაც მე, მუდამ მარადიული ცნობისმოყვარე „მიუვალი“-სავით სარდაფში ჩავძვერი და რაღაც უცხო ნივთები რომ დავლანდე იქ ამით კარგა შემინებული ამოვძვერი იქიდან და უფროსებს ვუამბე და რომ შეამონმა მილიციამაც და, თურმე სარდაფის ის შენიღბული და მაგრამ ჩემი-თ აღმოჩენილი ის შენიღბული კუთხე მოპარული ნივთების „საწყობი“ აღმოჩნდა, ჩექმებიანა მობრახუნდა თვით გამომძიებელიც და, უ-„სეზამ გაილე“-ოდ სარდაფის კონფისკაციადატეხილი ნივთების გამო ჩემიანებს ძალიან ეშინოდათ იმა ნივთების „ავტორებს“ ჩემზე რომ არ ეყარათ ჯავრი თუმც მაშინ რამდენად წესიერი ქურდები იყვნენ დღევანდელ „თანამდებობებიან“ ქურდებთან შედარებით, და მაინც ივანიძის ქუჩაზე გადავედი, საიდანაც ჩემს მშობლიურ I საშუალო სკოლასა და I მშობლიურსავე მუსიკალურ სკოლაში წამიყვანეს, მამასა და ბებიას ძალიან უნდოდათ „მოდური“ ფორტეპიანოს ნაცვლად ვიოლინოზე დაკვრა შემესწავლა;

ის ბინა კარგად მახსოვს — მასპინძლები დიდ ოთახში ცხოვრობდნენ, ჩემი ტოლი გოგონა ჰყავდათ, ჯილდა, რომელიც ამ 15-ოდე წლის წინ გარდაცვლილა, კარგი ბოტანიკოსი თუ ქიმიკოსი, სრულიად შემთხვევით მითხრეს; ხშირად გახსენებდაო; მეორე მომცრო ოთახში კი ბებია, ბაბუა და მე, და მშვენივრად მახსოვს იქაურობა, განსაკუთრებით — დიდი, კიბისქვეშა დამრეცსახურავიანი ტუალეტი, სადაც თავიანთ პირობაზე უშველებელი ვირთხები გულისსახეთქად დარბოდნენ... იმ ქუჩაზედაც შემემთხვა ფათერაკი:

ურიკიანი მოტოციკლეტით მოსულა ვილაც მოტორიზებული მხედარი ჩვენს მეზობლად

და მოტოციკლი ასე — „უმატრონოდ“ მდგარი რომ დავინახე, მივედი, ქვა გამოვაცალე ბორბალს, ვუბიძგე და ოდნავ დაძრულს მოვახტი (ჯილდა წინასწარ ჩავსვი ურიკაში), ჩავებლაუჭე საჭეს და ელბაქიძისა არ იყოს იმ დაღმართში სიჩქარეს რომ უმატა და უმატა იმ რკინის ვირმა, მერე კი ვიკადრე შეშინება რადგან ზედ მტკვრისაკენ მივექანებოდით რომელი მტკვრისაც მოაჯირი ჩამონგრეული ყოფილა და ასე რომ მტკვარში აღმოვჩნდებოდით მოტოციკლიანა მაგრამ ბედად ბაბუაჩემი ბაზრიდან სანაპიროთი ბრუნდებოდა, დაუგდია ქაღალდის პარკები ლობიო და კიტრ-პამიდვრებიანა და მოვარდნია მატაციკლეტს-თუ-რაღაცა ქვია და, გადავურჩენივართ ჩვე-წყალწასაღებოიანები; ყოველ შემთხვევაში, სუცოტა ფილტვების ანთებას. მაშინ ზამთარი იდგა და არც პენიცილინ-სტრეპტომიცინი ვერ იყო გამოგონებული...

იშვიათად მინახავს ისეთი განსხვავებული ხასიათის და ამასთანავე ერთმანეთის მოყვარული ცოლ-ქმარი ბებია და ბაბუა რომ იყვნენ. ნამეტნავად მხიარულ (ოღონდ ეს უფრო სხვებისათვის) ბებიასთან შედარებით კი არა, საერთოდაც, ბაბუაჩემი სევდიანი კაცი იყო, ყოფილი ჯერ მეფის მერე კი მენშევიკების ჯარის ოფიცერი, თავის ამ სევდას კი რაღაც მართლაც თანდაყოლილი, და ბუნებრივი სიმკაცრით ნიღბავდა — დედამისი ბაბუაჩემზე მშობიარობას გადაჰყოლია, ორი ვაჟი დარჩენია, ბაბუაჩემი და მასზე ერთი წლით უფროსი ციოყ ემხვარი.

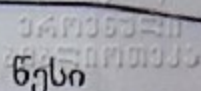
ბაბუას არ უყვარდა, ვერ შეეძლო თავისი დაბადების დღის ნაღვლიან-სიტყვიერად ხსენებაც კი, ვერ ძალუძდა ეს, უნებურ დამნაშავეს დედის სიკვდილში, და ახლაც არ ვიცი დედამისს რა ერქვა, მამამისს კი, ნიკოლოზი, რომელიც ბაბუას დაბადებამდე გარდაცვლილა და დაობლებული ბავშვები შეძლებულ ნათესავებს აუყვანიათ გასაზრდელად — ციოყი ბიძამისს, მამის ძმას, რომელიც მგონი სოხუმის რომელიღაც მაღალი თანამდებობის პირი ყოფილა, მგონი სულაც გუბერნატორი, ბაბუაჩემი კი დეიდამისმა, ანეტა დადიანმა — აკაკი წერეთლის დისშვილები ყოფილან ბაბუას დედა და დეიდა, რომელსაც საოცარი მოწინებით იხსენიებდნენ ჩემი ნაცნობი დადიანები, ისეთი ქებითი მოწინებით, რომ, — „აჰ, ანეტა დადიანი, ანეტა დადიანი“ — ო, მხოლოდ ამას ამბობდნენ ოღონდ ისეთი გამომეტყველებით, რომ — „რომელი სიტყვები და ლაპარაკი აღწერს იმასო“...; ციოყ ემხვარი არ ვიცი, როგორ იზრდებოდა ქალბატონ ანეტას კი ბაბუა ძიძასთან გაუბარებია, იმდროინდელი თავადობის წეს-ადათის მიხედვით (ბაბუა

1889 წელს დაბადებულა, ამასაც კი ძლივს ამბობდა), ბაბუას ძიძისშვილი, როგორი ქალბატონი ვერა თორდია (მეუღლის გვარი), რომელიც ძალიან კარგად მახსოვს რადგანაც ბებია ხშირად სტუმრობდა მასთან ზუგდიდში რაღა თქმა უნდა ჩემიანა, არაჩვეულებრივად კარგი, თბილი ქალი იყო, მოლურჯო-მომწვანოთვალეობა, თვალეპი-მეტად — სისოვლიანი და როგორ კეთილად დარდიანი, რაც მე იმისაგან აღერსიანი სიკეთე მახსოვს; ნატანჯი ქალი, რომელმაც სამი შვილი 1937-ში ქმარდახვრეტილმა, სახლწართმეულმა, გამოზარდა, იმათზე, შემდგომ;

ბაბუას ჰქონდა ომიანობისასაც კი, ჩემს ადრეულ ბავშვობაში ძველი თავადისეული „კნიაზური“ ჩვევები, მყარად გააჩნდა, რაც ჩემთვის მეტად ძვირფას ვრცელ მოთხრობაში, რომელსაც ზოგი რომანად მიიჩნევს — „იქამდე“ — შია აღწერილი და რომელშიც ჩემიც „ავტობიოგრაფიული“ ამბები ბევრგანაა, ჩემთვის ძვირფასი ნათესავებით სავსე, ერთი მე მქვია გამოგონილი სახელი, ყველა ისინი მათი ნამდვილი გვარ-სახელებით, მყავს.

ხოლო, ბებია? — მე ბებიასთანა ენამოსწრებული, და დიდად... არ ვიცი, რომელი სიტყვა შევუფარდო: „იუმორიანი“, „მხიარული“, ერთდროულად მხნე და ფოციანი, „არტისტკა“ თუ რა, მე არ მინახავს, და ისევ დაუსრულებლად გავიმეორებ და ვიმხნევებ თავს იმით რომ — „თინათინის გარდა“, და ბებია და ბაბუა გარდა „იქამდე“-სი, რომანში „ისედაც დასავლეთელები ომარა და გივია და პლანეტა ჰოლივუდი“-ში არიან, მყვანან, მაგრამ რა აღწერ-ჩამოთვლიდა და ამონურავდა ბებიას, როგორ ბუნებრივ, ძალდაუტანებელ ანცობებს, აქ შიგადაშიგ გავიხსენებ ხოლმე, გზადაგზა, — ძალიან რომ არ გადაგტვირთოთ...

რამდენადაც ბაბუასი მერიდებოდა და პატივისცემაც დიდადშერთული და მორიდებული ძალიან-როგორ როგორიღაც ქვეცნობიერი სიყვარული და დაფასება და ცნობიერი-აშკარად შიში, მქონდა, ბებია და მე, რაც თავი მახსოვს, საოცრად შეთამამებულ-შეხუმარაობებული ძმაკაცები კი არა, რაღაცა ბევრად მეტნი ვიყავით, ათ წლამდე გვერდიდან არ მიშორებდა (ივლისის გარდა; ამაზე შემდგომ...) ის მაძინებდა და მალვიძებდა, მერედა, მხოლოდ ის რად ღირდა — ჩვენი „სიარულობებანი“ სკოლაში, მუსიკაზე... სკოლაში ბებია სულ დერეფანში იყო, ნუგზარ ახვლედიანის, თამაზ სანებლიძის და გურამ ლორიას დედასთან ერთად ასე-XIII კლასამდე, კიგვრცხვენოდა მაგრამ რაგვექნა იმათ სიყვარულს უხერხულობისასაც როგორღაც გაბრაზებული მადლობი-

თაც ვგრძნობდით, მუსიკალურში, სპეციალობის გაკვეთილისას თვით ოთახში, ხოლო თეორია-სოლოფეჯიოსი დროს გარეთ ზღურბლთან იყო ჩემს მოლოდინში ატუზული, იქით და აქეთ როგორ ამყადა დაატარებდა ჩემს „მუსიკალურ“, ვიოლინოიან ბუდეს...

მერე უკვე ასე-1 კლასის III მეოთხედიდან რუსთაველის გამზირის 2-ში ვცხოვრობდით, სხვენზე, მოცუცქენულ ოთახში ბებია, ბაბუ, მე და ჩემი კატა რომელიც ყოვლად უაგიტაციო-პროპაგანდოდ აგიტაციებ-პროპაგანდიან ბერიაზედაც კი მეტად მიყვარდა, ხოლო მოლოტოვ-კაგანოვიჩივით პატივსა ვჰსცემდი და, მაგრამ ისე ვთამაშობდით? — აუუჰ... — მონონებული.

მთლადაც სულ ციციქნა, კნუტი გავზარდეთ,

მაგრამ ჯერ ელბაქიდის 12-ზე...

ბებია იცოდა ისეთი დაუნდობლადაც კი საქციელები რომ, ... შეუნდე, ღმერთო, რადგან ამას დაუოკებელი ცნობისნადილი, განსაკუთრებით კი იმისა მეც თუ ოდნავ მაინც მიყვარდა იმ სიყვარულით მას რომ ჩემზე ჰქონდა და ერთხელაც აუტყდა დაუსრულებელი (მაგრამ გარკვეულ დრომდე, რაც მართალია მართალია) მოყოლა იმისა რომ ადამიანები კვდებიანო და აი ასეთები ხდებიანო და არიანო და, განასახიერებდა, მთელი თავისი არტისტული შესაძლებლობებით ამას, გარდაცვალებას ანუ... და, ერთსაც დღეში დერეფნიდან შემობრუნებულმა რომ დავინახე ბებია, ასე — მიცვალებულსა მდგომარეობაში, ჯერ შეშინებულმა დავუძახე ერთხელ, მეორედ, კვლავაც, თანდათანობით ვუმატ-ვუმალლებდი ხმას და როცა ისე შეეყვირე ძალიან ბავშვმა რომ ხმა ჩამინყდა, მოვრთე ზღუქუნი და ხელ-ფეხის ცემა იატაკზე პირქვე დაცემულმა და სულით როგორ სანწყლად მოკუნტულმა და მაშინ კი იკადრა რასწრაფი ზენამოჭრა და ჩემი დამამშვიდებლური აიისე რომ გამწარებულნიც ალერსი ისეძალიან თავზარდაცემულმა, რომ შიშითა და უუმწარესი სინანულით გადაბჟირებულმაც, ბებია, რაც ის შეფერა, — ნამეტანი არაფერი ვარგანა ჩემო ბატონო, და თავისი ჭკუით მაჩუქა ბროლის გაჭირვებისასაც კი-ასეთის შემორჩენილი მაინც ნიკოლოზისდროინდელი გერმანული ლარნაკი (— აკი ისედაც ყველაფერი ჩემი იყო), და მერე ახლობლებთან ძალიან ცხარედ მონანიობდა, რომ ეს რა-როგორი შეცდომა და სიშტერე (სიტყვა „უგუნურება“ ალბათ ვერ იცოდა ჯეროვანულად) დამემართარა შეცდომაო!, მაგრამ, ჩემ-გამჟღავნებულ-ასე-ასეთის სიყვარულისაგან თავმონონება და თვითტრაბახიც რომკი ერია როგორ აქტრისკაულად ცვალებად და მაინც

მუდამყამს სათნო, ხმაში... და, როგორც წესი ამას აყოლებდა თუმცა დარცხვენილი მაგრამ როგორი სიამაყითაც შეფერილ-შეუღენთილი მთელი თავისი იმანუთს სულაც-არ-არტისტული არსით: „გურამის (ჩვე- მოდასავლეთურო გრამატიკა) თურმე ძალიანი ვყვარებივარ“-ო, და, იქვე, მეყოფა რაც განვიცადეო და, თავისებურ-დიდაქტიკაზედ გადადიოდა: „ასე თუ ვნაყვარებვარ მაშინ ასეთი-ძალიან (ლრამატიკაავ, ჰეჰ...) რატო მანვალეფს“-ო...

ვანვალეზდი არაა... უბრალოდ, ცელქი ვიყავი ხოლო ბებია, იგივე სიყვარულისაგან? — ხანდისხან ნამეტურშარზე იყო, ჩემობატონო... არადა, ვიცელქებდი აბა რა, მეც ხომ თითქმის მასავით მოუსვენარი, ვიყავ, თან ისე ძაან ცდილობდა რომე იმისსა „გადარევაძდე შეყვარებულსა ჭკვაზედ“ მევლო, და მაშინ ხომ არც უნდა მეთამაშა რათა არ გავოფლიანებულიყავ და არ გავციებულიყავი, ანგინის შიშით ზაფხულში ანტი-ცივ თბილი წყალი უნდა დამეღლია, მაგრამ, მე ასე-ცელქი და ისე-ბუტია? ნეტა რომელი-ერთი უფრო, ვიყავი...

ერთხელაც, ძალიან რომ გავაბრაზე, ასე სამი-ოთხი წლისამ, არტისტულობით „გადაჭრით“ მითხრა აღარ ხარ ანი ჩემი შვილიშვილიო... და, აქეთ გამებუტაც, იცოდ-სჩვეოდა ასეც, გავიდა ახლო-საგასტროლოდ იუმორისტულობებანობისა მოყვარულ მეზობლებში... რალა თქმა უნდა დიდხანს ვერ გაძლო უჩემოდ და, შემობრუნდა და, რას ხედავს—სადლა ვარ, აღარ ვარ შინ... არსად! არც სანოლის ქვეშ და არც კარადაში და წარმოიდგინეთ, არც ჩაიდანშიც კი რადგან როგორღა-დიდად გზააბნეულსა ი-ჩაინიკისთვისაც კი ოუხდია თავი და მაგრამ — გაგიგონია? — ვერა ვარ ვერციქ... თურმე. გამოვარდნილა შეშლილი გარეთ, და დამწევია იმ შემთხვევაში აღმართში, და როგორი ბარგით დატვირთული აღმოვუჩენივარ... დამიკავებია ჩემი ორი ყველაზე საყვარელი ნიღაბი, მგლისა და გოჭის (მაინც როგორი უჩვეულო, შემჭმელ-შესაჭმელი წყვილია...), ჩამინყვია ჩემი ის მომცრო სათამაშოები (არადა, მაშინ როგორი უხეში, ნვეტიანი, გამოუჩორკნელივით სათამაშოები გვექონდა ბუდიონისა-დროინდელ ბოვშებს მაგრამ მთლად-მაინც როგორ გვიყვარდა და გვიზიდავდა ბავშვებს ის გინდაც როგორ-ასეთები, — რადგან სათამაშოები კი არა და, უფროდაც მეტნი, კი, იყვნენ... თამამად შესაძლოა რომ ამ-დღევანდელურ-გადაპრანჭულებზე, ძალიან მეტად, რადგან იმათი დაყვავებითი გადალამაზებისათვის თვით ფანტაზია, გვჭირდებოდა, კი). და რატომღაც ორი საჩემოდ მომცრო ღილიც დამიმატებია (ეს ალბათ „ყოველი სახანძრო შემთხვევისათვის“) და, მივდივარ,

თურმე, და გამინვეია საითკენლაცკენ... ნე-
ტაი საად... აბა რა ვიცი, ახლაც არვი და მაშინ
ხო აბა რა მეცოდინებოდა თუ საითკენლდ
დამიდვია ბუტია თავი, ქვეყანა დიდია...

განსაკუთრებით, ბავშვისათვის.

ხოლო ბუტია ნამდვილად ვიყავ. ამას რომ
წყალი კი არა ლიმონათიც (სახარინისეული
მაშვინ... მაგრამ მერე რა!) არ გაუვა. ბუტია
ვიყავ-ვიყა და, მერე როგორი...

ერთხელ ჩემდამი ყოვლად მორიდებულ
მამაჩემსაც კი დიდად-ძალიან გავებუტე კი
არა (რადგან გაბუტვა დროებითია, „სწრაფ-
წარმავალი პარავოზივითა“), მთლად დავემდუ-
რე და მგონი კარგა-თვით, და აი რატომ...

მაშინ ოთხის თუ ხუთისა ვიყავ ორთვლიანი
ველოსიპეტი რომ მიყიდა, მოტოციკლის უმ-
ცროსი ძმისშვილი თუმცა მგონი ველისაპეტი
მატაციკლზედაც უმფრო ადრე გამოიგონეს;
მანამდე სამთვლიანით — ესეც კალასკიანი
მომატაციკლეტოთი დავბორბალბოდილობდი
ელბაქიდის (სურო არაფერი აღმართ-დალმარ-
თიანულის) №-სა 12-ს II სართულის გრძელ
დერეფანში.

და ერთ კვირა-დღეს თავის დასთან, მა-
მიდაჩემ ელენე დოჩანაშვილთან წამიყვანა,
ატენის ქუჩაზე... მგონია დღესაც ატენი-ს
ჰქვია და კაცო ეს-ატენი რამდენადგუმფრო
გამძლე ყოფილა თვით კაგანოვიჩ-დაძნელაძე-
და-ლ. და პ. ც ბერიაებთანა, კაცოო... მაშინ
იქ გაცილებით მჭახე და მეტი დალმართი
იყო (ვაჰ ეს რარამდენი აღმართ-დალმართი
რა მრავლად შემომხვდა, ბავშვობიდანვე...) და,
რომ მოვწყდი მამისთვის ძალიან მოულოდნე-
ლად დალმართის თავს და რომ დავემვი
მთელი სისწრაფით, მამა მომდევდა და მომძა-
ხოდა — გააჩერე, გააჩერე!.., გაჩერდი გურამ!!
(— „გუროშკი“სათვის სადლა ეცხელა) — რა-
ლა თქმა უნდა არცაც სხვათ-მოფერებითულო-
ბების თავი აბა სადლა ჰქონდა და მთელის „სე-
რიოზულობით“ და მეტიც უფრო მომძახოდა
რათა ჭკუათსა—მყოფელ გონს მოვსულიყავ
მაგრამ ვინ დაუჯერა და მერე კი მთლადაც
როგორ მომყვიროდა — ორმოაა მანდ!! , ორ-
მოოო!!! , გადმოხტიი, გადმოვარდიიი!, მაგრამ
ვინ უსმინა, მეგონა სიფრთხილისათვის მატყუ-
ებდა... მაგრამ, თურმე აკი მართლა ჰყოფილა
ორმო და თანაც კარგა ღრმა — ბავშვისთვის
მანც... — და, რომრო ჩავფრინდი იმ ორმო-
ში თანაც ყოვლად უპარაშუტოდ, ჩამომირბინა
მამამ, გულგახეთქილმა (მთლად გადატანითი
ნათქვამი არაა ეს რადგან კი-კია შესაფერი-
სი...) და შემომონმა ხელები, ფეხები, მოტეხი-
ლობა არ აღმომაჩნდა მაგრამ მუხლები და
იდაყვები ისე გადამყვლეფოდა რომ მამიდა-
ჩემთან კი არა მთლადაც უცხოეტიმებთან საა-

ვადმყოფოში აღმოვჩნდი და ეეჰ, მაშინაც იყო
რა მწვავედც — ცხარი იოდი... თქვენ უნდა გე-
ნახათ იმდლით ბებია, მამაჩემის ექს-სიდედრი,
როგორ შეაცქერდა მერე და მერე „სასეირნოდ
გაყვანილი“ მისი-თავისი შვილიშვილის ასეთ
დაბრუნებაზე... არადა, რამდენად ბებიაზედაც-
კი ძნელ დღეში იყო, მამა.

მაგრამ ხმას კარგა ხანს, ასე-მეოთხე გა-
სეირნებამდე არ ვცემდი; ისე კი, გასასეირნებ-
ლად ზოოპარკსა თუ ცირკ-თეატრებში კიდავ-
ყვებოდი მაგრამ უმძრახად, თანაც იმდენად
ცუდად-მოქნილი ჭკუით, რომ გამომეტყველე-
ბით-დამმადლებლურით გადაპრანჭული, ასე
მივყვ-დავყვებოდი.

ბოლოს კი, მეოთხე თუ მეხუთე ცირკზე, ვე-
ცი პატივი ასე ვთქვათ და, შევეურიგდი... რაც
იმან გაიხარა. მაპატიე, მამა.

ჰეე, მაინც რა ახირებული ძაანცა ვი-
ყა (—ქართლურად, ეს. ქართლურ-ხალხუ-
რი ღრამატიკით)... — მტერს, მტერს ახირება
ჩემი!

ერთხელ, 10-12 წლისამ, აი ასეთი რამ ჩა-
ვიდინე:

ადრეულ ბავშვობაში თუმცა ბევრს ვავად-
მყოფობდი (ძალიან მძიმედ ჩავლილი ყივა-
ნახველა... სახადები და საშინელება — ტიფი
ომის წლებში — ესაც „ომარა და გივია“-შია),
ყივანახველა კი სამი წლისას დამემართა, რო-
ცა მამამ რომელიღაც საბავშვო კინოფილმზე
წამიყვანა, მაგრამ რომლისაც კინოდამატე-
ბა-უურნალში ყივანახველა და იმისი მიკრო-
ბებიო თუ რაღაცა იყო მიკროსკოპიულად
ნაჩვენები და ჩემი ყივანახველა არავითარი
უშუალო შეხებით არ გადამდებია, ახლაც
ღრმად ვარ დარწმუნებული, რომ ეკრანიდან
გადმომედო, არა სჯეროდათ მერეც მოზრდი-
ლი რომ ვამბობდი ამას და მაგრამ მე ახლაც
მყარად მჯერა რომ ასე იყო, მოკლედ, ძალი-
ან ვავადმყოფობდი ხოლმე და, მაგრამ ასე 6
წლის ასაკიდან მერე დიდხანს აღარ ვავმბდარ-
ვარ ავად, არადა, ირგვლივ ბევრნი ავადმყო-
ფობდნენ (ბებიას სიცხიანობის სუცოტაც
მომატება „იქამდე“-ში მაქვს), ჩემი ტოლები-
ცა და უფროსებიც და რადგან ის წინა ჩე-
მი ავადმყოფობები ბუნდოვნად მახსოვდა, აბა
ნეტა როგორია ავადმყოფობა-მეთქი, და დიდ-
ხანს ვნატობდი ნებისმიერ სნეულებასა თუ და-
ზიანებაზე (როგორ ამიხდა, 17 წლისას) და, ერ-
თხელაც, გაქანებულ ზამთარში, ბებია-ბაბუა
მეზობლებთან თუ სახლსგარე სტუმრად რომ
იყვნენ (მართლა ყველაფერი კი არ მახსოვს
აქამდე თავს რომ ასე ძალიან ვინონებდი... რა-
ვა ვინონე მაინც თავი, ჩვე-ქართველე-
ბი? ხანდისხანობით მოტრახახეც, ვართ...
ჩემი თუ არ გჯერამსთ ამდღევანდელურ

ტელევიზატორს მაინც შეხედეთ, რომელსაც გინდა არხს...), დააა, დალამებულზე, ვიფიქრ-ვიფიქრე და საბოლოოდ ტრუსების ამარა გადავძვერი (ხიფათიც ახლდა) ჩვენი ოთახის იატაკის პარალელურ სახურავზე (აკი სხვენზე ვცხოვრობდით) და, დიდხანს ვიკანკალები, სადამდე გავძელ, მერე კი, დალურჯებული, გადმოვძვერი-ლა მთლად ბედნიერი იმით რომ ახლა მაინც ხომ გავიგებ რაა ეს ასე უკარებლურად გაპრანჭული ესაოხერი ავად-მყოფობა-მეთქი, მაგრამ, თქვენც არ მომიკვდეთ... ორი ყოვლად უშედეგო დღე რომ გავიდა, ჩემი როგორი გამანზილებელი, ისევ, მორიგი საღამოთი, გადავძვერი მაგრამ ახლა გაპიპინებული უთავსახურო ჩაიდანაც ნავი-ყოლიე და გადავივლე თავსა და ტანზე და სამიოდ წუთში გალურჯებული კი არა მთლადაც გადალურჯებული შევბტენი (— დასავლ. — გრამატიკა) ლოგინში ძაანც—გახარებული და მაგრამ, თურმე, ისევ თქვენც არ მომიკვტენთ (— ბებიას გრამატიკა), ისევ ამოდ არ ჩაუფ-ლია ჩემს ასეთ შრომას და დავრჩი, მოკლედ ასე ჩალაგამოვლებული და თურმე რატყვილა გადალურჯ-მაშვრალი და, ვიმეორებ, მაგრამ 17 წლისას? — ავადმყოფობა კიარა და? — რალაც ნამეტანი... მივალთ, იქამდეც... მარტო მოთხრობა ხვარ მაქ „იქამდე“... არ გავიჭირეთ ამა-მოთხრობით, საქმე და თავი?

ვიცი, რაცაა, ავადმყოფობა.

ამაზე, შემდგომ. გინდაც დ. ლ. არ დამე-თანხმოს. მე მაინც — შემდგომ... ეს რაამბავი „შემდგომ“ აა, ხოლო მაშინ კი? რუსთაველის 2-სთანა ეზო?

არ ვიცი, მსგავსი არ მეგულება.

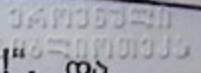
ჩვენს ეზოში, იყო:

ვოროშილოვის კლუბი რომელსაც მოფე-რებითი-გამოთქმულობით ვარაშილოვის კლუ-ბი-ს ვეძახდით, ანუ იმასთან დაკავშირებით გვქონდა საკუთარივით კინო-დარბაზი, სხვა-დასხვა წრეები, დარბაზი სპექტაკლებისა თუ სკეტჩებისათვისა თუ ილუზიონისტებისათვი-საც რომელ-დარბაზშიც თითონ ცნობილნი კიო და კაროც კი წარსმდგარან იმა მარჯვე-ულ-ტყუილობებით პირდაღებული მაყურებ-ლისა ბევრჯელ-წინარე, კლუბს ხომ სხვადას-ხვა „წრე“-ებიც ჰქონდა მოყოლებული ქრა-კერვის კურსებიდან და სამეჯლისო ცეკვაობე-ბით დამთავრებული — ტანგო, ვალს-ბოსტონ, ისე-ვალსი და კრრაკავიაკი და ფოქსტროტი და ახლაც ისე გავტაცდი რო კილამ „შალახო“-ც მივაყოლე, მაგრამ არ იყო ასე და ტყვილი კი აბა რომელი საკადრისია, საკადრისი-ხო-„პოლკა“ იყო, ძირითად კლუბს იქვე-ზემოთ დაფხვნილა-აგურმოყრილი ტერიტორია ძალუ-მად გვქონდა სადაც რომ საზაფხულო ბაღს

ეპყრა თავისი ფართი რესტორნიან—და—ლი-ესტრადიანა რომელ—ესტრადაც ზაფხულო-ბით ხელოვნებებით მძინვარებდა: სამხედრო-ული სასულე ორკესტრი თავის სიმღერებითა და სამხედრ-მოცეკვავებიანა რომელთა მზე-რისასაც ისი ხანდისხან-ეზოსეული ჯიგარ—შალახო გულდანყვეტილად გვახსენდებოდა, რომელი-ისიც ჯიგრიანობით რომელ თუგინ-დაც რესტორნისეულ ჯიგრის ყაურმას მთლად არა სჯობდა, იყო ესტრადას აგრეთ-ვე ძაან გუნდი და გუნდი ბავშვებისაც და მოზ-რდილებისაც და ყველაფერსა ამაეებისათვის ბილეთის შეძენა აბა რალად გვინდოდა ისეც ვხედავდით და გვესმოდა იქ გამომსვლელთა მონდომება მაგრამ სხვები-რამ მეტად გვერ-ჩია — ის სიმღერები რომლებსაც მღეროდნენ ძაგნიძე და ჩხიკვაძე ხელებგიტარიანები, მაშინ როგორ ჰქუხდნენ და რომლებიც მართლაცა-და კარგად, ქართულ-თუმცადა-ძირითადად-ქა-ლაქურად მღეროდნენ ისეთ მშობლიურს ახ-ლაც (თუმც როგორ ნაკლებად შეიმჩნევიან) ისეთ სიმღერებს, როგორებიცაა ის მერე რა რომ ქალაქურად მაგრამ როგორ საქართველო-ურადაც მშობლიური „ყაყაჩო“, „აჰ ნეტავი ერ-თად იყოს ნალვერი და თბილისი“ და სხვა, და სხვა, დიდის პოპულარობით სარგებლობდა აგ-რეთვე ქალ-კაც დუეტისეული „კეკელა და მა-რო“ რომელ სიმღერაშიაც რომ ერთმანეთს მძაფრად ეკითხებოდნენ აქეთ კეკელა და იქით მარო თუ რომელმა აბა „რა დასთესე ქალო“, ო, მაგრამ ხუმრობები იქით იყოს და გამოდიო-და დიდი ვასო გოძიაშვილი, ჩემი ბავშვობის პირველი არტისტი ოლონდ გიორგი შავგული-ძის შემდეგ (— ყოველ შემთხვევაში ჩემთვის, და მგონი სხვებ-ყველასათვისაც, კი), მღერო-და დაუვიწყარი მერი შილდელი, მღეროდა ქეთო ჯაფარიძე, იმდროისათვის ახლო-მომა-ვალში ძია სოსო გრიშაშვილის ცოლი, და რა ხმა და საშემსრულებლო ოსტატობა ჰქონდა, რუსულ რომანსებს რუსებზე მეტად როგორ მღეროდნენ და მღერიან ქართველი მომღერა-ლი ქალები — თვით თამარ წერეთელიდან დაწყებული ჩვენი ეს დეიდა ქეთო, მერე — ნანი ბრეგვაძე, მედეა ძიძიგური, და რამდენი სხვა ადრეც და ახლა, გამოდიოდა ცნობილი მეფოლკლორე სანდრო ქურხული თავისი გა-ნუყრელი გუდა-სტვირითა და ჩონგურ-სალა-მურით. მღეროდა მართლაცადარომ გუნდი და გუნდი იმ დიად ვარკვლავთა ჩვენს ქართულ-ხალხურ სიმღერებს რომ რა გასატრუნავ ბედ-ნიერებად რომ როგორ მეფურად გვწყალობ-დნენ იმათ და ბებიაჩემის ნალდი და-ქალები, ის როგორ მოიმერულოდ-მოქართულე დები ერთიან-იშხნელები გვიმღერდნენ როგორ მშობლიურობებს და როგორ სწორად ვქარ-

თველდებოდით ჩვე-პატარები ისე დიადი სიმ-
ღერებით რომ... — „სულიკო“, „ჩემო ციცი-
თელა“, „ტურფავ-ტურფავ“ და რამდენი სხვა
და ცეკვავენენც რამდენს იმა გინდაც რო-
გორსა-დიდძალ გაჭირვებებში როგორ—ჩვენს,
ქართულს ეს ამღერებულ-აცეკვებული ის მე-
რე რა რომ ჯიბედაკუჭ-გამოფხეკილი ქართვე-
ლები, ნაღები როგორ, რაგვარად ნაღბნი,
ჩვენ კი, გასაქართველებებს, ჩვენ კი ბილე-
თი აკილ რადღ გვინდოდა-მეთქი, ყველასა
გვექონდა ჩვენ-ჩვენ მოზრდილა ასაძრომ ხე-
ზე ჩვენი ის მერე რომ უხილავ, — აბონე-
მენტისანი ტოტი, აი იმ ხისა ტოტი იყო თუ იყო
ლოჟა, — ვიჟდინთებოდით, საქართველოთი—
თვით ხოლო დღესა კი ამდღევანდელურ ელ-
ტონ ჯონსზე ნურავინ იტყვის „შე-ც-“ო რად-
გან იმასაც სწორედ ეს უნდა სხვა კი არაფერი
ფულებს გარდა რო ვაჟიკაცმა საქორწილაო
ფატა-კაბები უძვირფასესი, შეიკეროს, და თუ
არ იყო იმ დღით კონცერტი რომელიც რო-
გორ ჩვენდა პირისპირ, ჩვენს დასავაჟებლად
როგორ მართლაცდა ვაჟკაცურად ტარდებო-
და მაშინ ჩვე-ჩვენა ეზოს ბავშვები ასევე
უბილეთოდ კინოდარბაზში და მერე რო-
გორ — ბილეთების კონტროლიორებიდან
თუმც ორივენი უფასოდ გვიშვებდნენ როგორც
იმ ეზოს ბავშვებს ანუ შინაურებს მაგრამ დე-
იდა ასია თუ ტრუსებისამარებს, გვიშვებ-
და? — დეიდა მარო ამისთანებზე — აჰაჰაჰა-
ჰა! — მინიმუმ მოკლე შარვალიც უნდა
გვეცმოდა, არადა, ეზოში 20-მდე ბავშვი მა-
ინც ვიყავით, რიგნახევარი მაინც გვინდოდა
თუკი არ იყო დარბაზი შევსებული მაგრამ
ვინა თქვა იმდროინდელი კინოდარბაზის ცარი-
ალ-ტარილაოება — თუმც უცხოური და
„ტროფეინი“ ფილმები იყო მაგრამ იქამდე
რალაც შორეულ-და-საახლობლოც ვაჟკაცური
ხიბლით აღსავსე ამერიკელი მსახიობები —
ერომ ფლინი, კონრად ვეიტი და რამდენნი
სხვა, მწყალობელნი, რომელთა გვარ-სახელე-
ბი აღარ მახსოვს და თუნდ იმ როგორ-ბო-
როტ როლებსა შემსრულებელი — თვით
ერომ ფლინის მარადი მონინააღმდეგე — შე-
რიფის რაინდი გაი გისბორნი და ასე შემ-
დეგ რამდენად, კაცო, რალაც თუნდაც ბო-
როტად მოვაჟკაცურო და ფარიკაობის რა
დიდოსტატი, იყო, და რა ძალიან გვენეტარებ-
დნენ, სულს, ისეთი ფილმები როგორებიც
რომ ძალიან იყვნენ „ტარზანი“, „რობინ ჰუ-
დი“, „დედოფლის მეკობრეები“, „ბაღდადელი
ქურდი“, „დილიჟანსი“, „თავგადასავალი ვენე-
ციელისა“ — როგორ მოუღლეღ რაჩაუქსა
მარკო პოლოზე, „მრისხანების ველი“ — მანა-
ხა ახლა! რა, რა ფილმები იყო ისინი, სხვა და
სხვა? — არა, მხოლოდ თითონ და თვითონ,

და როგორ უწყობდნენ გულსა და თვალს და
ხელს ჩვენი ეზოსი ბიჭებისა იმ გაბედულებე-
ბის ჩასახვას მერე ხანდისხან მეც რო აღმო-
მანდებოდა ხოლმე მომავალ ცხოვრებაში,
მაგრამ დეგენერატი კი არა ვარ მთლად უშიშა-
რი რომ ვყოფილიყავი, არა—შიშის მუდამაც
მქონდა შეგრძნება, როგორი მძაფრი განცდა
ამისი მაგრამ ეგება იმ ფილმებითაც ვძლევდი,
და ვძლევდი და არც ვიცი რალ-ბედენაა დღე-
ვანდელი ბოვშებისათვის შვარცნერი-თუ-ბრი-
უს-უილისი თუ რალაცავარი თურმე მშიშ-
რები ცხოვრებაში ეკრანულადკი რარიგმირე-
ბი სუ „პერესტრელკებს“ როჰთამაშობენ, —
და, დეიდაცა — ქალები გვეყავდნენ ისეთნი?
— ჰოი—როგორებ-შესაყვარებლები, მართლა!
— რა ნაზქალურად მომხიბვლელი რა მოცეკ-
ვავე და მომღერალი ჯენეტ მაკდონალდი და
რამოდონა და მომხიბვლელი ქალურად-რო-
გორ მაინც, და მაინც, მარიკა როკი, და დინა
დურბინი ცხოვრებაში სულაც არ ვიცი რო-
გორი მაგრამ ეკრანზე ხომკი რაქალური და
როგო-უმანკო და რამდენიც, სხვა აი იმდენნი
რო ჩვე-ბავშვები მთლად პლატონიურ დონ ჟუ-
ანებად გადავიქეციით, აი იქამდე რომ ვეჭვი-
ანობდით ერთმანეთზე „ვაითუ ნიკოს ჯენეტა
ანდაც ომარას ჩემიმარიკა ჩემზედაც მეტად
ხვარ უყვარს“—მეთქი, სუ დღევანდელურ მო-
გათახსირულოებებ ჯულია რობერტსს და დე-
მი მურს და ჯუდი ფოსტერს არა ჰგვამდნენ?,
რა ეზო გვექონდა კი არა, თითქოს კი არა, მარ-
თლაცდა — გვეყავდა, რუსთაველის ორს ორი
ფართო და მაღალი, მოპირდაპირე კიბე აუდი-
ოდა II სართულებისაკენ, ერთი — ვარაშვილო-
ვის კლუბისაკენ, მეორე ჩვენი საცხოვრებელი
ბინებისაკენ, სამსართულიანი სახლი იყო, სხვე-
ნები ჰქონდა, დასახლებული ალაგ-ალაგ და
მართლაც მოველურო სხვენები რაც მე იქ
გადაგდებული მაგრამ იდუმალეაშერჩენილი-
როგორ ნივთების მოიდუმალავე ბნელში თვა-
ლიერება მიყვარდა და ვიცოდი, იქა, ჯერ რო-
გორსა კუპრ და მერე კი გათენებისპირს შე-
ბინდ-ბუნდებულ მოძნელო რიჟრაჟს ანუ თვა-
ლის შეჩვევას როგორ ვუცდიდი, იქა, რომ ნა-
მომენყო იქურ-ნანნალი, ხოლო გათენებულსა
დიდად ეზოში თლათ-ფოტოგრაფიც გვეყავდა
ჩემო ბატონო რომელსაცა რომ თავისი ყოვ-
ლად ჯადოქრული ფოტოაპარატი მაღალ გა-
ჩაჩხულ სამფეხაზე ედგა შენ ხარ ჩემი ბატონი
და ასე 5-10 ნამიან-ყოვნი სჭირდებოდა სა-
ხელდახელოდ თმადავარცხნილთა თანაც იმ-
დენად რომ ამ შემთხვევაში რაისლა-მაქნის
ოდეკოლონითაც კი იკობტავებდნენ თავ-თავი-
ანთს თმას კლიენტ-მუშტარნი სოცრეალისტუ-
რად კიარადა მთლადაცყოვლად რეალისტუ-
რად დაფიქსირებისათვის, და ისედაც ხომ და-

ძაბულები იყვნენ „საკარტიჩკოები“ და თანაც ჩვენცაც შევცქეროდით ღიმილურ-მზერა-და—კრეჭაცაკიშერეულით — მოდამცინავოდ, როგორ, აგრეთვე მაღალრანგოვან-შპიონ გრიბუედოვის (გრიბოედოვის) სახ.-ის სახ.—თეატრი გვედგა ეზოში, მეორე სართულის ფასადზე მგონია რაღაც მოძველებერძნულო ქანდაკებებიანი, საღამოობით შედიოდა და ღამით გამოდიოდა იქიდან სუნამოებ და აგრეთვე—ოდეკოლონებ— „კრასნაია მოსკვა“, „ტრანონი ადეკალონი“, რამე,) სუნშერჩენილნი პუბლიკაური მაყურებელნი და რაგინდ გვიან-ღამითე სულსაბოლოოდ დაშვებულიყო იმა-დღისისი ფარდა არხეინს იყვნენ რადგან ტროლეიბუს—ავტობუს—ტრამვაი არ დადიოდა მაშინ წესივრად თუ რა, და რუსული სპექტაკლები კიგვექონდა ორ-სამხელ ნანახი მაგრამ განსაკუთრებით სომხური თეატრის წარმოდგენ-სპექტაკლების ნახვა გვიტაცებდა რომელი თეატრიც არცთუ იშვიათად მართავდა ჩვენთვის მხოლოდლა სანახაობებს რადგანაც ენა არ ვიცოდით რომელს არ გვაქვენ თითო ნაკლი და „ვარაშვილოვის კინოში“ ჩვენ თუ ტრუსებისა-მარა შევდიოდით, თეატრში მოკლე შარვლიანობაც ვერ გვშველოდა და ახლა ვერ ვხვდები როგორ არც ერთხელ არ გაგვლახეს — რადგან ყველაზე „ტრალიკულსა აპოგეები“-შიაც კი ვიკრიჭებოდით უდარდელად, ჩვენთვის უჩვეულო სომხურის გაგონებაზე, მერე კი, ეს უკვე მეორე დღით, ჩვენი ეზოს ბაღში — დიდნაძვებიანსა და მაგნოლიის დიდი ხითაც კი, ანდა ჩვენი მეორე სართულის ძალიან ფართო და გრძელ ფართზე სადაც რა ეშხით ვთამაშობდით კოჭობანა-კაკლობანას მაგრამ ახლა სხვა თამაში გვიტაცებდა — ჩვენი ჭკუით ვამასხარავებდით აკადემიური თეატრის სპექტაკლს, დიდად შეგვექონდა ენობრივი კორექტივები „ვაჰ დეზდემონჯან, ეს ინჩეს უზუმ მონი მამოჩკინ დარაგოი პლატუკ“, ან, მთლად უკეთესი, ბელადებისა პოლიტიკური დიალოგი მწერალ— გორკიზე: „სტალინ-სტალინჯან, ეტოტ გორკი კაკოი ტყაია?“ (— „ტყაია“ მგონი ბიჭსა ჰნიშნამს ახალ-სომხურათ, ახლაც არ ვიცი ზუსტად; მაგრამ დავაზუსტებ ტაკოი-მარშალ ბაგრამიანისა და, თვით მიკოიანის, მადლმა, არაა ძნელი დასაზუსტებელი) — „კაკოი ტყაია ლენინჯან და, მიუგებდა მთისარწივული, კობა, — გორკი ლავ ტყაია“, „ვეჰ, — გაიოცებდა ლენინიკ-ბელადვზროსლიტყაია, — მაშ-მაშ მაღადეც შენ ბარო (თუ „ბარემ“... ესაც ძალიან დასაზუსტებელია, თორემ ჩამივარდა რომანი და ეგ არის), გორკიკ-ჯაან ჰაიაჯაან ჰაია ტყაიააა — ჰოპ!“, და, სტალინიცა, ის გოთურანი „ბარემ (თუ „ბარო“; აგრეთვე დასაზუსტებელია თორე აგრეთვე მოგვეჭრა

თავი და ისაა) გორკიჯან! ცავატანემ!“, და ჩვენც, მთელიეზოსი ბიჭები, ერთხმად: „ბარემ გორკიჯაან!!“ და ეს ისე ძალიან ხმამაღლა რომ, კლუბთან დაკავშირებით გამუდმებით ამაღალ-ჩამავალი ხალხი დიდის გაკვირვებით ამოგვეცქერ-შემოგვეჩერ-ამოგვეჩერებოდა და, ალბათ ასკენიდნენ ასე რომა ეგება ალბათ ან უფრო ნაღდად დღეს მ.გორკისი დაბადების დღეობა ხუარ არიო მაგრამ სომხურათ რათ იხდიან ამა-თარილსა ეს ბოვშები (ე ბაღლები; აიბაღნები — გამოთქმებისა-სხვადასხვანაირების მეტი სხვა რა გვაქვენ ჩვეამქართველებს,)-ო?

ვარაშვილოვის—ვარასიბოვშის კლუბის შესასვლელშივე, მარჯვნივ საპარიკმახერო იყო, სომეხ-თბილისელი და სულაც არა-სევილიელი დალაქით, რომელმაც მშვენივრად უნყოდა თუ რა „ფრუხტები“ც ვიყავით და დანამდვილებით შეიძლება ითქვას რომ დიდად არ ეპიტნავებოდა ჩვენი ეს ტყაია-გორკობანა და ოტელოსი პლატუკობანა მაგრამ, იყრუებდა... რასა და ყურს! მე კიდე მეტი ლაპარაკი, მხამს?

ეზოში შემოგვიდიოდნენ და გაიყვირებოდნენ ხურჯინიან-და-სახედრებიანიც ძირითადად წყნეთ—ტაბახმელელი გლეხიკაცები, იდგა შეძახილ-ამოძახილები: „მანოონი, მანოონიი!“, „პანტაა, პანტააა!“, „ყვაილების მინაა, ყვაილების მინააა!“ „აბა კაი კიტრ-დაპამიდორ-წვანილიი!, როგორ აკლებდნენ თანხმოვნებს, გაზვიადებული ხმოვანების ხარჯზე, საკლიენტურო შეძახილებს, ხმოვანებ-როგორ ამოზრდილი პოეზიისა ხარჯზედ, გვეჩაგრებოდა თანხმოვნებიან-ტევადი, პროზა, და ერთი წყვილიც, დიდ და მომცრო ტომარაკიდებულნი, ქალი და კაცი, შემოგვდიოდნენ ეზოში და სწორედრო ალფრედ-ვიოლეტასავით ერთად იძახდნენ დუეტურად: „კარტოფილიი, კარტოფილიი!“, — საბრალო, ვერდი...

ეზოში „ჩორნი ხოდი“ (— Чёрный ход) —ც გვექონდა, სადაც, სადაც, ნაგვის ორი უზარმაზარი რკინის ყუთის ჩავლის შემდეგ, მარჯვნივ თუ გავუხვევდით, მარცხნივ რამდენიმესაფეხურიანი კიბე ადიოდა მაგრამ თუ სად, არ ვიცოდით — მუდამ კლიტე-უხეში ედო, მერე კი, ერთსაც... მოგვიანებით გამოირკვა რომ არცთუ მშვენიერ დღეს იმ კიბეებისა ავლისა და კარგანხვნილი ზღურბლის წყალობით შეგეძლო შეგეძინა საქ.-დედაქალაქ-თბილისში მთლადაც პირველი კი არა და სუუმთლად უუპირველესი საღვეზელესი ღვიძლის ღვეზელი ანუ მოფერებითულ-შინაურულად „პერაშკი“ რომლის მთავარი ღირსებაც ის იყო, ახლადგამომცხვარისა რომ პირისღრუ-დამფუფქავი იყო, თორემ ისე? ეს როგორ ძაღლისნაკბენივით მახსოვს, რომკი გაიხსნა, პირველსავე დღეს მთელი ნა-

ხევარი თბილისი იმჩვენ ეზოს მოაწყდა ამ „ახალთახალ ღონისძიება“ს, და ჩვენი ეზოსი-ბიჭობაც ხომ რასაკვირველია რამდენსამე როგორ გრძელ საათს ვიდევით რიგში, აბა იქ ურიგოდ ვინ შეგვიშვებდა გინაც გრძელშარვალ და ჰალსტუხიანათაცკი, კინო-ბალ-ბალი კი არ იყო ის არამედ — საყოველთაო დებიუტი ტარდებოდა საღვეზელისა და, როდის-როდის რომ მოვიპოვეთა და შევიძინეთ როგორც იქნა და, ის ღვეზელები, რა საოცნებოდ გამხდარნი ჩვენ-ად, შინ სულ ხელისგულელების მონაცველობით და სულის მძლავრი შებერვებით რომ ავიტანე ეს უცხელესი ღვეზელები შინმეთქი და რო-დავეძგერე და ვკბიჩე და ვკბიჩე და პირველი ცალი მეგემრიელა, მერე მეორეს მივადექ-შევუდექი და თუმცა გაკვრით ცოტათი გამიკვირდა (რადგან ძირითადად ჭამაოურ საქმეში ვიყავ) ბაბუამ პირი რომ არ დააკარა თუმცა ბაბუას ჩვე-დასავლური ძიძიშვილობით მხოლოდ მჭადითა და ღომით კვება სჩვეოდა, სამეგრელოში იყო გაზრდილი ჩქიმი პატენი მაგრამ ბებიას გამომცხვარ ხაჭაპურსა და ქადას თუმცა იშვიათად (მინახავდა მე!.....) მაგრამ მაინც გეახლებოდათ და იმ ერთადერთი დაყნოსვის შემდეგ რად არ დაიჯილდოვა თავი ამ დებიუტური უცხო ხილით (ღვეზელურიტი გამოვლინებით) ვერ მიგხვდი ამას და ამასობაში მეორე ცხელიცალიც შემომეჭამა და ბებიას ღვეზელსაც დავხედე რომელიც ისევ სქელ ქალაღზე იდო და მხოლოდ ორიოდ ნახად მონაციცქენის ნაკვალევი აჩნდა. გადავირიე ბავშვი!, და ხოლო ჩემს მესამე ღვეზელს მცირეოდენი შეყოვნების შემდეგ ისე ნელინელ შევექეცი რომ, გაცივდა კიდევ და, თქვენ წარმოიდგინეთ, მეუგემურა, და ბებიას გვერდითა ღვეზელს დაფუძმაკაცე (— ეს გარეგნული აღჭურვილობით) ხოლო ღვეზელი № IV რომელიც მთლად ბაბუასი ღვეზელსა ჰგავდა, თანაც რალაც მცირედი უსიამოვნება ვიგრძენი ჯერ, რაც იმდროინდელი იმა-გრძელრიგისა გამოისობით რაძნელად მოპოვებულისა ჩემჭკუით ვითომ-დაჯილდოება მაგრამ გადანაყრობით შესაზიზღრობაში გადაიზარდა, და, რადაც საეჭვო ასაკის ღვიძლის ყოვლად აუტანელი სუნიც მეცა და ხომ არ ვცდები-მეთქითქვა და კატას დავუგდე იატაკზე, რომელმა კატამაც ეს რამდენსაათიანი რიგში-დგომითი დაგვირგვინება ერთი კი დასუნა, მერე განზე იქცია კობტა დრუნჩი და დაადო ლამაზი თავი და საწოლისქვეშ შეიყუჟა...

ასე რომ, იმ გაცი (ვ) ებულ ღვეზელს ადამიანები კი არა, წესით აიმას ტყაია-კამოც არ შაშქამდა, — მიააშ!

ეზოშივე გვქონდა და ისე ცოცხალი რომ გვყავდა-კიდევ „დიდი უნივერსალი“ს საწყობი,

სადაც ჩვენთვის ყველაზე მიმზიდველი ბამბის უზარმაზარი შეკვრები, ასე-საშუალო ქობის ოდენა ბამბის ბრეზენტ-თუ-რალაცაგადაფარებული ძალიან სქელი ფილები (ნეტავი სწორი გამოთქმაა? „ბარემ-ბარო“ სი არა იყოს,) მოჰქონდათ და მყიდველების მოთხოვნილები-სადა მიხედვით თანდისთანობით შეჰქონდათ „დიდ უნივერსალში“ (ის მერე რა რომ ნიუ-იორკისას ალბათ ნამდვილად ჩამოუვარდებოდა, მაგრამ ეს მაშინ რა ვიცოდით, ეს... თორე ახლა ვიცი... და პირველსავე საღამოს დიდი უნივერსალი რომ დაიკეტებოდა და მისი გადაღლილი პერსონალი შინისაკენ გადაქანცული ჰერიჰერიი დარაჯის გარდა ხოლო ყარაული-ის ჩვენდამი კეთიგანწყობილად იყო, რა ნეტარული სიამოვნებით ვხტებოდით ბამბაზე ჩვენი ეზოს ბიჭები, სულ ლოყითაც კი ბრტყლად ვახტებოდით ზემოდან, ჩვენი მეორე სართული სუცოტა 7-8 მეტრზე იყო ეზოს დონიდან, ოთხზე ვხტებოდით — ის ბამბის უზარმაზარი, ის მერე რა რომ ბრტყელი, მაინც ქულა და ეს დახტომევი უფრო თავშესაქცევი რომ გამხდარიყო, ერთ-ერთ ჩვენ ძმაკაც-მეზობელბიჭს რომელსაც განსაკუთრებით უყვარდა ეს ოფიციალურ-უტრამპლინო შევეულ-ხტომა, ბრეზენტისა თუ იმრალაცის ქვეშეთი სულ აგურებით მოვუფინეთ მისდა უჩუმრად შენიღბული ბამბა და, მერე ვუთხარი აბა მთლად ბრტყლად თუ დახტებო და, აკი არ დახტა? — ყბა-ჰორიზონტალურად განვდილი, იმა-შენიღბულ აგურებზე, ზედ?

ასე ბოროტად ხუმრობაც ვიცოდით მაშინაც კი, იმ რამდენად უფრო განუზომლად უბოროტო დროს ვიდრე ეს ახლაა...

რუსთაველზე კი გამოდიოდა ჩვენი სახლის ფასადის (მერე, „დიდობაში“, ვნახე ჩვენი სახლის ფასადური მთლიანი ფოტო და, ეს მაინც რა დაუნგრევიათ ჩვენი თბილის-ქალაქის „ნამყვან“ არქიტექტორებს, მაშინ კი, ჩვენსსახლს შეჩვეულები, ვერც კი ვამჩნევდით მის როგორ ლალ-სიგოროზით სილამაზეს მაგრამ „დიდობა“-ში ლონდონის რომელიღაც დიდებული ან სულაც „დიდებულები“ს ნაგებობად მომეჩვენა და, რა დადგეს იმ ჩვენი როგორ მშობლიური და თურმე რაშთამბეჭდავი სახლის ნაცვლად, იქ, — ყოვლად მოსულელო ანუ „თანამედროვე“ უნივერსალი...) პირველხარისხოვანი მაღაზიები: ჩვენი „გრანდ“-უნივერსალის მთავარი შესასვლელები იყო იქა, მუსიკალური საკრავებისა და ნოტების მაღაზია თავისი ფერად-ფერადი ფანქრებითა და წითელ-მომწვანო სამლელებით, „სამი გოჭი“ სამთავე გოჭის (ნიფ-ნიფი, ნაფ-ნაფი და ნუფ-ნუფი) გოჭის პირობაზე როგორებ-ქანდაკებებიანა სადაც ნაყიდ სოსისზე გემრიელი-რამ ჩემს ცხოვრებაში, სადამდეც

ხორცს ვჭამდი მთლად არაფერი მიგემია-რა, გარდა პურისა, მხოლოდ, მაშინ რა ვიცოდი რომ სოსისს პურს რომ ვატანდი თურმე ეს პური-ჩვენი როგორ განუზომლად შვებითი საზრდო, გადამრჩენლური, იყო, მხოლოდ ძალიან მერე-ლა მიმახვედრა რამდენიმე რამმ, მე...

ჩვენი სახლის სახურავიდან გადავდიოდით რუსთაველის 4-ს სახურავზე, საიდანაც ფრთხილად გაფაციცებულები ვეშვებოდით „პიონერთა“ სასახლის ბაღში, რა ბაღი იყო? ახლა, მეტროს სადგურმა (საბჭოეთისა პირველი ბელად-ნარმწყმედის — არ მინდა კლიჩკა ვახსენო მე კი იმისი, — მოედანი) და „ცეკა“-მდე ასასვლელმა კიბეებმა როგორ დააქუცმაცეს და მაგრამ ახლაც კი ისმის იქ და იქიდან შაშვების ჭახჭახობითი გალობა მანქანებისა შიშინ-ლმუილით დამქუცმაცებელ-დაბზარული ხოლოკი მაშინ? აჰ, ხმიანებდნენ როგორ და როგორ და განა მარტო შაშვები? და იქ კი გაზაფხულობით გადაპარვა იმად გვინდოდა რომ „სირენებს“ (იასამნებს ასე ვეძახდით, აქ გრამატიკა და მართლსიტყვაობა ვერა გვშველოდა) ვიპარავდით, ეს ისეთივე ვაჟკაცობად ითვლებოდა როგორც მარკო პოლოსი მიერ იმ რაგრძელი გზის გავლა კინოშიაც რომ აკი გვენახა შეზავებული იმ სიყოჩაღესთან როგორიც იყო რობინ-ლოქსლელ-ჰუდისა და აგრეთვეცა როგორიც იყო სოფლად კოლმეურნ.-ყურძნის ანაპენა მოქურუბებულ მკაცრად მკაცრ-ყარაულთა იმსაბჭოური სიფხიზლისადა მიუხედავად, რომელნიც ხანდახან მაინც გამოგვიჭერდნენ და ჩაგვაგლებდნენ ანუ გვსტაცებდნენ „მკაცრ მაგრამ სამართლიან“ ხელს და იყო ჩვენი ბევრგვარი შეფუცხუნება და მშობლებისა დაბარება (ჩემთვის — ბების) და ბებიაჩემმა კი წყევლაც იცოდა ხანდისხანობით რაძალიანა—აღზნებითური ყოვლად უგულო და რაღა თქმა უნდა უნარმოსახვო თორემ ის — „აჰჰჰ შენ მოუკვდი შენს ბებია“-ოს ის წარმოიდგენდა?... და, მითუმეტეს, გადაიტანდა, ამას, წარმოსახვას-ამ?

რა სახლი გვექონდა, როგორ რარიგად მშვენიერი, გვეყავდა — ცოცხალი, იყო; ის სახლი ერთი დიდი და ვრცელი და მრავალრიცხოვანი ოჯახი ვიყავით თვით კეთილიანებ და თუნდ ავებიანა, ც, ახლა „მაღლივ“ს სახლებში ერთ სართულზე მცხოვრებები ერთმანეთს სალმითაც რომ არ იცნობენ ისე კი არ იყო; ესაა, საქმე? თუკი ეზოში (ან: ძირითადად იმდენად გრძელსა და ფართო აივანზე რომ „ეზო“ — დ გვექონდა) ფეხბურთი უნდა გაგვეჩალებინა და საიდანმე მობრუნებულს ძალიან მშოიდა, არჩევანი-არადანი რომ არ გამეცდინა და თამაშგარე მდგომარეობაში არ აღმოვჩენილიყავ ჩემს სხვენზე კი არ ავრბოდი იქვე მეორე სარ-

თულის რომელიმე მეზობელთან შევირბენდი და იქ სწრაფ-სწრაფა დაულეჭავად ვყლაპავდი პურს და რაიმე მისატანებელს რა მაღლიანი ლუკმები, იყო.

ჩვენს ტევადს-როგორ სახლში ცხოვრობდა რაღაც საოცრად-გასაოცრად კეთილი როგორ კარგი კაცი და პოეტი ძია სოსო — იოსებ გრიშაშვილი, დღე არ იყო რომ რამდენჯერმე არ ჩაველო-ამოველო ჩვენი პირველი გრძელი და ფართო მთავარი კიბე რომელიც უზარმაზარად ვეება სვეტებით დაგვირგვინებულიყო — მთლად 4 სვეტი გვედგა კიბეებს-იქითა კედელზე, სახლში სხვა კიბეებიც როგორ არ იყო მაგრამ ისინი მოკლე და „ლოკალური“ მნიშვნელობისანი იყვნენ, და არ ყოფილა შემთხვევა შინიდან უკეთილშობილეს „სამონადირეოდ“ გასული ძია სოსო პეშვებზე როგორ ფაქიზად დადებული რამდენიმე წიგნით რომ არ მობრუნებულიყო; ამისათვის კი დიდი ხელმომჭირნეობა მართებდა რის გამოც ზოგი უგვანი ძუნწს ეძახდა, მაგრამ აბა რომელი სიძუნწე იყო ეს — თავის მშობლიურ უბანს, ხარფუხს უანდერძა თავის სახლ-მუზეუმში მოთავსებული უზარმაზარი ბიბლიოთეკა. და აქ ტრაბახსა და თავის გამოჩენაში ნუ ჩამომართმევთ და მაგრამ სიმართლეს რადგან ვამბობ, ვმხნევდები — ბავშვების როგორ მოყვარულს (თავად შვილი არ ჰყავდა მაგრამ შვილი იყო აბა რა იყო მისი გაზრდილი დისშვილი ანი, საოცარი ქალი — როგორი კეთილი, მაღლად თავმდაბალი, გულღია, როგორ მუდამ პირლიმილიანი და დაფიქრებული, თან... როგორი ლექსი უძღვნა გრიშაშვილმა — „მე შენ სახელად ანი გინოდე, ჩვენი ანბანის პირველი ასო“....), მე გამორჩეულად ვუყვარდი ჩვენი ეზოს ბიჭებში, შესაძლოა იმიტომ, რომ, პირველკლასელი, მოსწავლეებში ყველაზე უმცროსი ვიყავი, საბავშვობაღელ ჯუტული ქარაზანიშვილსა და ზურიკო ჯაშს თუ არ ჩავთვლით და აგრეთვე შეიძლება იმიტომ რომ იმათ ჯერ არ იცოდნენ წერა-კითხვა მეკი უკვე ლექსებსაც კი ვწერდი (ეგებ იმიტომ რომ ჩემი „მოპოეტურო“ ხუჭუჭთმიანობა გამემართლებინა? — აღუხსნელია, გზანი-ხელოვნებისანნი...)... მაგრამ ერთხელ ისეთი მძაფრი რამ ვადამხდა, სწორედ ძია სოსოს გამო და ანტი-წყალობით, რომ, მსგავსი შური არასოდეს განმიცდია და მერედა ვისადმი — საკუთარი თავის მიმართ, კი...

ხოლო ესე-ამბავი ასე იყო:

ძია სოსომ ჩვენი სახლის ბიჭებში საუკეთესო ლექსზე კონკურსი გამოაცხადა, გამარჯვებულს კი რომელიღაცა საუკეთესო წიგნს (მგონი სულაც მთლადაც „ვეფხისტყაოსანს“) შეჰპირდა; ატყდა და ატყდა მაგრამ რას ატყ-

და და შეგვექმნა მაგრამ რას შეგვექმნა „შემოქმედებითი ჩოჩქოლი“; მე აკი უმცროსი ვიყავი ეზოს მოსწავლეებში, II კლასში, და მიუხედავად იმისა რომ მაშინ ერთი წელი მართლაც და „გრანდიოზული“ განსხვავება იყო ხოლო ორ და სამ წელს ხომ წულარ იკითხავთ (ახლა არ ვიცი როგორაა...), და ჩემზე ერთი წლით უფროსმა, მესაკლასელმა ომარ პაპავამ, რომელიც ის მერე რა რომ კარგი და უნებურად კოლორიტული ბიჭი იყო, მაგრამ პოეტურ-ნიჭით ნამდვილად არ გამოირჩეოდა მთხოვა რათა ძია სოსო კონკურსში უმონანილეობით არ გაენაწყენებინა მისთვისაც დამენერა რაიმ-თუნდაც-ისე-რა ლექსი და ძია სოსოს აღარ ეწყინებოდა — „ჩემი კონკურსი არაფრად ჩააგდო“-ო. მეც, მთლად მარცხენა ხელით არა მაგრამ იმასაც დავუნერე ჩემი აზრით არცთუ ძალიან ურიგო ლექსი რაღაც ხუთიოდ წუთში და რაც მართალია მართალია ჩემი თავკერძობისა პრინციპით — „ჯერ თავო და თავო“-ო ჩემს ლექსზე გაცილებით მეტი და შთაგონებულად ვიშრომე და ვტანჯეთ და ვტანჯ-გავანვალეთ-და-მივასავათეთ მუზამა და მე ერთიმეორე და ბოლოს, ჩემჭკუით ვალმოხდილმა საკუთარი თავისა და ომარას წინაშე, ერთგვარად უხერხულად ვირწმუნე რომ თუმცა „ომარას ლექსიც“ კარგი იყო მაგრამ ესჩემი აშკარად ბევრად მეტადა სჯობდა და მხოლოდ 2-3 წლით უფროსების, „ხანდაზმულების“ როგორი განცდურ-შიში მქონდა საპაექრულო და, რომკი წარვსდექით ძია სოსოს წინარე ჩვენჩვენი შემოქმედებით ანუ მოვაქუჩეთ ჩვენი თხზულებანი და მგონი სულაც მე ავუტანე ძია სოსოს საკონკურსოები და ხოლო ცდისას ის-რა მღელვარედ ვუჭვრეტ-ვათვალეირებდი ჩემზე თვით 2 და მთელი საუკუნოვან-მოცულობის 3 წლითაც კი უფროსებს — ვაითუ რომელიმემ ცხოვრებისეული გამოცდილებით ლექსშიც მაჯობოს-მეთქი, ხოლო ძია სოსომ შეათვალეირა ქალაღდები და თქვა: ყოჩაღ, ბავშვებო, რამდენს მიგიღიათ მონანილეობა, ერთ საათში ჩამოვალ ეზოში და გამარჯვებულს დავასახელებ-ო.

ერთი საათი... რა ხშირად უდრის, საუკუნენახევარს, და ზედაც ათი წელი, ვაჰ! — რა პროკურორსავით ვლაპარაკობ, ტო.

ხოლო ლექსები დაახლოებით ამგვარი იყო:

მოდის წითელი არმია
დარაზმულები მწყობრად,
აი მუსიკაც დააგუგუნეს,
მიიმღერიან კოხტად,
აულიათ ჩესტი.

როგორც იქნა და, დაგვადგა საშველი და გამობრძანდა ძია სოსო იმ საუკუნოვან ერთსა

საათში და მორიდებულად და ძაან მღელვარეულად ნელ-ნელის ნაბიჯის წარდგმით შემოვხვიეთ ეს მთელიეზოსი ათრთოლებულნი როგორ, ბიჭნი, და, ძია სოსომ, ჩემზე ცოტა არ იყოს თვალარიდებულმა საზეიმოდ გამოაცხადა საჯაროდ, რომ, რომ გაიმარჯვა ომარის ლექსმა! და, საზეიმოდ გადასცა თავისი წარწერიანი წიგნი!!

....

ვაჰხხ, რაც მე მაშინ გადამხდა ჩემს ბავშვურსა და შურიან და ყოვლად გაბითურებულ, თავს... —

ეეეჰ.

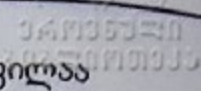
ძია სოსოს და დეიდა ანის ხშირად ავყავდით თავისთან, III სართულზე, წიგნებით გადაჭედულ ბინაში რომლის ფანჯრებიც რუსთაველზე გადიოდა. იქიდან საცქერალი ჩემთვის უცხო იყო, რადგან III სართულისეული სიმაღლიდან თორემ I სკოლამდე რამდენჯერ ჩამივლია ჩემთვის მშობლიური „პიონერთა“ სასახლის წინ, ვინ მოთვლის... ძია სოსოს არასოდეს უჩუქებია ჩემთვის სხვა ავტორების წიგნი — თავისი როგორ-ღირსშესანიშნავი პნკარის — „პერანგს მოგცემ წიგნს კი არა“-ს მიხედვით, ის წიგნიც, ომარმა რომ დაიმსახურა — ისემც! — და ისე საზეიმოდ რომ გადასცა ალბათ რამდენიმე თუ არა ორი ცალი მაინც ჰქონდა — იგროვებდა, მომავალი სახალხო ბიბლიოთეკისათვის... სამაგიეროდ, ისე არ გამომისტუმრებდნენ კარგი ჩაითა და ძალიან კარგი ნამცხვრით და მთლადაც კარგი მურაბით რომ არ გამმასპინძლებოდნენ.

გრიშაშვილი ნაღდად ნამდვილი სახალხო პოეტი იყო. როგორი ლალიც და სევდიანი ნამღერებით და ხმის როგორი ბუნებრივი თრთოლვით უმღერდა თავი და თავი ძველ, წასულ-წარსულდაკარგულ თბილისს, (ახლა რაღაც ვქნათ! — 2006 წ. — ...) და ქალებს, და მღეროდნენა მომღერლები მის რამდენ რაკარგ ლექსს სიყვარულზე, განსაკუთრებით „გენაცვალე“ს, როგორ უყვარდა გრიშაშვილი ხალხს და რამდენს აუვარდებოდა თავში ეს — განსაკუთრებით ჩვენს დღევანდელურა ჰავანგარდისტებს მაგრამ ძია სოსო მუდამ თავმდაბალი, მორიდებული კაცი იყო და წარმოიდგინეთ რა დაემართებოდა როდესაც ამ მე-მ, ასე 8-9 წლისამ, ორსტროფიანი ისეთი ლექსი რომ მიფუძღვენი რომელ „ლექსში“აც აი ასეთი პნკარი მომეძვევებოდა:

„მოთასაც სჯობნი და სხვა პოეტებს“ — !

მერეც, საერთოდ არ მინახავს იმ ასაკის კაცი ისე რომ განითლებულიყო, დიდი ლადო გუდიამვილის გარდა. ამაზეც, შემდგომ...

გრიშაშვილი ერთ ჩვენს მეზობელ ქალს, მარტოხელა მერი მარშანიას უყვარდა. დიდად

ხანშიშესული კი-იყო, მაგრამ გარდასული მა-
ლალი სილამაზის კვალი მაინც აშკარად, მკაფი-
ოდ აჩნდა; სულიერად ავადმყოფი იყო, ეს ამო-
ჩემებულად სხვა არაფერში ეტყობოდა გარდა
იმისა რომ... ძია სოსო... გრიშაშვილი... რაღაც
წარმოუდგენლად, უუგატაცებულესობისად,
უყვარდა... ერთი ჩვენ თუ გამოგვივარდებოდა
რომელი-ესჩვენც მიხურულ კართან ჯღნავილ-
კნავილით ვუმღერდით რაღაც-რულაცულ სე-
რენადებს გამოგვეჭრებოდა ხოლმე იატაკის
საწმენდი ჯოხითა თუ ცოცხით ხელში მაგრამ
ყასიდად გვიქნევდა, ჩვე მართლაც-გასაროზ-
გებს, სხვადასხვა ცნობილ ჰანგ-მელოდიებზე
რაღაც ძალიან სულელურად ჩამოქნილ-დაყა-
ლიბებულ და ჩვენს მიერ სასტიკად პერიფრა-
ზირებულ ლექსებსა თუ ბალადებს ოდებ-სე-
რენადულა-არიოზულა-ეპიტაფიურ-ელეგიურა-
დაცკი ვუმღერდით. ეს თუ მის სიყვარულს
შეეხებოდა, კიდევ არაფერი კი არა და, მთლად
ნაზდებოდა და თვალეზი მიელულებოდა, მაგ-
რამ აბა როგორილ ასატან-სასიამოვნო იყო
ის სიმღერა, ცნობილ კინოფილმ „Цирк“-იდან
რომ გადმოვიღე და ვუმღერდი ჯერ მე, მე-
რე კი მთელი ეზოს ბიჭები, თვით ლიუბოვ
ორლოვას ნამღერის ნაბაძვით. თავიდან კი
აკი მე შევასრულე ეს „არია“, შესკუპებული
ვიყავი-რა დიდად ღრჭიალა იმ ჩარჩო-სანახევ-
როდ-გამოვარდნილი კარის შუაგულში, და იმ
კარს კიდე მე-მხედარი ხან ფეხის კედელზე
კვრით უკან ვაბრუნებდი და ხანაც ხელუკულ-
მითი კვრებით (სიტყვიდამ „კვრა“) წინ მივქანა-
ობდი რიგრიგობით ისევე როგორც კინოფილმ
„Цирк“-ში ორლოვა, რაღაც მის მსგავსად მეც
დაქვანაობდ-დავკონწიალობდი იმ ხუთსაფეხუ-
რიანი კიბის (რომელიც დეიდა მერის კართან
იყო და მესამე სართულიდან სხვენიის ოთახე-
ბისაკენ რომ ავყავდით და დეიდა მერი მარ-
შანიას ზედ გარეთა ზღურბლიდან იწყებოდა)
თავზე მიმოდრჭიალე-დიდად კარით საიდანაც
რომ ჩემი განგებ მთლად დაჟანგული ხმით,
გამოისმოდა:

Мэри, Мэриии, чудеса, а,
Мааршаниаа, в небесаа,
Там гий Мээри სუულ მარტოოო,
Мэри-Мэри-далекооо,
Мааршаниааа-в небесааа!

და გამომივარდებოდა ძველი კნიაჟნა მარ-
შანია მე ამ-გლებუჭა დოჩანაშვილს მაგრამ იმ-
ძველი კნიაჟნობისა რა ეტყობოდა რაღაც წარ-
მოუდგენლად ლამაზი და საბოლოოდ მაინც
ვერნაშლილი ბებრუხანული კი არა და, —
მარადიული მაინც, იმ იშვიათი სილამაზისა,
გარდა, ახლა კი, როგორ დაბეჩავებული და
ჩვენიც კი მოკლე-როგორი ჭკუით ვითომაცა
და მასხრად-ასაგდები და, რა ვიცოდით ჩვენ,

თუ რა ყოფილა შეყვარება, თურმე ყოფილა
ძალიან კარგი რუსი პოეტის, Юлия Друнина-ს
მიხედვით რა სწორი ახსნით — „Не бывает
любви несчастливой“ — რა ჭეშმარიტებაა! —
რა ვიცოდი მაშინ ეს მე- უგუნურმა და, რაღა
თქმა უნდა არც დიადი ანნა ახმატოვას რო-
გორი ტაეპი! — არ ვიცოდი ჯერ, რომელიც
ასევე, ბევრ რამესთან ერთად, „უიღბლო“ სიყ-
ვარულსაც როგორ შეეფერ-მიესადაგებოდა:

„Я улыбаться перестала,
Холодный ветер губы студит,
Одной надеждой меньше стало,
Одною песней больше будет!“ —

ჰოდა, ძია სოსოსათვის როგორ უკიდურე-
სად სავალალოდ, დაინახავდა თუ არა ერთთა-
ვად თავის ფანჯარაში გადმომდგარი დეიდა
(რაღა დეიდა, დიდდად გვეკუთვნოდა მაგრამ
„დეიდა“ს ჩამოკნინებულ-მოაგდებულოდ ვეძახ-
დით) მერი გრიშაშვილს, იმ ჩვენს ისედაც ხან-
გძლივ კიბეზე დინჯად ამომავალს, და ატეხ-
და მაგრამ რას ატეხდა: „Оо, Гришашвили,
Гришашвилиии (რატომღაც რუსულად ირჯე-
ბოდა), Я люблю, люблюуу, люблюууу тебя“
— ააა! და ამას ისე დაატეხდა თავს, რომ, ძია
სოსოს (მას კი მოფერებით, დასაახლოებლად
ვეძახდით „ძია“-ს ისე კი პაპად გვეკუთვნო-
და) კინაღამ ის პეშვზე სათუთად შეყენებუ-
ლი წიგნები ხელიდან უვარდებოდა, და, როცა
მერე ჩვენთვის როგორ სამწუხაროდ, მაგრამ
მისთვის კი როგორ განსაკუთრებულად სასი-
ხარულოდ ვერაზე გადავიდა (იქ ხომ წიგნებს
უფრორე შვებით დატევედა ვრცელ ბინაში და
მერი მარშანიასაგან სიყვარულის ასეთი ყოფ-
ლად საჯარო ახსნაც არ დაატყდებოდა დღეში
5-6ჯერ თავს), იმ სახლში, სადაც ახლა მისი
მემორიალური დაფაა, მისი პროფილით (აბა
ჩვენს იმ ყოვლადკეთილ ნასახლარზე, გონჯ-
უნივერმაღზე ხომ არ ჩამოკიდებენ მემორია-
ლურ დაფას „აქა სცხოვრობდა გრიშაშვილი“ო
ესაც კი კიდევ კარგი...); იქაც მიმიპატიჟეს,
მიმიყვანეს ასე V-VI კლასის მოსწავლე, ისევე იმ
სიყვარულით გამიმასპინძლდნენ ძია სოსო და
დეიდა ანი, როგორ მომეფერნენ, მე-უღირსს...

ის ხუთ-მაღალსაფეხურებიანი კიბე კი ჩემ-
თვის ერთი ახტომით მიუნვდენელი იყო, იმის
ერთბაშად ალახვა თავიდან წარმოუდგენელი-
ვით იყო ჩემთვის, და მაგრამ, ამიტომ, ჯერ
7-8 წლისა, ორ საფეხურზე ვხტებოდი, მერე,
10 წლისა, სამზე, მერე ოთხზე და, ასე, მერე-
დამერე, ასე VI-VII კლასელი ვიყავ, მეხუთეზე-
ვეც რომ შევძელი ახტომა და ჩემს სიხარულს
იმდენად არ ჰქონდა ზღვარი რომ წამდაუნუმ
გამოვვარებოდი ხოლმე შინიდან, ჩავირბენდი
კიბეს, „სტარტს“ ძია სოსოს კართან ვიღებდი,
გამოვქანდებოდი და ათიოდ ძაან დაძაბული

და სწრაფი სირბილოვანი ნაბიჯის შემდეგ მე-
ხუთე საფეხურზე კიდევ და კიდევ და კვლა-
ვაც წარმატებით რომ დია-ავხტებოდი აჰ-რა
გამარჯვებულ ყიყინას ისე ვსცემდი რომ დე-
იდა მერი მარშანია თუ შეესწრებოდა ამას,
გაკვირვებული ამბობდა სადღაც მალისაკენ:
„Он сумасшедший, что-ли?“

დეიდა მერის რით გაჰქონდა თავი „ფიზიკუ-
რად“, რა ვიცი; ალბათ, სულიერ-მშვიდობიანი
ავადმყოფებისათვის განკუთვნილი პენსიით,
მოკრძალებულად ცხოვრებისათვის იმ ომის-
შემდგომ გაჭირვებულ წლებშიაც კი სავსებით
საკმარისი იყო პენსია, ხოლო ახლახან და ახ-
ლაც (2006 წ.) რამდენი კარგი მეცნიერი და
ხელოვანი ოჯახიანა რომ შიმშილობს არ იყო
მაშინ ანგრე.

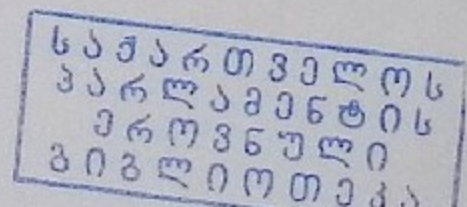
და, რაც მთავარია, პარტიებად არდაყო-
ფილ ვერგანახეთილურობაიანებს, რამდენად
უფრო, გვიყვარდა, ერთმანეთი.

მე ახლა, დღესაც, დილის ლოცვებში, მიცვა-
ლებულთა მოხსენიებაზე რომ მივალ ხშირად
ვახსენებ ხოლმე ქალბატონ მერი მარშანიას,
რომლისათვისაც, ალბათ როგორი ზესინამდვი-
ლით? — „Не бывает любви несчастливой“, და
არ შეიძლება, ვერ შემიძლია ისიც არ გავიხ-
სენო რომ ჩვენს იმდროინდელ მეზობლებში
დადიოდა ხმა, რომ, ძია სოსო ახალგაზრდო-
ბიდანვე ძალიან მოსწონდათ ქალებს, და ეგებ
მერი არ იყო მაშინ შემლილიო და, ვინ იცის
გინდაც დროებით „შეყვარებულებში“ ერთიმე-
ორეში რა და რაღა-არ როგორ ხდებო (ეს
კია... მგონი თვითონაც ვერკი იციან ხშირად
თუ რაა მათ თავს), მაგრამ, ამის გახსენებაზე
და ჩემი ხელობის ერთ-ერთი დიდად შემად-
გენელი ნაწილით — ფანტაზიის წყალობით
ხანდახან ისეც მეჩვენება და მგონია ოღონდ
ღვარჭნილად და სულმოთქმებით, რომ... ეგე-
ბა ერთიმეორეში... თუ რაღაცა... რაღაცა კი
არა... ისა... ანუ შეყვარებულობა... დროებით...
ჰქონდათ... და ახალგაზრდა სოსომ-ყმანვილმა
მიივიწყა ლამაზი მერი ხოლო ლამაზმა და მი-
ტოვებულმა მერიმ ვერ მიივიწყა იგი, და, თუ
ეგება ასე იყო, გრიშაშვილთანა გამარჯვებუ-
ლი ბებია მერი გამოდის, რადგან, ეს მერამ-
დენედ მაგრამ რახან ჭეშმარიტება მაინც, კია,
არის, რომ — „Не бывает любви несчастливой“,
და, დილის ლოცვებში, იოსებთან იქვე გვერ-
დიგვერდ მისით წუნდებულ მერის ვახსენებ
ოღონდ შუაში ანი უდგათ, უცოდველი და რო-
გორი მშვიდად კეთილი, და ის მერე რა რომ
გარდაცვლილი, რა ახლობელი... და მეზობლე-
ბის ეს მითქმა-მოთქმა გინდაც სიმართლე ყო-
ფილიყო, ქალბატონ მერის რამდენად მეტად
მთლად ნაკლებ-ნაკლებ ევნებოდა ამ სიყვარუ-
ლით რადგან ადრე თუ შემყვარებულად თუ

შეიქნა ასეთადც დარჩა ხოლო ბებო მერიზე
როგორ მართლაცდაც პატივისსაცემ „ქალბა-
ტონო“-ს იმად ვამბობ რომ, ნუ გაკვირდებით
— გამარჯვებული ანუ მთლად სიბერეშიც
შემყვარებლობით? — სამუდამისოდ დარჩა.

ეჰ, კიბეები, კიბეები... მალალ-დაბლები, ჩამ-
პალი ხისაც და მარმარილოსი, რამდენი კიბე
შემხვედრია, ასავლელი თუ ჩასავლელი, რამ-
დენნაირილ აღარ, გინდა.

ელბაქიდისა აღმართ-დაღმართზე რომ
ვცხოვრობდით, ასე 1944-45 წელს ერთი გერ-
მანელი შუახნის ტყვე მუშაობდა ჩვენს „სადარ-
ბაზო“-ში, ყარაული არც ედგა — აბადა სად
უნდა გაქცეულიყო, დილით მოჰყავდათ და
სალამობანს მიჰყავდათ, „სადილი“ სათვის ერ-
თი ნაჭერი ნახევარი ხელისგულისოდენა პური
ეძლეოდა და ისიც ზიზლით; კედლები უნდა
შეეღება, იმასაც ჰქონდა თავისი ხის კიბე, და
ჩვენი მყარი კიბის სახულურები უნდა შეეკეთე-
ბინაც და საფეხურებიც ალაგ უნდა შეეღესა
და რაღაც ამდაგვარ სამუშაოებსაც ასრულებ-
და... ჰო — ცოცხიც ჰქონდა, და ხოლო მე კი,
იმთავითვე ცნობისმოყვარე, კიბეზე ჩავდიოდი
და ძალიან ძლიერ მოურიდებლად ვათვალიე-
რებდი მტერდაოკუპანტს ოღონდ ერთგვარი
კეთილგანწყობით, ალბათ, რადგან გამიღიმა,
ბავშვს, გულზე თითი მიიკაკუნა და მითხრა
— იენა, იენა, რაც მე სახელი მეგონა მისი,
და მივმართავდი ხოლმე — იენა, რაც რა-
ღაც როგორ მშობლიურ-ლიმილად ბადრავდა,
ეს მხოლოდ მერე ჩვენი ასე-მესამე შეხვედრი-
სას მერე და მერე კი ის გერმანელი სადღა
იყო, დაბრუნდა ალბათ ქალაქ იენაში, მომცრო
ტანისი კაცი იყო, და ისედაც ჩია კიდევაც
მეტად იბუზებოდა რადგან ჩვენს იმ კიბეზე
ავლილ-ჩავლილთა უმრავლესობა მტრულად
და ზიზლით თუ არა ათვალწუნებით მაინც
ათვალიერებდა, უცქერდნენ როგორ — რად-
გან, იმავდროულად, გახარებითაც — „გეტირა
ხომ, ყოფა... — ეს შერბილებულად, რბილად...
— აბა რა გეგონა ჩვენს ასალებად რომ მო-
დიოდი ვირიშვილო შენ!“ — ესაცკი, ამასაც
შერბილებულად გადმოგცემთ... ვირიშვილოს-
ამ... თუმც ვირი კარგი ცხოველია, ყოველ-შემ-
თხვევაში, იყო სადამდეც ვირი სახედარობდა,
და ხოლო მისი ერთი კიცვი? — ძალიან რო-
გორ, და, მოიბუზებოდა ხოლმე, ერთგვარი
მაგრამ მაინც-მტერი რა თქმა უნდა ოღონდ
ძალიან კარგად-მოლურჯო თვალები ჰქონდა,
სისოვლ-ნაღვლიან-თვალები, ლურჯი, ისეთი
კეთილი რომ მე ბავშვური — ანუ უპირვე-
ლესი გუმანით მივხვდი თუ ვიგრძენ შეუც-
ნობლად და თან მკაფიოდ, მკაფიოდაც
რომ ის ომში იძულებით იქნებოდა ნაყვანილი
მთლად აი ისე რომ... — „დედას ქონდა ერთი

შვილი ისიც ჯარში წაღებული“ გახლდათ, რა მეხუმრება მაგრამ რადგანაც მოფერებანარე-
ვია, ეგებ შეიძლება ეს ასეც იყოს, ეეს-ხუმრო-
ბანა ანუ, და, ამიჩუყდა იმ ტყვეზე გული, და
იმ საყოველთაო შიმშილობისას ხმელა პურს
აბა რა უჭირდა რადგან ვიმარჯვებდით ეს
მას ეკითხა, დამარცხებულს, ტყვეს-თანაც, და
კიდევ მეტად ამიჩვილდა მე ისედაც-ჩვილს,
გული, მითუმეტეს რომ იმ გაჭირვებისას მე
გამონაკლისი ვიყავ თუმც არა-მთლადაც იშ-
ვიათი რადგან არამცთუ საარსებოდ ვიკვებე-
ბოდი არამედ ვისაც ისე ძალიან მაძალებდა
რომ მანუხებდა კიდევ ბებია, საჭმელით, —
მამა სამხედრო ექიმი იყო და შედარებით „დი-
დი“ ხელფასი ჰქონდა და მთელი ჩემი ჩემდამი
ვითო-სასამართლოთი კუთვნილი „ალიმენტი“
(რომელ სიტყვასაც მამაჩემი მისთვის შეუფე-
რებელი მძულვარებით ვერ იტანდა — „თქვი
რალა, ჩემი ფული“-ო, შეჭმუხვნილი მეუბნე-
ბოდა) ყოველთვე სრულად მეძლეოდა მამას
რაცვინდ სათამაშოებ-ნიგნებ-ფეხსაცმელი ეყი-
და ჩემთვის, და ამიტომაც ბებიას გააჩნდა შე-
საძლებლობა და ამიტომაც წარმოუდგენელი
გაფაციცებით (—ხომ-არ სახელიდამ — ფაცა?
რა მეხუმრება, სხვა ამბავს ვყვები) მკვებავდა,
ის და ბაბუა ერთ გროშ-კაპიკსაც თავისთვის
არაფერში გამოიყენებდნენ, მე მომაკლებდნენ,
რას, ბებია კიდევ-რალაცებით იტკბარუნებდა
პირს „დატკბარუნება“ თუ ჰქვია მჭადისფქვი-
ლისეულებს და ლობიოს და დღევანდელ (2006
წ.) მართლაც პატიოსან ადამიანებსავით ძალი-
ან ძლიერ იშვიათად და ძვირად თუ შეექცეო-
და ხორცს ბაბუა სილოვან ემუხვარი კი, დეი-
დამის-ანეტას შეძლებისადა მიუხედავად ძიძას-
თან ჭადზე გაზრდილი ღომს შეჩვეული ახლა
შავ პურს ანობდა წყალში — აბალა აბა რო-
მელი რკინათმკვნიტელი გაუძლებდა იმპურს
გერმანელივით-იმ, ლიტრა-წყალიანის, ოლონ-
დაც ბაბუას პური მეტი ჰქონდა (ნაკნიაზარი
კი არადა მაშინაც, ახლაც მოთავადურო ამ სა-
ხელდახელოდ ვითო-რიტუალს თუ მართლაც-
რიტუალს ჰქმნიდ-ანიჭებდა ამ ნახემსებას; ეს
ის ნაფუფუნებარ-ემხვარი შინ-დაგვიანებისათ-
ვის ფაცა-ბებიაზა მარგალიტის საყურეები
რომ მიჰქონდა ახალგაზრდობაში, ესაც „იქამ-
დეში“-ა... არ გაგიჭირეთ ამ „იქამდე“-თი, საქ-
მე?! — თქვე-უდანაშაულოს, ყოვლად), და ასე
შეექცეოდა შავ-პურ-წყალს ოლონდაც მაგრამ
როგორღაც ძაან-ღირსეულად, ემუხვარული
თანდაყოლილი ემხვარობით და, როგორღაც
თითან-სიამაყითაც, კი... — კი. — ის მერე რა
რომ, უჭირს, და მაინც ამაყურად, უჭირს...

უიჰო, ისევ გადავუხვიე მე-ცერცეტმა და
მეტიც — ცერცეტა-მემ — აბა პროზისა რო-
მელ-საქმეი არი ცერცეტობია — დააა, მოკ-
ლეეთ, როგეახლებოდით მთელ-ორმძღავრ

კატლეტს, „კიდევ მინდა“-მეთქი, ვეუბნებოდი
და ისიც როგორი გადახარებულ-გადაღვრო-
ვანებული მაშინვე მიდებდა მორიგ-ახალსა და
ახალთახალსა-შემწვრულად სუქანსა-კატლეტს
რბილი თეთრ-პურის გრძელ-მსხვილ ნაჭერზე
და „ჰაერზე შევჭამ ბებია და უფრო შემერგე-
ბა“-მეთქი ვამბობდი მე-მოაფერისტო მაგრამ
არა-ყოვლად აფერისტი რადგან ცოტათი მა-
ინც და ოლონდ მოკეთილო და, ბებიას „აბა
შენ იცი არ დაგივარდეს შენ გენაცვალე შენ
შემოგეველე“-ოს შემდეგ მართლაც დიდის სიფ-
რთხილით ჩავიპარებოდი კიბეზე ხოლო პურ-
კატლეტს უბეში ვნილბავდი ვინმე-უცაბედს
რომ არ შევემჩნიე და იმ საბრალო, როგორ
მართლაცდა შესაბრალოს ტყვეს დიდ-დიდებ
პურსა და კატლეტს ვანვდიდი, რა მადლიერი
მართმევედა, კი, აღუნერელი ყოვლად თვალე-
ბედნიერი, ხელით, კი, და თვალს კი-ვარიდებდი
მაგრამ თვალის კუთხით ხომ მაინც ვამჩნევდი
რომ ხარბად არა, არა, არ ილუკმებოდა თუმ-
ცალა როგორი სვებედნიერი და, ახლა რომ მახ-
სენდება და წარმომიდგენია თუ რა-როგორი
ნეტარება იქნებოდა ტყვესათვის-იმ-იმ დროს
როდესაც ჩვენაც გვიჭირდა როგორ, საზრდო-
ობა, და ოლონდ მერე, დანაყრებული მთლა-
დაც გლახა-მათხოვრად რომ არ აღქმულიყო
ერთ-ორჯელ მორიდებით მიიკაკუნებდა თითს
გულზე და, თავჩაქინდრული, მეტყოდა ხოლმე
— „ინჟინერ, ინჟინერ“-ო, მეტყოდა ასე, თან
ისე როგორ და როგორ ერთნაირად განუსაზღ-
ვრელი მადლობით შემომცქეროდა და გმად-
ლობ, ღმერთო, ეს სიკეთე რომ ჩამედინა ეს
ჩემი დიდ-დამსახურება კი არ იყო და თავს კი
არ ვიქებ ამ სიკეთისა გამოისობით ეს მაშინდე-
ლი მე ანუ ბავშვი ვინც რომ თავიდან როგორ
ძალიან იცის სიკეთის ფასი და ქრისტესი რო-
გორმიერია ოლონდ თავისი ვითომაცი-ზრდით
რახშირად როგორ იკნინებს ამმადლს ბავშვი
და ხოლო იმბავშვობისად-დროინდელი საქცი-
ელისათვის იმიტომ ძალიან გმადლობ ღმერ-
თო რომ იმ ვითომცდა ჩემთვის უცხო ტყვეს
ჩემით და ჩემგან სიკეთის ჩადენისათვის ჩემ-
თვისაც კირომ როგორ წყალობად გიბოძებია
აი იმისათვის-მისთვის ჩია ტანი და ლურჯი
თვალეები როგორ გმადლობ შენ, შენ ამისათ-
ვის, ღმერთო.

განვაგრძოთ, ისევ კიბეებობანა...

IV კლასში ვიყავი, და სასწავლო წლის ბო-
ლო მეოთხედში ძალიან ვიყავი აღფრთოვა-
ნებით გადატვირთული რადგან პირველი გა-
მოცდები მედო, ახლა არ ვიცი როგორაა
ჩვენ დროს კი პირველი გამოცდები სწორედ
IV კლასში გვექონდა. მე ხუთოსანი მოსწავლე
ვიყავი, ეს მერე გავხდი სამოსან-დამაკმაყოფი-
ლებლოსანი, როცა VII კლასში ინგლისურის
მასწავლებელმა პირველი ოთხიანი დამინერა;

რაც მე ვინაღვლე კი არა და მთლადაც რა-
 ძალუმ-ვიტრალდიკულე პატივმოყვარემ-მე,
 მტკვარში თავის დაღრჩობაც კი მინდოდა
 მაგრამ ღვთის მადლით გადავიფიქრე, ისე კი,
 დიდხანს ვჯექი მტირალი წყლისა პირსა, სანაპი-
 როზედ; მე-კარიერისტს III და მეოთხე დამწყებ-
 ლურ-კლასელს რადიოთი საკუთარი ლექსით
 — ალბათ შოთასაც ვჯობდი და სხვა პოეტებს
 — პირველ სექტემბერს სწავლის დანწყება მი-
 მალოცინეს მთელი-სრულიად-საქართველოსი
 მოსწავლე-ახალგაზრდობისათვის, წინამძღვა-
 რული სიტყვებ-გამოთქმა „ძვირფასო ბავშვე-
 ბო ახალი სასწავლო წლის დანწყებას გილო-
 ცავთ ქალაქ თბილისის პირველი სკოლის
 წარჩინებული მოსწავლე“ ესა და ეს-ო, რაღაც
 რაზმის საბჭოს თავმჯდომარეობაც მქონდა მი-
 ნიჭებულ-მისაკუთრებული მე-აკი-კარიერისტს
 V კლასში ოღონდ კიდოკაი რომ მხოლოდდ
 დროებით, კაცო, და, ერთი სული მაქვს, მოკ-
 ლედ IV კლასის პირველ გამოცდებამდე რათა
 კვლავაც რომ ვისახელო მონინავეურ-თავი და
 ხაზი გავუსვა ჩემსა-ისედაც წარმატებულე
 აკადემიურს, წარმატებებს, და, რუსთაველი-
 დან დედასთან ვარ სტუმრად ელბაქიძეზე,
 და მაშინ უკვე დაშენებული იყო ჩვენს მე-
 ორეზე მესამე სართული — „Шахтёрში“ მდე-
 ბარეობდა დროებით იქ და, დაგვაბეტონ- დაგ-
 ვაცემენტეს, მოკლედ, III სართული ყოვლად
 უდანაშაულო, თავზე, ხოლო აღიოდა იქითკენ
 კიბე და ის მერე რა რომ მთლად საპატიოდა-
 ფელ-ფრიადოსანი ვიყაა ამასთანავე აგრეთვ-
 ახირებული ცელქიც გახლდით და, მომენყინა-
 რა, გამონაგონებს რა გამომიღვედა მაგრამაც
 ვაი იმ გამონაგონს:

აბა მერამემდენე საფეხურიდამ გადმოვხტე-
 ბი-მეთქი (ჯერ კიდევ აუღებელი რუსთაველის
 2-სეული ხუთსაფეხურიანი კიბე ერთის-ახტო-
 მით ათვისებული ჯერ არ მქონდა), და იმ
 ვერ-ათვისებაზე ხომ უნდა მეყარა რაღაც პი-
 რიქითი ჯავრი ანუ ჩამოხტომით მოვინდომე
 გამებათილებინა ეს, და ჯერ რაღა თქმა უნ-
 და ყოვლად მსუბუქად კი არადა უმფროცაც
 ჰაეროვნულად გადმოვხტი პირველ, მეორე,
 მესამე-მეშვიდ საფეხურიდან, მერე მერვეზე
 შემდგარმა თვალთ უკვე ცოტათი გამოვზომე
 გადმოსახტომი მანძილი, მეცხრედან — უფრო,
 მეთათზე — უფრო, მეთერმეტეზე უმფროო და
 უმფრო რადგან ჭირდა, კი, უკვე, იღბლიანად
 დამინება და ძლივას აღმოვჩნდი დამინებული
 (დაბეტონებული) იმ კიბისწინა მოედანზე, ძლი-
 ვასლა ჩავცდი-რაკილა პირველ საფეხურს და
 ერთი კი გავიფიქრე ხოარ მეყოფა-მეთქი მაგ-
 რამ თქვენც არ მომიკვდეთ — ორიოდ წამში
 მთლად XII საფეხურზე ვიდექ და მოვიკრიბე
 მთელი-ჩემი ისი IV კლასელური ძალა და, გად-
 მოვხტი მაგრამ რას გადმოვხტი — პირველ სა-

ფეხურს ტერფ-გარეთით ირიბად დავახტი და
 მთელი ტანითაც დავეხეთქე, ზედ...
 ვერ მახსოვს შინ ვინ და როგორ შემაპრონი-
 ალა, და ახლაც არ ვიცი მოტეხილობა მქონდა
 თუ დაუეუილობა და თაბაშირში მქონდა თუ
 არა ფეხი და ეს ეგებ იმიტომ არ მახსოვს
 რომ ამას არ ჰქონდა ჩემთვის დიდ-გადამწყე-
 ტი მნიშვნელობა მთავარი ის იყო ეგებ რო-
 გორმე შემძლებოდა ჯოხით ანდა მთლადაც
 ყავარჯნებით სიარული მაგრამ ექიმმა უთხრა
 ჩემიანებს რომ ერთი თვე მაინც უნდა ინვესო
 არადა ერთს კვირაშილა-ლ, ინყებოდა, გამოც-
 დები...
 რაც მე ვიდარდე... და, ავიხირე — თუ
 ჯოხითა და ყავარჯნებით არ შეიძლება ჩემი
 წასვლა გამოცდაზე მაშინ ასკინკილათი წა-
 ვალ-მეთქი — პირველი სკოლა აკი ახლო იყო
 რუსთაველის ორიდან სადაც ჩვენს სამ —
 კიბეებ-მთავარზე, მიმოხვეულად საშუალოზე
 და მერი მარშანიასწინა ვითო-მცირ საფეხუ-
 რიანზე საკაცით ამიყვანეს ჩემს როგორ მშობ-
 ლიურ, მწვრთნელიურსაც სხვენზე მაგრამ
 ხანდახან მოლალატეზე (რადგან რომელ-სხვენ-
 შიაც ერთხელ სახურავიდან როგორის დიდის
 იმედებით აღსავსე გადმოვძვერი და მაინც არ
 გავცივდი, ეეჰ...), ვინექი, ვინექი და ვდარდობ-
 დი, ვდარდობდი, გადაირია ის შიგადაშიგ შე-
 მოვლილი ექიმი — ჯერ არ გამიგია ბავშვს
 გამოცდები ასე ენატრებოდეს-ო, — ეეჰჰჰ,
 ელაპარაკე იმას, როგორ ვდარდობდი, სულაც
 ჩამოვდნი დაძალებულად მიღებული სოუსე-
 ბისა და სუფ-ტოლმებისა და ჩახოხბილების
 და თავად ხაშის (ნატკენ ძვალს უხდება თურ-
 მე) მიუხედავად, მე ასე მანამდე არ მიგლოვია
 — ბებიას მშობლების გარდაცვალება რატომ-
 დაც სულ-სუ ვერ მახსოვს, ალბათ დამიმალეს
 ანუ მომარიდეს და გადამმალეს ნათესაობაში
 სადღაც, და კიდევ კარგი, რომ, კითხვა ყო-
 ველთვის მიყვარდა რაც თავი მახსოვს ხოლო
 წერა-კითხვას სანამ-მინამ დავისწავლიდი? —
 ნუკი გაიკვირვებთ ძაან-ნამეტურ და ნამეტნა-
 ვად და ერთი ასეთი მოთხობ-ბალადა-ელეგიუ-
 რი (რადგან დარდ-და-ნალველით ულენთილიცა
 და გაბედულიც) დავწერე, ერთ-თავის-ებურად
 შევთხზე, ასე მოხდა ეს.
 ნაავადმყოფარი ვიყავ ასე 3-4 წლისა და დე-
 რეფანში მეზობლის ბავშვებთან (იურა, ვოვა,
 მადონა, ზურიკო, თამაზი, შურიკა) სათამაშოდ
 არ გამიშვა ბებიამ — ჯერ კარგად გამოშუმ-
 დიო და რამდენი არ ვეხვეწე, მაინც — არა
 და არა და დიდად გულმოსული დავჯექი ფან-
 ჯრის რაფაზე და, გულშემოყრილმა დავუნყე
 თვალთვლება მთლად-გარე ქუჩას იქა კი ალაგ
 მცირე ღრმულეებში წყალი იდგა და, ბებიას
 ჯინზე მოვიფიქრე და, არამცთუ დერეფანში
 არამედ მთლადაც დანანვიმარ ქუჩაში ვითომც

გავიჭერი და იცოცხლე იქ მე ავაჭყაპუნე იმ ღრმულებიანი ციციქნა კი არა და გადიდავებულ-ლი-როგორ გუბეები და, ნვიმდა კიდეც ზედან-ზემოდან ვითომ, და ვხტოდი-დავხტოდი გუბეებში და თან მანვიმდა ისევ და ისევ ბებიას ჯინზე და რა ბედნიერი ვიყავი მაშინ რა ვიცოდი თუ მერე და მერე ჩემი მთლად-მჩატე ლექსებით ვერა მაგრამ პროზით კი თუ რა კატორლაც რომ მომელოდა ასე-20-ოდ წლისას და აქამდისინ (2006წ.) ასე-კატორლა ძნელი როგორ მაგრამ სიმართლე სიმართლედ და — როგორლაც როგორ-რამდენად გინდაც ძნელი? — ბედნიერება, მით...

და, ნეტა სხვებისთვისაც... —

კიდეც გადავხტი ეს-მე ხტუნვითი ბოდი-ლა გახსენებების შტო-ხშირ ხეზე ტოტიდან ტოტსას მე ისედაც-ხო დატოტვილიც და გაკა-ფულიც მაგრამ ყოველთვის როგორ-ჯიუტად ახალრტოებად გასაღვივი და განსამტოებელი, მთლად, იმას ვამბობდი რომ როგორ ძალიან მიყვარს კითხვა, მე ახლაც უფრო მკითხველი ვარ ვიდრე მწერალი, ვარ, უფრო სწორად კი — გადამწერი რადგან ვარსებობთ მხოლოდ და მხოლოდ გადამწერლები და გადამმღერებ-ლები და გადამხატავები ხოლო ის-ერთი ერ-თადერთი მწერალიცა და კომპოზიტორიც და მხატვარი და არქიტექტორი — სხვაა, მაღლაა, როგორ, და თუმცა გადამომწერლობით კითხ-ვას კი ახლა ნაკლებ ვახერხებ — ჩათრევა იცის, ხელისუფლება და მეღან-კალმისმიერმა გულ, გონ, ხელისა გინდ ვითომაცა ავტო-პრო-ზამ, აი ისეთი ჩათრევა რო — რაის ჭაობი, ამ ჩემს ჯიუტურ გადამწერლობაზე კი უფრო წვრილად, — ცოტათი შემდგომ, და მაშინ-კია ვკითხულობდი მწოლიარე, რამდენად მეტად რადგანაც მაშინ გარეთა დიდად სხარტი (და-ჭერობანა, მრგვალი ვირი, ლახტი) და გინდაც ნელი თამაშები (კოჭობანა, ვთქვათ,) ვერ შე-მეძლო და ჩემთვის ჩაშლილი გამოცდები რომ არა რა კარგი ჰყოფილა ფეხის დროები-თი დაზიანება (მოსამუდმივო ხეიბრობაზე — შემდგომ და შემდგომ მაგრამ ეს რაამბავი შემ-დგომ-ებია,) რადგან, როგორ მიყვარდა კითხვა როგორი კითხვაკითხვითი და ხან ნელი და ხა-ნაც სხაპასხუპითი ისეთი რომ სულ ფეხისწვე-რებზე დაიარებოდა ჩვენს კნინ ოთახში ბებია და, კითხვისას შიგადაშიგ ხომ კატაცა მყავდა, და იმა-კატას ხანგამოშვებით ძაფზე გამობმუ-ლი ბამბის ფთილათი (არ მქონდა ბამბა ნაშოვ-ნი თუ რა...) ვათამაშებდი რომელ კატასაც, რამდენი წლით როგორ ახლობელს, ჩემსას, არ დამიჯერებთ მაგრამ გამოვტყდე მაინც უნდა რომ არცკი მახსოვს თუ რა ერქვა და რომ ისევ სხვაგან არ გადავხტი? —

IV კლასში? — ! — შექსპირი მისი და რო-

გორ-ჩვენიც თუნდაც ცოტათი და სერვანტესი ის რაროგორი დონკინოტიანა და დიუმა და მთლადაცჩვენი აქეთ ილია და კლდიაშვილი და ნინოშვილი და იქითკი ლონგფელო-თვით და კიდეაქეთ სამაგიეროდ თავად ვაჟა და ის მერე რა რომ რომანში ვარ და ამიტომაც თუმცკი დაიტევეს იმათ ჩამოთვლას რომა-ნის გვერდნნნი მაგრამ თქვენ რაღა დააშავეთ მოგონებით ამ რა-ტკბილითა, ჩემ... და მხო-ლოდ იმას ნავიტრაბახებ რომ მეექვსე კლასში ვიყავი როცა „პიონერთა“ სასახლის (სასახლე მართლა იყო და არის თანაც როგორი...) ბიბ-ლიოთეკიდან ამომწერეს — იმ თუმც მოცუტ-ქნულ მაგრამ მაინც წიგნების როგორ-მრავ-ლადტევად ოთახში აღარ იყო ისეთი რაიმ-წიგნი რომ არ წამეკითხა თან არაერთხელ და თანაც ყოველ ჯერზე კი გადმეკითხა კი არა და მთლადაც შემეჭამა და კი არა და არამე-ედ — შემესანსლა რადგანაც, ტვინი? — და, ფანტაზია? — დიდად მსუნაგი რამერუმეებია ჩემობატონო.

კი.

არადა, ეს ჩემი თავისქებები ცოტათი მაინც რომ გავიბათილო თუნდ ზრდილობისათვის აკი ის უნდა მოგახსენოთ თუ რაროგორა განუზომელად მთლადა გონჯ-უშნო პატივმოყ-ვარე გახლდით, მაშინ... ვბედავ ამიტომ და არ მეშინია ამის გახსენება რადგან ნებსით თუ უნებლიეთ იძლია ჩემში ეს მერედამერე რად-გან ყველაფერი ყველაფერი და პატივმოყვარე და ამპარტავანა ნაღდად აღარ ვარ... — ა! — კილო, კილო ესი-მაინცი კვებნა-ტრაბახი! გამოუსწორებელი, მე...

III კლასში რომ ვიყავი, ჩემს სამ ყველაზე უსაყვარლესი მასწავლებელიდან ერთ-ერთმა, პატ. — მასწ-დეიდა თამარ ქოიავა ფოტოსუ-რათის გადასაღებად პირველი სკოლის დიდ დარბაზში, საიშვიათო-ში, ძველბერძნულ-ამ-ბებიანი დიდი ნახატებით კედელზე, შეგვიძლ-ვა, და თუმცა მე ძალიან ვუყვარდი იმასაც, სხვა-ორი წარჩინებული მონაფე მიუსკუბდა რომელთა შორის ვერ აღმოვჩნდი და, მე-რო-გორ წყენა-აღგზნებულმა დავკარი ფეხი და სულ ღრიალ-ბლავილით გამოვვარდი სწორე-დაც იმა-სანაქებო დარბაზიდან სადაც ყოველ-დღე როდი გვიშვებდნენ და ძლივს დამეწია დერეფანში რომელიღაცა ფეხმარდი-დიდად მასწავლებელი ალბათ ფიზ-მომზადებისა და დიდის ხვერწნით და დაყვავებით შემაბრუნა იმავე დარბაზში იმჯერად მართლაც სანაქებო-ში რადგანაც ცოტა არ იყოს დიდად გაკ-ვირვებულმა ფოტოგრაფმა გადაგვილო, კი, თამარ-მასწავლებლის გვერდით მე და თემურ აბულაძეს („წინილა“-ს ვეძახდით მაშინ, მოფე-რებით, სკოლაში ადრე, ექვსი წლისა შეიყვა-

ნეს; არც ის აღარ გვყავს) მთელ-კლასიანა ის ჯგუფური სურათი დღესაც კი ასე სათუთად რომ მაქვს შემონახული და მთლადაც ცალკეც გადაიღო თამარ-მასწავლებელმა ჩემთან სურათი ასე რომ მასთან, მის გვერდიგვერდ, ორი მთლადც სურათი მაქვს, ვერ დავიმსახურე ბუტიობით ეს, თუ რა...

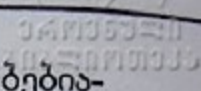
ყოველად ახირებული გაბუტვა ჩავიდინე აგრეთვე სურამს-განაპირა უბან-იტრიაში, სადაც ბებია-ბაბუამ დასასვენებლად წამიყვანეს რაღა თქმა უნდა მამაჩემის შემწეობით და რაღა თქმა უნდა ზე-ალიმენტურად (მამა, მამატიე); კარგი ეზო იყო, ხეხილიანი, ბოსტან-ბაღიანი, თუთა-ბალი და კიტრ-პამიდორი, რამე, იდგა ფიცრული სახლი მშვენიერი სადაც ჩვენთან ერთად ჩემიანების ახლო მეგობარი, კუკურა ბებია — „ფაცა+კუკურა=დებს“ იყვნენ; კუკურა-ბებია თავისი საოცრად კარგი და თბილი და სათნო ოჯახით ჩვენსავით ზაფხულა-მდგმურად იდგა; რა დამავინყებს ბებია კუკურას ბოხ ხმას, და პაპიროსის ფარულად მონეებს რადგან მეუღლე — ბაბუა სანდრო ვაშაძე ძნელი წარმოსადგენი კია მაგრამ იმ გაქანებული სოციალისტურობისასაც კი უპატიოსნესი კაცი იყო, საკმაოდ მკაცრი და სამსახურში ალბათ სუსხიანიც მაგრამ ყოველივე ამაზე გაცილებით მეტად თბილი, სამსახურ-გარე მომღიმარი და ალერსიანი, და მიმტევებელიც (პროკურორობის მიუხედავად!) ისე რომ მითამ ვერ იცოდა კუკურა-ბებიას ეს თამბაქოვანი დარღვევები და ვერ ამჩნევდა ვითო და არ იმჩნევდა ამას და კუკურა ბებიაშაც თუმცა შვენივრად იცოდა რომ ქმარს გათამაშებულ-ჰქონდა მისი ამ ნიკოტინურად-შხამომომძიმო მისი ერთგვარი ცუდლუტობის ვერშემჩნევა-მაგრამ, წარმოგიდგენიათ? — ამის თაობაზე მთლადაც იქით აშაყირებდა ვითომ, მაგრამ როგორი ამ-ხუმრობითაც შეფერილი სიყვარულით ქმარს, — ბებიას ასე ეუბნებოდა: „მაგრა პროკურორია, ფაცა, აგერ ჩემი პაპიროზობია ვერ გოუგია“-ო.

ხოლო ჩვენი იტრიაული ეზოს მოპირდაპირედ, ზედ მადლიან ტყისპირთან პიონერთა მოზრდილი ბანაკი იყო სადაც ტოლებში გადავდიოდი და დიდად შევეჩვიეთ ერთიმეორეს არამცთუ ტოლები მათ მასწავლებლებთანაც და პიონერხელმძღვანელებთანაც ისე ვიყავ რომ, მოწონებული... და ერთხელაც რომ დიდად-ჯგუფური ფოტოსურათი გადაიღეს (ამ ფოტოსურათებს ასე-ხშირა რომ ვახსენებ არ გეგონოთ რომ ხშირა-გვექონდა „ჩატარებული“) თბილისიდანსაგასტროლ-სათავისგამტანოდ ჩამოსული ფოტოგრაფის სამფეხოვანი ჰაპარატი და მე კი არ მიმინვიეს ღონისძიებაზე-ამ, — ანდა რად უნდა მივეწვიეთ, მაშინ სიმკაც-

რე იყო ცხოველი და ვაითუ ვინმე ფხიზელი მესაზღვრე რა იყო და არამედ ინსპექტორის გამოისობითგანგანურად—“ლევი“ პიონერ-დამსვენებლად ჩავთვლილიყავი და ამაზე ხო — „დასხნიდნენ“ ყველას ეს კიდე-უკეთეს შემთვევაში და, თანაც თუმც სურათების გადაღება მაშინაც დიდად არ მეპიტნავებოდა (ზოგიერთულა-გამონაკლისსა-შემთხვევების გარდა) და ახლა ხომ ჭირის დღესავით მე-ბებერს, მძულს, მაინც ძალიან და თანაც ისე გავიბუტე, რომ... ატყდა და იყო ჩვენს იტრიაულსე ეზოში თუმც დიდად არეული და მაგრამ მაინც პოლიფონიური დელეგაციების ხშიანობად-მოგზავნა იმ პიონერთა ბანაკის დიდად სხვადასხვა დაბადებისა-წლიანებით განსხვავებულებისა — პიონერები, მოახალგაზრდავო ფიზ-მომზადების მასწავლებელი და იმისი ასისტენტი, და სხვაც სხვადასხვა განხრის მასწავლებლები, როგორ ფარულ კეთილად ილიმებოდა ბებია-კუკურა, ღიმილისასაც კი ამასთანავე როგორღაც როგორ-ლამაზად ბოხხმიანი — შეგვაჩვია, ისე-შვეებურად, ხმას-თავისს, და, როგორც იქნა, დავდე პატივი „მშრომელთა და გლეხთა სისხლში შეღებილ (მაინც ე-რაგამოთქმა იყო, ვიპ...) წითელყელსახვევიანებს“ (—მასწავლებლებსაც რაღა თქმა უნდა ეკეთათ) და შევეურიგდი — „ფოტოგრაფი და, რეპეტე და, — ხვალაო“.

როგორ ველოდი კვირაობით მამას ჩამოსვლას... სურამის რკინიგზის სადგური ჩვენგან შორს იყო, ჭირდა იქ მისვლა, მაგრამ კარგად ვიცოდი თბილის-სურამის მატარებელი როდის უნდა ჩამომდგარიყო იმ შორეულსა თუ ახლობლურსაც ლიანდაგზე, რამდენ ხანს მოუნდებოდა მამა ჩვენამდე ფეხით მოსვლას, ვიდექი ჭიშკართან, ველოდი, ველოდი, დაა, რომ გამოჩნდებოდა, სხვა დროს მე ვითო-ღირსეული — „არ ვათამამებდი“ ჩემეულ-მოფერებითულ ღიმილითაც კი მამას თბილისურ-კვირაობით, და იტრიაში კი გამოგვარდებოდი ეზოდან, და გავიქცეოდი-გავიქცეოდი და დავეტაკებოდი შუბლით მკერდთან და ორთავე ხელით ძალიან მაგრად ჩავებლაუჭებოდი მამას, მამას ავყავდი ხელში, ფრთხილად მკოცნიდა რადგან ბებიასაგან არ იყო მიზანშეწონილი ეს (ბაცილებ-შემთხვევითობა ანდა რაიმ-ამგვარიო; თავის თავს რაღა თქმა უნდა მესაბაცილეოდ არა სთვლიდა...) და ბევრად თამამად გადამისვამდა თავზე ხელს და ალბათ ამასაც ეჭვიანობდა ბებია მაგრამ მე იმწამს მამას გარდა ვილა მახსოვდა,

და დამატარებდა სურამის „ცენტრში“, სადაც რომ იყო თვით კარუსელიც და აგრეთვე გრძელი და კოხტა „აინონა-დაინონა“, იყო თვით ტირი სადაც „воздушка- თოფით“ ვის-

როლიებოდი ფუნჯოვან ტყვიებს მე — ვერ-სნაიპერი მაგრამ თუ ასე ხუთ-ექვსში ერთხელ უანგმოდებული გაბრტყელებული რკინის კურ-დღელი ანთუ მელია, ნახევარწრედ ჩამოკონ-ნიალდებოდა აჰ არა ჰქონდა ჩემს სიხარულს რაიმ-სამზღვარი, მერე მამას შეეყავდი სახელ-ნგანთქმულის დაბა-სურამის ალბათ საუკეთეს-სო რესტორანსა თუ სასადილოში და ალბათ საუკეთესო კერძებს მიჩრევდა მაგრამ არც იმ სასადილოთურესტორანი და კერძები სულ-იო-ტისოდენადაც კი არ მახსოვს რადგან სხვა ანუ ზემორეჩამოთვლილი ამება-ნი, მამით-ლიდერულ-ჩამომსვლელით ნამონყებულნი ძლიერ ფარავდნენ რაცგინდა უგემრიელეს, გე-მოთი გინდაც მარა-როგორად-შემოზავთებულ ნაყოფანებულ ულუფა-კერძთ ის მარტივი-რო-გორ და ძვირფას გასართობები,

რა ბედნიერი ვიყავი, მაშინ, მაგრამ, მო-გეხსენებათ, რაგინდ ბედნიერი, დრო, მაინც გადის ხოლოკი რღვევად ბედნიერებისას? — სწრაფად, კი, უფრო, და მომაცვილებდა ჩვე-ნი შუკის დასაწყისთან მამა და იქავ კი ჩე-მი როგო-ერთგული ვახტიორ-ბებია იდგა და მხოლოდ ახლად ესალმებოდნენ ერთმანეთს მამა-ბებია, და როგორ მიკვირდა მე-ბავშვს ჩემთვის ასეთი უახლოესი ადამიანების ურთი-ერთ-არცთუ-აღფრთოვანება, და ის საკმაოდ-სუცოტა თავდაჭერილობა ხომ ნაღდად ძევდა, კი, მათში, ამის მიზეზი კი,

გახლდათ:

სამ-ოთხი წლისას, მამა თავისთან მიტაცებ-და ამ სიტყვის ყოვლად-საალერსოულო გაგე-ბით, რადგანაც მე საბავშვობაღელს ჯერ მიყი-დიდა და მიყიდიდა იმდროინდელურ რაცგინდა უხეშ მაგრამ როგორ-თვალდაგულწარმტაც სა-თამაშოებს რადგან სილამაზისა და სინატიფე-საკენ მეტ წარმოსახვას იწვევ-იძლეოდნენ და, გახარებულს, წამიყვანდა თავისსა-შინ-ს, იქ კი ბიძაჩემი ვანია, რომელსაც დიდად-ზე მეტად ძალიან ვუყვარდი როგორც-თვით გვარისგამ-გრძელებელი არადა რა დიდი-ისეთი გვარი ჩემია მაგრამ ჩემთვისაც ახლა ეს გვერი ემხვარზედაც მეტია თავისი რაღაც-როგორ-ღაც მორიდებული გამოურჩევლობით, ხოლო ემხვარებმა კი გააკეთეს თავისი საქმე თუნდ ზეპირ-გადმოცემებითაც — ნითელმარსკვლა-ვიანთა შემოთრევა იყო და, რამდენნი ყაჩაღად გავარდნენ და „ჰაკი აძბა“ში უჯუშ ემხა აკი ერთ-ერთი ემხვარია, და ბიძაჩემი რომელიც ჩემს ერთ რომანში საკმაოდ ვრცლად მყავს (ვაჰხ!.. კაცო, ესი „იქამდე“ არ გეყოფოდათ რომ გაკმაროთ და ახლა კიდე ჯერ როგორ გრძელსათაურიან „ისედაც დასავლეთელები ომარა და გივია და პლანეტა ჰოლივუდი“ს რომ გახვევთ კიდე, თავს?), და ამოვარდებოდა ჩე-

მი შინ არ-დაბრუნებით გულგახეთილი ბებია-ჩემი მელიქიშვილის 45-ს მეოთხე სართულზე (ანუ სხვენზე, იქაც სხვენზე ვცხოვრობდით... ამ სხვენ-ობებით რაღაც დასაფიქრებლად მის-ჯილი იყო ჩემს ბავშვურსა თავს, მე მგონი კარგი...) და, დამაყენებდა მამაჩემი — ჩემი მი-თომცდა „მომთაფველი“ ყველას წინაშე და, მკითხავდა ხოლმე, მე ვაიდ-ბეჩავს, საბავშვო ბაღელს, რომ, როგორც შენ იტყვი ისე იქნე-ბაო, ვინ გირჩევნია — ბებია თუ მამა?

ააჰ, რაც მე მაშინ მატყდებოდა, თან რო-გორ ბავშვურ, მცირესა თავს, თანაც ძალები ერთის შეხედვით დიდად უთანასწორო იყო — იქით თავი და თავი მამა, მასთან — მამაჩე-მის მამა იოსები, დედმამიშვილებში ისიც ცა-ლი მამაკაც-დოჩანაშვილი, მამის დედა, მამის ძმა, უმცროსი მამიდაჩემი ელენე და უფრო-სი მამიდის შვილი ლამარა, ხოლო აქეთ კი ერთილ-კინკილა ბებიაჩემი, და თუმცა მამაც და ბებიაც ყოველთვის, მაშინაც და ახლაც, გარდაცვლილები, როგორ განუზომლად და სწორა-თანაბრად მიყვარდნენ და მიყვარს, და მაინც მაგრამ ბებიას, მე-შვილიშვილისათვის რაღაც უმაღლეს-ქალური ხიბლი ჰქონდა და თანაც მარტო-დ იყო ახლა, მთლად ექვსი მო-წინააღმდეგის წინარე, ასე რომ ერთზე ექვსი მოდიოდა, და მე, მამის წინაშე როგორ ძალი-ან დარცხვენილი და ანითლებული ბებიასაკენ ჯერ ფრთხილად — მაგრამ როგორ გადანყ-ვეტილად — წარვდგამდი ნაბიჯს და მერე გავქანდებოდი მე-უშიშარი და ძალიან მაგრად ვეხუტებოდი და რაღა დარჩენოდა სასონარ-კვეთილს, როგორ, მამას, და, ჰო-ჰო რა-რო-გორ გამარჯვებულს მიყვავდი ბებიას ელბაქი-ძისა იმ შემთხვევაში ვითო-დაღმართისაკენ — აჰ, ის ქუჩაში მიაბიჯებდა? — ტრიუმფატორი, იმასთან აბა-რომელიდ გაია და იულიუსია-ცე-ზარია და ამისთანები — სინამდვილეში ჩვენსა დაღმართზეც სუ აღმართ-აღმართ ფრენდა გონება-გუნებაში მთელის არსებით, და,

არადა რას მიკეთებდნენ მაინც, რას სჩადი-ოდნენ ჩემდამი თავიანთი იმა-თავიანთი სიყვა-რულობიობით, რომელი მტერი დამმართებდა ამას მერეც, ჩემს ცხოვრებაში, ის რა-შავდლე-ში მაგდებდნენ კი არა მთლადაც ცეცხლოვან კუპრში იმა-თავისი სიყვარულით ჩემი ორი ყველაზე ახლობელი მთელ-ჩემ აბურდულ ცხოვრებაში ჩემი სამიოდ ბავშვის გარდა მაგრამ, ახლა რომ ვუკვირდები, თუკი მწე-რალი ანუ გადამწერი ჯერ როგორ სუსტად შეეკონინდებოდი და ასე თუ ისე დავდგებოდი მერე და მერე ასეთ-ისეთად, ეს ყველაფერი? — ეს საამომრჩევნულო გამოცდა?, და დედ-მამის გაყრით გამონვეული აღუნერელი ყოვ-ლად ვაებად-დარდი ბავშვისა, — ანუ გამსრე-

სად ზეითი, როგორ, და ისა-ჩემი ბავშვურად ანჩხლი ბუტიობებიც და ავადმყოფობებიც და მუხლ-იდაყვთა გადაყვლეფები და მოსულელ-ლო ლექსთანერაც და გრიშაშვილდამარშანია და გერმანელი ტყვე და აუარება სხვაც ბევრი რამ რომელთაგანაც მხოლოდ ზოგ-ზოგთ გადმოგცემთა და გაგიზიარებთ, — ჩემ-ზე-დაპირულაც ჯურღმულეზიანა პროზისათვის მაინც მშველელად საქმე იყო, კი, კი, —

ერთის შეხედვით უცნაურია, არა?

ხოლო შემდეგ წელს სადგურთან ახლოს ვიქირავეთ სურამში ბინა, კუკურა-ბებია თბილისში დარჩა ოჯახიანა რადგან შვილიშვილს ელოდა, და ახლა კი უკვე ზედ-სადგურშივე ვხვდებოდი მამას და ბებია კი გაფაციცებით მყარაულობდა სანამ მთლადაც-სულ საბოლოოდ გაჩერდებოდა ორთქლმავალი, და როცა ერთ-ერთხელ სიამოვნებით და ჩემი ბავშვური ანუ უსაზომოდ ბედ, ბედ, ბედნიერი ბედნიერობებით მთლად თითქმის-რო გადაყირჭებული — „თითქმის“ იმიტომ რომ მამა მიდიოდა და მეკი ვრჩებოდი და რომ გამიყვანა სადგურიდან ათიოდ ნაბიჯზე ბებია მამისკენ მივატრიალე თავი და, რა დავინახე:

ვიღაცა ქალთან ერთად, იყო...

და, ჩემი ბავშვური ანუ ნაღდი გუმიანით ვაი რომ ძალზედ ცხადად მივხვდი რომ ეს შემთვევით შეხვედრილი ნაცნობი კი არა, თბილისიდან მასთან ერთად გამომგზავრებული მისი „მორიგი“ ქალი იყო რომელიც ალბათ აუტყდა რომ — ეს ძაან მერე დავაზუსტე და დავიდგინე — წამიყვანე რა იქნება არ დავინახე ბავშვს მხოლოდ გზაში ვიყოთ ერთადო — და, რაც მე ჩამშხამდა მე-ვუიდს გინდაც კარუსელ-ტირ-ანონ-დანონებიანი ის ბნელი კი არა, როგორ ცუდადგიზგიზა დღე და როგორ-ზე ვაიდ-უშველელს, ვიყავ... —

მაგრამ, პროზისათვის,

აი ესაც კი, კარგი იყო.

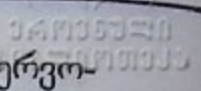
ხოლო იმ ჩემი ახირებებისაგან ხიფათი მუდამ, გავიძლიეროთ გამოთქმა და, მიწყვიტე მდევდა.

ხეებზე აძრომა მიყვარდა ძალიან და ბებიას თუ როგორმე დავიშორიშორებდი — ხომ უნდა ნასულიყო თუნდაც ბაზარში, რომელ ნებისმიერ ბაზარ-ბაზრობებშიაც ჩემი წაყვანა ასე ვთქვათ „კატეგორიულად“ არ უნდოდა და აი რატომ:

მგონი სულაც სამი ან დიდი-დიდი ოთხი წლისა ვიყავი მამამ თავისი სამხედრო მაზარადან ანუ შინაურულად შინელი-დან ჩემთვის მთლადაც-სამხედრო „მინი“-მაზარა შეაკერინა და ზედ თავისი სამხედროული ნოდების — კაპიტანის სამხრეებიც დაასკუპებინა თერძს და ასე-გასამხედროებული წამიყვანა ბები-

ამ ვერის ბაზარში (ახლა იქ ბაზარი აღარაა, არამედ ხილ-ბოსტნეულის ყოვლად უკოლორიტო მაღაზია), და, უცებ, მსტაცა ხელი მთელ-სამკაცრიანმა პატრულმა და იქვე ბაზარის კომენდატურაში შემიყვანეს ხოლო ბებიას ხიშტისთოფიანმა არაქართველმა გუშაგმა მთლად ჰორიზონტალურად გადმოღებული თოფით გადაუხერგა გზა და ასე აუკრძალეს ჩემთან შემოსვლა და ვბლაოდი მე, თავი და თავი მგონი წართმეულ-ბებიასათვის და სიმართლე თუა იყოს და მგონი უფრო ჩემთვისაც როგორ არ ვბლაოდი რადგან ყოვლად აუხსნელი ის ჩაუდენიათ რომ (ეს ძალიან-მერე მიამბეს ახლობლებმა... იცით ვინც...) თურმე ჩემი კაპიტანობის დამასაბუთებელი მოწმობები მომთხოვეს და არაა ძნელად მისახვედრი რომე ასეთი დამასაბუთებლობანი არა მქონდა რალა თქმა უნდა ამის დამადასტურებელ-დოკუმენტებიანა და ბებია კი იქაურობას აბა როგორ გაეცლებოდა და სანამ იღბლად რომელიმე ნაცნობს წააწყდ-გამოჩხრეკდ-იმოვნინდა ომიანობისას ისედაც ყოველმხრივ ჩხინკ მაგრამ მაინც ხალხმრავალ ბაზარში და მამასთან უტრანსპორტოდ ანუ ყოვლად მხოლოდ-ფეხებით წარავლნ-აფრენდა (მამა ორთაქალის ბოლოში მუშაობდა, არ გაგელიმოთ და, ისიც ციხეში...) კარგა სამ-საათს ვუყურეუტებივართ მკაცრ მაგრამ თანაც არასამართლიან დიდად პირშიმთქმელ კომენდატურაში რომელი ის სამი საათი მე ცუდად მახსოვს, რადგან ჩემი იქ მხოლოდლა დიდად-გაბმული ღრიალი და ქვითინი და ტირილი და გულ-ამობჟირებულ-დაოსებულზე სლუკუნნი მედგა და ესლალ მახსოვს და ისიც ცრემლებშუა დაბინდულად და როცა — წარმომიდგინეთ მე-როგორ ძალიან-იმედ-მოცემული როცა შემოვიდა მთლად კაპიტანი, ჩემი მამა (კაპიტანი კი არა და იმდროინდელი სტარში ლეიტენანტი ამ ჩვენდღეინდელ გენერალს და თან ზედაც ორსაც კი უდრიდა, კი,) და მასზე დაბალი ჩინოსანნი ყოფილა იქ ყველა და ფეხზე სხარტადა წამოიჭრნენ ყოჩაღები-ის (ისემც...), და მამამ რომ ახსნა ჩემი ასე-კაპიტნობა იმით რომ მთლადაც რუსულად ახსნა (კარგად იცოდა) და განმარტა რომ მე ამ ჩემი შინელ-სამხრეებით სოლიდარობას ვუცხადებდი არმიას, რომელიც ასე თავდადებით იბრძვის ოკუპანტების წინააღმდეგ ხოლო მისი ეს ახსნა-განმარტება თვით ჩემი, მისი ერთადერთი შვილის დახსნის გარდაც ხომ, სრული სიმართლე იყო

და მე ისეთი გახარებული მაგრამ რაროგორი ტანჯვანაგემი რომ დავბრუნდი შინ, — ის თურმე „მერე რა“ რომ მამით გაბედნიერებული მაგრამ ამაზე უფროც-მეტადაც სულით როგორი ნაგვემი და მისავათებული და დაოსე-

ბული ბავშვი და თუმცა ბებია კიუსაყვედურა „სუშენი ბრალია პეტრე ამბოვს აბარა ეკაპიტანებოდა“ო,

მაგრამ პროზისათვის, ესაც, კი, უთუოდ კარგი იყო, კი. —

დიალხსთ, კი. სულაც არაა უცნაური, ეს.

მაგრამაც შემდგომ „შინაურულსა-მოტაცება“ზედ მაინც ისევ ბებია ვირჩიე, კი, ხოლო ის ჩემი პირველი მოტაცება კი არა და მთლადაც დაჭერულ-დაპატიმრება როგორ დამებედა და, წარმოიდგინეთ, ასევე ის უნებური გამოთრობაც კი და, ჯერ ასე-თავიდან მთლადაც-ნამეტურ ნუ გაიკვირვებთ, ამას, 5 თუ 6 წლისა ვიყავი მაშინ, საქარის მევენახეობა-მელვინეობის მეცნიერულ თუ სამეცნიერო საცდელ-სადგურში იქ ბიბლიოთეკარად (თუმცა ქიმიკოსი იყო) მომუშავე ჩემს უფროს მამიდასთან, როგორ დინჯად-კეთილ მამიდა სონასთან რომ „ვისვენებდი“ (— მე და, დასვენება?) — ბებიაჩემს მამის მხრიდან სახელად ოლგა-ს კი არა ოლლას ვეძახდით ქართულად მაგრამ ეს — ოლლა Яковлевна Гусева შვილებს — სოფიოს — Соня, იოვანეს — Ваня, პეტრეს — Петя, და ელენეს — Ляля -ს ეძახდა და ჩვე-ყველანიც-მისიანებიც ასე, მეც — რა თქმა უნდა მამაჩემის გარდა (— მამა-ს სახელის დამატება რაღად უნდოდა) და, მამიდაჩემ სონასთან იმ-ჩემებურად დასვენებისას, ერთხელ ძირითადად ღვინიანი სუფრა რომ გაიშალა და მე მაგდასთან მომენყინა და აივანზე (პირველ სართულსაც, ჰქონდა) გამოვედი და იქ კი სახარინისა ლიმონათები იდგა და რაკი ვერც ერთი ვერ გავხსენი იქვე ცოტათი მოგანსხვავებულ ნაკლები ბოთლიც იდგა ლიმონათისა-ფერიანი სითხით და რომ გავსინჯე, მაინც დიდათე-მომენონა ის გაზგაცლილი „ლიმონათი“ და ვწრუპე და ვწრუპე და, პატარა ხანში, აივნის იატაკზე პირქვე დამხობილ-განოლილი ძლივს შევეუტანივართ ოთახში რადგან თურმელა ხელებ-ფეხთ ძალზედ უღონოდ-ილაჯგამოცლილიც მაინც კარგა-ჯიუტად ვასავსავებდი და გაუგებრად ყოვლად, ვლულლულელებდი და ჯერ ძან კი შეშინებულან მაგრამ იქვე დაუდგენიათ თურმე რომ, მიზეზი ამისა... — თურმე, ნუ იტყვითა და ისი სითხე-რამ უწყინარული ლიმონათი კი არა მთლად პორტვეინი არა ჰყოფილა, თურმე? ასე რომ, ჩემს სხვადასხვა მომავალ პროფესიებთან (მუსიკა, არქეოლოგია, პროზა, ცოტათიც დრამატურგია, ნეტაროგორი ადამიანობ-მოქალაქეობა და სხვ.) ერთად ბავშვობიდანვე დამყოლია (ბებიასებურად — „დამყოლებლარა“) მაქსიმუმობით „სმა და სმა

უნდა ღვინოსა“ და რეციდივისტულ-დაჭერობანი და ვცოდავ მაგრამ, სიმართლეა — ხოლო, პროზისთვის, ყველა ესენი? — კი-რამ იყო,

და ცელქობები და მათგან ნაწვნივი უილბლობანი მაინც როგორად კარგი იყო, და მეზაფხულობითი ასე ვთქვათ „დამსვენებელი“ დასვენებაო კი არა და რამდენად მეტად ვიქნებოდი როგორ-ანც-ცელქობებით მაშვრალი, ერთხელ კი, ბებია ბაზრად წასული რომ გავიგულე — ბებია იმჩემი კომენდატურული დაპატიმრების შემდგომ არანაირსა ბაზარს ახლო არ მაკარებდა, ის კი არა და ქურაში ყოვლად უწყინარ პანტას თუ ყიდდნენ იქაც კი აუჩქარებდა, ფეხს, და რას გავუშვებდი ამ უბებიაოდ-ხელსაყრელობას და, სურამისა იმ ეზოშია-მდგარ ხეს მივაშურე და თუმცა ჯერ რადროს კომში და ბია და მათი მწიფობა იყო ივლისში და მაგრამ რაღა თქმა უნდა ავძვერი მაინც მე-იმთავითვე-როგორხიფათებ-ფათერაკიანი და კარგა ხნიერი და მოზრდილი ხე იყო და მივიწვედი და მივიწვედი მალლა და მალლა იმ „შახტასტროი“ს კიბეებისა არ იყოს და იქამდე ეს — ვითო-ამაღლება, რომ, სანამ თითქმის სუმთლად მალლითა წკნელივით ტოტი ფეხქვეშ არ ჩამიტყდა და თავდაყირა წამოვედი ხის ქვემოთ ქვებით შემორაგული მინისაკენ (მოგეხსენებათ, მინის მიზიდულობის კანონი) და სული დროებით კი დამყვებოდა მაგრამ აღარ ამომყვებოდა იქა-იმ ქვებზე დანარცხებულს მაგრამ სწორედ იქ, ხის თავიდანსა განშტოებაში შურდულივით რომ იყოფა გავეჩხირე მარჯვენა ფეხით (მე ფეხებიდან ძირითადად მარჯვენა ფეხზე მომდიოდა ფათერაკებისგან წვნივა, მენისკი იქნებოდა ეს, მოტეხილობები თუ სხვა,) და სიკვდილს კი გადავურჩი მაგრამ ის წვივი მთელს სიგრძეზე მთლადაც ძვლამდე გადამიტყავდა ერთ ადგილას კი ისეთი ნაიარევი ამომეზარდა რამდენიმე თვეს დავატარებდი ცერისსიმსხოსას ხოლო ესა კი, თუმც როგორი ძნელი და რაცუდი და მტკივნეული იყო მაგრამ პროზა ხომ უცნაური დარგია აკი, რადგან პროზისთვის აი ესაც კი როგორღაც მაინც როგორ საჭიროდ-კარქი იყო,

და რამდენი რამ მელოდა, თურმე, ამგვარიცა და უარესიც კი, რადგან ჩემს პირველ რომანამდე, „სამოსელი პირველი“, სუფთა ქალღმის როგორ-მიერი, კარგამოზრდილი გზა მედო თურმე,

კი.
კი; —
გადმოსაწერი, იყო...

/გაგრძელება იქნება/

ქანსულ ხარჯუასი

შურნალი „ლიტერატურა და ხელოვნება“ 75 წლის იუბილეს ულოცავს ავაზასავით შემართულ ქართველ პოეტს, ბატონ ჯანსულ ჩარკვიანს და უსურვებს ახალ შემოქმედებით წარმატებებს და დღეგრძელობას ქართველი ერის ბასახარად.

„უახმოტახილი ღრუბალი“ ტიციან ტაბიძეს

დაგვერევიან ღამე კეტებით,
დღის მოთმინება ზღურბლზე მივიდა,
ტრამალ და ტრამალ დავეხეტები,
ფეხმოტეხილი ღრუბელივითა.

მთვარეში ვხედავ ეშმას ტანმორჩილს,
ზურგზე მათრახი გადაგვიჭირეს,
ვართ ბენვის ხიდზე, მზეო, გამოჩნდი,
მზეო, წარსული გადაგვირჩინე.

ბევრი მინახავს ცოდვის ჩამდენი, —
მაშინაც, როცა დარი მზიანობს,
ვხედავ, სიზმრიდან მოდის გამდელი,
ჩვენი ცრემლი რომ გაიზიაროს.

შეჩერდი წამით, არ შემოხვიდე,
შეჩერდი წამით, წარსულს გვართმევენ,
უპატრონოა ჩვენი ოხვრის დღე, —
ეს გვიწერია ალბათ ქართველებს.

იმღერეთ ხალხნო, — „ჰარი-ჰარალი“,
ჩვენ, ჯოჯოხეთში ვპოვეთ ცხოვრება,
დღეს, აღარავის, დღეს, აღარავის, —
„სინდისი აღარ მოეთხოვება“.

ერთი და ორი ირონია

ყველაფერი ცით მოდის,
მოდის ნიაღვარად,
ღირიჟორი ვიცოდი,
ღირიჟ-ერთი - არა.

გზებით, ვინრო-ვინროთი,
გული გამებზარა,
რეჟისორი ვიცოდი,
რეჟის-ერთი - არა.

ქვეყნად „ნალდი“ ვინც მოდის,
ერთადერთი - „კმარა“,
პროკურორი ვიცოდი,
პროკურ-ერთი, - არა.

დავალთ ქვეყნად ღვთის ცოდვით,
ქალაქს შხამი ფარავს,
რეკეტიორი ვიცოდი,
რეკეტ-ერთი - არა.

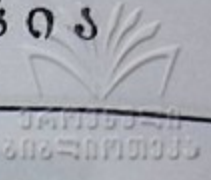
აღარ მჯერა სიცოცხლის,
„უიღბლო“ ვარ გვარად,
პოზიორი ვიცოდი,
პოზი-ერთი - არა.

ძმათა ცოდვით ვინვოდი,
მარად, მარად, მარად,
დიქტატორი ვიცოდი,
დიქტატ-ერთი, - არა.

ჩვენი გზა

დახვალ, ვითომ ლორდი ხარ,
დახვალ, ვითარ თავადი,
რა გზიდანაც მოდიხარ,
იმ გზაზე ხარ მარადის.

შელობილი ყორეთი,
ხარ ცნობილი ქილიკით,

ვინრო იყო ყოველთვის,
შენი გზა და ბილიკი.

ამ გზით წასვლა გირჩიეს
ისევ შენმა მაყრებმა,
ეს გზა შენ აირჩიე,
ეს გზა გეამაყება.

გზა სავსეა ვირთხებით,
გსურს, ბოლომდის გამაგრდე,
ახლა, ღმერთს ეკითხები, —
„რა ვქნა, რა გზას დავადგე?“

ის გპასუხობს შექებით, —
ვერ მოგიჩინე იარებს,
შენი გზა შენ შეჰქმენი,
ჰოდა, მაგ გზით იარე.

არც სურს თვალის შევლება,
მომავლის გზის მზიანეთს,
მართლა რა გვეშველება,
სულ თუ ამ გზით ვიარეთ?

...

ყველაფერს სხვას აბრალებ,
უფლისადმი რისხვით ხარ,
იმ გზით დახვალ ქართველო,
მარად რისი ღირსიც ხარ.

**ვილაცის ჩაოღან -
ვილაცის ჩაოშვი**

999

ცხრაას ოთხმოცდაცხრამეტსა,
გჭვრეტდით ცხრიანით — სამით,
ბედიის ოქროს ბარძიმო,
მობრძანდებოდი საით.
არც წყონდიდელის ჯვარი გვაქვს,
არცა თამარის ჯვარი,
არც წინაპართა ჯვარი გვაქვს,
არცა მომავლის ჯვარი.
მობრძანდი, მწყემსო კეთილო,
მცხეთის ჯვარს უთხარ ლოცვა,
აღარ გვწამს აღარც განგების,
ქართველნი ერთურთს ვხოცავთ.
აღარ გვწამს აღარც ძველისა,
აღარც ახალი აღთქმის,
ახალი ქარი კი არა,
ის ძველი ქარიც არ ქრის.
ვაი, მზიანო ქვეყანავ,

ჩაბნელებულხარ როგორ,
რა იქნა ძველი მარანი,
ძველი ჭური და ხორგო.
რა იქნა შენი ვენახი,
„ჩაკრულოც“ გაქრა სადღაც,
ცრემლი მოუსხამს ყველა ხეს,
ვინყებთ საფლავის გათხრას...
რომ შიგ ჩავმარხოთ იმედი,
ანმყო დავუთმოთ ეჭვებს,
ბნელეთის ზღვართან მივედით,
ღმერთო, მომავალს ვერ ვჭვრეტო.
რა არმადანი გვიბოძეს,
რა აღსასრული გველის?
ვეფხვთა და ლომთა ქვეყანა
ვინ ცნო ქვეყანად გველის.
გავშორდეთ მტერს და წარმართსა,
იქნებ, აღდგომა მოდგეს,
მაშინ ვიპოვით სამართალს,
ერთად დავდგებით ოდეს!

ჩემო ხალხო

ვინ გაიგონა სხვისი ბერია,
რა საჭიროა სხვისით ბაზრობდე?
გახსოვდეს ვარდი სისხლისფერია,
სისხლისფერია ვარდი, გახსოვდეს.

ესაა — მეფე, ეს ვალეტია,
ვერ არჩევ, რადგან მოკვდი მტრის ქებით,
დაიმახსოვრე, დღეს, თვრამეტიც,
შენ, ოცდაერთში აღარ იქნები.

პარღუღუღიანი

ვითარცა ზეცას მზე ახლავს,
ვით ბნელს სურს მთვარის დანახვა,
უეკლო ვარდსა ვერ ნახავ,
ეკალი ვარდსა თან ახლავს.

ძველი ფოთოლი მიაქვს ქარს,
გული შეჭამა უგულომ,
უშენოდ ვარდი ვინა სთქვა, —
სად დაიკარგე ბულბულო?

ვარდები შემაჯავრესო, —
შორიდან გვისტვენს ბულბული,
ხანჯლები ჩვენაც ავლესოთ,
ისმის წინაპრის ბუბუნი.

გრიგოლ წ.
რობაქიძე

85 წელი ბაზაფხულის მოლონში ანუ ახალსაღიანი ქვეყანა

... დაგვისექტემბრდა. გარომანტიულდა განწყობა. უცხელესი, ქანცგამცლელი ზაფხული წარსულმა გულგრილად ჩაიბარა და, თითქოს ჯერ შორია ზამთარი, მაინც უკვე გვენატრება იასამნის სურნელი; ალბათ, შემოდგომის პირველმა წვიმებმა გამოაფხიზლა დასიცხული სევდა...

თბილისი — კუპეცების, ბიურგერების, ბურჟუების, ბიზნესმენების ქალაქია!

ვაჭრობა — მსხვილი, წვრილი და საშუალო!

... და ყველაზე „უმსხვილესმა“ შეიძლება არც იცოდეს, რისი ღმერთები იყვნენ მერკური და პლუტონი.

... და „დიდოსტატს“ „ბიზნეს-პროექტების“ და შტამპვის, ფრიად განსწავლულს

„ინგლისურსა“ და „კომპიუტერში“ სულაც არ სჭირდება იმის ცოდნა, რომ პითაგორი აბაკით ანგარიშობდა...

თუმცა, არა! ჩვენ ვცდებით — ამ თაობას გენეტიკურად გადაეცა ის სრული ენერგეტიკული ინფორმაცია, რომელიც ათასწლეულების მანძილზე გროვდებოდა კაცობრიობის ცნობიერებაში!

რა სიბრძნეა?!

მაშასადამე, ამ არაჩვეულებრივი დროების მაქსიმა ძალზედ უბრალოდ ყალიბდება და ღვთაებრივი კლიოს მიერ აღნუსხული ყოველი მოვლენის გათვალისწინებით მიღწეული აპოთეოზი ასე ღალადებს:

— როცა ყველაფერი მთავრდება, იწყება ვაჭრობა!

თბილისი, თბილისი ...

— მაგრამ მაინც რა მოხდა 2006 წლის წინათ იერუსალიმში?

ნუთუ მართალნი არიან, ვინც „იუდეის პროკურატორს“ დანტეს „ქრისტიანობამდეელ ქრისტიანთა“ რიგებში რიცხავს?!

ერთ წამში ნაშობ, მაგრამ ორ ათასწლეულზე მეტხანს ნატანჯი აზრი დამღუპველია — რომ არ ყოფილიყო იუდა, ქრისტე არ იქნებოდა მაცხოვარი!

სოფიზმი.

პოსტულატები და ფორმულები (ამბობენ ცივი გონებაო, მაგრამ არა!) — გაყინულტვინიანი მათემატიკის შვილობილები!

აქ გული გარდაიცვალა...

ვაჭრობა მათემატიკის გარეშე? — სასაცილოოა! გულის გარდაცვალება კაცობრიობას ამაზრზენი ოთახის კარს უღებს, სადაც მას (კაცობრიობას) დედა (ქმნადი, ქმადობა, ღმერთი, განგება, ან როგორც გენებოთ!) ეუბნება:

— მე გშობე შენ, რათა განაგრძო სიცოცხლე!

პირველი „კონტრაქტი“? გაცვლა-გამოცვლა? აღებ-მიცემობა? ვაჭრობა?!

დიახ, რა თქმა უნდა, ოღონდ:

— თუკი გული გარდაიცვალა!...

... თბილისი, თბილისი, თბილისი...

წმიდა ჰიპოტეტური კითხვა, გამოწვეული უბრალო ცნობისმოყვარეობით:

— ცხოვრობდა ის ადამიანი გაცილებით უფრო ადრე, თუ ვახტანგის ქალაქში გაუვლია?!

— აი, ის, ვინც თქვა — მადლი ქენიო...

— რა დროა ახლა? — ქვათა გროვების? ვაჭრობის დროა პლანეტა \$ -ზე!

გზები — იცვლება.

გული უკვდავია, მაგრამ კანონზომიერება კი, თუნდაც მხოლოდ ისტორიული, არა,

კი არ გარდაიცვალა — საღათას ძილით მიაძინეს, მიანარკოზეს!

კლიოს პროპორციებით თბილისში იასამნის აყვავებამდე ისევე შორია, როგორც \$-ზე რენესანსის დაწყებამდე.

საღამოს თბილისის ღამის ბარში დილას ელოდება ამადეუსი... 50-თეთრიან კოლას წრუპავს, ამაზრზენ „მუსიკას“ უსმენს სიამოვნებით(!) და ელოდება... ხომ გვჯერა? კააარგი!

იმავე ბარში (რადგანაც გვჯერა!) ჩვენი დიდი ვაჟა ვილაც უულვაშო, მაგრამ, სამაგიეროდ ბაკენბარდ-წვერებიან ამერიკელს, ვინმე აბრაამს ფშავური მოსაწვევით აბოლებს; იქაურ ინვესტიციებზე უკვე მოილაპარაკეს, აქ ბაზების განთავსებაზეც; ვილაცამ ლიბერალური დემოკრატია რომ ახსენა, ბევრი იცინეს და, როცა „ამერიკელი“ „ვატერკლოზეტისკენ“ გაემართა, ვაჟამ გვერდით მდგომ, მკერდმოღეღილ რუს-გერმანელ იმპერატრიცას თვალი ჩაუკრა:

— ცოტაც მაცალე, კატიუშა და ამას რომ გავწნავ, ისევ ერთად ვიქნებითო! გვჯერა ხომ?!

— აი, სალოლ!
...და, რომ უნდა გვჯეროდეს, ამას გვიბრძანებს დრო... გაყიდე! დააბეზღე ანუ ჩაუშვი ანუ იბოზე! დაივიწყე სიტყვა „უანგარო“! ისწავლე ქლესობა, რათა გადარჩე! იცოდე, ჩვენ უმრავლესობა ვართ და გვძულს ბოლშევიზმი! (!!!) უარჰყავ ქრისტე და ინამე \$!

მოხუცი მოძღვარი წელში გამოყვანილ ჭიქას მანავის „მწვანეთი“ ავსებს და მურვან-ყრუს და თემურ-ლენგის მნახველ საქართველოში უცნაური დალოცვა ისმის:

— ღმერთო, თავ-თავის ადგილზე დალოცე სომეხი, ებრაელი და ამერიკელი ბიზნესმენები... წელსაც გადარჩა კახეთი ვაზის გაჩეხვას...

... კარგი მეზობელი გერჩიოსო ცუდ ნათესავს.

უბრალო ფაქტი — რუსები მართლმადიდებლები არიან!

... მაგრამ დრო საქანელაზეა შემომჯდარი და ბრჭყვიალა ფეიერვერკებით, მოცეკვავე შადრევნებით, მომღერალი სტიუარდესებით, უგემოვნებო მუსიკით, წაგებული ფეხბურთით კომკავშირულ „პატრიოტიზმს“ გვიქადაგებს!

... და რა არის დრო მისთვის, ვისაც მოთმენა ძალუძს?!

რა არის განსაცდელი ქრისტიანისათვის?!

რა არის დემოკრატია ვაჟასათვის?!

რა არის ეს \$ მაცხოვარისათვის ?!?!?!?

— ანტიპოდი? ანტაგონიზმი? ვიზავი?

— აბა, რავა?!
დრო მხოლოდ უმნიშვნელო ნაწილია მარადიულობის! ვაჭრობა კი ტყუილია, რადგან ამ დროს ყოველთვის არსებობს მომტყუებელი და მოტყუებული!

ხოლო უკვდავი გული სიბრაღულით იკუმშება, რადგან, მისგან განსხვავებით, ზნეობის ზეობა დროებით, მაგრამ მაინც მოკვდავია და — ჩვენ ვინ მოგვცა შვილი დასაკარგავი?! — საცოდავია ამ დროის შვილი — ჯიუტი გაუგებრობა!

კროსკორდების, ჯინსების, როკ-ნ-როლის თაობა ... დიახ, ჩვენ დამნაშავენი ვართ! ჩვენ თავისუფლებას ისე დავენაფეთ, რომ ჩვენი შვილებიც კი ველარ ჩერდებიან და ეს მზარდდობიანი ნარკო-გზა უკვე მივიდა იქ, სადაც „სუბოტექსი“ და „გრუპენ-სექსია“, სადაც ჩითის კაბებიანი გაზაფხული საყურიან თუ საჭიპიანმა, ტატუირებულმა, ბანჯგვლიანმა ჭიპებმა შეცვალა ... გურამ რჩეულიშვილების ნაცვლად თბილისში ნაზი ბიჭები მრავლობენ... ღირსება და პატიოსნება?! — ვაუ! ნუთუ დინოზავრები ჯერ არ გადაშენდნენ?!

— დამანახე!...

— მომე! ...

— ვაუ, ვაუ, ვაუ!!!

... და დრო გვიბრძანებს, დავიჯეროთ:

— ჩვენ ყველაზე მაგრები ვართ!

... გელათი.

იყალთო.

ზარზმა.

ვარძია...

— მე საქართველოზე ზრუნვა მინდა, მაგრამ... ერთი კარგი გრანტი და — კომპიუტერს ჩაუფუჯდები... იმიტომ, რომ მომავლის მეშინია. მეშინია თავშესაფარში ცივი წვნიანის ჭამის... მეშინია, რომ ვერ გადავიხდი გადასახადებს... მეშინია, ჩემმა შვილმა წებოს ყნოსვა არ დაიწყოს... მეორე შვილი არ გამიტრეფიკინგდეს ... მესამე არ გამიტრანსექსუალდეს... (-ისე, ამას სამი შვილი მაინც ცოლია, რას ერჩი?!) პოლიტიკოსები...

გარეთ? რა ძალაა ასე ჯოჯოხეთური, რომელიც თავისუფლად იმორჩილებს დროს?!

— აჰ, ბატონებო!

დასაწყისი და დასასრული.

დაბადება და სიკვდილი.

აღმაფრენა და დაცემა.

განვითარება და რღვევა.

ტრაგიზმი რასაკვირველია, სახეზეა, მაგ-

რამ უკვდავება არ გვაძლევს სასოს წარ-
კვეთის ნებას!

— III მსოფლიო ომი?! — დიას!

— მსოფლიოს ხელახალი გადანაწილე-
ბა?! — არა! მისი მითვისება!

აი სწორედ აქაა დასასრულის დასაწყი-
სი. მოხდა საკვირველი — ძალაუფლება
მოექცა ერთ ხელში; ეს ერთი ხელი „პლა-
ნეტაზე ჭარბი მოსახლეობის პრობლემას“
ებრძვის არა ისეთი პატიოსანი, თუმცა შემ-
ზარავი ხერხით, როგორც გამოცხადებუ-
ლი ომია, არამედ მომქანცველი, სულისა
და ზნეობის ჩამკვლევი, საარსებო წყარო-
ების დამშრეტი ხერხით, რომლის ძირითა-
დი იარაღი უპრინციპობა, უზნეობა, ამორა-
ლიზმია! მასონები? სიონისტები? იელოვე-
ლები?

ეს მხოლოდ სახელებაა, ყურადღების
გამფანტავი ... ჩვენს სისუსტეზე მოთამა-
შე იდეოლოგიამ „შეგვაჯინა“ (როგორც კა-
რუსელზე!) ყველაზე ძლიერ და სწრაფად
მოქმედ ნარკოტიკზე, სახელად „თავისუფ-
ლება“!

ღვთით ბოძებული ეს ნიჭი მოკრძალებ-
ბას, თავმდაბლობას, მოყვასზე ზრუნვას
გვასწავლის; თავისუფლებაა, როდესაც შეგ-
ვიძლია, ენის ტლიკინის ნაცვლად, ერთი
სიტყვით თქვა სათქმელი; შენი უფლებაა,
განასხვაო კარგი და ცუდი, კეთილი და
ბოროტი, თეთრი და შავი; და უმთავრესი
უფლება და მოვალეობაა, გწამდეს შემოქ-
მედის, რომელიც გიკრძალავს საკუთარი
თავის კეთილსა და ბოროტს მიღმა დაყენე-
ბას, გიკრძალავს ამპარტავნობას, რადგან
სხვისი მართვის სურვილი ცოდვაა იმთა-
ვითვე... ხოლო, რადგან დრო გვაიძულებს
არჩევანის გაკეთებას, საუკეთესო არჩევანი
რწმენაა...

სამყაროს არსებობის პრინციპები...

კოსმიური ჰარმონია...

ადამიანური სიმშვიდე...

... და კიდევ ერთხელ:

— დრო ცვალებადია და წარმავალი!

ჩვენ ქრისტიანები ვართ!

„... ასპიდსა და ვასილისკოსსა ზედა ხვი-
დოდი და დასთრგუნო შენ ლომი და ვეშაპი
...“

ჩვენი ნიშანი ჯვარია; ჯვარი, მისი უდი-
დესი ინფორმაციული დატვირთვით არ უნ-
და გამოიფინოს და არ უნდა იქცეს სამატ-
რაკვეცო ატრიბუტად!

„...სიყვარულსა მალვა უნდა...“

ჩვენი უკვდავი გული სავსე უნდა იყოს

მაცხოვრის სიყვარულით, რომელიც სამყა-
როს სიყვარულია!

წმინდა სამება — სრულიად სამყარო —
ყველგან და ყველაფერში უფლის გეგმა...

კოსმიურ ჰარმონიას პლანეტა \$ აწუ-
ხებს, როგორც უცხო სხეული...

პლანეტა \$ ვერ ჰგუობს **სამართლიანად**
განწყობილ გონს გულის მიერ მართულს
და, ამდენად სუფთას...

გონი და გული, სხეულთან ერთად, ადამი-
ანისათვის უფლის მიერ ნაბოძები ყველაზე
დიდი საჩუქარია (და არა „თავისუფლება“,
მისი გარყვნილი გაგებით!); ეს საჩუქარი,
სული — ადამიანის ჰარმონიულობის საწინ-
დარი, მას უფალთან აახლოებს, რადგან
მაცხოვრის განკაცება მაგალითია წმინდა
სამების სრულყოფილების გაგებისათვის
ადამიანის მიერ!

სურვილი სიმართლის, სამართლანობის
— უკვე საფუძველია ჰარმონიულობის...

გენეტიკურად არსებული ენერგეტიკუ-
ლი ინფორმაციის გამოღვიძება ადამიანში,
საზოგადოებაში, ერში, კაცობრიობაში —
გარკვეული გარემოების შემთხვევაში მარ-
თლაც შესაძლებელია; ეს სასურველი მდგო-
მარეობა შეიძლება იყოს მყარი წინაპირობა
განახლების...

განახლება-გადარჩენა-აღორძინება!

...ადამიანში ადამიანურობის ზეობის რე-
ცეპტი: არსების სრულად მომცველი რწმე-
ნა, ამდენივე სამართლიანობის სურვილი,
სოუსის სახით — წინაპრების ხსოვნის,
ტრადიციების, ქალის, უფროსის პატივისცე-
მა და გემოვნების მიხედვით — კეთილშო-
ბილება, პატიოსნება, შრომისმოყვარეობა,
სიყვარული, ზომიერება, სიღარბაისლე ...
და, რაც მთავარია, თვითონ **გემოვნება!**

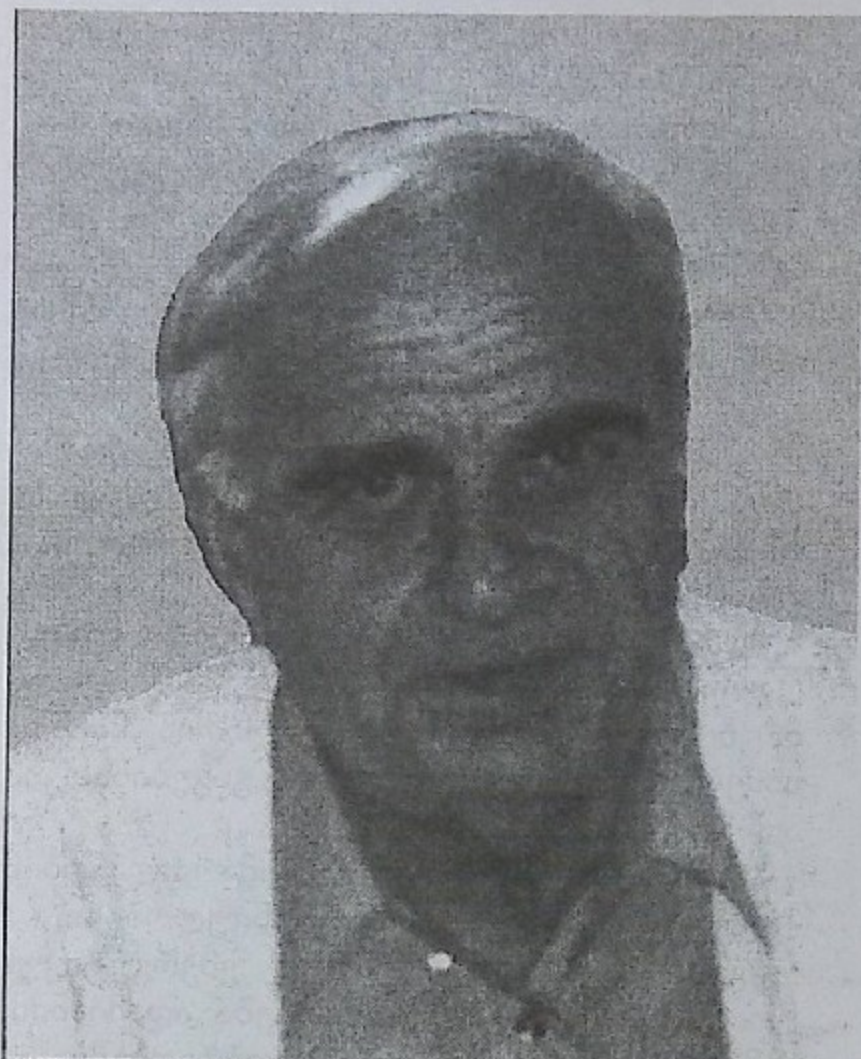
ყოველივე ეს სასურველზე მეტიც კია
წლის ყველაზე ლამაზ ჟამს — გაზაფ-
ხულზე...

ჯერ კიდევ ბაბუის ბაბუის ნაქონ მუხის
დიდ, მრგვალ მაგიდას დაამშვენებს ახლად-
დაკრეფილი იასამნის დიდრონი ბუჩქი...
მრავალარცხოვანი ოჯახი თეთრი, გრილი
და გემოვნებიანი სამოსით ხვდება სით-
ბოს... მაისის წვიმა... შორიდან სმენას ნა-
ზად ეფერება ფრედერიკ შოპენი... თითქოს
ყველაფერი კარგად უნდა იყოს, მაგრამ
ამ კარგად ყოფნას აჰ, რა მწველად ალამა-
ზებს ცოტაოდენი წმინდა სევდა...

...ვფიქრობ, მოუხდებოდა ამ ჩვენს იდი-
ლიას თითო ჭიქა მანავის მწვანე...

— შესვი?

— გაამოს!

* * *

მე რო ვხატავ,
 ისე ვერვინ დამიხატავს იმ ოდას —
 მთვარის ხატით მზის ხატამდე
 ჩემი სევდის მიმომტანს...
 და თავიდან: მზის მიმყოლს
 და მდევარს მთვარის ბანამდე...
 და სიყვარულს — უმძაფრესს
 და მზის ლანდებად თანამდევს,
 მხოლოდ ქართულ სილამაზეს
 სიზმარეულ ხაზებით,
 ოდენ სულით რო იხილვის...
 როგორ მელამაზებით,
 წაბლის სახლო, მურყნის ქოხი —
 სხივებით დაკიდულნი
 ცის გუმბათზე —
 თქვენი ფრთებით
 ცოცხალვარ და... ვდიდგულობ.

გუგუ
 ბერძენი

საქმე

წინასწარ რო არ ვიცნობ,
 მიტომ ვიტან მყოფადს
 და თავსაც კი ვაფარებ,
 როცა ანმყო მცოფავს,
 ვჭვრეტ წარსულსაც:
 სამკუთხედს ვხაზავ — კავშირს დროის
 და საქმეს რო მოვილევ,
 შემოვიყრი დოინჯს...

გიორგი ბერიძის დღიურიდან

ყველაფერი, რაც ხდება,
 მეც მეკუთვნის ახლა,
 გულდაღლილი გავცქერი
 ცაზე მთვარის ხანხალს,
 უამი ყოვლის დამცრობის
 უკვე თორმეტს რეკავს
 და გულდაგულ მაჭედებს
 გულში თორმეტ ეკალს.
 და საათი არ ცხრება.
 მე მისკენ მაქვს ყური,
 ის ჯიუტად არ მიმხელს
 ჩემსავ ფარულ სურვილთ,
 ხოლო ინტუიციას
 ცოდნის ლიბრი ფარავს.
 კუდში მივდევ, კოჭლობით,
 ცხვრების დამფრთხალ ფარას...
 და დღემდე ველოდები,
 მობრუნდება როდის,
 რომ პირველმა ვიგემო
 მზით მაძლარი კორდი.

გავშვობისაკენ

იღვრება წვიმა ღამის ქვაბში და
 ქარი — დევების ქშინვა გახშირდა.
 მე მიხარია, ზღაპრის რო მჯერა,
 ლანდებს აღვიქვამ ოჩოკოჩებად
 და ვუხბობ... უკანმოუხედავად
 გარბიან სადღაც, — ალბათ მხედარმა —
 ალვამ მაღალმა აიყოლია,
 ეს ქარიც, მგონი, ჭალიკონია.
 გავცქერი მერებს — ცამდე აივსო
 ღამე ვერცხლისწყლით...
 გული ხალისობს.

სადღესო თემაზე

— გულმა გზა გაიკაფოს გულებისკენ უნდა
 შურთან, წუნთან —
 მორალთან გადაბრუნებულთან დავაში,
 მზის შეიძლოს შემოშვება შიგნით,

ბნელის ფონზე — სხივებით დაწერილი წიგნი
გაიხადოს ბიბლიად არსებობის,
მტერიც მოაბრუნოს!..
მეგობარს ვწერ მოსკოვში წერილს.

მოკატიშება

შემომყევი ამ წიგნში —
თვალთ იმოგზაურე —
ჩემი სულის უფსკრულებს
გაგიკვალავს ზღვაური
და იგრძნობ — თუ ამოხსნი
ქარიშხლიან ანალებს —
აქ ტკივილს სიყვარულის
დიდი ტანჯვა ანელებს.

სიმარტოვე

როცა თავისგან გაქცევა გიჭირს
და საკუთარი გამინებს ფიქრი,
არ დაგიცადა რომელმაც —
უკვე უსასრულობის უფსკრულში მიჰქრის
და ქაოსის ხიბლს ჩაჭიდებული,
ახალს მონიშნავს ყოფნის კონტურებს
და მზის — საყრდენის —
მოახლოებას დაგიდასტურებს
თავის კანტურით,
ხისტს ენაცვლება შენშივ მსუფთვე
და მომლოდინე განცდა მწყაზარის
და გულში ხატავს სივრცეებს სხვაგვარს —
ყოფნა? არ ყოფნა? — კითხვის ნაზავით
და თავს აჯერებ — რეალურია,
რასაც დრო-ჟამის მისწვდი ღიობში
და მოიხელთე ნამით.
გაღელვებს ფონიც —
ფერი აქვს ანმყოს რიოში,
შენს ნამყოში კი სულ სხვამ იცხოვრა
თითქოს და გიჭირს უკვე გარჩევა,
ემოციის რა ფერადი მუხტი
გამოგატანა საგზლად დარჩელება, —
სულ რო მძაფრდება და იფურცლება
და ეფერება მომდევნო წინას
და ციდან ქარის ფრთებით დაღვრილი
და სევდიანი გასველებს წვიმა
და გაკარგვინებს წონასწორობას —
თავსხმის კვალდაკვალ გაიქცე ლამის,
უკვე იგრძენი ფეხისგულებით
თავბრუდამხვევი სირბილე ლამის.
*

ბილიკს — ბალახში ჩავარდნილ ელვას,
რომელიც განხმულ ჭიშკარს აწყდება,
მისდია მზერამ: მოდიან —
თურმე მოვისაკლისეს სახლიკაცებმა.

იანვარი

— თოვლი! —
უსაზღვრო ზეობს სიცინცხლე.
თოვს. აღუღუნებს ქარი მზის მრიცხველს,
რომელიც არ ჩანს.
სხივების ფერფლით — ფიფქებით
მინა ზეცის სულს ერთვის.

სურათი ბელურების ესემესებით

ახალ თოვლზე დაჩნეულ
სულ ცინცხალ ნაფეხურებს
თითქოს უყრი ცისკარში
მოფრთხილუ ბელურებს,
ხან ცალი, ხან ორივე
თვალთ ზვერაგ-ზომავენ,
ჰოდა — სურთ და სინათლის
ვერ განყვიტეს ზონარი,
ბოლოს მაინც სწყდებიან ტოტებს —
ჟივ, ჟივ! — სხდებიან
და ეს ხმები ყველაზე მინიერი ხმებია:
მულერი, ხარბი, ძლიერი,
როგორც თავად ცხოვრება
და სივრცის, თოვლიანის,
კენკავს გაუცხოებას...

* * *

სულერთია, ეს ლექსი გრძელია თუ მოკლე,
ძველი — ლადოსეული რომანტიკა მოკლეს.

* * *

ჩემი ფსალმუნი —
აფხაზეთზე გულის სიმღერა,
მიედინება კოდორივით, სისხლში მიღელავს
და კვალავ ერცახუს უბრუნდება —
როს მზე პირს იბანს —
ჰგავს თეთრი ბზოუს გამოფრენას
ლურჯი ნისლიდან.

დროთა კავშირი

ბურჭუმ ანტიკურიდან აქეთ გადმოიტანა
სიბრძნეები, რო თესა ბევრმა აზრის ტიტანმა
და — მუზეუმის კარნახით —
შიგ, გულში გაგვიტარა:
კითარაზე ნამღერი
დღეს აუღერებს გიტარას.

75

სეროენება

ეკა ცაგარელი ჩემი ბავშვობის მეგობრის შვილია. ეკა ამერიკაშია დასული საშუალოდ და ქალბატონ მანანა მარაბელს, ბუნებრივია, როგორ ქალიან ენატრება შვილი და განიცდის უიმისობას, მაგრამ, ეს მოთხრობები რომ წავიკითხე, გადნიერებინებან გაოგნებამდე აღტაცებულმა, როგორ გულწრფელად ვანუბნებ, ეკაზე ნუ დარდობ, ამერიკაში რომ არ დასულიყო, ასეთ მოთხრობებს სომ ვერ დაწერდა-მეთქი.

დარწმუნებული ვარ, „ლიტერატურა და ხელოვნების“ მკითხველი დამეთანხმება.

გურამ დოჩანაშვილი

„იმისკომ“

(თბილისური ესკიზი ნიუ-იორკის პალიტრით)

ეს ბოდვა თითქმის სამი წლის წინ დამიწერია. არც მახსოვდა. გუშინ, ქალაქებში ქექვისას აღმოვაჩინე. ისტორიას ჩაბა-

რებულ ფასებსა და ასაკს წააწყდებით. არ შევცვალე, ორიგინალს გავუფრთხილდი. თქვენ თვითონ იანგარიშეთ და დღევანდელობას მიუსადაგეთ.

ერთს ვიტყვი — ფულისა და ასაკის ინფლაცია ნამეტნავად მტკივნეული პროცესი ყოფილა.

კაცის სასთუმალთან ვზივარ. კვდება. ჟანგბადზეა მიერთებული. ჟანგბადის აპარატის მონოტონური ზუზუნის მელანქოლიურ ხასიათზე მაყენებს. ერთი ქალის შეკითხვა მახსენდება: „შენ რატომ ჩამოხვედი შვილო?“

გუშინ „სააგენტოს“ სამზარეულოში ვიჯექი — ერთადერთი ადგილი, სადაც ადამიანი გალანძღვის გარეშე მოსწევს, სამზარეულო ან ქუჩა.

გარეთ ყინავს. ოთხი დღეა განუწყვეტლად თოვს.

თორმეტი ქალი სამზარეულოში შევქუჩდით — ყავას ვსვამთ, სიგარეტს ვენწევით. ჩვენი წილი ჟანგბადი კარგა ხანია დაფრთხილდა, აზოტზე გადავედით.

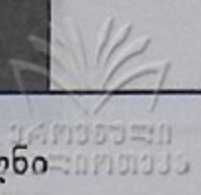
ერთი ზუზუნებს: — წინა თვეში ექვსი ათასი დოლარი გავაგზავნე. ბინა მაქვს სარემონტო. ჩემმა ქმარმა სულ უნიტაზში ჩაუშვა. დღეს მირეკავს: — ფულიო! ვედარ გამოძღა მაგისი მუცელი. გავწყდი ქალი, აღარ შემიძლია, რა ფასად მიჯდება, არც კითხულობს, როგორ ხარო, — არც უკითხავს.

— ეჰ, ჩემო ჯულიეტა, — მეორე მიუბრუნდა, — რამდენიც არ უნდა გააგზავნო, მაინც კანალიზაციას გაატანენ. იქ ჰგონიათ, დოლარებს ამერიკაში ხეები ისხამენ. ჩემებმაც შემჭამეს, ასიანებს აღარ სჯერდებათ, სულ ათასებით მელაპარაკებიან.

— აბა, აბაო, — ქალები თავს უქნევენ, — მათთვის ნაცნობი მოტივებია.

მესამემ ბანი მისცა, — ოთხი წელია აქ ვარ და ბინის ფული ვერ შემეგროვებია. ჩემები „ფირმა“ მანქანებით გრიალსა და „ზაგრანიჩნი“ პაესტკებს არ იშლიან.

მეოთხემ გააგრძელა: — ჩემმა შვილმა ძიძის ფული მოითხოვა. გამაგებინეთ ქალებო, რად უნდა უმუშევარ ქალს ძიძა? ოცდაოთხი საათი შინ ზის და ერთი ბავშვისთვის ვერ მოუვლია. ის ბავშვი, ენაცვალოს ბებია, მთელი დღე მაინც ბაღშია. 150 დოლარს ცალკე ბალისათვის მართმევს. აბა, მე რა ვთქვა, სამსახურშიც დავდიოდი და ექვს კაციან ოჯახსაც ვუვლიდი. რა ძიძა, რის ძიძა, მთელი ოჯახი ჩემს კისერზე იყო.

ლამეებს ვათევი — სამ ბავშვს გაზრდა არ უნდოდა?

— აბა, აბა, — კვერს უკრავენ ქალები.

— შენ, შვილო, — მე მომიტრიალდა, — შენ რისთვის ჩამოხვედი? შენც ოჯახი გყავს სარჩენი?

დავფიქრდი.

— მე მზივთის შესაგროვებლად ჩამოვედი, ისე არავინ მთხოულობს-მეთქი.

— მაგათი სინსილა განყდეს, ისემც უქნიათ, სულ ამომწყდარან ერთ დღეს. არა შვილო, არ გინდა, მთელ წვენს გამოგწურავს და ნაადრევად დაგაბერებსო.

ყველა ერთხმად აყაყანდა.

ხუთნი ვიყავით. ე-სთან ვისხედით. ჩაითა და ლარიანი ქადით თავს ვიქცევდით. არაუშავს ქადაა. თუ გშია, მაგრად მიდის, მერე სამი დღე „იჟოგა“ მოგკლავს, მაგრამ სოდა კარგად ერევა, ქართულ-ინდური „ომეპრაზოლიც“ მუშაობს. აფთიაქის ერთმა გამყიდველმა მირჩია „პრიბალტიკის ომეპრაზოლის“ ფასზე ყოყმანი რომ შემატყო, — ეს კარგი არისო და ქართულ-ინდური წარმოების გამომიწოდა, — საკუთარ თავზე გამოვცადე, ძალიან ეფექტურია-ო.

მეც კმაყოფილი ვარ ჯერჯერობით, ყველას ვურჩევ, მომავალში თუ არ გააფუჭეს, კარგი იქნება.

მოკლედ, ვსხედვართ ხუთნი და ბედს ვუჩივით.

ჩვენი მშობლები, ალბათ, ქმარ-დედამთილის ლანძღვით ერთობოდნენ.

აბა, სად გყავს გასალანძლი ქმრები?!

ხუთში მხოლოდ ერთს შემორჩა „უკანასკნელი მოჰიკანი“, სამნი განქორწინებული ვართ, ერთი საერთოდ ქალიშვილია.

მშობლებმა შეგვჭამეს — რატომ არ თხოვდებით-ო. ვითომ არიქა, რიგი დგა და ჩვენ „царевна несмеяне“-ებ ივით „მიზეზ-მიზეზ დოს მარილი აკლია“-ობანას ვთამაშობთ.

მოკლედ, ვსხედვართ და უკაცობას ვუჩივით.

ეს კაცები ან გალოთ-განარკომანდნენ, ან გაპიდარასტდნენ, ან მოკვდნენ, ან ქვეყნიდან გაიხიკნენ. თუ რამ ვარგისი შემორჩა, ცოლებს ისე ჰყავთ ბრჭყალებითა და კბილებით დაბმული, გასაქანს არ აძლევენ, თანაც, მომლოდინე ქალთა იმ სიგრძე რიგი უდგათ, ჩვენ იქ ვინ მიგვასუნებებს.

ის, ვინც არც ლოთია, არც ნარკომანი, არც პიდარასტი, არც მკვდარი და არც ცოლიანი, დადის ისე ეული, ჯიბეგაფხეკილი, საკუთარი ნახევრის ძებნით დაკავებული,

ჩვენი არ იყოს. ერთნაირად დამუხტულნი კი, როგორც მოგეხსენებათ, ერთმანეთს განიზიდავენ.

— დედაშენს როგორ იგერიებ — მ. მეკითხება (ქალიშვილი).

— ???

— ჩემი ბოლო დროს ისე განინმატდა, სახლშიც აღარ მიშვებს. მორიგეობიდან დაბრუნებულს მეკითხება, — კიდევ მარტო მოხვედიო. ამისთანა რა ბეჩავი გაგზარდე, ერთი ქმარი ვერ გიშოვიაო. ერთი საყვარელი მაინც რა გახდაო. უკვე საყვარელზეც თამახმაა — ბუნება თავისას მოითხოვსო. „ხალხი რას იტყვის“ — მოტივებს შეეშვა.

დედაჩემიც, ბოლო დროს „ოდეს ტურფა გაიაფდეს“ ჰანგებს ნაკლებად უკრავს.

ჩემიც კარგ დღეშია, — მივუგე, პატრონს როდის უნდა ჩაგაბაროო, ნერვიულობს. თავიდან, პირველი „პატრონის“ შეხსენებით ვიგერიებდი, ახლა ეს აღარ მოქმედებს. ბოლოს ვუთხარი — მკითხავმა მიმკითხავა ოცდათორმეტ წლამდე იმედიც არ გქონდესო. პატარა ხნით ჩავაჩუმე. ზუზუნს რომ იწყებს, მკითხავს ვახსენებ.

— მზითევი თუ გაქვს? — ქ. მომიტრიალდა (გათხოვილი). თორემ ჩემი დედამთილი — ოჯახში „სპალნა“ არ შემოგიტანიაო, დღემდე მაყვედრის (10 წელი).

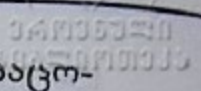
ჩემს ქონებას თვალი რომ გადავაგლე, მივხვდი, გათხოვების დიდი იმედი არ უნდა მქონოდა. ბინა და აგარაკი. ეს არის და ეს. ოდესღაც მანქანაც იყო სათვალავში, მაგრამ ეროვნულ-განმათავისუფლებელ მოძრაობას შეენირა — იმდენი აგორავეს აქეთ-იქით მემარჯვენეებმა და მემარცხენეებმა, ბოლოს, „კარკასი“ ერთმა კაცმა ძალის ფასად იყიდა და აღებული თანხა კანალიზაციას გაყვა.

უძრავი ქონებაც ისეთ დღეში იყო, ძალიან წყალწაღებულს თუ მოიტყუებდა. ასე რომ, თეთრ რაშზე ამხედრებული უფლისწულის იმედი არც უნდა მქონოდა. ისე, ეს უძრავი ქონებაც მე არ მეკუთვნოდა. ჩხუბის შემდეგ დედაჩემი საკუთარ სახელზე გაფორმებულ „პრივატიზაციას“ მახსენებდა.

— შენ თუ გაქვს მზითევი? მ-ს (გაუთხოვარი) მივუტრიალდი.

— კი! — ამაყად მიპასუხა, — „ვეფხისტყაოსანი“ და საკერავი მანქანა „ზინგერი“.

საკერავი მანქანა და „ვეფხისტყაოსანი“ — სამი სხვადასხვა გამოცემა მეც მქონდა. „ერთს როგორ არ გაიმეტებს დედაჩემი“, — გავიფიქრე.

საკერავ მანქანაზე მეეჭვებოდა. „ვერიტასის“ შესაძენად კომუნისტების დროს იმდენ ინსტანციაში იარა, რომ ხელსაც არ მადებინებდა, ენანებოდა. „კერვა ჯერ ამით ისწავლეო“, რალაც გაუგებრობისკენ იშვერდა ხელს — ძაფი სად ეყრება, ჯერაც ვერ გავუგე და „მერე ვნახოთ“. ამ „მერე ვნახოთ“ — ის ძახილში თორმეტმა წელმა განვლო.

ე-მ (განქორწინებული) ქადის ბოლო ლუკმა გადაყლაპა, ჩაი დააყოლა და საქმიანად წარმოსთქვა: (ე. საერთოდ საქმიანია).

—ამ მზითევს რომ მიახლით, კაცი თუ გყავთ შერჩეული? ე. მზითვიანი ქალია. ცალკე ცხოვრობს. ბინაა მისი მზითვეი. იატაკის ხვრელიდან მეზობლებს უთვალთვალეებს, ჭერის ნაპრალებით — ამინდის პროგნოზს გვანვდის და ქარის დროს კედლებს ხელით აკავეებს.

დავფიქრდით. ახლო-მახლო პოტენციური (და არაპოტენციური) საქმროების ჭაჭანება არ არის.

მეორე მ-მ (განქორწინებული) როგორც იქნა ხმა ამოიღო:

—იმიტომ, რომ არასწორ ადგილებში ვეძებთ. სამსახურში და ქუჩებში ძებნას ხომ ხედავთ, შედეგი არ მოაქვს. ისინი ქუჩებში არ დადიან. გამოდიან მაშინ, ჩვენ რომ გვძინავს. ამიტომ ძილი უნდა გავიტეხოთ.

ქრონიკული მორიგეობების გადამკიდეს უძილობა არ მაშინებდა. ერთით მეტი, ერთით ნაკლები, დიდი საქმე.

გადაწყდა. ვაგროვებთ ფულს და მივდივართ ახლადგახსნილ „ელიტარულ“ კლუბ „X“-ში, სადაც, ჩვენი აზრით „ისინი“ დადიან.

ამგვარი დიალოგი გავაბით:

—უხეშად რომ ვიანგარიშოთ, ოცი ლარი გვჭირდება კაცზე!

—რას ლაპარაკობ, შესვლა ათი ლარი ღირს, ჩემი მეზობელია ნამყოფი.

—გოიმებივით ხომ არ დავჯდებით, თითო ჭიქა სასმელი ხომ მაინც უნდა ავიღოთ.

—ნუთუ ქალაქში ერთი კლუბიც არ არის, შესვლის ფასში მინის თხილი რომ შედიოდეს?!

—არის, მაგრამ „არაელიტარული“, სადაც „ისინი“ არ დადიან.

დუმილი.

—კარგი, — ბოლოს დუმილი დავარღვიე, — კარგი, ვთქვათ გავიმეტე ის ოცი ლარი, თუმცა კბილი მაქვს გასაკეთებელი და ფულს ორი თვეა ვაგროვებ (ისე, ბოლო დროს ამოღებაზე დავინწყე ფიქრი — ია-

ფად გამოვალ), ვთქვათ, გავიმეტე ეს საცოდავი ოცი ლარი, მოვიგლიჯე გულიდან, რა გარანტია მაქვს, რომ „იმეებს“ მოვენობებით? ხომ წყალში გადაგვიყრია ის ფული!

—იცი რაა! — ე. გაბრაზდა — ჩვენი თავის ფასი არ ვიცით. არასწორად გვზრდიდნენ და იმიტომ!

ერთი საერთო ნაცნობი გავიხსენეთ, რომელიც „სწორად“ იზრდებოდა და ჩვენს ასაკში უკვე ბევრი „ისინი“ ჰყავდა გამოცვლილი. კბილი გავკარ-გამოვკარით.

—შენ მართალი ხარ, — მეორე მ-მ ბანი აუნყო, უკანალი უნდა გვიკოცნონ. ჩვენისთანა გოგოები ქუჩაში არ ყრიან.

—იმიტომ, რომ ყრიან სამსახურებში, — „ქალიშვილმა“ მ-მ რეპლიკა ისროლა. —და სხვაგან დაყრის დრო არა აქვთ.

მე ამ დროს ვდუმვარ. საშინელი აზრები მომდის თავში.

—რას დაღვრემილხარ, — მომიტრიალდნენ.

—ვფიქრობ, რომ არც ოცი და არც ოცდაათი ლარი არ გვეყოფა.

—შენ რა, „უსტრიცების“ შეკვეთას ხომ არ აპირებ?

—რა უსტრიცები?! ყველაზე მნიშვნელოვანი დაგვაინწყდა!

—???

—შიშვლები ხომ არ წავალთ.

ყველას რეალობის ცივი წყალი გადაესხა.

—“ნარიადი“ ხომ გვინდა, მერე ფეხსაცმელები, შესაფერისი აქსესუარები და სხვა.

—რას გულისხმობ „და სხვაში“, — აიღრინნენ.

თითქოს ჩემი ბრალი ყოფილიყო. რასაც ვფიქრობდი, ის ვთქვი. თუ არ უნდოდათ, რას მეკითხებოდნენ?!

—ძალიან დიდი ბოდიში და „ელიტარულ“ კლუბში დახეული კოლგოტკებით და ბაზრობაზე ნაყიდი ლარიანი ნიფხვით ხომ არ წავალ, რა იცი რა ხდება?!

—რა უნდა მოხდეს? — იკითხა მეორე მ-მ (ქალიშვილმა).

—შენ სსს - თქო, ხმა ჩავაკმენდინეთ.

—რატომ ლარიანი?! — ე-მ საქმიანად წამოიწყო. ბაზრობაზე ათ ლარიანებიც არის. ისე, თუ კარგად შეევაჭრე, რვა ლარადაც მოგცემენ, და თუ „ლილოში“ „ოპტომ“ აიღე, შეიძლება ხუთზეც დაყაბულდნენ.

ერთ კვირაში შევიკრიბეთ.

სახინკლეში წავედით. გახეხილი ჯინსებისა და „ნაბოიკიანი“ ფეხსაცმელების გამო არავინ დაგვიწუნა. ხინკალიც თვრამეტნაო-

ჭიანი გაგვიკეთეს და ლუდსაც H₂O ოდნავ თუ შეაპარეს.

ასე რომ, ცხოვრება მშვენიერია! ღამის თენებაც არ მოგვიხდა. მითუმეტეს, მე კბილი მაქვს გასაკეთებელი. ამოღება მაინც მენანება. იქნება კარგი დროებაც დაგვიდგეს და საღეჭი რამე გამოგვიჩნდეს.

ე-ს შვილისათვის ფეხსაცმელები აქვს საყიდელი.

მ-ს კი, ყოველდღე ოთხი ტრანსპორტის გამოცვლა სჭირდება — „სემიონოვკის“ და სახლებში ცხოვრობს.

ორი თვის იძულებითი ემიგრაციის შემდეგ, საქორწინო კაბის ფული, როგორც იქნა, შევაგროვე. ალბათ, ფატასა და ფეხსაცმელს ერთი ამდენი კიდევ დასჭირდება.

მხიარულება და ზეიმი ნაადრევია. ახალშექმნილ ოჯახს ხომ აუარებელი რამ სჭირდება: ტაფები, თეფშები, ჭალები, ფეხის საწმენდი ნობი — შემოსასვლელში, „სპალნასა“ და „სასადილო გარნიტურზე“ აღარაფერს ვამბობ. ასე რომ, ჯერ აქ ვარ.

არა მგონია, რაშზე ამხედრებული უფლისწული ამდენ ხანს მელოდოს.

რაში ხომ ცხენია. ცხენები დიდხანს არ ცხოვრობენ. ან ისე დაბერდება და დაჩაჩანაკდება, „საბედო“ ჩემამდე იქნება ვერც კი მოიყვანოს.

ან იმ, ჩემს „უფლისწულს“ ექნება კი იმის თავი, რომ ოჯახური ბედნიერებით სრულად დატკბეს?

არა მგონია...

...

ისე, სხვა თუ არაფერი, ინგლისურს ხომ მაინც ვისწავლი. იქნებ ამერიკის საელჩოში დამლაგებლის ადგილი გავაჩაღირო. ამბობენ, იქ კარგი ხელფასებიანო.

...

კაცის სასთუმალთან ვზივარ. კვდება. ჟანგბადზეა მიერთებული. ჟანგბადის აპარატის მონოტონური ზუზუნის მელანქოლიურ ხასითზე მაყენებს. ერთი ქალის შეკითხვა მახსენდება — „შენ რატომ ჩამოხვედი შვილო?“

— იმიტომ!!!

„მემკვიდრეობა“

ერთი მეზობელი მყავდა — ბაბუღია. არ მიყვარდა. აშარი და ავყია დედაკაცი იყო. სხვაზე აუგის თქმით ხარობდა. სადარბაზოში გამომიჭერდა და ვიღაცების ლანძღვა-გინებას ინწყებდა. რას მერჩოდა პატარა ბავშვს, ვერ გამეგო?!

სახლიდან დილის რვა საათისათვის გადიოდა. სანამ სადარბაზოში ხელჯოხის კაკუნი შეწყდებოდა და ქუჩაში მანქანის კარის მიჯახუნებას არ გავიგებდი, სახლიდან ცხვირს არ ვყოფდი.

ჩვენს ქუჩაზე მიმავალს თვალს თუ მოვკრავდი, სახლის კუთხესთან შევეყოვნებოდი, ვანგარიშობდი რამდენ ხანში აივლიდა სამ სართულს, კარს გააღებდა და ბინაში შევიდოდა.

მხოლოდ შემდეგ ვრისკავდი სადარბაზოში შესვლას.

არ მიყვარდა ბაბუღია, მძულდა. ძალღი გამიგლო ერთხელ. სიცვიით აკანკალებული, მშიერ-მწყურვალი ძალღი ალექსანდროვის ბაღიდან შინ ძლივსძლივობით მოვიტყუე. ერთი საათი ვემუდარე. სადარბაზოს კიბეებზე დამტანჯა. ორ-სამ საფეხურს რომ აივლიდა, შეტრიალდებოდა და კუდამოძუებული სადარბაზოს კართან აიტუზებოდა. ნასვლითაც არ მიდიოდა და ნდობითაც ბოლომდე არ მენდობოდა. ბოლოს, როგორც იქნა, ამოვიყვანე ბინის კარამდე, „ვაჭმევ რამეს - მეთქი“ ვფიქრობდი. ამ დროს ბაბუღია თავისი ბინიდან გამოვიდა, ძალღს ჯოხი მთელი ძალით დაარტყა და — „გაეთრიე, შე პირუტყვო!“ — დაუყვირა.

მთელი საღამო ვტიროდი. დედაჩემმა ვერაფრით დამამშვიდა. — „რას იზამ, ასეთია, საკუთარ ძმასაა გადამტერებული და ძალღს როგორ დაინდობდაო“.

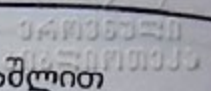
დედამისი მინას არც იყო მიბარებული, ბაბუღიას მემკვიდრეობის გაყოფა დაუნყია, ამასთან, ძმასთან ვერ მორიგებულა. ის დღე იყო და ის დღე, ძმის სახსენებელიც კი ამოუკვეთია.

ძმისშვილებს მამიდის შემორიგება უცდიათ. — „მამამისის ნაშიერები აქ მოსულები არ ვნახო!“ — გაჰკიოდა თურმე.

ძალღთან ინციდენტის შემდეგ კარგა ხანს არ ვესალმებოდი, — „უზრდელი შვილი გეზრდებაო“, — დედაჩემისთვის უთქვამს.

არ მიყვარდა ბაბუღია, მძულდა. მუსიკის გაგონებაზე ცოფებს ყრიდა. საკმარისი იყო მაგნიტაფონი ჩამერთო, კედელზე ბრახუნს ინწყებდა. რამდენჯერმე ბინაშიც შემომივარდა — „ეს რა უბედურებაა, ხალხს დასვენების საშუალებას არ აძლევო“.

„მაგ გოგო უზრდელი და უვიცია, ცეკვა-თამაშის მეტს არაფერს აკეთებსო“, ჩემზე ეჭორავებოდა მეზობლებს, იმათაც ენები მოჰქონდათ. ერთი ორჯერ დედაჩემი „ორი ტკბილი სიტყვის“ სათქმელად გაუფარდა. ისეთი შეშლილი და განერვიულებული დაბრუნდა, ბაბუღიასთან ლაპარაკი საერთოდ ავუკრძა-

ლე. ჩვენი საცოდავი მეზობელი გავახსენე, რომელმაც ბაბულიასთან ლაპარაკის შემდეგ ოცი წელი ლოგინზე მიჯაჭვულმა გაატარა.

არ მიყვარდა ბაბულია, მძულდა, ყარდა, თვითონაც ყარდა და მისი ბინაც.

ზამთარში კიდევ ასატანი იყო. ზაფხულში კი, მისი ბინიდან გამოსული ჩამყაყებულ-დამპალი სუნი გვკლავდა.

კონდიციონერები არ გვქონდა, სიცხეს ღია კარ-ფანჯრებით ვებრძოდით. ნიავს სი-დამპლის სუნიც მოჰყვებოდა. ბოლოს ისევ ჩახუთულობას ვარჩევდით.

აქოთდებოდა, აბა რა იქნებოდა?! კვირა-ში ერთხელ ყუთებით სურსათი მოსდიოდა. „ქრთამიანო“ ამბობდა ხალხი. რას უშვრებოდა ამდენ საჭმელს, კაციშვილმა არ იცოდა, თუმცა სიმყრალის მიხედვით ძნელი მისახვედრი არ იყო.

ხანდახან ხელგაშლილობას იჩენდა. მეზობ-ლებში დამპალ ხილსა და დაობებულ პურს არიგებდა. უარის მთქმელს **неблагодарная свинья** — ს უწოდებდა. მასთან კონფლიქტს ყველა ერიდებოდა — ძღვენს ართმევდნენ, მადლობას უხდიდნენ და თვალს მიფარებულ-ნი, სანაგვეში ყრიდნენ.

მაყუთიანი თანამდებობის ქალი იყო — სამშენებლო ტრესტის მთავარი ბუღალტერი თუ რაღაც ამგვარი. მუდმივად უფულობას უჩიოდა. კაპიკს ვერ გააგდებინებდი. ბაბული-ამ არც ჭირი იცოდა და არც ლხინი.

ერთი პერიოდი სუნი იმდენად აუტანელი შეიქნა, მეზობლები მიუვარდნენ: ან შენ თვი-თონ დაალაგე, ან ვინმე მოიყვანე, თორემ კა-რებს ამოგიქოლავთ, იცოდეთ. ცრემლები გად-მოყარა — „ერთი ინვალიდი მოხუცი ვარ, თვითონ ძალა აღარ მერჩის და დამლაგებ-ლის ფული სადა მაქვსო“.

ერთმა მეზობელმა უსასყიდლოდ დაულა-გა, მთელი კვირა დაულალავად იშრომა. ოთა-ხი ძირფესვიანად ალოკა, „მასტიკაც“ მოუს-ვა და ავეჯიც გააპრიალა. ბაბულიამ, მადლო-ბის მაგივრად ქურდობა დააბრალა.

იმ დღის შემდეგ ერთმანეთს **старая няжда-и**თა და **воровка несчастная** — თი მოიხსენი-ებდნენ.

არ მიყვარდა ბაბულია, მძულდა. სიმყრა-ლესთან ერთად მისი მახინჯი სიშიშველაც მზა-რავდა.

ღია შესავლელში ტიტველს უყვარდა ჯდო-მა, პერანგივით რაღაც ეცვა, გამჭვირვალე, რაც მისი თითოეული ასოს სიმახინჯეს კიდევ მეტად საძაგელსა და ამაზრზენს აჩენდა.

თუ ცუდ ხასიათზე იყო — იჯდა ისე, ხმა-გაკმენდილი, იბღვირებოდა. ან — გამვლელ-გამომვლელს უძახდა, „ოჯახში ხომ კარგად

ხართო“, მოიკითხავდა და დამპალი ვაშლით ან ვიღაცის პირში ნადები კანფეტით უმასპინ-ძლდებოდა.

ერთ მეზობელს ზრდილობიანად მიუმარ-თავს — „ქალბატონო ბაბულია, თუ ორპირს აწყობთ, რაიმე შემოიცვით მაინცო“.

„ამხელა ქალს ეს რა მაკადრე!“ — ო აყვი-რებულა. სულ „უზრდელოს“ და „თავხედოს“ — ს გაჰკიოდა. შემდეგ უზრდელოსა და თავ-ხედოს, „მეშჩანო“ და „პროვინციელო“ დაუ-მატა. მთელი საღამო ეს ოთხი სიტყვა წაღმა-უკუღმა ატრიალა.

სამი დღე ჩარაზულ კარს მიღმა ბაბულიას კრინტი არ ისმოდა.

მართალია, გვარიანად მოიფხანეს გული მეზობლებმა, იმ კაცს მაინც ეცნენ: — „თავს რამე რომ აუტეხოს, შენს კისერზე იქნება მი-სი ცოდვა“ო.

სამ დღეში ბაბულიას კარი კვლავ ფარ-თოდ გაიღო. კვლავ შემოსასვლელში იჯდა: ამჯერად პენუარით შემოსილი, გამჭვირვალე, გრძელი პენუარით.

შეეშვნენ მეზობლები.

და ასე ცხოვრობდა ბაბულია — დილით სამსახურში მიდიოდა, საღამოს „მოამბესა“ და „ვრემიას“ უყურებდა, ან შემოსასვლელში მჯდომი ხალხს აფრთხოდა.

„თავის მემკვიდრეობას გველეშაპივით და-რაჯობს“ — ო ამბობდნენ.

ახალგაზრდობაში გვარიანი მომლხენი ყო-ფილა. საყვარლებად სულ „ჩინოვნიკებს“ არ-ჩევდა. არც მთხოვნელები აკლდა. არ გათხ-ოვდა.

„დედაჩემის ქონებას მამაკაცს ხელში რო-გორ ჩავუგდებო“.

ძალდი მას არ ჰყავდა და კატა, ან სხვა ვინმე სულიერი, ხმის გამცემი. ახლობელი მასთან მოსული არ მინახავს და ნათესავი. რაც მახსოვდა, სულ ასეთი იყო, ავი და მარ-ტოხელა.

ქელეხებში სიარული უყვარდა ბაბულიას.

„ჩასახეთქად დადის, რაც მორჩება, ერთია-ნად პარკში ყრის და სახლში ეზიდებაო, ჩვენი თვალით გვინახავსო“, — ამბობდნენ ერთნი.

„მკვდრის დანახვაზე ხარობს, თვითონ რომ ჯერ ცოცხალიაო“, — ამბობდნენ სხვები.

ჯანმრთელი ქალი იყო ბაბულია. გულს არასოდეს შეუნუხებია და წნევას. კოჭლობდა მხოლოდ და ხელჯოხით დადიოდა. ეს იყო და ეს.

ქელეხები უყვარდა და ქელეხებმა შეინი-რეს.

ქელეხში მიმავალი კიბეზე დაეცა, გადარ-ჩა, დაიბეჟა მხოლოდ.

„დაისვენე, ახალგაზრდა ხომ არა ხარ,

თავს გაუფრთხილდიო“, — მეზობლები ურჩვენ. ვერ მოისვენა.

ორ დღეში კვლავ ქელეხში უნახავთ.

ისევ დაეცა ქუჩაში. გაჟონვა მოუვიდა. ექიმმა მკაცრი წოლითი რეჟიმი და სრული სინყნარე გამოუწერა. განძრევის თავი არ ჰქონდა, თორემ რა გააჩერებდა. ცოტა ყბა მოექცა, სხვა მხრივ არაუშავდა რა. იწვა და ხმას არ იღებდა.

მეზობლები უვლიდნენ. დედაჩემს სადილი გაჰქონდა, „ВОРОБКА“ მეზობელი ბანდა და, ვისაც რა შეეძლო, იმით ეხმარებოდა.

ერთხელ მადლობაც უთქვამს და ცრემლიც მოსდგომია თვალზე. შემდეგ ისევ დადუმებულა.

ერთი ხანობა გამოკეთდა და ყველა დაიფრინა.

რამდენიმე დღე მის ბინაში ავეჯის განეგამონევა, უჯრების გაღება-დახურვა, ჭურჭლის ჩხარუნი და ქალაღდების შრიალი ისმოდა: „ვინმემ ხელს რამე ხომ არ გააყოლაო“ — ამონმებდა, ალბათ.

მესამე ნაქცევამ ბოლო მოუღო. სადარბაზოში რამდენ ხანს ეგდო უგონოდ, არავინ იცის. მეზობელმა ნახა და სასწრაფოს გამოუძახა.

რეანიმაციაში რამდენიმე კვირა სიკვდილს ებრძოდა ბაბუღია.

„ჯანმრთელი ორგანიზმი აქვს, არც ისე ბებერიია, ალბათ, გადარჩებაო“ — ერთნი ამბობდნენ.

“განსაკუთრებით გული აქვს მაგარი, არასოდეს დაუჩივღია, როგორ ვერ უნდა გამოძვრესო“, — სხვები ამტკიცებდნენ.

ნათესავები გამოუჩნდნენ ბაბუღიას, გაურკვეველი წარმოშობის ყვავი-ჩხიკვის-მამიდები, ცოლ-ქმარი. აქა-იქ სიტყვები „ქონება“

და „მემკვიდრეობა“ — გაისმა. მეზობლებისა-გან ბინის გასაღები გადაიბარეს.

ამდენი რა ჰქონდა იმ საცოდავს?! ორი თვე ეზიდებოდნენ, ყოველ ღამე, ცოლ-ქმარი, პატარა ფუთებით, დაულაღავად, ორი თვე...

მათი ფაჩი-ფუჩი ყოველ ღამე მესმოდა, ისე, კი ფრთხილობდნენ, ძალიან ფრთხილობდნენ. მეზობლებს ერიდებოდნენ თუ სხვა „ნათესავებს“ ემაღებოდნენ, არ ვიცი.

მემკვიდრეობას ჯერ გაზეთებში ახვევდნენ, შემდეგ პარკებში აწყობდნენ და ფუთებად კრავდნენ — ისე გაჰქონდათ.

“ავეჯს ნეტა რას უპირებენ, „ — ვფიქრობდი. „იმასაც ფუთებად შეკრულს ხომ არ გაიტანენ?“ ალბათ ჯერ დაჩეხავენ, შემდეგ გაზეთში გაახვევენ და ისე გაიტანენ“.

ავეჯი დაჩეხვას გადაურჩა.

ავეჯამდე გარდაიცვალა საცოდავი.

ნათესავებმა ქელეხიც გადაუხადეს, ორმოციც და წლისთავიც. ფული ბაბუღიასი იყო. „შემსაღაროს“ სამი წიგნაკი დარჩენოდა.

“ჩიტის რძე არ აკლდა სუფრასო“, — ამბობდა ხალხი.

ბინა რომ გააღეს, მხოლოდ ხის უზარმაზარი კარადა დაუხვდათ შემოსასვღელში, მურაბებითა და ჯემებით გატენილი. დაობებული, დამპალი, აყროღებული მურაბებითა და ჯემებით.

არ მიყვარდა ბაბუღია, მძულდა.

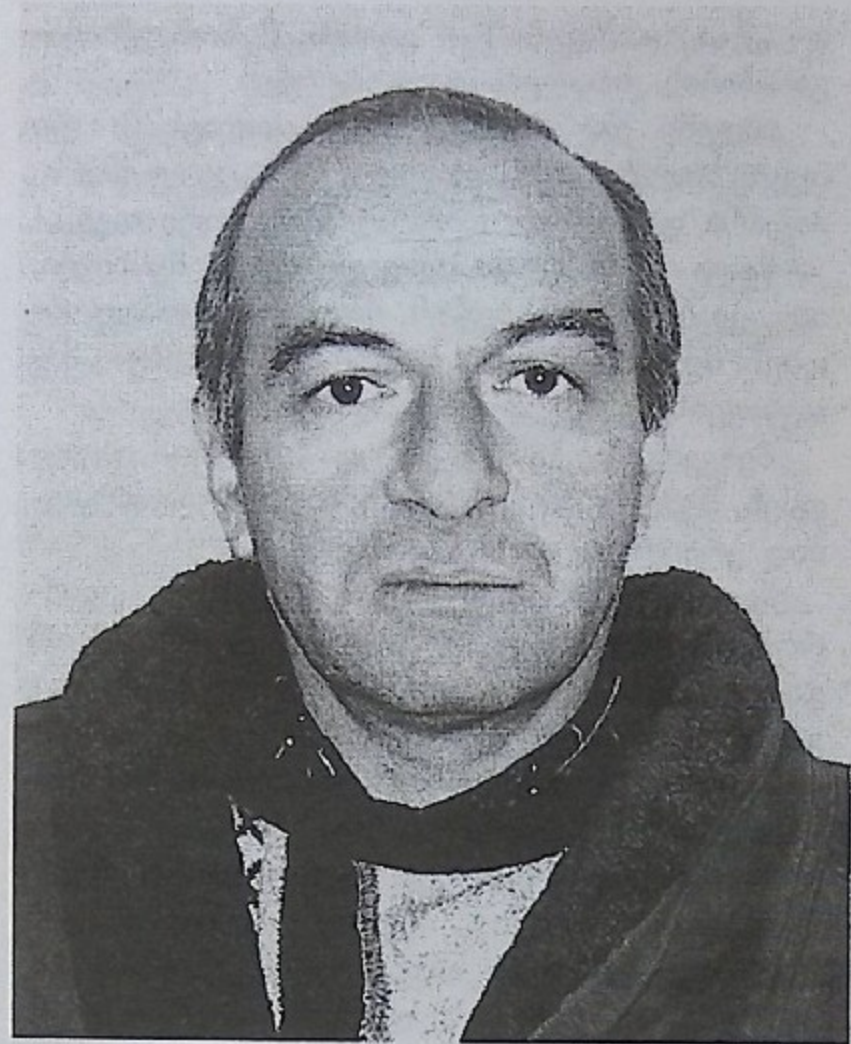
შემეცოდა ბაბუღია, ძალიან შემეცოდა.

რამდენიმე წლის წინ ქალაქის ძველ უბანში სახლი ჩამოინგრა მოუღოდნელად. კომისიამ სიძვეღით ახსნა.

იმ სახღში მის ნათესავებს უცხოვრიათ.

— „ყვეღაფერი გაუნადგურდათო, თვითონ ძღივს გადარჩენ საცოდაღებო“ — ხალხი ამბობდა.

კორიკო მასხრობელი

ამ მოლოდინსაც გამოღრღნიან
სულში ჩრჩილები
ამოხეთქავენ ჩემი ტვინის ცხელი ლავიდან,
ხოლო ტუჩები გვაღვისაგან დახლეჩილები
იჩურჩულებენ — აღარ მოვა, გაჰქრა, წავიდა.
შენ ვერ გაიგებ ვარსკვლავები რატომ კვნესიან,
ანდა სიზმრებში ღამით თავზე
როგორ გვევლები,
მიტოვებული სიყვარულის ვარ ეკლესია,
ჩამოქცეულა ხავსიანი ჩემი კედლები.
უეცრად ქარში აკვნესდება ვიოლონჩელო,
ქარი ხეშია, ხეები კი ნაზი სიმები,
საჭრეთლით ხელში
დგას მოხუცი მიქელანჯელო
და ჩემს საფლავზე
გაქანდაკებს გულმოდგინებით.
გახსოვს?
მინდოდა სიყვარულით ზეცა ამეკლო,
დღეს კი არავის აღარაფერს არ ვემართლები,
რა მაღალი და შორი იყო შენი სამრეკლო,
რა პატარა და უსუსური ჩემი სანთლები.

გული უცნაურ სევდით ამევსო, —
მზე მოეფერა მთებზე ქარაფებს
და მე მივხვდი, რომ დღეს უაღერსოდ
აზრი არა აქვს ქვეყნად არაფერს.
თუმცა ღრუბლები ჩამსაფრებიან
მინც ვნეტარებ, აქ რომ მეგულვი,
ძარღვები შენი ტრფობით თვრებიან
და ღელავს გული აბორგებული.
რა სასწაული ისმის ჰანგები —
ათასი ჩიტი ციდან გიგალობს,
სადაც შენ მეტყვი, მე იქ დავდგები,
თუნდაც კლდე იყოს სალი, პიტალო.
ვილაცა უკრავს ფორტეპიანოს,
მზე საოცარი შუქით ანათებს
და რომ არავინ იეჭვიანოს
პეპლების ფრთებზე მოგწერ ბარათებს.
და თუ ფიქრობ, რომ მხოლოდ ჟინია,
ჩავიფერფლები ჩუმად მაშინ მე...
სიკვდილის ისე არ მეშინია,
შენი დაკარგვა როგორც მაშინებს.
გული უცნაურ სევდით ამევსო,
მზე მოეფერა მთებზე ქარაფებს,
და მე მივხვდი, რომ დღეს უაღერსოდ
აზრი არა აქვს ქვეყნად არაფერს.

მე უშენობას, მწარე სევდას გულში ვინახავ,
შენთვის უცნობი
და ერთგული ვრჩები ბოლომდე,
რომ ამდენ ღამაზე ქალიშვილში
მე შენ მიყვარხარ,
უფლება არ გვაქვს,
ოდნავ მაინც რომ არ მოგწონდე!
გამინანყენდნენ მე ფურცლები ლექსებუხლები,
მხოლოდ ლექსებში
და ფიქრებში როგორ გეძიო?
შენი თითებით, შენი თმებით, შენი მუხლებით
უნდა სიცოცხლე სამოთხეში შემადლებინო.
ტუჩდახეთქილი მილიმიან ბროწეულები,
ეს მერამდენედ სევდის ბაღში ღამეს ვათენებ?
და ვარსკვლავები
შენს თვალებში მომწყვდეულები,
ჰგვანან პატარა მოციმციმე ციციანათელებს.
გულმა ფიქრები შავ ღრუბლებში ჩუმად აზიდა
და ფრთხილად ვზომავ
გადმოსადგმელ შენსკენ ნაბიჯებს...
და წვიმს ქუჩაში ისე ნაზად, ისე ფაქიზად,
რომ შეიძლება მონატრებით კაცი გაგიყდეს.
ვინ გამოუშვა წვიმა გარეთ ასე ტიტველა?
ხომ შეიძლება გაცივდეს და ველარ ვუშველოთ?
დასტოვოს სევდა სულ პატარა, პანანკინტელა,
მერე თავსხმებმა ჩამიარონ გვერდით უშენოდ.
შენზე ოცნებას შევინახავ,

როგორც დიდმარხვას,
ხვალ ცისარტყელა
ჩემს სიმართლეს დაე, მონშობდეს,
რომ ამდენ ლამაზ ქალიშვილში
მე შენ მიყვარხარ,
რა უფლება გაქვს,
ოღნავ მაინც რომ არ მოგწონდე.

მიიჩნევა თებერვალი პირქუში და ზანტი,
მავთულებზე ნოტებივით ბელურები სხედან,
სადაც არის თეთრი ბანტით,
მობრძანდება მარტი
და გულიდან ამოსკდება უშენობის სევდა.
მოადგება უცხო გემი მარტოობის კუნძულს
და ტოროლა დარდიანი ცას აიკლებს სტვენით,
მოდის, სანამ გაზაფხული რძით აივსებს ძუძუს
და მთვრალ წვიმებს შეეშლებათ
მისამართი შენი.
გაზაფხული მოვა, მაგრამ, როგორ გაპატიებს
თუ ენძელებს შენი სულის სინაზე არ მოჰყვა,
თუ სილურჯე თვალებიდან არ აჩუქე იებს,
ან ყაყაჩოს არ მიაღე ანთებული ლოყა.
თუკი გულში ცისარტყელა არ გაიბი სიმაღ,
რა გგონია მისი მოსვლა ეღირება რამედ?
შენს ძებნაში ფეხშიშველა ინანნალებს წვიმა
და უშენოდ შავ ძაძებში შეიშლება ღამე.
არც კვალი, არც მისამართი, სად გეძებო, სადა?
ძაღლისავით ამედევენა მოგონება მწარე,
მენატრება ვარსკვლავებით მოჭედული ცა და
შენი თმების ქარიშხალში
გამხლართული მთვარე.

წყალდიდობა

წვიმდა, წვიმაში არ იტყებდა მთვარე იხტიბარს
და ღრუბლის ძონძებს
მიარღვევდა განრისხებული,
ზანგის ქალივით ნებივრობდა
ღამე ზღვის პირას
და იყო მინაც თბილი, როგორც ქალის სხეული.
წვიმის მკლავებში შემკრთალი და განაყურები
იდგა ქალაქი და ცდუნებას ველარ უძლებდა,
ზღვა ჩურჩულებდა სიცხიანი კაცის ტურებით,
არ ჩერდებოდა,
ჩურჩულებდა და ჩურჩულებდა.
ჰაერში იდგა დაშაქრული ნესვის სურნელი,
აღმოსავლეთის ამოვარდა ქარი ცერცეცტა,
დამფრთხალ ყვავივით
შორს გაფრინდა შავი ღრუბელი
და მთვრალ კაცით ზღვა ქალაქში შემოეხეტა.

ზღვამ ერთმანეთში აურია ღორღი, ნალაფი,
ტალღებს არ დარჩათ უნახავი ერთი ქუჩაც და
მოტყუებული ქალწულივით იდგა ქალაქი
და თავხედობას ზღვისას ბოლო აღარ უჩანდა.

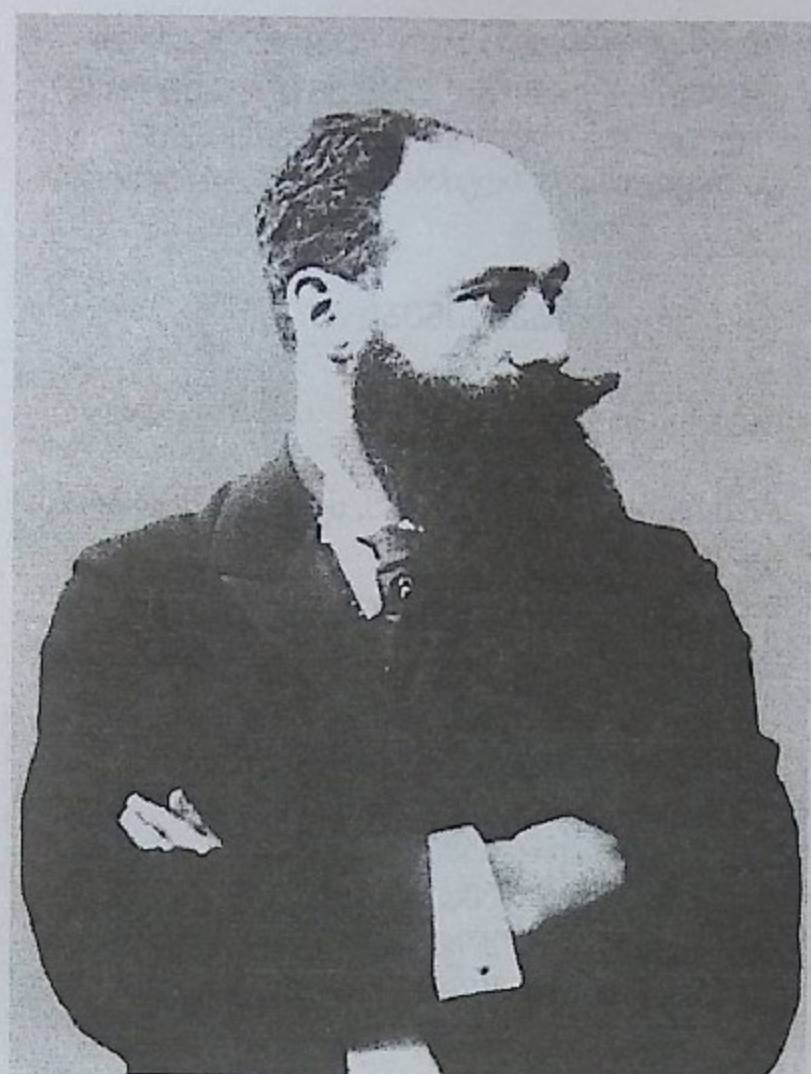
ბახსენება

დღეს ის სუფრაზე მოიგონეს ისე, ზოგადად,
თქვენ თქვით,
რომ სთვლიდით უახლოეს, ძვირფას მეგობრად,
მერე კი თვალზე
სინანულის ცრემლი მოგადგათ,
ჩაანეთ პური ღვინოში და ბრძანეთ შენდობა.
გადაიყოლა ღვინის სმამ და ხალხის ქორებმა
და მერე აღმართს შეუყენეს ლურჯი ცხედარი,
რა უცნაური იყო მისი მთელი ცხოვრება
ფიქრი, ოცნება, ფორიაქი მოუსვენარი.
გაქრა, ნავიდა, დაგვტოვა და ცას შეერია,
მორჩა ზღაპარი იყო ქვეყნად, არა იყო რა...
ჩვეულებრივი გოგონასგან შეჰქმნა ფერია
და არაფრისგან სიყვარული გამოიგონა.
ვერ გაარღვია
თუმცა თქვენი მკერდის ბლოკადა
დარჩა უდაბნოს ღალადისი ანაკვნესები,
ის გიკითხავდათ,
თქვენ კი ნერვიც არ გიტოკავდათ,
უსმენდით, მაგრამ არ გესმოდათ
მისი ლექსების.
გული გწყდებათ, რომ თქვენზე ფიქრში
არვინ ათენებს,
დგას უსანთლობით მონყენილი
ძველი შანდალი,
ცარიელია ბროლის ვაზა საქრიზანთემე,
ყრია უჯრაში სტრიქონები გაურანდავი.
არაფერია, შეხორცდება თქვენი ჭრილობა,
ბედი გქონიათ, ნულარა ხართ ასე მწუხარედ,
რადგან ის, ისე იღიმება მარმარილოდან,
არ შეიძლება მინისქვეშაც რომ არ უყვარდეთ.

დავინახე, შემეცოდა,
ავლაბარში დუქანთან,
მიკიტანი ბოლთას სცემდა,
ბოლთა აღარ სუნთქავდა.

პენსიის მოლოდინში

რიგი გრძელი იყო ვითარცა ამაზონი,
ბოლოს გაუნყდა მოთმინების ძაფი და
ნერვებანენილი მოხუცი მეეზოვე,
ცოცხზე გადაჯდა... და გაფრინდა.

წერდა
ზუგდიდის

ოჯახის მებოძის საშობაო აღსახება

მადლობა ღმერთს, ღრმად პატივცემულო ქალბატონო, რომ ჩემთვის განკუთვნილ სავარძელში მყუდროდ მოკალათებული და სასაუბროდ განწყობილი, კვლავ თქვენს სიახლოვეს ვიმყოფები. დღესასწაულის აურზაურმა გაიარა და, როგორც იქნა, ჩემთვის კვლავ მოიცალეთ.

აჰ, ეს საშობაო დღეები! ვფიქრობ, ბოროტმა დემონმა ყველაფერი ეს იმისათვის გამოიგონა, რათა მარტოხელა და უცოლშვილოები აგვაფორიაქოს, ყოფის არარაობასთან ერთად ჩვენი მიუსაფარი არსებობა მთელი სიგრძე-სიგანით დაგვანახოს. ამას იმიტომ ვამბობ, რომ რაც ზოგისათვის ზეიმისა და აღტყინების წყაროა, ის ჩვენთვის ხშირად ტანჯვა-წამებად იქცევა ხოლმე. რასაკვირველია, ყოველი ჩვენთაგანი არ არის

მარტოსული და მიუსაფარი. უმრავლესობას, არც თუ იშვიათად, ეწვევა ხოლმე კეთილისყოფის ის დიდი მადლი და ბედნიერება, რაშიც დღესასწაულის იდუმალეობა სუფევს, თუმცა კი საზეიმო განწყობით ტკბობასა და სიხარულს გვიშამავს ხან ცოტაოდენი თვითირონიის გრძნობა, ხან კი ის მოუხამული სევდა-კაემანი, რომელსაც სამშობლოს მონატრებით შობილ გულისტკივილის საპირისპიროდ ქორწინებით გამოწვეულ დარდსა და ნალღველს დავარქმევდი.

რატომ არ მოვედი თქვენთან, რომ ჩემი გულისნადები გამეშხილა, გული და სული გადამეშალა? ამას მეკითხებით თქვენ, ის ვინც უშურველად იმდენ სითბოსა და სიკეთეს აფრქვევს ირგვლივ, რამდენსაც ბოროტებასა და სიავეს სჩადიან თქვენი სქესის სხვა პირმშვენიერი წარმომადგენლები. მაგრამ სხვა რამ მინდოდა მეთქვა. თქვენ შესანიშნავად განჭვრიტეთ ჩემი სულიერი განწყობა და დღესასწაულის შემდეგ, ორიოდ დღეში შპაიდელის „მარტოხელა უილბლონი“ გამომიგზავნეთ. განა არ იცით, რას ამბობს იგი ამ საუცხოო საუბრებში? ის ამბობს, რომ ურყევ და ნირუცვლელ ბერბიჭას სურვილიც კი არა აქვს იმისა, ვინმემ ანუგეშოს და დააიმედოსო; როგორც ჩანს, მას უბედობაც იზიდავს და ამ უბედობითა და უილბლობით ტკბობაცო.

შპაიდელის მიერ აღწერილი „მარტოხელა უილბლოთა“ გარდა, არსებობს კიდევ ბერბიჭების ერთი ნაირსახეობა ე.წ. ოჯახის ახლობელი. იგულისხმება სხვისი ოჯახის არევისა და დანგრევაში განაფული და დაოსტატებული ის კაცი კი არა, რომელსაც ცდუნების ჭია შეპარვია, როგორც სასურველი სტუმარი მოხერხებულად მოკალათებულა და თან ხელსაყრელ შემთხვევას უცდის, არამედ მე მხედველობაში მყავს კეთილი ბიძია და ოჯახის უფროსის სკოლისდროინდელი ის მეგობარი, რომელსაც მასპინძლის პატარა ბავშვი მუხლებზე დაუსვამს, არწევს და ართობს, დედამისს კი უხამსი ადგილების გამოტოვებით უბინოდ და უმანკოდ საგაზეთო ფელეტონს უკითხავს.

ისეთ მამაკაცებსაც ვიცნობ, რომლებიც მთელი სიცოცხლე ვიღაცის ოჯახზე ფიქრში ათენებენ და აღამებენ, რომელთათვისაც ეს ურთიერთობა მათი არსებობის განუყოფელი ნაწილი გამხდარა და უშფოთველად, უდრტვინველად, თითქოს უსურვილოდაც კი იმ მშვენიერი ქალის ირგვლივ ტრიალებენ, რომელსაც მალულად ეტრფიან და აღმერთებენ.

არ გჯერათ ხომ? აჰ, დიახ, დიახ! უდრტვინველად და უსურვილოდ, ეს ის სიტყვებია, რომლებიც შეუფერებლად მიგაჩნიათ და ამის გამო ცოტა აღმფოთლით კიდევც; შეიძლება მართალიც ბრძანდებით, რადგან, ყველაზე თვინიერ და უწყინარ ადამიანსაც კი გააჩნია დაუდგრომელი სურვილის გრძნობა, თუმცა კი ეს სურვილ-წადილი

სადღაც, სულის სიღრმეში ბორკილდადებულია.

მაგალითისათვის შემოძლია მოგიყვით ერთი დიალოგის შესახებ, ორი მოხუცი, ღრმად მოხუცებული ორი ადამიანი, რომ საუბრობდა რამდენიმე დღის წინ, შობის ღამეს. საიდან ვიცი ამის შესახებ? ამას ნუ მკითხავთ, გემუდარებით; დე, ეს ჩემს საიდუმლოდ დარჩეს და თუ შეიძლება ნურც ნურავის მოუყვებით. ამრიგად, ნება მიბოძეთ დავინყო:

წარმოიდგინეთ ძველებური ავეჯით განწყობილი, პატრიარქალური ყაიდის ფართო და ვრცელი ოთახი, სადაც ნაღვლიანად ანათებდა უზომოდ გაპრიალეულ-გაკრიალეული მწვანე საფარიანი საკიდი ლამფა. ასეთ ლამფას ჯერ კიდევ ნავთობის ეპოქამდე ხმარობდნენ ჩვენი მშობლები. სინათლის შუქ-სხივთა კონა ქათქათა სუფრა-გადაფარებულ მრგვალ მაგიდას ზემოდან დასთამაშებდა. მაგიდაზე საშობაო კრუშონისათვის ყველაფერი მზად იყო. ზემოდან ჩამოღვენთილი ზეთის წვეთები შუაგულში მოკალათებულიყვნენ და თავმოწონებოდნენ კიდევც.

მწვანე საფარის შუქ-ჩრდილების სამყაროში თითქმის მთლიანად ჩაფლულიყო ორი მოხუცებული ადამიანი, გარდასულ დროთა ეს ორი ხავსმოდებული ბეხრეკი. მხრებჩამოყრილნი და თრთოლვით შეპყრობილნი, სიბერის უძრავი მზერითა და ამღვრეული თვალებით ორივენი თავის წინ თითქოს რაღაცას მიმტერებოდნენ, ერთ-ერთ მათგანში, გვარიანად გასკენილი ჰალსტუხით, წკვერტა უღვაშებითა და მხედრულად შეჭმუხნული შუბლით, მაშინვე შეიცნობდით ოჯახის უფროსს, ყოფილ სამხედროს. იგი გორგოლაჭებიან სკამზე გარინდებული იჯდა და თან სახელურებს, როგორც ყავარჯნებს ისე ჩასჭიდებოდა. უძრაობას მოეცვა მთელი მისი არსება, მხოლოდ წამდაუნუნებ ნიკაპი აუდიოდა და ჩაუდიოდა, თან კაკუნის ხმას გამოსცემდა. მის გვერდით ტახტზე კი ხმელ-ხმელი და მაღალი მოხუცი იჯდა, რომლის ვინრო, გამხდარ მხრებზე და მოუქნელ კისერზე დიდკაცურად წამომჯდარიყო მოაზროვნის ფართოშუბლიანი თავი, მისი ფიქრებისა და აზრების ყულაბა. იგი მსუბუქ ნაფაზებს არტყამდა და მისი მოგრძო ჩიბუხიდან ცოტ-ცოტა ბოლი ამოდიოდა, ეტყობოდა სიმციროს გამო თუთუნის სულს ლაფავდა. ჭაღარა კულულების გვირგვინიან, უთვალავი ნაოჭით დაღარულ უშფოთველ სახეზე ისეთ უწყინარ და ღმობიერ ღიმილს დაესადგურებინა, როგორსაც სიბერის გამომეტყველებას მხოლოდ დათმენა-თვითადაკვეთით ტკობა და სიამოვნების განცდა ანიჭებს ხოლმე.

ორივენი სდუმდნენ. უჩამიჩუმო სინყნარეში ზეთისა და თამბაქოს წველის მშვიდი თუბთუხის ხმა ისმოდა. სადღაც, ოთახის ბნელ კუნჭულში ახრინინდა და აჭრიალდა კედლის საათი, შუაღამის დადგომას რომ იუნყებოდა.

„ამ დროს იწყებდა ხოლმე იგი კრუშონის კეთებას, — წარმოსთქვა აზრების ყულაბიანმა, თან მშვიდი და უწყინარი ხმა ცოტაოდენ უთრთოდა.

„ჰო, ზუსტად ამ დროს“, — გამოეპასუხა მეორე. მის ხმაში კი ისეთი სიმკაცრე და თავდაჭერილობა იგრძნობოდა, თითქოს სამხედრო ბრძანება გასცესო.

„ვერასოდეს ვიფიქრებდი, რომ მის გარეშე ასეთი მწუხარება და კაემანი შეგვიპყრობდა“, — დასძინა პირველმა.

ოჯახის უფროსმა თავი დაუქნია და თან ნიკაპი ისე აუშოძრავდა, თითქოს რაღაცას ლეჭავსო.

„მან ხომ საშობაო კრუშონი ორმოცდაოთხჯერ მოგვიმზადა“, — ისევ დაინყო ოჯახის მეგობარმა.

„მართლაც რამდენი დრო გავიდა მას შემდეგ, რაც მე აქ, ბერლინში ვცხოვრობ, შენ კი მთელი ეს ხანი ჩვენს ოჯახთან მეგობრობდი და სულ ჩვენს ახლოს ტრიალებდი“, — წარმოსთქვა ყოფილმა სამხედრომ.

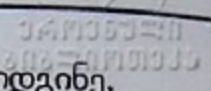
„გასულ წელს, ზუსტად ამ დროს სამივენი ერთად ვიყავით“, — გააგრძელა პირველმა. „რა ბედნიერად ვგრძნობდით თავს. ის აი აქ, ამ სავარძელში იჯდა და თქვენი პაულის უფროსი შვილისათვის წინდებს ქსოვდა, თან ძალიან ჩქარობდა, რადგან 12 საათისათვის უნდა დაემთავრებინა. მართლაც დროულად მოასწრო. მერე ცოტაოდენი სასმელი მივირთვით და სიკვდილის შესახებ მშვიდად და წყნარად ვსაუბრობდით. შემდეგ კი არ გასულა ორი თვე და ის მიიცვალა. კარგად გემახსოვრება, მე რომ საკმაოდ მოზრდილი ნიგნი დავენერე მრწამსის მარადიულობაზე, შენ არასოდეს გიზიდავდა ტანჯული ყოფა, ხოდა, რაც შენი ცოლი გარდაიცვალა, მეც აღარ ძალმიძს ტანჯვა-წამების ატანა. ამ საკაცობრიო იდეას ჩემთვის უკვე გროშის ფასი აქვს.

„ჰო, მართლაც რომ კარგი ქალი იყო“, — ამოილაპარაკა განსვენებულის მეუღლემ. რა თავდადებითა და მუყაითობით მივლიდა. როცა სამსახურში დავდიოდი, დილის ხუთ საათზე უნდა ავმდგარიყავი, ის კი მუდამ ჩემზე ადრე დგებოდა და ყავას მიმზადებდა; თუმცა სუსტი მხარეები მასაც ჰქონდა, თუნდაც ის, რომ შენთან საუბარს გააბამდა და ათას რამეზე მსჯელობდა ხოლმე“.

„შენ მას ვერასოდეს უგებდი“, — ამოილულულა თანამოსაუბრემ და მის ბაგეთა კუთხეებში არაკეთილგანწყობის ფარულმა გრძნობამ იჩინა თავი, თუმცა კი ის გამომეტყველება, რომლითაც იგი მეგობარს კარგა ხანი მისჩერებოდა, იყო ისეთი ნაღვლიანი, თითქოს მის სულში იდუმალი ქენჯნა ჩაბუდებულიყო.

ცოტა ხნის დუმილის შემდეგ ამ უკანასკნელმა კვლავ დაინყო:

„მომისმინე ფრანც, ახლა ისეთი რამ უნდა მოგიყვე, რაც დიდი ხანია მოსვენებას არ მაძლევს

და არ მინდა საფლავეში ჩავიყოლო“.

“გისმენ, გისმენ, აბა დაინწყე!“ — წარმოსთქვა მასპინძელმა და თან ხელი შეავლო გრძელ ჩიბუხს, რომელიც გორგოლაჭებიან სკამზე იდო.

“ერთხელ მე და შენს ცოლს ერთად რაღაც საოცრება გადაგვხდა თავს“. ოჯახის უფროსმა ჩიბუხი თავის ადგილზე დააგდო და მეგობარს ფართოდ გახელილი თვალებით მიაშტერდა.

„თუ ღმერთი გნამს, ნუ ხუმრობ პროფესორ“, — როგორც იქნა ამოლერდა მან.

„ეს ხუმრობა კი არა, მწარე სინამდვილეა ჩემთვის, ფრანც“, — გაეპასუხა ოჯახის მეგობარი. „ორმოც წელზე მეტია ამ სინამდვილეს გულით ვატარებ, მაგრამ დადგა დრო და ყველაფერი უნდა ამოვთქვა“.

„ხომ არ გინდა მითხრა, რომ გარდაცვლილი მეუღლე მატყუებდა და მღალატობდა?“ — წამოიძახა ოჯახის თავკაცმა.

“როგორ არ გრცხვენია, ფრანც“, — სევდიანი და თან ლმობიერი ღიმილით შეეხმიანა თანამოსაუბრე.

მოხუცი ნაჯარისკაცალი თავისთვის რაღაცას ლულულულებდა, თან ჩიბუხს ცეცხლს უკიდებდა.

„ის ზეციური ანგელოზებით სუფთა და უმანკო იყო“, — თბრობა გააგრძელა მეგობარმა, — „დამნაშავეები მე და შენა ვართ, მხოლოდ მე და შენ. აბა მომისმინე! მაშინ ოცდაათიოდე წლისანი თუ ვიქნებოდით. შენ ბერლინში სამხედრო სამსახურში მოგავლინეს, მე კი უნივერსიტეტში ლექციებს ვკითხულობდი. რა თავგუნებაც იყავი მაშინ, შენ უფრო კარგად მოგეხსენება“.

„ჰმ, ჰმ“, — ამოთქვა მასპინძელმა, აკანკალებული ხელი ზემოთ ასწია და წკვერტა უღვაშს გრეხა დაუნყო.

„ის ლამაზი მსახიობი ქალი გახსოვს, ბრიალა შავი თვალებითა და ჩანიკნიკებული თეთრი კბილებით?“

„ჰო, ჰო, მახსოვს, ბიანკა ერქვა“, — უპასუხა მეორემ და ბონვივანის მიხრწნილ და დანაოჭებულ სახეს სუსტმა და უსიცოცხლო ღიმილმა გადაურბინა. „იმ პატარა თეთრი კბილებით კბენაც კარგად ეხერხებოდა, გესმის? კბენაც კარგი იცოდა“.

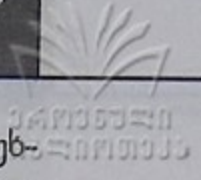
„შენ ატყუებდი შენს ცოლს და შეცდომაში შეგყავდა იგი; თუმცა ქალი გრძნობდა და უსიტყვოდ იტანდა ყველაფერს. შენ ამას ვერ ამჩნევდი, მე კი ბევრი რამ ვიცოდი და ვამჩნევდი. დედაჩემის სიკვდილის შემდეგ ის იყო ერთადერთი ქალი, რომელიც შევიცანი და შევისისხლხორცე. იგი მანათობელი ვარსკვლავით შემოიჭრა ჩემს ცხოვრებაში და მართლაც, როგორც შუქურვარსკვლავს ისე შევეყურებდი. ერთ დღეს გამბედაობა გამოვიჩინე და სევდა-კაეშნის მიზეზი ვკითხე. მას გაეღიმა და მიპასუხა, რომ თავს ძალიან სუს-

ტად გრძნობდა. მართლაცდა, აბა წარმოიდგინე, ცოტა ხნის წინ თქვენი პაული დაიბადა და, რა თქმა უნდა, გასაკვირი არაფერი იყო. ხოდა, აი დადგა კიდეც შობის ღამე. ეს იყო ზუსტად 34 წლის წინ. როგორც ყოველთვის, მე რვა საათისათვის გეახელით. ქალი სავარძელში იჯდა და ვიდრე შენ გელოდებოდით, მე მას წიგნს ვუკითხავდი. დრო გადიოდა, საათი საათს მისდევდა, შენ კი არ სჩანდი. ვამჩნევდი, როგორ ნერვიულობდა, მღელვარება იპყრობდა და თრთოდა კიდეც, მეც კანკალმა ამიტანა. მშვენივრად ვიცოდი, სადაც ბრძანდებოდი და ვშიშობდი, რომელიმე შენს ტურფა არსებასთან მყოფი, დროის შეგრძნებას დაკარგავდი და სახლში წამოსვლას არც იფიქრებდი. დრო არ ითმენდა და თორმეტი საათი ახლოვდებოდა. მან ქარგვას თავი მიანება და მეც კითხვა შევწყვიტე. უცებ შევნიშნე, როგორ მოსწყდა მის წამწამს ობოლი ცრემლი და საქარგავს დაეცა. ფეხზე წამოვხტი და წასასვლელად მოვემზადე, შენი პოვნა განვიზრახე; მინდოდა მომეძებნე და რომელ ქალთანაც არ უნდა ყოფილიყავი, ძალით გამომეგლიჯე და ისე წამომეყვანე სახლში. იგი მაშინვე წამოიჭრა ადგილიდან, აი ამ ადგილიდან, სადაც ახლა მე ვზივარ და სასწრაფოდ მომაშურა.

„სად მიდიხართ, სად?“ — წამოიძახა შიშით შეპყრობილმა.

“ფრანცი უნდა მოვიყვანო“, — ვუპასუხე და უფიქრებლად.

„ღვთის გულისათვის დარჩით, გთხოვთ, არ წახვიდეთ, მარტო არ დამტოვოთ!“, — მემუდარებოდა იგი და თან ჩემსკენ მოემართებოდა. მომიახლოვდა თუ არა, ხელები მხრებზე დამანყო და ცრემლებით გადავსებული სახე ჩემს მკერდში ჩარგო. მთლად ავცახცახდი, მე ხომ ასე ახლოს ქალს არასოდეს მივკარებოვარ. მალე გონება მოვიკრიფე და მის დამშვიდებას შევეცადე. დაიმელება და ნუგეშისცემა ძალიან სჭირდებოდა მაშინ. ცოტა ხნის შემდეგ შენც დაბრუნდი, მაგრამ სახელაღნიღ-აგზნებულსა და სასიყვარულო განცხრომის შემდეგ მთლად დარეტიანებულს ჩემი შეცბუნება და დაბნეულობა არც შეგიმჩნევია. ჩემში კი საოცარი რამ მოხდა, იმ შობის ღამემ ისე გადამიტრიალა სული და გული, რომ შიშმა ამიტანა. მას შემდეგ, რაც ჩემს მკერდზე ქალის ფაფუკი მკლავების სითბო და თმის სურნელი შევიგრძენი, ზეცას მოსწყდა ჩემი მანათობელი ციური ვარსკვლავი და მის ადგილზე ჩემს ღონემიხდილ და სასონარკვეთილ მზერას მშვენიერი ქალი გამოეცხადა, რომელიც ირგვლივ სიყვარულის სუნთქვას აფრქვევდა. ბრაზი მომერია, საკუთარ თავს რა არ ვუნოდე: თაღლითი, გაიძვერა, არამზადა და როგორმე სინდისის ქენჯნისაგან თავი რომ დამეღწია, და დანაშაული გამომესყიდა, გადავწყვიტე სატრფოსათვის ჩამომეცილები-

ნე; უნარი გამოვიჩინე და ცოტა მატერიალური საშუალებაც გამოვნახე... ქალი შეთავაზებული თანხით კმაყოფილი დარჩა და...“

„ეშმაკმა დალახვროს“, — განცვიფრებით ნა-მოიძახა ძველმა მეგობარმა — „მაშასადამე, შე-ნი ბრალი იყო ის, რომ ბიანკამ ამაღელვებელი გამოსათხოვარი წერილი გამომიგზავნა, რომელ-შიც გულის ტკივილს გამოსთქვამდა იმის გამო, რომ იძულებული იყო ჩემს სიყვარულზე უარი ეთქვა“.

„ჰო, ჰო, ამაში მე მიმიძღვის ბრალი“, — მიუ-გო ოჯახის ახლობელმა. „მაგრამ, მომისმინე რა მოხდა შემდეგ. ამ გამოსასყიდით ვფიქრობდი სიმ-შვიდეს მოვიპოვებდი, მაგრამ მწარედ შევცდი. პირიქით, მშფოთვარე ფიქრები სულ უფრო მე-ტად მიმორჩილებდნენ და მოსვენებას არ მაძლევ-დნენ. მალე ჩემს სამუშაოსა და წიგნებში მთლად ჩავეფალი. ეს ის პერიოდი იყო, როცა ჩემი წიგ-ნის, „მრწამსის მარადიულობის“ ძირითადი და მთავარი იდეა უკვე ჩამოყალიბებული მქონდა, თუმცა სიმშვიდეს მაინც ვერაფერი მანიჭებდა. ასე გაიარა ერთმა წელმა, დადგა შობის ღამეც და მე კვლავ მასთან ერთად სწორედ ამ ადგილ-ზე ვიჯექი. შენ ამჯერად სახლში იყავი, მაგრამ ამფსონებთან ერთად გატარებული მზიარული წვეულების შემდეგ დაღლილ-დაქანცულს მეორე ოთახში ღრმად გეძინა. ქალის ფერმკრთალ სახეს მზერა მივაპყარი და მოგონებები მთელი ძალით მომერია, გამახსენდა გასული წლის შობის ღამე. ოჰ, როგორ მინდოდა აგრერიგად სანუკვარი არ-სება კვლავ ჩემს მკერდზე მიყრდნობილი მეხილა, მისი ამბორი ერთხელ კიდევ მეგრძნო და მერე თუგინდ მოვმკვდარიყავი. წამიერად ჩვენი თვა-ლები ერთმანეთს შეეჩეხნენ და უცებ მომეჩვენა, თითქოს მის მზერაში იღუმალის თანაგრძნობა გა-მოკრთა. თავი ველარ შევიკავე, ფეხებში ჩავუვარ-დი და აგზნებულ-ალენილი სახე მისი კაბის კალ-თაში ჩავრგე. ალბათ ორიოდ წამს ვიქნებოდი ასე თავჩარგული, რომ ვიგრძენი ფრთხილად და მოკრძალებით თავზე ხელი როგორ დამადო და ნაზად, წყნარი ხმით წარმოსთქვა: „კეთილგონიე-რება გვმართებს, ძვირფასო მეგობარო, კეთილ-გონიერება!“.

„ჰო, რა თქმა უნდა, კეთილგონიერებაა საჭი-რო. არ უნდა ვითვალთმაქცოთ და არც ის ადა-მიანი მოვატყუოთ, რომელსაც გვერდით ოთახში ასე უდარდელად სძინავს და მთელი არსებით გვენდობა“, — ვფიქრობდი ჩემთვის. მალე ფეხზე წამოვიჭერი და დაბნეულ — შეცბუნებულმა ირ-გვლივ მიმოვიხედე. ამასობაში ქალმა მაგიდიდან

წიგნი აიღო და გამოძინოდა. მე მაშინვე მივუხ-ვდი; რომელი გვერდიც მომხვდა გადავშალე და კითხვა დავიწყე, თუმცა კი წაკითხულისა არაფე-რი გამეგებოდა, ჩემს თვალწინ ასოები ხტოდნენ, როგორც იქნა ჩაცხრა ვნებათაღელვა, დანყნარ-და ჩემი აფორიაქებული სულიც. მალე საათმა თორმეტჯერ დარეკა და ნამძინარევი სახით შენც შემოხვედი ჩვენს ოთახში შობის მოსალოცად, მე კი მომეჩვენა, რომ ის უნებლიე დანაშაული და წამი შეცოდებისა სადღაც შორს, თითქოს გარდა-სულ დროთა სიღრმეში ჩაიძირა.

იმ დღის შემდეგ კვლავ სიმშვიდე დამეუფლა; საბოლოოდ დავრწმუნდი, რომ იგი არასოდეს შე-მიყვარებდა და მისგან მხოლოდ სიბრაღულისა და უბრალო თანაგრძნობის ღირსი თუ გავხდე-ბოდი. დრო გადიოდა, თქვენი შვილები დაიზარ-დნენ და დაოჯახდნენ კიდევ. ჩვენ, სამივე ვბერ-დებოდით და ვბერდებოდით. შენ ისე უგუნურად აღარ იქცეოდი, ყველა სატრფო ჩამოიცილე და არსებობდი მხოლოდ იმ ერთი ქალისათვის, რომ-ლის გამო მეც ვაგრძელებდი სიცოცხლეს. რა თქმა უნდა, შეუძლებელია იმის თქმა, რომ ჩემი სიყვარული დამთავრდა, არამც და არამც; მან მხოლოდ სხვა ელფერი შეიძინა, მიატოვა მინიე-რი სწრაფვანი და სურვილები, ბოლოს კი ჩემს სულს შეერწყა. შენ ხომ ხშირად იცინოდი ჩვენს ფილოსოფიურ მსჯელობებზე, მაგრამ ცოტათი მაინც რომ მიმხვდარიყავი, ან გუმანით გეგრძნო, როგორ გახდა იგი ჩემი სულიერების ზიარი, აუ-ტანელი ეჭვი შეგიპყრობდა. და აი, ის აღარ არის, ალბათ მომავალ შობამდე ჩვენ ორივე უთუოდ გავუყვებით მის გზას, ამიტომაც დროა გაგიმზი-ლო ჩემი საიდუმლო და გითხრა: „ფრანც, მე შენს წინაშე ბრალი მიმიძღვის, ერთადერთხელ შევცო-დე და მაპატიე“. მან მეგობარს მუდარით ხელი გაუწოდა, რომელმაც მკვახედ და ცივად მიუგო:

„ოჰ, რა სისულელეა! რა არის საპატიებელი, რაც შენ საიდუმლოს აღსარებასავით საგანგებოდ გამანდე, მე დიდი ხანია ვიცოდი. ჩემმა ცოლმა ეს ყველაფერი ორმოცი წლის წინ მიამბო. ახლა კი მეც მინდა გამოგიტყდე, თითქმის სიბერემდე სხვა ქალებს რატომ დავდევი, ეს იმიტომ, რომ ჩემმა ცოლმა მრავალი წლის წინ მითხრა, თურმე მთელი თავისი სიცოცხლის მანძილზე მისი ერთა-დერთი სიყვარული შენ იყავი“.

ოჯახის მეგობარმა ხმა ველარ ამოიღო და მხოლოდ განცვიფრებული მისჩერებოდა მას. კედლის საათი კი ხრინწიანად იუნყებოდა შუალა-მის დადგომას. შობის დღესასწაული იწყებოდა.

გერმანულიდან თარგმნა
ნანა ნოზაძე - ჯუღაშვილი

ტენის ჰუდი

ყალბ მიგობრებს

ჩვენი ხელები კვლავ შეხვდებიან,
არ შეხვდებიან ჩვენი გულები,
ო, მეგობრებო, უამთა სვლისაგან
ვართ სამუდამოდ დაკარგულები.
მიყვარდით, ჰოი, რარიგ მიყვარდით,
გეტრფოდით კრძალვით, მნამდა ყოველი,
ინვიმებს ალბათ, თქვენთან შეხვედრას
კვლავნდებურად აღარ მოველი.
ასე ყოფილა! ბედის განაჩენს
მოდით, ნურასდროს დავემდურებით,
ჩვენი ხელები კვლავ შეხვდებიან,
არ შეხვდებიან მხოლოდ გულები!..

ედიტ სეგალი

წვიმა

მარგალიტის მძივებად
ბრწყინავს ფანჯრის მინაზე,
თითქოს, ციდან ჩამოჰყვა
ანგელოზის სინაზე,
და უამურ შუადღით
ვიღაც არხევს ვერცხლის სიმს,
ვზივარ მარტო, გარეთ კი
უმონყალოდ წვიმს და წვიმს...

ინგლისური
ქოუბია

პოლ დანბერი

სულ მცირედი ოცნება და
სულ მცირედი გარჯა,
ხან ტკივილი,
ხან ხალისი,
სიხარულის მფენი,
ცოტა ბრძოლა,
ცოტა დავა
და თუ რამე დარჩა,
ამას ჰქვია ჩემო კარგო,
დღეს, ცხოვრება ჩვენი!
გაზაფხულის ლურჯი დილა
ოცნებებით მავსებს,
სიხარულის სხივს რიჟრაჟზე
დაბადებულს გვიან,
მოგალობე ჩიტუნას
თუ თვალციმციმა ზეცას,
სუყველაფერს, ჩემო კარგო,
სიყვარული ჰქვია!

ლონგველოუ

წვიმიანი დღე

დღე არის ბნელი და ურჩი,
ცივი, სევდიანი, ლურჯი
ფიქრსაც წვიმის დალი აზის
კედელს ეჭიდება ვაზი,
ქარი შეშლილივით დაჰქრის
და მიწას მკვდარ ფოთლებს აყრის.
ვით მიტოვებული ფუნჯი,
დღე არის ბნელი და ურჩი...
ცივია, ცხოვრება ჩემი,
ქარივით მიჰქრიან დღენი,
წარსულს ეჭიდება ფიქრი,
იმედიც ქარივით მიჰქრის.
არსად ოცნება და შური,
დღე არის ცივი და მუქი.
დამშვიდდი, ნატანჯო გულო,
დანყნარდი, დანყნარდი სულო.
რას ჩივი, შენ არ ხარ ერთი,
ესაა მოკვდავთა ბედი;

მზე არის ღრუბლების კიდეს,
გნამდეს, გათენდება კიდევ,
ყველაფერს ათოვს და აწვიმს
ესეც ხომ, ბედია კაცის...

უილიამ ბლეიკი

სიყვარულის საიღუმლო

სიყვარული რა არის?
გრძნობა — ღამისმთეველი,
ქარი ფრთებით დაფრინავს
ფრთხილი, შეუმჩნეველი
როცა გულმა სიმღერა
წამოიწყო თავიდან,
ის თავნება ასული
სიზმარივით წავიდა,
თქმაც კი ვერ მოვასწარი,
სევდა არ მამყოფინა...
სიყვარული მარტოდენ
სატანჯველი ყოფილა!

თომას მური

ის მწუხრის ზარები

რეკენ და რეკენ დაუსრულებლად,
თითქოს იხსნება ზღაპრის კარები,
კვლავ მახსენებენ ახალგაზრდობას
მწუხრის ზარები, მწუხრის ზარები.
ვგრძნობ, ჩაუვლია ბედნიერებას
და მხიარული ერთ დროს გულები,
საფლავში წვანან — სიმარტოვის, თუ
ცხოვრებისაგან გათანგულები
როს, ჩემი წასვლის დადგება ჯერი
და ცივ სამარეს მივებარები,
კვლავ იმღერებენ სევდის სიმღერებს
მწუხრის ზარები, მწუხრის ზარები!..

რობერტ ბერნსი

ცრემლები

წვიმს... ჰო, ისევ წვიმს...
და როგორც უნინ
ცრემლს მაგონებენ ციციქნა წვეთები,
მოგიხმობ, გელი, თუმცა, ამაოდ
შენ ჩემსკენ აღარ მოიხედები...

წლები მიჰქრიან... წლები, ო, წლებო
ვერ მოგაბრუნე უხმო ძახილით,
ახლა შენ მიხმობ, ჩვენ შორის დრო დგას
დრო — ალესილი ბასრი მახვილი...
დაგაგვიანდა მიწაზე ისევ
მიდი — მოდიან წვიმის წვეთები,
ვიცი, მარტო ხარ და კვლავ მომიხმობ,
დასაკარგავად არ გემეტები...
და მაინც, უკვე ველარ მოგისმენ,
მე აღარაფრის არ მსურს გაგება,
სულ ამაოა, იმ სიყვარულის
კვლავ გახსენება და ქადაგება...
ნულარ მეძახი, გადავიღალე,
ერთგულებით და უამინდობით,
დაგაგვიანდა ძლიერ, ძვირფასო,
დაგაგვიანდა, გესმის? მშვიდობით...

პოლ დანდერი

ოცნებები

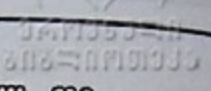
ფრთამოტეხილ ფრინველს ჰგავს
დღე — ოცნების გარეშე,
უნაყოფო მინდორზე
ყინვა დუმს მოთარეშე.
ნუ, ხელს ნუ ჰკრავთ ოცნებას,
გეყოთ გამბედაობა,
ნატვრამკვდარი სიცოცხლე
მოჰგავს არარაობას...

თომას მური

ის მწუხრის ზარები

რეკენ და რეკენ დაუსრულებლად,
თითქოს იხსნება ზღაპრის კარები,
კვლავ მახსენებენ ახალგაზრდობას
მწუხრის ზარები, მწუხრის ზარები.
ვგრძნობ, ჩაუვლია ბედნიერებას
და მხიარული ერთ დროს გულები,
საფლავში წვანან — სიმარტოვის, თუ
ცხოვრებისაგან გათანგულები
როს, ჩემი წასვლის დადგება ჯერი
და ცივ სამარეს მივებარები,
კვლავ იმღერებენ სევდის სიმღერებს
მწუხრის ზარები, მწუხრის ზარები!..

ინგლისურიდან თარგმნა
ირმა ჯანბირაშვილმა

ხათუნა ჩახანძიძე

გამოსავალი მედამ ახსებობს

(გურამ დოჩანაშვილის
შემოქმედების მიხედვით)

პიროვნების მიერ თავისი თავის შეცნობის, ცხოვრების გზაზე დიდი დაცემის, შეცოდების შემთხვევაში გადარჩენის და გამოსავლის ძიება გურამ დოჩანაშვილის შემოქმედების ერთ-ერთი უმთავრესი პრობლემაა, რომელიც აერთიანებს ორ მოთხრობას [„განსმდგომი შუაკაცი“, „ვატერ(პო)ლოო ანუ აღდგენითი სამუშაოები“] და რომანი „სამოსელი პირველი“.

ადამიანი მუდამ თავის თავს გარეთ გამსვლელია. იგი ყოფიერების საკუთარი გაგების მიხედვით თავისივე არსების შემქმნელიცაა,

რადგან მას, როგორც მინიერ „ცოცხალ თიხას“, რომელიც ღვთის „ხატი და მსგავსია“, ცხოვრების გზის გავლისას თავისუფალი არჩევანის ნება ეძლევა. ეს კი გურამ დოჩანაშვილისათვის საპატიო, მაგრამ საშიში საწყისი მდგომარეობაა. როგორ გაიკვლევს ადამიანი ცხოვრების გზას, რითი ცდუნდება, რას აირჩევს, საით წავა და სად დარჩება, ეს წინასწარ არავინ იცის...

გავიხსენოთ არჩილის („განსმდგომი შუაკაცი“) ფიქრები, როდესაც სულში მომხდარი დიდი ძვრებით უკვე სულიერად დაავადებული, შემთხვევით, ლამით, თავის ყოფილ საბავშვო ოთახში აღმოაჩენს „მთლად ახალ მინათა ბავშვს, დიდ საოცრებას, ცხოვრების დიდად სათუო გზაზე ახლახან დამდგარ არსებას, სუნთქვაშეკრული წინგადახრილი ჩასცქეროდა... და მზერადქცეულს, ჩვილის ამ უცნაური, გაყინული ჭვრეტით უღვივდებოდა ძველი ეჭვები, ეგებ: „რა, რა გამოხვალ... საით წახვალ... რას ამოირჩევ... ვინ, რა დადგები...“ ბავშვს კი ეძინა, გრძელი გზისთვის იკრებდა ძალას, აჰ, მოელოდა ყოველივესთვის როგორ რთული ბილიკთა ქსელი, რა სასოება, რა სივერაგე, წყნარად ფშვინავდა...“ და მერე, როდესაც ჩვილის შემშუშვნით ძლიერ დამფრთხალი არჩილი თავისი ოთახისკენ გაემართება, ავტორის შენიშვნით, „კვლავაც წართმეულ თვალებზე მაინც ეტყობოდა, ისევ თავისას, ალბათ, ფიქრობდა: „ჰეე, ვინ გამოვა...“

არჩილის ფიქრები ცხოვრების გზის ბოლოში გასული კაცის მწარე ფიქრებია, რომელიც ნაღვლიანად გამოსცქერის ამ გრძელი და ძნელი გზის დასაწყისში ახლად დამდგარ ჩვილს.

ადამიანის სული ყოველგვარი შესაძლებლობების მომცველია: დადებითი იქნება ეს, თუ — უარყოფითი. მას ერთი მხრივ ჰყავს მფარველი და მწყალობელი, მეორე მხრივ ჰყავს მაცდუნებელიც.

ბესამეს [„ვატერ(პო)ლოო ანუ აღდგენითი სამუშაოები“] მფარველი მოხუცი ქრისტობალდ როხასია. მან ჩამოიყვანა ობოლი ბესამე ქალაქ ალკარასში, მისი წყალობით იგი მუსიკის ამალღებულ სამყაროში მოხვდა, რაც ღვთაებრივი საწყისის გაშლას და აღზევებას იწვევს ბესამეს სულში...

დომენიკოს („სამოსელი პირველი“) მფარველი, მწყალობელი მამაა. მთელი თავისი მოგზაურობის დროს, თვით უძნელეს წუთებშიც კი, იგი ნიადგა გრძნობდა, რომ ვიღაცას (მამას) უყვარდა...

არჩილის („განსმდგომი შუაკაცი“) მფარველის როლს კი ძველ, გადასავადებ სკივრში შემთხვევით აღმოჩენილი ძველისძველი, დაფურცლული ბიბლია ასრულებს.

ადამიანისთვის ცხოვრების გზა ქრისტიული შემოსვის და მიწიერი ნაწილის გასულიერების-კენ სავალი გზაა. ამ გზაზე კი წინააღმდეგობა, ცდუნება და ეშმა-განსაცდელი მრავლად ელოდება, რომელიც ზოგს ღუბავს, ზოგს კი აწრთობს და განამზადებს შინაგანი თავისუფლებისთვის. სწორი გზის დანახვა და მასზე შემხვედრი საცდურისგან თავის დახსნა ყველას არ ძალუძს.

„ხოლო საცდურში ნურვინ იტყვის: ღმერთი მაცდუნებსო“, ვინაიდან, ღმერთი არ იცდუნება ბოროტით და არც თავად აცდუნებს ვისმე.

არამედ ყველა საკუთარი გულისთქმით ცდუნდება და წარიტაცება. (იაკობი. 1, 13-14).

არჩილიც („განსმდგომი შუაკაცი“) საკუთარი გულისთქმით ცდუნდება. მისი საცდური ფულია ანუ, როგორც თვითონ უწოდებს, ხელის სილამაზეა.

ტყუილის და სიყალბის (ეს ორი სიტყვა, მწერლის შენიშვნით, შემდეგ, მთავარი გმირის „გრძნეული დაავადების შემზარავად გადასაფურჩქნ ჩანასახად“ იქცა) ჭაობში არიან არჩილი და მისი მეგობარი „წრეელები“ ჩაფლულნი, რომლებიც სულ სხვანი არიან ერთმანეთის ოჯახებში, წვეულებებზე, ანდა საჭირო ზევითურა ხალხის თანდასწრებით. ხვეწურად ძლიერ მომლოდინე მზერას ალაპყრობდნენ ნემსთყუნში გამძვრალნი, დახვეწილები გახლდნენ ისეთი, უცხო თვალს მათთვის რომ შეეხედა? — სულო და გულო... ატაშეების მიხვრა-მოხვრა ჰქონდათ და ამავე დროს ისინი სულ სხვანი იყვნენ „ქალაქგარეთა რესტორანში კაბინეტთაგან ყველაზე უშუალოში მოყუჩებულნი...“

ისე მათთვის არც კეთილდღეობა მოდიოდა თავისით, „ამას შრომა და ანგარიშიანი გაბედულება უნდოდა, შემომონებელთა სისუსტეების ამოცნობა, ჭკუით მიდგომა, სხვადასხვაკუთხა დაზღვევები, გამოზომილი ურთიერთობა, როგორც უფროსთან, ასევე — უმცროსთან, თანამშრომელთა თვალის გასაკეთებლად რაიმე ზედმეტი უანგარო დატვირთვის აღება...“

მაგრამ მთავარი მაინც ის იყო, „საკუთარ თავში შეეჭვებულებს, გასამართლებლად ყოველნაირი ცუდი ამბავი რომ ახარებდათ, ეს იყო მათი შვება, რომ ვიღაცამ ვიღაცა ბებუთით დაჭრა, ან, რომ გაქურდა, ან, რომ გლეხები დანასისხლად ჰყიდიდნენ სურსათს, რომ ვიღაც ექიმს ქრთამში ჩაავლეს და ვიღაც გამომცდელს ვიღაცისგან დიდი მაყუთი აუღია, აი, რა ჰქონდათ გასამართლებლად, გასახარად, და უმრუდებოდათ რეგენი თვალი, მაგრამ ყველაზე საშინელი მაინც ის იყო, რომ გამაძღრებს აღარ ახსოვდათ, რომ აქვთ სამშობლო, საქართველო, ძველგადმოცემით, ღვთისმშობ-

ლის სათნოდ წილი ქვეყანა...“

ბესამეს კი [მოთხრობა „ვატერ(პო)ლოო ანუ აღდგენითი სამუშაოები“] კარტუზო ბაბილონიამ დანაქადი შეუსრულა და აღდგენით სამუშაოებზე გააგზავნეს, რის გამოც თავის ფლეიტასავით სუფთა და უმანკო ბესამე რექსარის სკოლის სიმახინჯეს შეეჯახება, სადაც მენდელსონის მუსიკის ფონზე სახეზე უსათნოესი გამომეტყველებით წყალქვეშ ერთმანეთს ამახინჯებენ ახალბედა ვატერპოლოელები, რომელთაც მწვრთნელი რექსარი დღენიადაც ცხოვრების მგლურ კანონებს ჩასჩიჩინებთ:

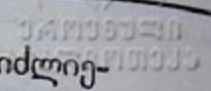
„— თვით ცხოვრებაა ვატერ(პო)ლოო, თვითონ ცხოვრება და ყოველი მოქალაქის მთავარი მიზანი. რადგან ისაა, ცხოვრებაში რომ გამარჯვებული გამოვიდეს, გამარჯვებული კი ისე ვერ გამოხვალ, სხვას თუ არ დაამარცხებ და სხვა რომ დაამარცხო, ათასნაირი ხერხი და ხრიკია საჭირო და ამეებს კი ვატერ(პო)ლოზე უკეთესად სხვა ვერაფერი შეგასწავლით.“

იესოსავით ღარიბ, ობოლ ბესამეს ქრთამის გაღების საშუალება არა აქვს და ამიტომ ყველაზე უარეს დღეში ვარდება. რექსარით დათრგუნულს „მუდამ ალაგ-ალაგ ჩაღენილსა და დაღურჯებულს, უმონყალოდ ნაგვემს, თავის გატანის მკვეთრი სურვილი არ აძინებდა, ღრღნიდა. ცხოვრება, ვითომ სწორედ ეს იყო, ეს ვატერ(პო)ლო?! არდანდობა და გაუტანლობა?.. და როგორმე, რომ არ გადაექელათ, რა, რა ელონა, რა უშველიდა ნეტავი ობოლს... და არცთუ ისე მოგვიანებით მიხვდა: რა და, ძალა და, რაც მთავარია, აჰ, სითვალთმაქცე ისეთი ტკბილი, და გემრიელი, და აკრძალული ცხოვრებაში ვითომცდა ხილი“.

ბესამეს საცდური თავის გატანის, გადარჩენის მძაფრი სურვილია, რის გამოც „იმ სამი თითით, რომლებითაც სოფლის პატარა ეკლესიაში კვირ-კვირაობით პირჯვარს იწერდა, ახლა გომურთან, თუკი არავინ უყურებდა, ხის კედელში ლურსმანს თითქმის ბოლომდე აჭედებდა, რათა თამაშის დროს შესძლებოდა უფრო მწარედ ვისიმე ჩქმეტა.“

ბესამეს საბედისწერო შეცდომა ცხოვრების მხოლოდ ვატერ(პო)ლოოდ, არდანდობად და გაუტანლობად ჩათვლაა, ამიტომაც, თვითონაც ღამედქცეულს, ხანდახან ღამე აწვალებდა, რომელიც „ზედ საყელოზე ჩაფრენოდა და შავი ხელებით ჩაებლუჯნა და, ნახევრად მიმხრჩვალს, ბნელი ფოსოთი ჩასჩერებოდა, შავი ხახა ჩამოჰყურებდა: რისთვის ხარ, რატომ...“

დომენიკოს (რომანი „სამოსელი პირველი“) საცდური მაღალსოფლიდან სამყაროს შესაცნობად წასვლის სურვილია, რომელიც ლტოლვილის ფერადმა ნაამბობმა გაუღვივა. ამიტომაც ევედრება მუხლებზე დაჩოქილი მამას:

„მამაო, მომეც მე, რომელი მხუდების ნაწილი სამკვიდრებლისაი“, რითაც მამას წყდება, თავის პირველსაწყისს.

ერთგული კოჭლი ყმის მრავალგზის გაფრთხილების მიუხედავად (სამკვიდრებლის ნახევარს ვინც წაიღებს, უკან აღარ მიიღებენო), დომენიკო მაინც არ იტოვებს ექვსი ათასი დრაჰკანიდან ერთსაც კი, რათა მშობლიურ მალაქსოფელში უკან დასაბრუნებელი ჰქონდეს.

დომენიკო დიდხანს მოგზაურობს. ლამაზ-ქალაქის სიყალბიდან, ანა-მარიას სიყვარულის დაკარგვის გამო თავზარდაცემულს, თვითგანადგურების მძაფრი სურვილი ბოროტ ქალაქში, კამორაში, მიიყვანს. ამ ბნელი ქალაქის უნდო სამყაროდან, მრავალი ტანჯვის შემდეგ კანუდოსში, თავისუფლების ქალაქში, გაიქცევა და კანუდოსელების მსხვერპლურ-ამაღლებულ სამყაროს ეზიარება, სადაც ინგნეს თავისუფლების სიტკბოსა და მისი დაკარგვით გამოწვეულ სიმწარეს. და ბოლოს, უეჭველი სიკვდილისაგან მიჩინიოს მიერ გადარჩენილი, სადღაც, მიყრუებულ ადგილას, ღორების კოლტის მწყემსი ხდება და სიცივისა და შიმშილისგან ლამის სული ამოხდეს.

გომურის კედელს მიყრდნობილი დომენიკო ნერწყვმომდგარი მისჩერებოდა ხოლმე, თუ როგორ თქვლევდნენ ღორები სალაფავს, „შიმშილისგან სციოდა დომენიკოს, აკანკალებდა, ძალიან გახდა, შორიახლოდან გომურზე მიყუდებულ ფიჩხის მცირე შეკვრასა ჰგავდა“. „ნაღვლიანად დახარბებული დასცქეროდა სალაფავს, ვაშლისა და კიტრის ნაფცქვენებზე უარს იტყოდა კი არა, სურვილისგან აჟრიალებდა, მაგრამ არავინ მიუგდებდა...“

და, აი, სამივე გმირი განსაცდელშია: არჩილი მრუშობისა და მომხვეჭელობის ჭაობშია ჩაფლული; ბესამე დიდი ვატერ(პო)ლოელი გახდა, უნაზესი ფლეიტის მაგივრად ქამარში ორფა სატევარივით გაჩრილ ტრომბონზე უკრავდა და მისი სულიც ტრომბონივით გაუხვებულა; დომენიკო კი ღორების კოლტს მწყემსავს და დღენიდაგ შიმშილის მოკვლაზე ფიქრობს.

აი, ამ დიდი დაცემის, დიდი შეცოდების შემდეგ არსებობს კი გამოსავალი?..

„გამოსავალი მუდამ არსებობს, ღორებშიაც კი“ — ასე არიგებს მიჩინიო დომენიკოს („სამოსელი პირველი“); ხოლო მენდეს მასიელი ასე მიმართავს კანუდოსელებს: „სიბინძურეში ამაღლების საშუალება უფრო არსნებობს და თქვენ მოგეცათ“.

ასე რომ, გურამ დოჩანაშვილის ღრმა რწმენით გამოსავალი მუდამ არსებობს.

მაგრამ მთავარი გამოსავლის პოვნაში მა-

ინც პიროვნების ნება და სულიერი სიძლიერეა.

ნაირა გელაშვილი წერილში: „აფრედერიკი და განაბულჯადოქრიანი საკრავი“ შენიშნავს, რომ გამოსავლის პოვნისას, „როგორც გადახდა გამოსასყიდისა, შემცოდე თმობს, ჩვეულებრივ, კეთილდღეობას“.

თუმცა არც იმის დავინწყება შეიძლება, რომ განსაცდელგამოვლილი ბესამე და დომენიკო და, მითუმეტეს, არჩილი არ მისტირიან ჩვეულებრივ ადამიანურ ბედნიერებებს. იმიტომ, რომ „ნეტარია განსაცდელის გადამტანი კაცი, რადგან, რაკი გამოიცდება, მიიღებს სიცოცხლის გვირგვინს, რომელიც აღუთქვა ღმერთმა თავის მოყვარულთ.“ (იაკობი 1, 12).

მათი განწმენდა, ცოდვიდან გამოსვლა, უდიდესი სულიერი ძვრების შემდეგ მონანიების გზითა ხდება შესაძლებელი.

„მონანიება“ კი ბიბლიაში უფრო მეტს ნიშნავს, ვიდრე ჩადენილი ცოდვის გამო სინანულია. იგი აღნიშნავს „შეცვლას, „შემობრუნებას“. ესაა ძალისა და მოქმედების სიტყვა, როცა ჩვენ ზურგი უნდა ვაქციოთ ცოდვას, გავშორდეთ ყველაფერს, რასაც კი იგი შეეხება.

ასე რომ, სინანული ჯერ კიდევ არ ნიშნავს მონანიებას. იუდა საყვედურობდა თავის თავს და ნანობდა, მაგრამ არ მოუნანიებია.

დომენიკოც ნანობდა: „და რომ ავდგე და ნავიდე, და ვუთხრა მას, — გაფაციცებული ფიქრობდა იგი, — დავაშავე შენს წინაშე და წინაშე კიდევ მრავალთა სხვათა, და არღარა ვარ ღირსი, შენი შვილი რომ მერქვას, არამედ მიმიღე მე ვითარცა ერთი მუშაკთაგანი...“

მიიღებდა კი? — ეჭვი კლავდა.

შვილად მიღების იმედი სრულებითაც არ ჰქონდა დომენიკოს, მაგრამ რა იქნებოდა, ყმად რომ შესდგომოდა მამას? — „რა იქნებოდა, თავად მამას სამუშაო რომ მიეცა მისთვის და მხოლოდ იმდენი საკვები, სამუშაოს კეთილად შესრულების თავი რომ ჰქონოდა...“

თავს იტანჯავდა დომენიკო. „ზაფხულობით ველად გასული, ძონძებს მოიშორებდა და მზის გულზე შიშველი იჯდა, ეხეთქებოდა კანი, იარებიდან ბაცი სისხლი სდიოდა. დიდი, მძიმე ლოდი ჩამოეკიდნა გულზე, გაზაფხულობით, მოწყურებული, წაროსთან იჯდა, მარილს ლოკავდა. სეტყვაში მორჩილად დგებოდა, თეთრ, ბეჯით წერტილებს გასაცოდავებულ სხეულს უხვედრებდა. ზამთრობით თოვლზე ფეხშიშველა დაიარებოდა, ქვებზე ეძინა...“ და, მაინც, ვერა და ვერ მოიცილა სოფლად დაბრუნებაზე ფიქრი...

თანაც, „მის დროებით, მცირე პატრონსაც,

ძუნს, ხარბს, წუნურაქს, რა ჭირი ეტაკა, რა იყო, რა მოეჩვენა მაინც, ბოლო დროს შინ, სალორეში მობრუნებულ დომენიკოს ცხელ კერძს, ხორციანს, უხვედრებდა და სპილენძის ჯამი ნაკელიან სოხანეზე კი იდო, მაგრამ მაინც დუღდა, მძიმედ თუხთუხებდა და დამატყვევებელი, რკინის აბლაბუდასავით სუნს გამოსცემდა, აჟურიალებდა დომენიკოს, მოიკუნტებოდა, ნერწყვი სდიოდა, აძაგდაგებდა, მაგრამ იცოდა, კერძის შეთქვლეფა და სოფლად ასვლაზე ფიქრი მოშორდებოდა. და ამა ფიქრის ასარიდებლად, თუმცა ზამთარ-ზაფხულ თავს ინამებდა, აიქ ასვლაზე მტანჯველ ოცნებას მაინც რომ ელოლიაფებოდა, ამ ავაზაკურად აორთქლებულ კერძზელა მიხვდა... რალაც სხვა იყო მაღალ სოფლად ისეთი, რალაც, საჭმელზე მეტად რომ ეზიდებოდა...”

დომენიკოს კარგად ახსოვდა, მაღალსოფლიდან წამოსულმა დაღმართზე ცხენით რამდენი იარა და იჭენა, და როგორ დაიღალა, ახლა კი ცხადად გრძნობდა, ამ გზის აღმართში ავლა მისუსტებულსა და ღონემიხდილს ფეხით, ანდა იქნებ ფორთხვითაც კი, მოუწევდა.

თანაც მტანჯველი ეჭვი გულს უსერავდა: „იქამდე აღწევას, შორეულ ბილიკს გინდაც დასდგომოდა, შესძლებდა კია? — ქანცგანწყვეტილი, დავრდომილი... მიიღებდნენ კი?“

დომენიკოს სულის სიძლიერე ყოფნის, რათა აიაროს აღმართი და მაღალსოფელში მამასთან დაბრუნდეს. ეს ტანჯვითა და წამებით ამალღება მისი სულის ამალღებაცაა. იგი ნანობდა, მაგრამ მამასთან დაბრუნებით მოინანია. მისი ჯილდო სიყვარულის ის დიდი ამეთვისტოა, გულზე რომ ჰკიდია. დომენიკო „სამოსელი პირველის“, სიტყვის მსახური ხდება და, ფაქტიურად, „განხვანა საქნელნი ცისანი და, ამავე დროს, მიწის უკუნში ფესვი გაიდგა...”

გაუხეშებული, ღამედქვეული ბესამე კარო კი ტრომბონის გუგუნით ყოველ დილით ალკარასის მცხოვრებლებს აღვიძებს. მას აღარც თავისი სათაყვანებელი მოძღვარი ახსოვს და აღარც ფლეიტა — „განაბულჯადოქრიანი საკრავი“. ბესამესთვის აღარაფერია წმინდა და ხელშეუხებელი. ხოლო მისი საბოლოო დაცემა, პირველი სიყვარულის, რამონას, შეურაცხყოფით ხდება.

ადამიანის ცხოვრების გზისათვის ბავშვობის განცდებსა და გამოცდილებების ამოუნურაობას და ღირებულებებს ძალზე დიდი მნიშვნელობა აქვს. გურამ დოჩანაშვილის შემოქმედებისათვის ბავშვობისდროინდელი ემოციები სინამდისთან, სისპეტაკესთან, უმანკოებასთან იგივდება. დაახლოებით ასეთივე დატვირთვა აქვს პირველ სიყვარულსაც.

„შენ ღარიბი ხარ, როგორც იესო“ — ქრის-

ტობალდ როხასის მიერ შთამაგონებელი რისხვით წარმოთქმული ეს სიტყვები ბესამეს სულის საბოლოო შეძვრას იწვევს, რადგან ეს ბესამეს იავნანაა, ამ სიტყვებით აძინებდა პატარა ბესამეს ღედა.

ხოლო დიდი მოძღვრის, ქრისტობალდის, მოგუგუნე ხმით ნამღერი სიმღერა — „ფარაში დამიდიოდა ერთი ციკანი, მოფერებამ გადამიქცია გარეულ მხეცად“, — ბესამეს სულში მომხდარი დიდი ძვრების მიზეზია, ამ სიმღერას ხომ თავად ბესამე — ობოლი, უცოდველი პატარა მწყემსი მღეროდა ბავშვობაში.

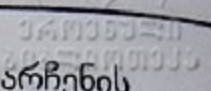
დიდმა ეთიკურ-ემოციურმა ზეგავლენამ გამოიწვია ბესამეს გადარჩენა შინაგანი დაღუპვისაგან. განცდილმა სიყვარულმა, ტანჯვამ, დამცირებამ, ძალმომრეობამ, დაცემამ და კვლავ ამალღებამ ბესამეს შესძინა „ახალი სახელი — ახალი სამყარო, წყალი, მიწა, ჰაერი.“

თუ დომენიკო „სამოსელი პირველის“ სიტყვის მფლობელია, ბესამე კაროს ფლეიტა აქვს — „მძინარე ჩვილის ნერწყვივით წმინდა...”

ფაქტიურად, ბესამემაც და დომენიკომაც გამოიყენეს ის ნიჭი, რომელიც ადამიანს, როგორც „ცოცხალ თიხას“ ეძლევა და გაასულიერეს თავისი პიროვნება, თავიანთი „მინიერი ნანილის“ ჩათვლით.

არჩილის („განსმდგომი შუაკაცი“) სულის ტრანსფორმაციას ძველი აღქმის, თავდაპირველად გართობის მიზნით, კითხვა იწვევს. ამ „ბეჩავ, დაფურცვლილ წიგნს სარდაფისეულ, მამაპაპურ, მოჯანჯლარებულ, გადასაგდებ სკივრში ქექვისას გადააწყდა არჩილი და თვალი ოდნავ რომ გადაავლო, გაამაყდა კიდევ. რა გასაგებად ვლაპარაკობთ ჩვენ, აი, ახლა და რა ფშუტურა და ჩამორჩენილი იყო სკივრზეც კი ძველი, გაზედმეტებული ენა.“

ძველი აღქმის გასართობად, ძილის წინ კითხვამ არჩილს თანდათან ეჭვის ჭია გაუჩინა, ფიქრს შეაჩვია. ათი მცნების მნიშვნელობის აწონ-დანონვამ და დაეჭვებამ: „იქნება, არის...“ მასში სულიერი ცვლილებები გამოიწვია. გულის სიღრმეში არჩილი განიცდის თავის ცხოვრების წესს. ნიადაგ აგონდება ბავშვობა და პირველი, უმნიშვნელო სიყვარული დედუფალი „ნ“-სადმი. მას აწუხებს „ბევრის თვალში კაი ადგილი, და იმ აღზევების, პოეზიას რომ უწოდებენ, ფულით შეძენილის დაკარგვა და მივინყება კიდევ აი, იმისა, სიტყვით სამშობლოს რომ ეძახიან და დანანვიმარი, შრობანყებადი სუნით ფერადოვანი მიწის ოხშივრის ნაცვლად — ბენზინიანი სამსახური და თანამდებობა. თუმცა თავის გამართლებანი მას და მის წრეელებს ჰქონდათ: „მე რომ არ ვაკეთო, არა? — მერე შენ მირჩენ ცოლ-შვილს?“ „ჩემმა ბავშვებმა რა დააშავა...“ „რალა მე ვიჩანჩალო კუდ-

ში...“ „ქვეყანა ასეა და...“

და თანაც, არჩილი იმედოვნებდა: „თუ, დავუშვათ და, გინდაც, რომ სწორი ყოფილიყო ჩამორჩენილთა სათუო რწმენა, რომ მართლა არის, არჩილს ხომ მაინც ჰქონდა მაინც ერთი პატიება-გამოსავალი, ხომ არასოდეს დაურღვევია იმ დაფურცვლილი წიგნის ერთი „არაკაც-ჰკლა“ — ხომ? აი, ეს სიტყვები შვებას ჰგვრიდნენ, არჩილი ვისი მომკვლეელი იყო, საათივით ჰქონდა საქმე აწყობილი“.

მაგრამ არჩილმა მაინც დაარღვია ათი მცნებიდან მისთვის ყველაზე იმედის მომცემი და მრისხანე „არაკაც ჰკლა“.

მან მართა მოკლა. არჩილის მეზობლად მცხოვრები, შვილის სიკვდილით უსაზღვროდ დამწუხრებული ქალი, რომელიც არჩილს „წრელებთანგან განსხვავებით ხანდახან მაინც ებრალებოდა“.

შვილმკვდარი დედის ვარამი არჩილის მახვილ თვალს არ გამოჰპარვია. ამიტომაც ერთხელ, როდესაც მართა კარებთან დაუყარა ულდება და საბრალოდ, ვედრებით შესთხოვს: „შენ მდიდარი ხარ... ნეტავი მოგკვდებოდე.“ არჩილის სულის შეძვრას გამოიწვევს მართას ეს თხოვნა.

თუმცა ბავშვობა არჩილისათვის მისჯილად დაკარგული და ახლანდელი გადასახედიდან დაუჯერებელი ზღაპარიც კი იყო, მაინც ბავშვობისა და პირველი სიყვარულის გახსენება პატარაობის დიდ სურვილებთან დაბრუნებას მოანდომებს.

პატარა აჩიკოს ნაკვალევზე გაყოლილი არჩილი მთანმინდაზე ადის. მოგონებებით ბავშვობასთან დაბრუნება არჩილის სულის კათარზისს იწვევს. ახლა იგი უკვე ხვდება, რომ „რალაცა იყო ის სიყვარული, გაუმტყუნარი, და საერთოდაც, ეჰ, სიყვარულში დიდი რამ იდო, და როცა ახლა დაჰყურებდა მშობლიურ ქალაქს, აიშავებოდა ათრთოლებულს, რალაცა დიდი, ამაღლებული, გამოსასწორებელი რამ მოენატრა, როგორც თავისთვის, უფრო-რე სხვისთვის.“

“ბილიკივით ჭკვიანი“ — აი, ასე ახასიათებს გურამ დოჩანაშვილი მართას, რომელიც არჩილს მკვლელობისკენ უბიძგებს. არჩილს მისი მოკვლისთვის არავითარი პირადული ინტერესი არა აქვს, მაგრამ ამ მოხუცებული ქალის დაჟინებულ თხოვნას მაინც ასრულებს, რაც მისი მხრიდან უანგარო თავგანწირვაა.

ნაირა გელაშვილის შეხედულებით (წერილი „აფრედერიკი და განაბულჯადოქრიანი საკრავი“) მართას საქციელი პრიმიტიული მორწმუნე-

ნის საქციელია, რომელიც სულის გადარჩენის მიზნით სხვას სთხოვს, მოკლას იგი, დახსნას აუტანელ ცხოვრებას, რითაც წარწყმედისკენ უბიძგებს სხვას, სხვის შვილს — არჩილს.

თუკი ამ მოსაზრებას გავითვალისწინებთ, მაშინ ასეთ შემთხვევაში უფრო ლოგიკური იქნებოდა, ამ თხოვნით მართას არჩილის თანანრეელ უმოსთვის მიემართა, რომელიც გაბოროტებულია იმით, რომ თავისი ოთხოთახიანი ბინის გაფართოებას მართას ერთოთახიანი ბინის შემოერთებით ვერ ახერხებს, რადგან იმ ბინაში მკვდარი შვილის ხელით გაკრული შპალიერიც კი უძვირფასეს განძად მიაჩნია მართას და ჯიუტად არ თანხმდება არანაირ შემოთავაზებულ პირობას.

მაგრამ მართა თხოვნით მაინცდამაინც არჩილს მიმართავს, რომელთანაც მხოლოდ მეზობლური სალამი აკავშირებს, რითაც, ცხადია, მას არა მარტო თავისი სულის ტანჯვისაგან გათავისუფლება სურს, იგი თვითონ იქცევა იმ ბილიკად, რომლითაც არჩილმა გადარჩენის გზა უნდა მონახოს...

და, მართლაც, ამ მკვლელობით არჩილმა ერთხელ და სამუდამოდ უარყო თავისი ცხოვრების წესი.

უნებურად გვახსენდება არჩილის ბოლოდროინდელი განცდები, როცა დღისით ჩვეულებრივ ყოველდღიურობაში ჩაფლული, სალამოს ძილის წინ, ფიქრისას, ხვდებოდა, „რალაცა იყო ლამეში ნაღდი და სარკესაებრ მისაჩერები... თუ დავუშვათ და... რალაცა იდო ლამეში სუფთაც, ასამაღლებელი, ნათელიც იდო, დღედღობით კი ხანდახან, მზისით, ისე ბნელოდა...“ მართას მკვლელობაც რალაცაირად ლამეს ჰგავდა, რომელშიც არჩილისათვის სუფთა და ასამაღლებელი ნათელიც იდო.

თუმცა არჩილი თავისივე სულში მომხდარი დიდი ძვრების ნანგრევებში მოჰყვა და სულიერი წონასწორობაც დაერღვა, მაინც ის შინაგანად გადარჩენილია.

არჩილი ცოდვას გარიდებული, ამქვეყნიური ამაოებიდან განზე გამდგარი, მართასა და მის ტკივილს შორის ჩამდგარი შუაკაცია.

ასე რომ, დიდი დაცემისა და შეცოდებისას გამოსავალი მუდამ არსებობს, მონანიებისათვის არასოდეს არაა გვიან, თუმცა მთავარი მაინც პიროვნების სულის სიძლიერე და ადამიანების მიერ ერთმანეთის თანადგომაა, რადგან გურამ დოჩანაშვილის სიტყვებით რომ ვთქვათ, „ჩვენ, ყველა ადამიანი, მთლად უხილავი რალაც ქსელით სულ ერთმანეთზე ვართ გადაბმულნი, რის უცხოობა, მთლად უცხოონიც კი ერთმანეთის ვართ“.

ოდისეი დიმიტრიადი

ნანა

ქავთარაძე

აბესალომის მუსიკალური-საუნჯო სახის სამი ინსტიტუტის შესახებ

ამ ნაშრომის შექმნა „პროვოცირებული“ იყო სახელოვან მანქანათმშენებელთა — 95 წლის ოდისეი დიმიტრიადთან „აბესალომ და ეთერთან“ დაკავშირებული ჩემი საუბრით. ჩვენ ვსაუბრობდით აბესალომის პარტიზანულ, მის მნიშვნელობაზე ოპერის დრამატურგიაში და ბატონმა ოდისეიმ საუკეთესო შემსრულებლებს შორის სამი ვოკალისტი დაასახელა: დავით ანდლულაძე და მისი აღზრდილები — ზურაბ ანჯაფარიძე და ნოდარ ანდლულაძე. თითოეულის მიერ შექმნილი აბესალომის მუსიკალურ-სცენური სახე მან შემდეგნაირად დაახასიათა: დათიკო — „Мощь“, ზურაბ — „Стихия“, ნოდარ — „Мудрость“.

ამგვარმა აფორისტულმა შეფასებამ ჩემში დაბადა ინტერესი „გამეშიფრა“ თითოეულის მიერ შექმნილი აბესალომის სახე და წარმომეჩინა სამი განსხვავებული ინტერპრეტაცია. ბატონმა ოდისეიმ ისიც აღნიშნა, რომ იმისდა მიხედვით, თუ ვინ ასრულებდა აბესალომის პარტიას, მთლიანად ოპერა განსხვავებული ნიშნებით იცვრებოდა.

ვიდრე აბესალომის შემსრულებლებს დავახასიათებდე, ორიოდ სიტყვა თავად ოდისეი დიმიტრიადის შესახებ. „ჩვენი თაობისათვის, — ამბობს ცნობილი ბანი თენგიზ მუშკუდიანი, — უდიდესი ბედნიერება იყო, როცა საოპერო თეატრში მივედი და მთავარ დირიჟორად ოდისეი დიმიტრიადი დაგვხვდა. საოპერო სცენაზე მისი უშუალო ხელმძღვანელობით ავიდგით ფეხი და შემდგომ ყველამ შეძლებისდაგვარად რაღაც გავაკეთეთ. დიმიტრიადი როგორც სადირიჟორო პულტთან, ისე ჩვეულებრივი რეპეტიციების დროს ჩვენი მეგობარი იყო და ჩვენი ყოველი მიღწევა, ყოველი წარმატება უსაზღვროდ ახარებდა. მთელი ჩემი შემოქმედება ბატონ ოდისეისთან არის დაკავშირებული“.

მუშკუდიანის ეს სიტყვები შეეძლო მთელ მის თაობას გაემეორებინა: ზურაბ ანჯაფარიძეს, ნოდარ ანდლულაძეს, შალვა კვიციანიძეს, ირაკლი შუმანიას, ლეილა გოციურიძეს, თამარ თაქთაქიშვილს, ნათელა ტულუშს, მედეა ამირანაშვილს, ლამარა ჭყონიას, ცისანა ტატიშვილს, რ. კაკაბაძე და უფრო ახალგაზრდებს, ვისაც წილად ხვდა დიმიტრიადთან თანამშრომლობის ბედნიერება. ნოდარ ანდლულაძემ კიდევ უფრო განაზოგადა ოდისეი დიმიტრიადის მნიშვნელობა და როლი: „ქართული მუსიკა მარადიული მოვალეა მისი ენთუზიაზმისა და პროფესიული თავდადებისა, განსაკუთრებით საოპერო ხელოვნება, რომელსაც მან მუსიკოსთა და მომღერალთა თაობები აღუზარდა“.

ო. დიმიტრიადი — დირიჟორი ოპერის პირმშოა. ოპერა მისი უსაყვარლესი სამყაროა. აქ ჩამოყალიბდა ის როგორც დირიჟორი-დრამატურგი, დირიჟორი-სიმფონისტი, როგორც ვოკალური და ინსტრუმენტული საწყისების კოორდინირების დიდოსტატი. ამიტომ ცალკეული საოპერო გმირის სახის ძერწვასთან ერთად მუსიკალურ-სცენური პროცესის დინამიკაში გაშლის მისეული ალლო მასობრივი სცენების მუსიკალურ ორგანიზაციაშიც გამოიკვეთა, რაც განსაკუთრებით საჩინო იყო „აბესალომ და ეთერში“.

ბატონ ოდისეისთან ჩემი დიალოგი ამ ოპერის ირგვლივ ტრიალებდა, მისეული ინტერპრეტაცია მაინტერესებდა და კითხვა დავუსვი — მოუსმენია თუ არა მას ეს ნაწარმოები ავტორის შესრულებით. „მომისმენია, — მომიგო მანქანით, —

მაგრამ ვთვლი, რომ ჟენია (ევგენი) მიქელაძემ მას ახალი სიცოცხლე შთაბერა. მიქელაძისეულ-მა შესრულებამ ჩემზე უდიდესი შთაბეჭდილება მოახდინა, ბევრი რამ ავიღე მისგან. თუმცა ჟენია მეუბნებოდა, რომ „აბესალომ და ეთერი“ ლირიკული ოპერა არისო. ჩემი შეხედულებით კი მასში ჩადებულია ძლიერი დრამატული ენერჯია. ამიტომ III აქტი ჩემებურად გავაკეთე, უფრო გავამძაფრე. ჩემი რწმენით ოპერის პირველივე ტაქტებიდან მიმდინარეობს სვლა III მოქმედების კულმინაციისკენ /მღერის — „გაუშვი!“ და თუ ეს აქტი კარგად გამოდიოდა, რასაც ძალზე ვცდილობდი, ჩათვალეთ, რომ ოპერას დიდი წარმატება ჰქონდა. ჩემთვის ამ ოპერაში ორი დომინანტაა — III მოქმედება თავისი მძაფრი კულმინაციით და ფინალი — ლირიკის იშვიათი ნიმუში — „ნამნამსა და ნამნამს შუა“.

რაც შეეხება პირველ აქტს, ის ოპერის დრამატურგიულად სუსტ ადგილებს შეიცავს, განსაკუთრებით ეთერისა და დედინაცვლის სცენა. ჟენიასავით მეც კუპიურებს ვაკეთებდი. ამ მოქმედებაში უფრო მნიშვნელოვანია მურმანის არია თავისი მუსიკის ხარისხით, გმირის დაბასიათების თვალსაზრისით და დრამატურგიული ფუნქციით.

მეორე მოქმედება — მუსიკალური ფრესკაა. ამ მოქმედებაში ყველაზე მნიშვნელოვანია „ჩაკრულოს“ სცენა. თუმცა მთლიანად ოპერის დრამატურგიაში ეს აქტი მნიშვნელოვან როლს ასრულებს. მკვეთრი მოდულაცია ზეიმიდან გლოვაზე დირიჟორს და მომღერლებს ოსტატობის წარმოჩენის დიდ შესაძლებლობებს აძლევს.

მეოთხე აქტში ერთხელ აღვადგინე ეთერის არია, მაგრამ შემდეგ ვიგრძენი მისი „უადგილობა“ და მოვხსენი. სხვათა შორის, ეს პირველად ივანე ფალიაშვილმა გააკეთა.

„აბესალომ და ეთერი“ ქართული მუსიკის უკვდავი ქმნილებაა, ხალხური მუსიკის წიაღიდანაა ამოზრდილი, ქართული გენის ნიჭი ფეთქავს მასში. მიუხედავად იმისა, რომ მთელ რიგ ეპიზოდებში მისი ორკესტრობა ნაკლებად მაკმაყოფილებს, რადგან ფალიაშვილი ვოკალს აორმაგებს სასულე საკრავებით, ამ ოპერის მშვენიერება, სილამაზე კონცენტრირებულია მის ვოკალურ სანყისში (სოლოები, გუნდები). დირიჟორისათვის ეს არის ამოსავალი წერტილი ოპერის დრამატურგიული მთლიანობის გააზრებაში. ამასთან სიყვარულის ლაიტთემის საორკესტრო ფაქტურაში გაშლა ყოველთვის მიწყობდა ხელს ეს ნაწარმოები დამენახა სიმფონიურ მასშტაბებში და თვალის დამეხუჭა მის საორკესტრო ხარვეზებზე“.

„ლატიკო — „Мощь“

„აბესალომ და ეთერში“ დიმიტრიადის დირიჟორობით უფროსი თაობის საოპერო მომღერლებს შორის პირველად დავით ანდლულაძეს აღვნიშნავ.

ბატონმა ოდისეიმ გამახსენა ფრიად მნიშვნელოვანი ფაქტი: „1953 წელს, როდესაც „აბესალომ და ეთერის“ განახლებული დადგმა განხორციელდა (რეჟისორი ი. თუმანიშვილი, მხატვარი ს. ვირსალაძე), მე ვემზადებოდი, და პირველ რიგში, დათიკოზე, როგორც ამ როლის მთავარ შემსრულებელზე, ვფიქრობდი. მაგრამ როდესაც მუშაობის პროცესში წარმოიშვა აზრი სცენაზე ორი სრულიად ახალგაზრდა შემსრულებლის შემოყვანის შესახებ, დათიკომ გენერალური რეპეტიცია კი გაიარა, მაგრამ პრემიერაში მონაწილეობაზე უარი განაცხადა თავისი ნიჭიერი მოწაფის სასარგებლოდ. ეს იყო ზურაბ ანჯაფარიძე.“

დავით ანდლულაძეს წილად ხვდა ბედნიერება „აბესალომ და ეთერის“ ავტორის უშუალო ხელმძღვანელობით შეესწავლა ოპერის პირველი ნომერი ჯერ კიდევ 1925 წელს ბორჯომში, სადაც „ახალგაზრდა ქართველ მუსიკოსთა საზოგადოების“ ორკესტრი ოპერის სოლისტებთან ერთად კონცერტებს ატარებდა. იმავე პერიოდში ბორჯომში ისვენებდა ზაქარია ფალიაშვილი, რომელმაც დ. ანდლულაძეს და შ. ცირგილაძეს შეასწავლა აბესალომისა და მურმანის დუეტი და მისივე აკომპანემენტით ეს დუეტი შესრულდა ბორჯომის საკონცერტო დარბაზში.“ ასე შემოვიდა ჩემ შემოქმედებით ცხოვრებაში ზ. ფალიაშვილის მუსიკა, რომელიც გატაცებით მიყვარს მისი ღრმა ეროვნულობისა და იმ ნეტარებისათვის, მისი მოსმენისას რომ განვიცდი — წერდა დ. ანდლულაძე ზაქარია ფალიაშვილის დაბადების 100 წლისთავთან დაკავშირებით.

ზაქარია ფალიაშვილი სახლში იბარებდა დავით ანდლულაძეს და თავისი ხელით გადაწერილ აბესალომის პარტიას ასწავლიდა. სამწუხაროდ ანდლულაძეების ოჯახიდან ეს ძვირფასი რელიკვია გაქრა.

დადგენილი ფაქტია, რომ აბესალომის პარტიის საშემსრულებლო ტრადიცია ვანო სარაჯიშვილის, ნიკო ქუმსიაშვილის და დავით ანდლულაძის სახელებს უკავშირდება.

დავით ანდლულაძის მუშაობა რომელიმე პარტიაზე არ ამოიწურებოდა ერთი სპექტაკლით. სახის დახვეწისა და ვოკალური პარტიის სრულყოფის პროცესი მის შემოქმედებაში ხანგრძლივი და უწყვეტი იყო და სპექტაკლიდან სპექტაკლამდე ივსებოდა ახალი ხატოვანი ნიშნებით. ამ პრინციპით ზრდიდა ბატონი დავითი თავის მონაფეებსაც.

ვიდრე დიმიტრიადისეულ დადგმაში მიიღებდა მონაწილეობას, დავით ანდლულაძემ აბესალომის პარტია სანდრო იაშვილთან ერთად შეასრულა ჯერ კიდევ 1931 წელს ხარკოვში (დამდგმელი რეჟისორი აკ. ფალავა, მხატვარი ს. ნადარეიშვილი, დირიჟორი ი. ფალიაშვილი.) შემდეგ მის ცხოვრებაში დგება მოსკოვის პერიოდი,

სადაც იგი ევროპულ თუ რუსულ ოპერებში ასრულებდა ტენორის მთავარ პარტიებს და ბრწყინავდა თავისი ძლიერი და დიდებული ტემბრით. 1936 წლიდან, როდესაც დ. ანდლულაძე საქართველოში ბრუნდება, „აბესალომ და ეთერის“ ყველა დადგმაში მონაწილეობს: ა. ნუნუნავას, შ. აღსაბაძის, მ. კვალიაშვილის, მოსკოვში — სიმონოვი-კვალიაშვილის, თბილისში — ვ. ტაბლიაშვილის, ი. თუმანიშვილის. დირიჟორების — ი. ფალიაშვილის, ე. მიქელაძის, შ. აზმაიფარაშვილის, დ. მირცხულავას, ო. დიმიტრიადის. განსაკუთრებით აღსანიშნავია 1937 წელს მოსკოვში ქართული ლიტერატურისა და ხელოვნების პირველ დეკადაზე ანდლულაძის მიერ გენიალური ევგენი მიქელაძის დირიჟორობით შესრულებული აბესალომის პარტია. რაც შეეხება 1953 წლის დადგმას, მომღერლისთვის საბედისწერო აღმოჩნდა — ფეხი მოიტეხა და სამუდამოდ გამოეთხოვა სცენას.

დავით ანდლულაძის შემოქმედების მკვლევარები აღნიშნავენ, რომ მისი აქტიური ამპლუას საფუძველი იყო ორი ტიპის გმირი

დავით ანდლულაძე, ნოდარ ანდლულაძე და ზურაბ ანჯაფარიძე

— ლირიკულ-დრამატული და ლირიკულ-ჰეროიკული. „სწორედ ამ სახის პერსონაჟები სჭარბობდა მის მიერ განსხეულებულ გმირთა მდიდარ გალერეაში... მას იზიდავდა ძლიერი, რეალისტური ხასიათები, მძაფრი ვნებები, წმინდა ადამიანური განცდებით და ცხოვრებისეული ჭეშმარიტებით აღსავსე სახეები.

დ. ანდლულაძის გმირები თავდადებით ემსახურებიან კეთილსა და მაღალ იდეალებს და ხშირად ეწირებიან კიდეც მათ (რადამესი, აბესალომი, გერმანი, სამსონი, კავარადოსი, კანო, ოტელო, ვერთერი, რაული)... ანდლულაძის გმირთა მამოძრავებელი ძალა სიყვარულის გრძნობაა, რომელიც მრავალი გრადაციით წარმოგვიდგება. მაგრამ მის მიერ სცენაზე ამეცხველებული პერსონაჟების სულიერი სამყარო უმეტეს შემთხვევაში არ იფარგლება მხოლოდ ლირიკული განცდებით“. (ი. ათანელოვი. დ. ანდლულაძე. ხელოვნება. 1978, 69)

აბესალომის მუსიკალურ-სცენურ სახეში დავით ანდლულაძემ მისი ამპლუასთვის დამახასიათებელი ორი ტიპის გმირის ნიშნები შეაჯერა — ლირიკულ-დრამატული და ლირიკულ-ჰეროიკული. ანდლულაძის გზა აბესალომისკენ რომანტიკულ ოპერებში მის მიერ განსხეულებულ გმირთა ვექტორებზე გადიოდა. ანდლულაძე-აბესალომი არ იყო პასიური გმირი, მასში ვაჟკაცის სული ფეთქავდა და როგორც თანამედროვენი აღნიშნავდნენ, „დ. ანდლულაძემ ახალი სული შთაბერა აბესალომს, ახლებურად გახსნა ამ გმირის შინაგანი ბუნება. მისი აბესალომი ღრმად ემოციური, ტრაგიზმით აღსავსე, ამავე დროს ვაჟკაცური შემართებით იბრძოდა თავისი ბედნიერებისთვის. იგი საბოლოოდ ვერ თმობს თავის სიყვარულს, ამარცხებს მურმანს, მაგრამ თვითონაც მსხვერპლად ეწირება თავის გრძნობას“. (პროფ. ვ. ხმალაძე).

რაში გამოიხატება დიმიტრიადისეული „დათიკო — „Мойша“? რაღა თქმა უნდა, არა გარეგნულ ეფექტურ სცენურ მოქმედებაში და არც მომღერლისთვის დამახასიათებელ ხმის სიძლიერეში. თუმცა, როდესაც III მოქმედებაში ანდლულაძე-აბესალომი იღებს გადაწყვეტილებას გაუშვას ეთერი („ვის გინდათ ქალი ეთერი?!“) და მურმანი გამოთქვამს სურვილს, გაოცებული ანდლულაძე-აბესალომის „შენ?!“ ისეთი სიძლიერის იყო, რომ ერთ-ერთ მსმენელს თურმე უთქვამს — მისი ეს ერთი ბგერა (II ოქტავის მი ბემოლი) გასროლილ ტყვიას ჰგავდაო. დ. ანდლულაძე-აბესალომის სახის შექმნაში მნიშვნელოვან როლს ასრულებდა რომანტიკული საოპერო ჟანრებიდან მომდინარე სანყისები. თუ თვალს გადავავლებთ მომღერლის მიერ შექმნილ გმირთა გალერეას, ლირიკულ-დრამატული და ლირიკულ-ჰეროიკული სანყისების სინთეზის თვალსაზრისით ერთ-ერთი შთამბეჭდავი სახე იყო მეიერბერის „ჰუგენოტებში“ ანდლულაძის მიერ გამოძერწილი რაულ დე ნანჟის როლი — ტენორის ერთ-ერთი ურთულესი პარტია. მიუხედავად სრულიად განსხვავებული თემატიკისა, დრამატურგიისა აბესალომის სახეში, აქედან მომდინარე იმპულსები აშკარად იკითხება, რაც დეტერმინირებულია

„აბესალომ და ეთერი“ არსებული „გრანდ ოპერის“ უანრის ნიშნებით.

აღსანიშნავია, რომ ფალიაშვილის ამ ოპერაში „გრანდ ოპერის“ ნიშნები ილია ზურაბიშვილმა — „აბესალომ და ეთერის“ პირველმა რეცენზენტმა აღნიშნა, „მე მგონია, ზაქარია ფალიაშვილის ოპერა „აბესალომ და ეთერი“ სტრუქტურულად აგებულია ე.წ. „გრანდ ოპერის“ ყაიდაზე“ (ი. ზურაბიშვილი, ზ. ფალიაშვილის ოპერა „აბესალომ და ეთერი“ 1942.41). მართლაც, აქ სახეზეა „გრანდ ოპერისათვის“ დამახასიათებელი ნიშნები: ფორმის მონუმენტურობა, სამეფო კარის ბრწყინვალე ქორნილის და ტრაგიკული განშორების გრანდიოზული საგუნდო სცენები და მათი კონტრასტული დაპირისპირება ანუ „კონტრასტების დრამატურგია“, გამომსახველი სოლო და დიალუგური სცენები, ოპერის დამთავრება შეყვარებულთა სცენა-დუეტით, რაც სათავეს „ჰუგენოტებიდან“ იღებს და შემდეგ ეს ხაზი ვერდის „აიდაში“ და ვაგნერის „ტრისტან და იზოლდეში“ იკითხება.

რა თქმა უნდა, „ჰუგენოტებში“ მიგნებული ვოკალურ-სცენური გამომსახველობის ხერხები ანდლულაძეს პირდაპირ არ გადმოჰქონდა აბესალომის პარტიაში, მაგრამ მის ცნობიერებაში დაღეიქილი ეს ნიშნები აბესალომის სახეში არაცნობიერი ფსიქიკურის დონეზე (უზნაძის თეორიის თანახმად) იჩენს თავს. ამიტომ რაულივით აბესალომშიც ანდლულაძემ წინ წამოსწია სიყვარულის უნაზესი და უმძაფრესი განცდები, რაინდული კეთილშობილება და ვაჟკაცური თავგანწირვა. ყოველივე ეს კი მისი ე.წ. „ოქროს ხმის“ (La voce d'oro) და უღერადობის მდიდარი პალიტრის საშუალებებით იყო მიღწეული.

მეორე უანრული საწყისი, რომელიც „აბესალომის“ მნიშვნელოვანი მახასიათებელია, ანტიკური ტრაგედიიდან მომდინარე იმპულსებია, რომლებსაც ოპერა გაჰყავს „ლირიკული ტრაგედიის“ მასშტაბებში. ფალიაშვილის ოპერა-ტრაგედიის ეს ნიშანი, პირველად, აგრეთვე, ი. ზურაბიშვილის მიერ აღნიშნული, ხოლო შემდეგ ქართულ მუსიკისმცოდნეობაში პროფ. ვ. დონაძის მიერ მეცნიერულ საფუძველზე განხილული, აბესალომის პარტიის შესრულებაში ტრაგიკულობის განცდას ამძაფრებს, უფრო მეტიც, ლირიკიდან ტრაგედიამდე მისვლის აუცილებლობა მათ ვოკალური და არტისტული შესაძლებლობების გამოხატვის დიდ სარბიელს უქმნის. ამ კონტექსტში აღსანიშნავია დ. ანდლულაძისა და ო. დიმიტრიადის ტანდემი.

დიმიტრიადში, როგორც ბერძენში, ტრაგიკული საწყისი გენეტიკურად იყო კოდირებული, ტრაგიზმი არც დავით ანდლულაძესთვის იყო უცხო სამყარო, თუ გავითვალისწინებთ, რომ იგი რუსთაველისა და საგუნდო პოლიფონიის ქვეყნის შვილია. ამიტომ ორივე შემსრულებელი

— დირიჟორი და მომღერალი განშორების სცენაში გასაოცარი ძალის ენერგეტიკას აქსოვდა. აბესალომის სცენა და არია („ვეძები ბედსა“) ანდლულაძის მიერ მოიაზრებოდა როგორც ტრაგიკული მონოლოგი, რომელსაც იგი დიდი აღმაფლობით ასრულებდა. აქ იყო გოდებაც, ექსპრესიაც, სევდაც, უიმედობაც და რაც მთავარია, „ამაღლებულობის ესთეტიკა“.

არანაკლებ სანტიერესო იყო IV მოქმედებაში აბესალომის და მურმანის დუეტი, რომელსაც ანდლულაძე ვაჟკაცური შემართებით ასრულებდა. მისი შინაგანად მტკიცე და კონცენტრირებული ხმა გამოხატავდა გმირის უკანასკნელ გაბრძოლებას და ეთერთან შეხვედრის იმედს. IV მოქმედების გენიალურ ანსამბლში („წამწამსა და წამწამს შუა“), რომელშიც აბესალომისა და ეთერის პარტიაებია წამყვანი, დავით ანდლულაძე წარმოსახავდა სიყვარულის ნეტარებასაც, ლირიკულ სითბოსაც და განშორების სევდასაც.

დ. ანდლულაძე ის ტენორი იყო, რომელმაც აბესალომის სახის სიმფონიურ მასშტაბში განფენის აუცილებლობა იგრძნო და მუსიკალურ-სცენური სახის შინაგანი სივრცე გაზარდა. ამაში, რაღა თქმა უნდა, ევგენი მიქელაძის ხელი იგრძნობოდა. მომღერალი მთელი ოპერის მანძილზე უფრო ფართო შტრიხებით ძერწავდა თავისი გმირის პარტიას, ხმას არ ტვირთავდა დეტალებით და ზომიერების გრძნობას იცავდა. ეს კი ტრაგედიისათვის დამახასიათებელი „ამაღლებულობის ესთეტიკით“ იყო ნაკარნახევი.

ანდლულაძე-აბესალომის ჩანაწერებმა ჩემი ყურადღება ტემბრის ოსტატური ფლობითაც მიიპყრო. ტემბრული დრამატურგიის თვალსაზრისით ის მართლაც ძალზე შთამბეჭდავია, განსაკუთრებით ქორნილისა და განშორების სცენების შედარებისას და ფინალში Mezza voce-თი სიყვარულთან გამოთხოვების სცენაში.

ოდისეი დიმიტრიადი სამართლიანად აღნიშნავდა, რომ „დავით ანდლულაძის მიერ შესრულებული აბესალომის პარტია დასრულებული ვოკალური შედეგია“.

ზურაბი — „სტიხია“

თუ დავით ანდლულაძემ აბესალომის მუსიკალურ-სცენური სახის სრულყოფამდე საკმაო გამოცდილება და ოსტატობა შეიძინა ევროპულ და რუსულ ოპერებში, ზურაბ ანჯაფარიძემ, ჯერ კიდევ სტუდენტმა, თავისი შემოქმედებითი გზა აბესალომით დაიწყო კონსერვატორიის სტუდენტთა ძალებით განხორციელებულ საოპერო სტუდიის სპექტაკლში (1951). ბუნებრივია, მას, როგორც სტუდენტს, არ შეეძლო ქართულ საოპერო სცენაზე დამკვიდრებული აბესალომის მუსიკალურ-სცენური სახის ტრადიციიდან რადი-

კალური გადახვევა. სამაგალითოდ თავისი პედაგოგის — დავით ანდლულაძის აბესალომიც იყო საკმარისი. მაგრამ იმთავითვე ზურაბ ანჯაფარიძემ აბესალომის პარტიაში ისეთი ნიშან-თვისებები გამოავლინა, რომლებიც მას შემდგომ შემოქმედებით გზაზე გაჰყვა, რაღა თქმა უნდა, ოსტატობის ზრდასთან შეწყვილებული. შეიძლება ითქვას, რომ ბედნიერი თანხვედრის შედეგად აბესალომმა „შვა“ მომღერალი-არტისტი ზურაბ ანჯაფარიძე.

იმთავითვე აღინიშნა მისი ემოციური სისავსე, რომანტიკული მგზნებარება, არტისტული ბრწყინვალეობა და რაც მას სხვათაგან გამოარჩევდა — სიმღერისა და სცენური მოქმედების სინქრონიზი იშვიათი შინაგანი თავისუფლება. უკვე იმ პირველ სპექტაკლში ზურაბ ანჯაფარიძემ შეძლო აბესალომის მისეული სახე შეექმნა და მასში წინ წამოენია ზემოთ აღნიშნული მახასიათებლები.

ანჯაფარიძე-აბესალომი იმთავითვე მოგვევლინა რომანტიკოს გმირად, რომანტიკული მეთოდის მთავარი ნიშნით — გაძლიერებული ემოციურობით აღვსილი, თუმცა ეს გაძლიერებული ემოციურობა არასდროს გადასულა ყალბ პატეთიკაში. მის აბესალომს ახასიათებდა ჭაბუკური გულმხურვალება, სინრფელე, უშუალოება, კეთილშობილება. ანჯაფარიძე-აბესალომს მთელი ოპერის მანძილზე ნათლის შარავანდედი ედგა: სიყვარულის ჩასახვის, ერთგულების ფიცის, ქორწილისა და განშორების უამს, თუ სიკვდილის სცენაში. ანჯაფარიძის აბესალომის ქრონოტიპი ლირიკულ-დრამატული იყო. სიყვარულში ერთგულება, თავდადება, განწირულება — მონამეობრივი გზის ის ეტაპებია, რომელსაც ანჯაფარიძის აბესალომი მგზნებარედ გადიოდა.

ზ. ფალიაშვილის ოპერისათვის დამახასიათებელი პოლიჟანრობიდან ანჯაფარიძისთვის ლირიკულ-დრამატული სანყისი იყო მახლობელი, რაც მომღერალს ლირიკული ნიაღვრების დიდ გასაქანს აძლევდა. მოვიშველიებ გივი ორჯონიკიძის სიტყვებს: „აბესალომ და ეთერში“ საგუნდო სანყისი ლირიკული ნაკადის ტოლფასოვანია. ეს უკანასკნელი ევროპული არიოზული სტილის ტრანსფორმირებაა, ეროვნულ ნიადაგზე, მისი ქართული განშტოებაა, მაგრამ არსებითად ევროპული საოპერო ხელოვნების პირმშოა, მისი პრინციპების ჩამოწერვაა ეროვნულ ნიადაგზე“ (გ. ორჯონიკიძე. „თანამედროვე ქართული მუსიკა ესთეტიკისა და სოციოლოგიის შუქზე“. ხელოვნება. 1985, 150).

ვფიქრობ, ზურაბ ანჯაფარიძემ ფალიაშვილის ოპერას ლირიკული სანყისის ამგვარი კავშირი ევროპულ-რომანტიკულ ოპერასთან ინტუიტიურად განიცადა. ალბათ, ამიტომაც აბესალომის პარტია მან ფსიქოლოგიური ელემენტებით დატ-

ვირთა. არც ისაა შემთხვევითი, რომ ანჯაფარიძისეული აბესალომის სახის ლირიკულ-ფსიქოლოგიური ნიშნები შემდგომ უფრო გაღრმავებული და მძაფრი სახით წარმოჩინდნენ მის მიერ XIX საუკუნის სრულიად სხვა ეროვნულ ნიადაგზე, სხვა ინდივიდუალობის კომპოზიტორთა საოპერო გმირების პარტიებში: გერმანის, ხოზეს, კავარადოსის, კანიოს, რადამესის, აღარას ვამბობ ფალიაშვილის „დაისზე“ და ოთ. თაქთაქიშვილის „მინდიაზე“.

ოდისეი დიმიტრიადის მიერ ხაზგასმული „სტიქიურობა“ ზურაბ ანჯაფარიძის როგორც პიროვნებისა და ხელოვანის რომანტიკული ბუნებიდან იღებდა სათავეს და განა ასეთივე ბუნების არ ბრძანდებოდა ჩვენი სახელოვანი მანსტრო? მათი იშვიათი ტანდემიც ხომ ამ ნიშანთა თანხვედრამ განაპირობა. სარწმუნო რომ გახდეს ჩემი სიტყვები, მოვიყვან ზ. ანჯაფარიძის მიერ აღწერილ ერთ ასეთ ეპიზოდს:

“უდიდესი მნიშვნელობა ჰქონდა ჩემთვის იმ ფაქტს, რომ შემოქმედებითი ცხოვრების დასაწყისშივე ოდისეი დიმიტრიადის ხელმძღვანელობით მომიწიამუშაობა. თითქმის ყველა ჩემთვის მნიშვნელოვანი მუსიკალური სახე შეიქმნა მისი უშუალო ხელმძღვანელობით: აბესალომი, მინდია, ბაში-აჩუკი, გერმანი, რადამესი, დონ ხოზე, კავარადოსი, კანიო, ტურიდუ და სხვა...”

1965 წლიდან კვლავ შევხვდით ერთმანეთს დიდ თეატრში. იქ მის ჩამოსვლასაც უდიდეს მნიშვნელობას ვანიჭებ ჩემთვის... წლების განმავლობაში კვლავ მქონდა ბედნიერება მასთან შემოქმედებითი ურთიერთობისა. უდიდესი შთაგონებისა და ემოციების მქონე, ის თითქოს გადმოგვცემს თავის გამოუღწეველ ენერგიას და ექცევი მისი ზეგავლენის ქვეშ. როდესაც ის დირიჟორობდა „პიკის ქალს“, ჩემთვის საჭირო არ იყო განსაკუთრებული მომზადება იმისათვის, რომ გერმანის როლში შევსულიყავი. როგორც კი დავინახავდი ოდისეის არწივისებურ გამოხედვას, ოდნავ მოხუჭულ, სადღაც სხვა სამყაროდან მომზირალ თვალებს, უკვე ვგრძნობდი თავს მუსიკის და დირიჟორის სრულ ტყვეობაში — ამ ორი ფაქტორის ერთიანობით, რაც აუცილებელია ნამდვილი და ჭეშმარიტი საოპერო სპექტაკლისათვის. ამ სპექტაკლის დირიჟორობის დროს მის სახეში არის რაღაც დემონიური, რაც მთელ სპექტაკლს წარმართავს საჭირო ფერებში...”

ალბათ ანალოგიური ურთიერთობა იბადებოდა „აბესალომ და ეთერის“ დირიჟორობის დროს, ოღონდ დემონურის ნაცვლად, ჩემი წარმოდგენით, ოდისეი დიმიტრიადის სახეში ბერძნული ტრაგედიის ილუმალეობა გამოსჭვივოდა. ვისაც ახსოვს 1953 წლის „აბესალომ და ეთერის“ განახლებული დადგმა, მას შეუძლია ცხადად წარმოიდგინოს რომანტიკული ესთეტიკის

პიედესტალზე მდგარი ორი გულმხურვალე არტისტი — ოდისეი დიმიტრიადი და ზურაბ ანჯაფარიძე-აბესალომი.

ანჯაფარიძე-აბესალომის არა მარტო სცენური სახე, არამედ სიმღერის სტილიც განსხვავებული იყო და აქ არ შეიძლება კვლავ არ გავიხსენოთ ილია ზურაბიშვილის სიტყვები: „ფალიაშვილმა შექმნა ქართული მუსიკალური მეტყველების შესაფერისი მელოდიური რეჩიტატივი, რომელიც ერთსა და იმავე დროს უფრო კეთილხმოვანია, ვიდრე ჩვეულებრივი მელოდიური რეჩიტატივი, და უფრო ბუნებრივია, ვიდრე საარის სიმღერა... ზაქარია ფალიაშვილმა საფუძველი ჩაუყარა ნამდვილ ქართულ ოპერას და შექმნა კიდევც მუსიკალური დრამის ქართული ენა“.

ანჯაფარიძის სიმღერის მანერა პირდაპირი პასუხია ზურაბიშვილის მოსაზრებაზე იმ ახალ მელოდიურ სტილთან დაკავშირებით, რომელსაც სათავე დაუდო ფალიაშვილმა „აბესალომ და ეთერში“ და არიოზულ-დეკლამაციური მელოსის ისეთი სინთეზი მოგვცა, რომლის ბუნებრივობა ნასაზრდოებია ქართული სასიმღერო ფოლკლორის თვითმყოფადობით, და თავისი კოლორიტითაც ევროპულს ემიჯნება. ანჯაფარიძისეული აბესალომის პარტიაში ნარმოჩენილმა სიმღერის ამგვარმა სტილმა, მანერამ შემდეგ ასევე განასხვავა მისი გერმანი, ხოზე, კავარადოსი სხვა ტენორების სასიმღერო სტილისგან. ანტონ ნულუკიძე მართებულად აღნიშნავდა, რომ ზურაბ ანჯაფარიძის სიმღერაში ქართული სიტყვის ღრმად ეროვნული, ხატოვანი ინტონირების იშვიათი უნარი ჩანსო

ზურაბ ანჯაფარიძის აბესალომი მართლაც გამოირჩეოდა ხალხური სიმღერის სათავეებთან სიახლოვით, მისი ხმის განსაკუთრებული ტემბრიც და სიმღერის ლალი მანერაც ამ სათავეებით იყო ნასაზრდოები და ეს ნიშნეული იყო არა მარტო სოლო ნომრებში, არიოზულ თუ გაშლილ მელოდიურ პლასტებში, არამედ რეჩიტატივებშიც. დავით ანდლულაძის აღზრდილი ზურაბი ხმის ფილირების და ბგერის სუნთქვაზე დამყარებულ ტექნიკას ოსტატურად, ხმაზე ყოველგვარი ზენოლის გარეშე უქვემდებარებდა აბესალომის ცხოვრების პერიპეტივებს: პირველი აქტის არიოზოში, საქორწილო სცენიდან ტრაგედიაზე უეცარი გადართვის დროს. „ვეძებდი ბედსა“ — ეს დრამატული მონოლოგი, რომელიც შემდეგ გუნდთან დიალოგში გადაიზრდება, ზურაბს საოცარი გამომსახველობით მიჰყავდა. ასევე შთაბეჭდავი იყო იგი მურმანთან დუეტში, რომელიც ანჯაფარიძეს „ფსიქოლოგიურ დუეტში“ გადაჰყავდა. დაბოლოს, — ოპერას ლირიკის მწვერვალზე — ანსამბლში „ნამნამსა და ნამნამს შუა“ ზურაბი ხმის საოცარი ფერებით გამოხატავდა სიყვარულის იდილიურ განცდას, რაც

ეთერთან განშორების პრელუდიად აღიქმოდა.

ზურაბ ანჯაფარიძის აბესალომი არ იყო მითური სახე. იგი აბსოლუტურად მინიერი, მგზნებარე, რომანტიკულად გულანთებული გმირი გახლდათ. მაგრამ აღსანიშნავია, რომ მას არ აკლდა ამალღებულობა და აქ დიმიტრიადის როლი დიდი იყო. დირიჟორი სოლო არიოზულ თუ საანსამბლო სცენებს მასობრივ საგუნდო სცენებთან კავშირში ისეთ კოორდინირებას უწევდა, რომ დრამატურგიულად ამთლიანებდა მითსა და რეალობას, ამალღებულ ტრაგედისა და ლირიკულ მგზნებარებას.

ნოდარ — „Мудрость“

ნოდარ ანდლულაძე აღიზარდა ისეთ მუსიკალურ ოჯახში, სადაც ზაქარია ფალიაშვილის „აბესალომ და ეთერისადმი“ დამოკიდებულება ლამის რელიგიის რანგში იყო აყვანილი.

დედა — ქ-ნი ბარბარე მრავალჯერ — ცნობილი ეთერი გახლდათ, რომელსაც პატივი ერგო ვანო სარაჯიშვილის ხსოვნის საღამოზე 1924 წელს ოპერის თეატრში კოტე მარჯანიშვილის მიერ დადგმულ საგანგებო სპექტაკლში ეთერის პარტია შეესრულებინა უჩვეულო ვითარებაში უჩვეულო პარტნიორთან — მარჯანიშვილის ჩანაფიქრით სცენაზე მოძრაობდა პროფექტორის სხივი ვითარცა აბესალომის სული, ხოლო მის პარტიას ასრულებდა ჩელო (კაპელნიცკი). სადირიჟორო პულტთან ივანე ფალიაშვილი იდგა.

მამა — დავით ანდლულაძე — ქართულ საოპერო სცენაზე აბესალომის მუსიკალურ-სცენური სახის ტრადიციის ერთ-ერთი დამფუძნებელი.

ნოდარ ანდლულაძე ბავშვობიდან ეზიარა ფალიაშვილის ამ ოპერის მშვენიერებას, ხოლო ოჯახის მოსკოვიდან დაბრუნების შემდეგ (1936წ.), მას მამის მონაწილეობით „აბესალომის“ არცერთი რეპეტიცია და სპექტაკლი არ გაუცდენია.

როგორც უკვე აღინიშნა „აბესალომ და ეთერის“ 1953 წლის დადგმა დავით ანდლულაძისთვის ფატალური აღმოჩნდა. ასევე ფატალური აღმოჩნდა 1973 წელი ნოდარ ანდლულაძისთვის, როდესაც მას პოლონეთში ქალაქ ლოდში ჯ. კახიძისა და გ. მელივას მიერ დადგმულ „აბესალომ და ეთერში“ პრემიერის წინ შეატყობინეს მამის უკანასკნელ დღეში ყოფნა. „ნარმოიდგინეთ როგორი ელდა იყო ეს ჩემთვის, — იხსენებს ბატონი ნოდარი, — მაგრამ პრემიერა რომ არ ჩაშლილიყო, გადავწყვიტე მემღერა და შემდეგ მიმეხედა პირადი ტრაგედიისათვის. ღმერთმა ინება და ცოცხალი მამის უკანასკნელ შემოხედვას მომასწრო“.

ასე რომ, ანდლულაძეების ოჯახის ბიოგრაფიაში „აბესალომ და ეთერთან“ დაკავშირებულია დღესასწაულებიც და ფატალური მომენტებიც.

მიუხედავად იმისა, რომ ნოდარ ანდლულაძე ბავშვობიდან ეზიარა აბესალომის სახის მამისეულ ინტერპრეტაციას და მისგან ბევრი რამ აიღო კიდევ, მაინც მისი აბესალომი გამორჩეული იყო სხვა ტენორებისაგან. დამიტრიადმა ეს თავისებურება ერთი ფრაზით გამოხატა: სპექტაკლის მანძილზე ისე არავინ იცოდა ძალების განაწილება, როგორც ნოდარმაო. ამას რა თქმა უნდა, მომღერლის ერუდიცია და ინტელექტი განაპირობებდა. ნოდარ ანდლულაძე — კონცეპტუალურად მოაზროვნე მუსიკოსი სპექტაკლში თავის ფუნქციას მარტო აბესალომის პარტიით კი არ შემოსაზღვრავდა, არამედ აბესალომის სახეს მოიაზრებდა ოპერის დრამატურგიის მთლიან კონტექსტში და ამიტომ რაციონალური სანყისი არაცნობიერი ფსიქიკის დონეზე, ჩემი აზრით, წარმართავდა მისეული აბესალომის ქრონოტიპს.

ოდისეი დიმიტრიადთან საუბრისას ის დასკვნაც გამოვიტანე, რომ მას აბესალომის პარტია ოპერის დედაბოძად მიაჩნდა, რომელზეც პროექციურებულია მთელი ნაწარმოების მუსიკალური დრამატურგია გრანდიოზული საგუნდო სცენების ჩათვლით. შესრულების სირთულე იმაშიაო, აღნიშნა დიმიტრიადი, რომ არც დირიჟორმა და არც ტენორმა (აბესალომის პარტიის შემსრულებელმა) არ უნდა დაარღვიოს კლასიკური სიმეტრიის ის პრინციპი, რომელიც ფალიაშვილმა გენიალურად გამოიყენა ოპერაში — ლირიკიდან ამოზრდილი ტრაგედია კვლავ ლირიკას უბრუნდება.

კლასიკური საუნივერსიტეტო განათლების მომღერალი ნოდარ ანდლულაძე სწორედ ამ პრინციპით წარმართავდა აბესალომის ვოკალურ-სცენური სახის სიცოცხლეს.

ფალიაშვილმა ოპერაში მარადიული და ყოვლისშემძლე სიყვარულის ხატი ბედისწერასთან შეაწყვილა, რითაც ანტიკური მითოსის ეს არქეტიპი ქართულ სამყაროში მოიძია და მკაფიოდ ეროვნული ფლერადობით წარმოაჩინა. მითოსური იდუმალეობა ამ ოპერის საორკესტრო შესავალშივეა გაცხადებული ქორალური ხმოვანებით და ნოდარ ანდლულაძის აბესალომის განსაკუთრებულობაც ის იყო, რომ თავის მონამეობრივ გზას ის სწორედ აქედან იწყებდა, აქ იღებდა სათავეს და არა I მოქმედების არიოზოდან („მე ბა-

ნი-ბანად გეძებდი“). შემთხვევითი არ არის, რომ მომღერალი უკვე ამ არიოზოში შეფარულად გამოხატავდა თავისი გმირის წინასწარ განწირულებას, მიუხედავად იმისა, რომ აქ აბესალომის სიყვარულის პირველ ფეთქებასთან გვაქვს საქმე. ნოდარ ანდლულაძე ამას ხმის ფილირების იშვიათი ოსტატობით და ინტონირებით გამოხატავდა.

ნოდარ ანდლულაძეს აბესალომის სახე „Al fresco-ს“ სტილშია გადაწყვეტილი. ფრესკული სილიადით ბრწყინავს ის ბედნიერების (II აქტი) და ამაღლებული ტრაგედიის (III აქტი) სცენებში. ამ სილიადეს ის კათარზისის დროსაც ინარჩუნებს.

როგორც ცნობილია, „აბესალომ და ეთერის“ ფრესკულ სტილს მეცნიერული განმარტება პროფ. ვ. დონაძემ მისცა: „ფართე ეპიკური მანერა, მსხვილი შტრიხები, ფაქტურის მასიურობა და მონოლითურობა, ანუ სტილი al fresco, ლაპარაკობენ მთელი ოპერის სილიადისა და მონუმენტალობაზე“ (ვ. დონაძე. ზაქარია ფალიაშვილი, მოსკოვი, 1971, 76.).

ნოდარ ანდლულაძის აბესალომის ქრონოტიპი მითოლოგიურია. ამიტომ მომღერლის შემოქმედებით ბიოგრაფიაში სავსებით კანონზომიერად მიმაჩნია პირდაპირი გზა აბესალომიდან ლოენგრინისაკენ, რაც ორივე შემთხვევაში მუსიკალური დრამის კანონზომიერებითაა დეტერმინირებული.

ამგვარად, აბესალომის სახის განსხვავებული ინტერპრეტაცია სათავეს იღებდა ფალიაშვილის ამ ოპერაში არსებული პოლიჟანრულობიდან (ოპერა-ტრაგედია, „გრანდ ოპერა“, ლირიკულ-დრამატული ოპერა, მუსიკალური დრამა). მომღერლების მიერ ამ ჟანრებიდან სხვადასხვა სანყისების ხაზგასმა სანინდარი იყო იმისა, რომ დიმიტრიადის დირიჟორობით „აბესალომ და ეთერის“ სპექტაკლი, როგორც უკვე აღინიშნა, „განსხვავებული ნიშნებით იტვირთებოდა“.

„აბესალომ და ეთერის“ უნიკალურობა იმაშია, რომ იგი დღესაც მკაცრი გამოცდის პოლიგონია ნებისმიერი დირიჟორისა და აბესალომის პარტიის შემსრულებლისათვის. აქ წარმატებას არა მარტო ხმა, არტისტიზმი (არ გამოვრცხავ შემსრულებლის პიროვნულ თვისებებსაც), არამედ მუსიკოსის ინდივიდუალური ხედვა განაპირობებს. და თუ ეს მიღწეულია, ოპერის მადლმოსილი მუსიკა შემოქმედებითი გამარჯვების გარანტი ხდება.

ალექსანდრე ქოქრაშვილი

მანანა გუგუჩაშვილი

„საი თავის ბუნება აქაზან მუხანია ჩიბაბი“

უკანასკნელ ხანებში სამწახარო ტრადიციად იქცა ქართული თეატრის მოღვაწეთა ჩივილი თანამედროვე ეროვნული დრამატურგიის პრობლემებთან დაკავშირებით.

რეჟისორები და მსახიობები გულისტკივილს გამოთქვამენ იმის გამო, რომ ძალიან ცოტაა მართლაც ღირებული, ჩვენი დღევანდელი ცხოვრების ამსახველი პიესა. დრამატურგები კი თვლიან, რომ თეატრი სათანადო ყურადღებას არ იჩენს მათი შემოქმედების მიმართ. ალბათ ორივე მხარეს თავისი სიმართლე აქვს. თუმცა ერთი რამ

უდავოა — გამოჩნდება თუ არა კარგი ქართული პიესა, მას თითქმის ყველა თეატრი აიტაცებს და ერთმანეთის მიყოლებით დგამს. გავიხსენოთ თუნდაც ლაშა თაბუკაშვილისა და შადიმან შამანაძის დრამატურგიული ნაწარმოებების ბედი. კლასიკასთან ერთად, თეატრალური ხელოვნების უმთავრესი მასაზრდოებელი მისი თანამედროვე ეროვნული ლიტერატურაა, დღევანდელი მაყურებლისთვის საინტერესო, მისი ამჟამინდელი სატიკვარისა თუ პრობლემების ამსახველი პიესები. ასეთი ნაწარმოებები ყოველთვის ჰაერით სჭირდება ნებისმიერ თეატრს, რომელიც საზოგადოების მსოფლმხედველობის, მისი განწყობილებისა და მის ცხოვრებაში მიმდინარე უმნიშვნელოვანესი პროცესების ამსახველი და გამომხატველი უნდა იყოს. სამწუხაროდ, დღეს ქართული თეატრი ასეთი ნაწარმოებებით განებივრებული არ არის.

ამიტომაც შემთხვევითი არაა, პირიქით, სავსებით კანონზომიერია, რომ დრამატურგ ალექსანდრე ქოქრაშვილის პიესა „მეზუნია ჩიტები“ გასულ სეზონში თბილისის ორმა თეატრმა დადგა. ისე მოხდა, რომ ჯერ თავისუფალი თეატრის (რეჟისორი გიორგი შალუტაშვილი), შემდეგ კი სანდრო ახმეტელის სახელობის თეატრის (რეჟისორი მანანა კვიციანი) სპექტაკლი ვნახე და მხოლოდ ამის შემდეგ ნავიკითხე პიესა. იმედია, ამ წარმოდგენათა შემქმნელნი არ მიწყენენ, თუ ამჯერად მხოლოდ პიესაზე გესაუბრებით. ვფიქრობ, იგი თანამედროვე ქართული დრამატურგიის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ნაწარმოებია.

ავტორის პირველივე რემარკა იმ გარემოს აღწერს, რომელშიც ვითარდება ა. ქოქრაშვილის პიესის სიუჟეტი. მოქმედების ადგილი უცვლელია. ეს არის ქალაქგარეთ მდებარე ძველი, ღარიბული სახლი და არა თანამედროვე ვილა. ყველაფერს წარსულის სუნი ასდის. აქ შემორჩენილია ე.წ. „ძველი დიდების ნაშთები“ — შლაპიან ქალბატონთა პორტრეტები, სკივრი, ქოლგა, მორყეული ავეჯი, თბილისის ბინისთვის რომ მოძველდა და აგარაკზე მიაგდეს, და სხვა ნივთები, რომლებიც მიგვანიშნებს მათ ძველ მფლობელთა — პატიოსან ნიგნიერ, წესიერ, მაგრამ ხელმოკლე ადამიანთა ცხოვრების წესზე. ამ რემარკით დრამატურგი არა მარტო მოქმედების ადგილს ახასიათებს, არამედ თავისებურ ატმოსფეროსაც ქმნის.

მოქმედ პირთა ჩამონათვალში არც ერთი პერსონაჟი სახელით არ არის მოხსენიებული: ქალი — 40 წლის, კაცი — ამავე

ასაკის, მეზობელი — 19 წლის ბიჭი. მოქმედების მსვლელობისას ირკვევა, რომ სოფლის მცხოვრებნი ქალს ნაზიკოს ეძახიან (თუმცა საბოლოოდ მაინც ვერ ვიგებთ, რა ჰქვია მას სინამდვილეში), ბიჭი — ბესიკოა, კაცი კი ბოლომდე უსახელოდ რჩება. "მეზუნია ჩიტებში" რეალურად მოქმედ პერსონაჟებთან ერთად, სიუჟეტის განვითარებაში აქტიურად ერთვება კიდევ ერთი გმირი — ნაზიკოს ქმარი მურმანი. მართალია იგი სცენაზე არ ჩნდება, მაგრამ პიესაში უმნიშვნელოვანეს როლს ასრულებს. ზოგჯერ ისეთი შთაბეჭდილება რჩება, რომ ეს უხილავი პერსონაჟი, შეიძლება ითქვას, მისი აზრდელი, აქ არის და მოქმედების მსვლელობას წარმართავს. კაციც, ქალიც და ბიჭიც მუდმივად გრძნობენ მის არსებობას. არ იფიქროთ, რომ ამგვარად პიესაში რაღაც მისტიკური ელემენტები იჭრება. არავითარ შემთხვევაში. მურმანი — ამ სიმბოლური სახელის მატარებელი ადამიანი — სავსებით რეალური, მინაზე მყარად მდგარი პერსონაჟია, ე.წ. "ახალი ქართველი", კაცის ახალგაზრდობის მეგობარი. ისინი რაგბის ერთ გუნდში თამაშობდნენ, ერთი ქალი უყვარდათ. კაცმა საყვარელი ქალი საყვარელ მეგობარს, მურმანს "დაუთმო". ყოველ შემთხვევაში, ასე თვლის ნაზიკო. ახლა უკვე ის და მურმანი მრავალი წლის ცოლ-ქმარია. ყოველივე ამას და კიდევ ბევრ სხვა რამეს პიესის სიუჟეტის განვითარების პროცესში ვიგებთ. ყველაფერი კი ასე იწყება...

ადრიანი დილაა. ქალი უკვე კარგა ხანია ფეხზეა. ნამთვრალევი კაცი გაჭირვებით დგება და ასევე გაჭირვებით, თანდათან მოდის გონს ნუხანდელი ბობოქარი ღამის შემდეგ. მართალია, ჭარბად მიღებული ალკოჰოლის გამო ბევრი რამ ბუნდოვნად ახსოვს, მაგრამ იმას კი ნამდვილად გრძნობს, რომ რაღაც ცუდი, უღირსი ჩაიდინა. პირველ სცენაში წყვილი ყველაფერზე ლაპარაკობს, იმის გარდა, რაც ნუხელ მათ შორის მოხდა. ორივე სირაქლემას პოზაშია. დიდხანს ერიდებიან პირდაპირ საუბარს იმაზე, რაც ჩაიდინეს. დანაშაულის გრძნობა თითქოს "ჰაერში ჰკიდია". ეს განსაკუთრებით ეხება კაცს, რომელიც აშკარად დარცხვენილი და გაღიზიანებულია. ქალი — ნაკლებად. მან ხომ ნუხელ ქმარს უღალატა, თავისი ჭკუით მურმანზე და, საერთოდ, "მურმანიზმზე" შური იძია. თავის დროზე, მასა და მის შეყვარებულს შორის უბრალოდ სხვა მამაკაცი კი არ ჩადგა, არამედ განსხვავებული ცხოვრების წესის, მსოფლმხედველო-

ბის ადამიანი — მურმანი. მას შეუძლია ფულის გამო დაივინოს წარსული, ნაღდი და ჭეშმარიტი ურთიერთობები, უღალატოს მეგობარს. მურმანს ადვილად შეუძლია გადააბიჯოს ყოველივე ამას, ტყუილთა და რაღაც მაქინაციებით ძმაკაცი ცარიელზე დატოვოს — უსახლკაროდ, ულუკმაპუროდ, უსიყვარულოდ, ფაქტიურად — საბოლოოდ განიროს. ქალმა ეს კარგად იცის. იგი მშვენივრად იცნობს თავის ქმარს. ამიტომ ცდილობს ღალატით არა მარტო შური იძიოს მურმანზე, არამედ აღადგინოს ძველი სიყვარული. ეს ნაზიკოსთვის სასიცოცხლოდ აუცილებელია. საყვარელი ადამიანი მისთვის ის ხავსია, რომელსაც იგი ჭაობიდან ამოსასვლელად ეჭიდება, იმ ჭაობიდან, რომელშიც მურმანმა ჩაითრია. ეს მხოლოდ მამაკაცისა და ქალის სიყვარული არ არის, ესაა ერთნაირი სულიერი ნყობის, ერთნაირი, ინტელიგენტურ გარემოში გაზრდილი, წესიერი, მაგრამ უნიათო, წარსული იდეალებით მცხოვრები, "ჩვენი დროისათვის შეუფერებელი" ადამიანების ერთობა. ისინი ხომ ბავშვობის მეგობრები არიან, ერთად შეთამაშებულ-შელაპარაკებულ-შელაზღანდარავებულნი. თავიანთი ტერმინოლოგიაც აქვთ, ერთმანეთს ნახევარი სიტყვით უგებენ. დრამატურგი ა.ქოქრაშვილი ზუსტად, მკაფიოდ, ნათლად და ოსტატურად წარმოაჩენს ყოველივე ამას. მისი პიესის მთავარი სათქმელი არა იმდენად სიტყვებით გამოიხატება, არამედ პერსონაჟთა საქციელებით, მათი ურთიერთდამოკიდებულებით, ქვეტექსტით, რაც ჭეშმარიტი დრამატურგიის აუცილებელი ნიშან-თვისებაა.

მშვენივრადაა დაწერილი სცენა პირველი მოქმედების დასაწყისში, როდესაც ყოფით საკითხებზე საუბარსა და წარსულის ეპიზოდების ფრაგმენტულ გახსენებას შორის, შიგა- დაშიგ, ქალი და კაცი მოიხსენიებს მურმანს. შემდეგ ეს თემა ვითარდება, ძლიერდება და პიესის ერთ-ერთ მთავარ სათქმელად იქცევა. ბიზნესმენმა მურმანმა, რომლის "საქმიანობაც" არა მარტო საქართველოში იფურჩქნება, არამედ უცხოეთშიც ყვავის, მეგობარი მოატყუა, როგორც ახლა ამბობენ "გადააგდო". მეგობარმა ეს ამბავი ჯერ არ იცის ისევე, როგორც ბევრი რამ მურმანის შესახებ. ზოგჯერ მას ნაზიკოსადმი ძველი სიყვარული უღვივდება, თუმცა არც მისდამი სინაზის გამოვლენა შეიძლება — იგი ხომ მისი ბავშვობის მეგობრის, რაგბის თანაგუნდელის ცოლია.

ა.ქოქრაშვილის საკმაოდ რეალისტურ პიესაში რამდენიმე მნიშვნელოვანი სიმბო-

ლოა. არც ერთ მათგანს ავტორი თითქოს თავს არ ახვევს მკითხველს. ისინი ბუნებრივად ერთვებიან სიუჟეტში, ზოგჯერ როგორც ყოფის ატრიბუტები და თანდათან, პერსონაჟებთან ურთიერთობაში იძენენ სიმბოლურ დატვირთვას.

დიდი ხნის მიტოვებულ აგარაკზე, რომელიც მურმანმა საკუთარ საროსკიპოდ გადააქცია, ვირთხები დაბოგინებენ. უპატრონო სახლს ვირთხები შემოესივნენ, ამ სიტყვის პირდაპირი და გადატანითი მნიშვნელობით. ყველაზე დიდი "ვირთხა" კი 19 წლის, დამწყები "ახალი ქართველი" ბესიკოა. იგი ამ სახლის ყიდვას აპირებს.

სწორედ ნამდვილ ვირთხებთან ბრძოლის დროს კაცი ტახტის ქვეშიდან უნებურად რაგბის ძველ ბურთს გამოაგორებს. ეს თითქოსდა ჩვეულებრივი ბურთი, კაცისთვის ერთგულების, მეგობრობის განსახიერებაა, იმ ბედნიერი ახალგაზრდობის ნოსტალგიური სიმბოლო, რომელსაც ვერასოდეს დაიბრუნებ. ამ უზომო გულისტკენამ კაცის მონოლოგის ფორმით "გამოხეთქა". აქ დრამატურგმა სათქმელის გამოხატვის მეტად რთული გზა აირჩია — კარგი მონოლოგის დაწერა ადვილი არ არის. ეს ხომ პერსონაჟის საკუთარ თავთან, სხვა მოქმედ პირთან ან მაყურებელთან უბრალო საუბარი არაა. მონოლოგის აუცილებლობა სიუჟეტის განვითარების პროცესში უნდა აღმოცენდეს, იგი უეჭველად ქმედითი უნდა იყოს. არა ლაპარაკი (თუნდაც ძალიან საინტერესო), არამედ აქტიური ქმედება, უფრო სწორად — ზემოქმედება სხვა პერსონაჟზე, მაყურებელზე ან საკუთარ თავზე. ასეთია კაცის მონოლოგიც. ამ შემთხვევაში რაგბის გუნდის მწვრთნელი თავის ნორჩ მოსწავლეებს მიმართავს.

კაცი — ჩემო პატარა მეგობრებო! აი, შეხედეთ! ეს ბურთი ბრძოლისთვის, წიდილისთვის, ძლიერ და ჟინიან მამაკაცთა შერკინება-შეხეთქებისთვის არის შექმნილი! იგი სრულყოფილია თავისი ელიფსურობით, თამამია ფორმის მოულოდნელობით! იგი ქვემეხის ყუმბარასავით მშვიდია და მძიმე! დიახ, მძიმეა რაგბის ბურთი, რადგან თვით რაგბია მძიმე, ძნელი და ყოვლისმომცველი! თუ ამ ბურთით თამაშს აპირებთ, თუ ჩვენ გუნდში მოდიხართ, თუ მართლა გსურთ თქვენი ცხოვრება რაგბს მიუძღვნათ, იცოდეთ, რომ გელოდებთ დამქანცველი, ერთფე-როვანი წვრთნა სიცხეში, სიცივეში, ქარსა და წვიმაში! უნდა გაუძლოთ აუტანელ ტკივილს მრავალჯერ დაღუწილი ცხვირპირის, ჩამტვრეული ნეკნების,

მოტეხილი ხელ-ფეხის გამო... უნდა დაძლიოთ მრავალი ცდუნება, რომ არ მოდუნდეს, არ დაძაბუნდეს საბრძოლოდ შემართული თქვენი სხეული და ნებისყოფა! და რას მიიღებთ ყოველივე ამის სანაცვლოდ? თქვენ მიიღებთ ყველაზე ძვირფასს, რისი მოპოვებაც კაცს შეუძლია — თანაგუნდელების, დიახ, თითოეული თქვენგანის წრფელ, ფაქიზ, ძმურ სიყვარულს, მტკიცე მეგობრობას და კაცურ ზრუნვას, რომელიც სიცოცხლის ბოლომდე გაგყვებათ! რაც არ უნდა გახდეთ, უმდიდრესი ადამიანები იქნებით, რადგან თქვენ ერთმანეთი გეყოლებათ! და როცა მიხვდებით, რომ თანაგუნდელი საკუთარ თავზე მეტად გიყვართ, თანაგუნდელის სახელს და ღირსებას საკუთარივით და უფრო მეტად უფრთხილდებით, მაშინ აღმოაჩინთ, რომ რაგბის თამაში გისწავლიათ... თქვენ გელოდებთ რაგბის საოცარი, ფეთქებადი მოულოდნელობებით დამუხტული სამყარო, სადაც მხოლოდ ღირსეული მამაკაცების ადგილია! მე კი თქვენი მეგობარი ვიქნები ამ სამყაროში...

მურმანმა ეს ბურთი-სიმბოლო თავის "ბორდელში" ტახტის ქვეშ შეაგდო. მან სამუდამოდ დაივიწყა არა მარტო რაგბის ბურთი, არამედ ყოველივე ის, რაც მასთანაა დაკავშირებული. ის ასეთი ზნეობრივი კატეგორიებით აღარ ცხოვრობს. უარი თქვა მათზე ახალი, მდიდარი, უზრუნველყოფილი, კეთილმოწყობილი ცხოვრების გამო.

მურმანის ერთ-ერთი საქმიანი პარტნიორი ბესიკოა — 19 წლის, ნორჩი, ახლად ფეხადგმული "ახალი ქართველი", ეროვნული ბიზნესის "მწვანე ჯეჯილი". ბესიკო ღვანლმოსილი საქმოსნის, მურმანის ერთგული მოწაფე, თანამზრახველი, თანამოსაქმე და მომავალში მისი საქმის მასზე უკეთ გამგრძელებელია.

ყმანვილმა ნაზიკოს სახლის ღობესთან კაცის ფეხსაცმელი დაინახა. ახლა ვალდებულია გაარკვიოს, ვინ არის აქ. მურმან ბიძია პარიზშია. ამიტომაც მის საქმეებზე "ზრუნვა" ბესიკომ აიღო თავის თავზე. ბიჭისა და ქალის პირველ სცენაში კაცი არ ჩანს. ბესიკო ეშმაკურად ცდილობს "გამოიძიოს", ვისთან გაატარა წუხანდელი ღამე მისი ბოსის ცოლმა. ეს ეპიზოდი ჩინებულად, ჭეშმარიტი დრამატურგის ოსტატობითაა დაწერილი. მასში მკაფიოდ იკვეთება არა მარტო ორი პერსონაჟის ამოცანა, რომელიც მათ აქტიურ ქმედებას უდევს საფუძვლად, არამედ — ბესიკოს ხასიათის ნიშნებიც. საფრანგეთიდან ახლახანს ჩამოსული ყმანვილი "ორიგინალურად" აფასებს

უაღრესად კეთილხმოვან ფრანგულ ენას: "ფრანგული ისეთი ენაა, თითქოს გოჭები ღრუტუნებენ და კვატები ვიტვიტებენ". დამეთანხმებით, ეს სიტყვები, მოქმედი პირის მოკლე, ლაკონური და უაღრესად ტევადი დახასიათებაა. თუმცა ეს ბესიკოს მხოლოდ ერთი, ღიმილის მომგვრელი თვისებაა. მოქმედების მსვლელობისას თანდათან სრულად იშლება მისი ბუნების მთელი "მშვენიერება".

კაცს ბესიკოს ხმა საიდანღაც ეცნობა, ოღონდ ჯერ ვერ გაურკვევია — საიდან. დრამატურგის მიერ კარგად "შემოგდებული" ეს ინტრიგა, ასევე ჩინებულად იხლართება პიესის სიუჟეტში და საბოლოოდ, ავტორის უმთავრესი სათქმელის გამოკვეთას უწყობს ხელს. ქალმა უკვე იცის, რომ მურმანმა მეგობარი "გადააგდო", ბევრი ამუშავა, ახლა კი საქმიდან "მოტყეხვას" უპირებს (შეამჩნევდით ალბათ, რამდენი უარგონული გამოთქმის ხმარება მიწევს, მაგრამ სხვა გზა არ არის. ეს გამოთქმები ძალზე ზუსტად გამოხატავენ ჩვენს ცხოვრებაში მიმდინარე და პიესაში აღწერილ სამწუხარო მოვლენათა არსს). კაცმა ეს ჯერ არ იცის. ამიტომაც ილუზიებით იკვებება. მან ხომ ამ საქმეს საკუთარი სახლი შესწირა — მამის ბიბლიოთეკით, მამიდის როიალით, მისთვის უძვირფასესი ნივთებით. მთელი ფული და ენერჯია მურმანის ახალი სანარმოს ამუშავებას მოახმარა. თანდათანობით, ქალის მიკიბულ-მოკიბული მინიშნებებითა და შეკითხვებით ხვდება, რომ მურმანი არ ჩამოვა. მისთვის ეს საშინელი დარტყმაა. თითქოს ყველაფერი ენგრევა, თავზე ემხოება. სასონარკვეთილი კაცი ამ მძიმე წუთებში აცნობიერებს, საიდან ეცნობა ბესიკოს ხმა — ეს მან იყიდა კაცის ბინა. მოთმინებიდან გამოსული, შემოსეულ ვირთხებზე იყრის ჯავრს. ასე მთავრდება პირველი მოქმედება.

მეორე მოქმედება იდილიური განწყობილებით იწყება — კაცი, ქალი და ბესიკოს სუფრას უსხედან, ქეიფობენ. გაუგებარია, როდის დაზავდა ერთმანეთთან კონფლიქტში მყოფი ეს ორი მხარე. ვფიქრობ, უცნაური გადასვლაა. იგი არ შეესაბამება ამ პიესის კომპოზიციის პრინციპებსა და მის გრძნობათა ბუნებას. აქამდე ყველაფერი დროში თანმიმდევრულად ვითარდებოდა, ერთ მოვლენას ბუნებრივად მოსდევდა მეორე, პერსონაჟებიც უწყვეტად გადადიოდნენ ერთი ფსიქოლოგიური მდგომარეობიდან მეორეში. ახლა კი რაღაც გაუგებარი წყვეტილი გაჩნდა. თითქოს ანტრაქტის დროს

რაღაც მოხდა, მაგრამ რა — არ ვიცით.

მეორე მოქმედების პირველ ნახევარს თავისებური, საკარნავალო ელფერი დაპკრავს. კაცი და ქალი ჩვენ წინაშე რაღაც სანახაობას წარმოადგენენ, რაღაცას თამაშობენ. იქნებ ეს გამაღიზიანებელი რეალობიდან განრიდების, მისგან მცირე ხნით მოშორების მცდელობაა?

ამ თეატრალიზებული თამაშის პროცესში, სხვადასხვა პერსონაჟად გარდასახული კაცი, ბესიკოსთან დიალოგში იმის გარკვევასაც ცდილობს, რატომ იყიდა მან მისი ბინა, თანაც ძალიან ძვირად, არც კი შეევაჭრა, ფულიც მაშინვე მიუცუნცულა. ბესიკო ცდილობს საუბარი სხვა თემაზე გადაიტანოს, სიტყვას ბანზე უგდებს. არ უნდა გამოუტყდეს, რომ სახლი მურმანმა შეისყიდა ბესიკოს საშუალებით.

კაცი და ქალი თითქოს ახალგაზრდობას იხსენებენ, იმ ლიტერატურულსა თუ თეატრალურ პერსონაჟებს წარმოგვიდგენენ, რომლებსაც თვითონ კარგად იცნობენ. მათ ერთმანეთისა ნახევარი სიტყვით, ზოგჯერ — უსიტყვოდაც ესმით. ბესიკოს კი მათი თამაშისა არაფერი გაეგება. არც მათ თეატრალურ გამრეებზე სმენია რამე. მთელი ეს დიდი თეატრალიზებული მოვლენა, უფიცი და გაუნათლებელი, მაგრამ ცხოვრების მცოდნე და პრაქტიკული ბესიკოს თავისებური კომენტარებით — პიესის ერთ-ერთი საუკეთესო სცენაა. მის კულმინაციურ მომენტში ეშმაკი და გაქნილი ყმანვილის მიერ წარმოთქმული ფრაზა: "ნაზიკო დეიდა, შენ რატომ არ წაგიყვანა მურმან ბიძიამ პარიზში?" პერსონაჟებს რეალობის გრძნობას უბრუნებს, ზეცაში მოფარფატეებს მიწაზე ანარცხებს. მორჩა, წარმოდგენა დამთავრდა. სინამდვილეს თვალი უნდა გაუხსნოროთ!

ახლა უკვე ელვის სისწრაფით ირკვევა ყველაფერი — ბესიკოს მურმანმა აყიდა კაცის სახლი და ამის სანაცვლოდ თავის ბიზნესში წილს შეპირდა. ნაზიკო იგებს, რომ მურმანს მიუნჰენში სასტუმრო აქვს, ესპანეთში — პლაჟი, პოლონეთში ფეხსაცმელებს აწარმოებს, პორტუგალიაში ინდაურების ფერმას ყიდულობს. მოკლედ, იფურჩქნება მურმანისა და ბესიკოს საერთაშორისო ბიზნესი. წარმატებული საქმოსნის მიერ მოტყუებული, პირში ჩალაგამოვლებული, უსახლკაროდ დარჩენილი მისი ბავშვობის მეგობარი კი, მის მიერ საროსკიპოდ ქცეულ აგარაკზე, მის ცოლთან გატარებული დამის შემდეგ, ნაზიკოსთან ერთად რაღაც ისტერიულ წარმოდგენებს მართავს.

ქალი ბესიკოს აშკარად მიანიშნებს, რომ მისი ბოსი აღარ დაბრუნდება, რომ ნაზიკო და მურმანი საცხოვრებლად პარიზში გადადიან. თუმცა, ბოლომდე მაინც ვერ ვხვდებით, მართალს ამბობს თუ ბიჭს "აგდება". ბესიკოც "ავარდება" და მთლად კარგავს წონასწორობას. დაიჯერა, რომ ყველა მისი მცდელობა, დიდი შრომა და თითქმის აწყობილი ბიზნესი წყალში ჩაეყარა. ბესიკო გაცოფებულია. მასში დაგროვილი აგრესია, ბოღმა და ღვარძლი სრული ძალით სწორედ ახლა ამოხეთქავს. ამ სცენაში განსაკუთრებით მკაფიოდ იკვეთება ბესიკოს ნამდვილი ბუნება — როგორ სძულს ყველა, როგორ აპირებს ააფეთქოს, პირისაგან მინისა აღგავოს მშობლიური სოფელი, წინაპართა ფუძე და ნასახლარი: "დავაცარიელებ ამ სოფელს... ცაში უნდა ავნიო დედაბუდიანად!" შემდეგ უცხოელებს — მისი აზრით, წესიერ ხალხს, წესიერი ქვეყნიდან — მიყიდის ამ მიწას. კაცის ძლიერი დარტყმა ისტერიკაში მყოფ ბესიკოს იატაკზე უგონოდ დასცემს.

შემდეგ? ნაზიკო ბიჭს სოფლის გაყიდული სახლის და მანქანის ფულსაც უბრუნებს. მერე ბარგის ჩალაგებას იწყებს — მისთვის ძვირფას ნივთებს, ფოტოებს ალაგებს. სად მიაქვს? პარიზში? ალბათ არა. კაცსაც ის ნივთი მიაქვს, რომელიც მისთვის ყველაზე მნიშვნელოვანია — რაგბის ბურთი.

ფინალისკენ ნათლად იკვეთება პიესის სათაურის სიმბოლური დატვირთვა. ვინ არიან მეზუნია ჩიტები?

ქალი — სულ ცდილობენ ბუდე გაიკეთონ; მოახერხებენ რაღაცას, წყნარდებიან, ჭიკჭიკებენ, მერე ან ქარი დაუბერავს, ან ჩანთოსანი ტურა წამოეპარებათ და ყველაფერი თავიდან იწყება... სულ თავის ბუდეს ეძებენ მეზუნია ჩიტები, სულ წვალობენ..."

კაცი და ქალი თითქოს თვითონ არიან მეზუნია ჩიტები, თავიანთი წარსულით, ცხოვრების წესით, სიყვარულით, ამ არაჩვეულებრივი გრძნობის ხელახლა აღორძინე-

ბის უსუსური მცდელობით. იქნებ როგორმე აღდგეს და გადარჩეს მათი სიყვარული, რომელიც მათ საკუთარი პიროვნული ღირსების შენარჩუნებაში დაეხმარება.

მაგრამ ყველაფერი გვიანია. მათ ამის სულიერი ძალა აღარ აქვთ, მათ ურთიერთობას კი — პერსპექტივა. ცხოვრებამ ორივე დაღალა. უწესო საზოგადოებაში წესიერი, მაგრამ შინაგანად გამოფიტული ადამიანები ახალ ცხოვრებას ვერ დაიწყებენ, მით უმეტეს — ძველ სიყვარულს ვერ გააცოცხლებენ. მათ ხელს უშლის ყოველივე ის, რასაც მურმანი და მისი ნორჩი მოწაფე განასახიერებენ — ანგარება, პრაქტიციზმი, ტყუილი, ფარისევლობა, ღალატი...

სიყვარულის აღდგენის უმწეო მცდელობა სრულ კრახს განიცდის პიესის ფინალში, როდესაც აღფრთოვანებული, სიხარულით ფრთაშესხმული, ბედნიერი ბესიკო გვამცნობს, რომ მურმანი გვეახლა ორმოცდაათი ცხენოსნით, უკაცრავად, ორმოცდაათი ტრაილერით!

ალექსანდრე ქოქრაშვილის "მეზუნია ჩიტები" ჭეშმარიტად თანამედროვე პიესაა. არა მხოლოდ იმიტომ, რომ მისი პერსონაჟები დღეს მცხოვრები, ყველასათვის ნაცნობი ადამიანები არიან. ნაწარმოების თანამედროვეობა მარტო ამით არ განისაზღვრება. არც მხოლოდ იმ ტიპიური ვითარებებითა თუ ურთიერთობებით, რომლებსაც ფეხის ყოველ ნაბიჯზე ვხვდებით, შესაძლოა ამგვარ ან მსგავს სიტუაციაში ჩვენც ვყოფილვართ. ამიტომ პიესის კითხვისას ერთგვარი ნაცნობობის გრძნობაც გვეუფლება. ეს ნაწარმოები განსაკუთრებით იმითაა ღირებული, რომ მისი ავტორი, დრამატურგის უდავო ნიჭით დაჯილდოებული ხელოვანი თავის ემოციურ სათქმელ-სატკივარს არა იმდენად მოქმედ პირთა სიტყვებში დებს, არამედ, უფრო მეტად, ამ სიტყვებს მიღმა არსებულ დინამიკურ ქმედებაში. დიდი ქართველი რეჟისორი მიხეილ თუმანიშვილი ამბობდა: "სიტყვა მოქმედების გვირგვინია!" ალექსანდრე ქოქრაშვილის პიესაში მრავალი ასეთი გვირგვინია.

კნუტ ჰამსუნი

საქართველოს
საზოგადოებრივი მედიის
სახელმწიფო ადმინისტრაცია

„ხუბ ჰამსუნის ხაზასიუხი მისტერიები“ (მასალები ენოსცენახისთვის)

„სიმართლე — ეს უანგარო სუბიექტურობაა.“
„ობიექტური ადამიანი ნორმიდან გადახვევა,
ოღონდ ძალიან გთხოვთ ამას
პარადოქსად ნუ მიიღებთ“.
კნუტ ჰამსუნი

„მასალები კინოსცენარისათვის“ საფუძვლად დაედო ხელოვნებათმცოდნე ოლიგოქლენის დოკუმენტურ ფილმ-ესეის „კნუტ ჰამსუნის კავკასიური მისტერიები“ (2005 წ). ფილმი ასახავს გამოჩენილი ნოველის მხარის, ნოველის პრაიმის ლაურეატის — კნუტ ჰამსუნის მოგზაურობას საქართველოში.

ფილმზე მუშაობას ავტორმა სამი წელი მოაწყო. ამ პერიოდში კინოდოკუმენტალისტმა უამრავი უცნობი მასალა მოიპოვა და ფილმზე აღაპდა. ამიტომ ვთავაზობთ მსოფლიო ნაწილს სამუშაო სცენარიდან, რომელიც ხანგრძლივი კვლევა-ძიების შედეგად იქმნა.

წინათქმა:

კონსტანტინე გამსახურდიას მეშვიდე ტომში დაბეჭდილი ესეე, „კნუტ ჰამსუნის“, ჯერ კიდევ სკოლის პერიოდში წავიკითხე. დაინტერესდი, ვინ იყო კნუტ ჰამსუნის, რომლის ფოტოსურათმა ვაჟას და ილიას სურათების გვერდით, ქართველი მწერლის საძინებელ ოთახში დაიმკვიდრა ადგილი. საბჭოთა ენციკლოპედიებში ჰამსუნის შესახებ ურთიერთსაწინააღმდეგო ინფორმაცია დამხვდა — დეტალურად იყო განხილული მისი შემოქმედება და დამსახურება XX საუკუნის ევროპული ლიტერატურის განვითარებაში, თუმცა იქვე აუცილებლად იყო მინიშნებული ჰამსუნის ბიოგრაფიის „შავ-ბნელი“ მხარეები. კერძოდ, მსოფლიო მასშტაბის მწერალი როგორ მიემხრო პირსისხლიან ფაშიზმს, როგორ აღმოჩნდა იგი მტრის ბანაკში, როგორ იქცა სამშობლოს მოღალატედ და ა. შ. ამგვარ მკაცრ შეფასებას დღემდე არც ცნობილი უცხოური ენციკლოპედიური გამოცემები თაკილობენ.

ჰამსუნის ნაწარმოებებიდან პირველად „ზღაპრული ქვეყანა“ წავიკითხე. ამ წიგნიდან შევიტყვე, რომ ნორვეგიელ მწერალს საქართველოშიც უმოგზაურია. მართალი გითხრათ, „ზღაპრულმა ქვეყანამ“ იმედი გამიწვია, ზოგმა ჰამსუნის რომანების წაკითხვა მირჩია: ისინი გაცილებით საინტერესო და მიმზიდველია, ვიდრე სამოგზაურო ჩანაწერებია. იმასაც ამტკიცებდნენ, ძნელი დასაჯერებელია, რომ „ზღაპრული ქვეყანა“ „მისტერიების“ და „შიმშილის“ ავტორმა დაწერაო. მოგვიანებით, რამდენიმე ხნის შემდეგ, კვლავ დავუბრუნდი „ზღაპრულ ქვეყანას“ და, ჩემდა გასაოცრად, აღმოვაჩინე, რომ კავკასიაში მოგზაურობა მისტიურად არის დაკავშირებული ჰამსუნის მთელ ცხოვრებასთან. აქ იპოვით მისი პიროვნების სულიერ გასაღებს. მართლაც, ამ წიგნში უამრავი საიდუმლოა და მეც შევეცადე ამომეხსნა კნუტ ჰამსუნის კავკასიური მისტერიები. ამ პიროვნების სახელთან შეხება ერთდროულად მძიმე, საპასუხისმგებლო და სასიამოვნო ტვირთი აღმოჩნდა. გამიმართლა და ორჯერ ვენვიე ჰამსუნის სამშობლოს — ნორვეგიას, მშვენიერი ფიორდების ქვეყანას, მოვინახულე მწერლის ბავშვობის ადგილები — ზღაპრული ნურლანი ჩრდილო ნორვეგიაში, შევხვდი უამრავ ადამიანს, იყო საუბრები, კამათი ჰამსუნის შესახებ. ბევრს გულწრფელად უკვირდა, რომ შორეულ საქართველოშიც უყვართ და კითხულობენ ჰამსუნს, რომ საქართველო-

შიკნუტ ჰამსუნის „მისტერიებზე“ და „ვიქტორიაზე“ არა ერთი თაობა აღზრდილა...

„კნუტ ჰამსუნი? ის ხომ ჩემი საყვარელი მწერალია, — სიამოვნებით და აღტაცებით მპასუხობდნენ შეკითხვაზე ქართველი „ჰამსუნისტები“. მათმა თანადგომამ უზარმაზარი შემოქმედებითი იმპულსი მოგვცა, და ასე შეიქმნა დოკუმენტური ფილმი-ესეი „კნუტ ჰამსუნის კავაკსიური მისტერიები“ (2005 წ.). ფილმის სცენარი ბატონ რეზო კვესელავას თანაავტორობით შეიქმნა. კნუტ ჰამსუნის როლი ცნობილმა ქართველმა მსახიობმა გივი თოხაძემ შეასრულა. ფილმში ასევე მონაწილეობს ნორვეგიელი ეთნოგრაფი სვენ ვოგე, რომელიც ქართულად კითხულობს ციტატებს კნუტ ჰამსუნის „ზღაპრული ქვეყნიდან“. მართალია, ფილმში ბევრი ეპიზოდი არ შესულა, უმეტესი ნაწილი ფირზე ან ფურცელზე, ზოგიც ჩემს გონებასა და გრძნობაში დარჩა. შევეცადე, ბოლო წლებში ჩემ მიერ მოძიებული და მიკვლეული, განცდილი და ნაფიქრალი შემეჯერებინა, თუნდაც ამორფული, ჩანანერების სახით მკითხველისთვის მიმეწოდებინა. ამგვარი „კომბინაციის“ შედეგად კინოსცენარის ტიპობრივი ფორმაც დაირღვა და ლიტერატურულ ტექსტთან შერწყმა მოითხოვა. კინოში ხომ გამოსახულებას და მონტაჟს უფრო ფუნქციური დატვირთვა ენიჭება, ვიდრე ტექსტს; კინოსცენარის ავტორს ლიტერატურული აზროვნებაც ნაკლებად მოეთხოვება.

შესაძლოა, ჩემ მიერ თავმოყრილ „მასალებში“ ბევრი რამ საკამათო ან მიუღებელი იყოს, მაგრამ ჰამსუნის სიყვარულის გამო, ალბათ ავტორს ეს ხარვეზებიც მიეტევება.

პროლოგი ფილმისთვის:

„ძნელთა უცხო მხარეში აპოკალიფსის შესაფერისი ნოდარა, სადაც ფესვებს გადგამდა, მშობლიური ჯერას მოიხსობდა უცხო მხარეში ყველა გამხივდა, ყველა ტიპილი როდია გასაგები. ცა აქ სხვაგვარია, ვარსკვლავების განლაგებაც განსხვავებულია და მათი მოძებნა და შეცნობა ადვილი არ არის.“

ნაწყვეტი კნუტ ჰამსუნის ნოველიდან „მზის შვილი“.

კადრში ნარწარა: თბილისი. 2004 წელი. ირაკლი ოჩიაურის სახელოსნო. გრძელი პანორამა ფრესკაზე.

მთხრობელი: „მშვიდობით ხევსურეთო“ — ასე უწოდა ირაკლი ოჩიაურმა ფრესკას,

რომელზეც უძველესი ხალხური რიტუალი — ხევსურთა დოღია ასახული.

ირაკლი ოჩიაური: ამ ფრესკის დახატვის ძირითადი მიზეზი ხევსურეთის სიყვარულია. ის, რაც გვინახავს ხევსურეთში და რასაც ვეღარ ვნახავთ. აღარც ჩაცმა დარჩა ასეთი, აღარც ხალხი... მოსახლეობა იქ აღარ არის... უნდა ვთქვათ, ხევსურეთი ქრება...

მონუმენტურ პანოზე ხევსურულ სამოსში გამონწყობილი ვაჟები, ქალები, მოხუცები და ბავშვები. მთიელთა შორის: ვაჟა, ქაქუცა ჩოლოყაშვილი, ლადო ბაილაური — 1942 წლის სახალხო შეთქმულების მონაწილე... შესანიშნავ ჯგუფურ ანსამბლში ახალგაზრდა მამაკაცი დაკვირვებით იმზირება სათვალადან. ეს კნუტ ჰამსუნია...

ირაკლი ოჩიაური: ...ჩემი ძმის თაობა გატაცებული იყო ჰამსუნით, განსაკუთრებით მისი „მისტერიებით“. გოგის, ჩემს ძმას, გლანს ეძახდნენ. ამ ფრესკაზე ის ახალგაზრდაა. გოგი ლამაზი იყო და ამიტომ ეძახდნენ გლანს. ფრესკაზე დედაც დავხატე... მართლაც, არაჩვეულებრივი ადამიანი იყო, ეროვნული სული ჰქონდა. მამაჩემი 1937 წელს დაპატიმრებული იყო. ჩვენი ოჯახი კომუნისტურ წყობას ვერ ეგუებოდა... მიკვირს, რომ ქართველებში ეროვნული შეგნება დაიკარგა.

აღმოჩნდა, რომ მეც ჰამსუნის ისეთივე მოყვარული ვარ, როგორც თქვენ. ნეტავ, ამას ნორვეგიაში თუ დაიჯერებენ?

კადრში ნარწარა: 2004 წლის ივნისი. ნორვეგიის დედაქალაქი ოსლო, ყოფილი ქრისტიანია. ჩანს ოსლოს ნავსადგური, ქუჩები, ტურისტები.

ოსლოში სულ ორიოდე დღე დავრჩი, რადგან ჩემი მოგზაურობის ძირითადი მიზანი ჩრდილოეთ ნორვეგიის — ნურლანის მონახულება იყო. ნურლანს უკავშირდება კნუტ ჰამსუნის ბავშვობა და ყმანვილობა...

კადრში: ოსლოს ცენტრალური ქუჩები. ხალხის უზარმაზარი ნაკადი უსასრულოდ მოედინება კარლ იუჰანის ცნობილ ქუჩაზე, მასაში ძირითადად ტურისტები ჭარბობენ. ცნობისმოყვარე, მრავლად ინერტული სახეები, ტრანსპორტის გახშირებული მოძრაობა და ხმაური. შუა ქუჩაში, ერთი ქალბატონი საოპერო არიას მღერის, აღტაცებული გამვლელები ტაშს უკრავენ და მოწყალების ნიშნად კოლოფში ხურდებს უყრიან.

ოსლოს ნაციონალური თეატრის წინ კვარცხლბეკიდან ამაყად დაგვყურებს ორი დიდი ნორვეგიელი მწერალი — ბიერნსონი და იბსენი...

მთხრობელი: ხანგრძლივი და მწვავე საჯარო დებატების შემდეგ გადაწყდა: ნორვეგიის დედაქალაქის არც ერთ სკვერს და ქუჩას კნუტ ჰამსუნის სახელი არ მიენიჭოს. კნუტ ჰამსუნს, ვერც ქალაქში აღმართულ ცნობილ მწერალთა ძეგლებს შორის ნახავთ...

კადრში: კნუტ ჰამსუნის ფოტოები.

მთხრობელი: (ოფიციალური ტონით კითხულობს ენციკლოპედიურ ცნობებს).

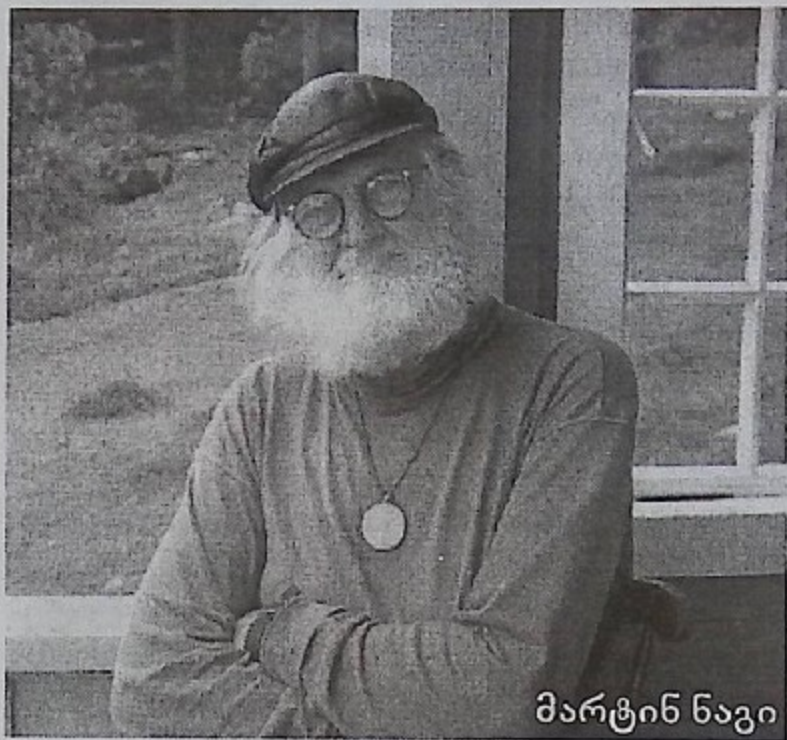
კნუტ ჰამსუნი — ნამდვილი გვარია პედერსენი. ბავშვობიდან გატაცებული იყო მოხეტიალე ცხოვრებით. ნაცისტური გერმანიის განადგურების შემდეგ გაასამართლეს სამშობლოს ღალატისთვის. გარდაიცვალა 1952 წლის 19 თებერვალს, ნორჰოლმში, საკუთარ მამულში.

„ნორვეგიელი დოსტოევსკი“ — ასე უწოდა კნუტ ჰამსუნს ცნობილმა კრიტიკოსმა მარტინ ნაგმა. ეს სათაური ნაუმძღვარა ნაგმა თავის წიგნს, რომელიც ჰამსუნის ცხოვრებასა და შემოქმედებას ეხება.

„ოსლოში ერთი სახლია, რომელიც კნუტ ჰამსუნის სახელს უკავშირდება — ტერესგადეს ქუჩაზე... მართალი გითხრათ, ქუჩის ნომერი არ მახსოვს...“ — შენუხებულმა მითხრა ტელეფონში მარტინ ნაგმა.

მართალია, ტერესგადეს ქუჩას ადვილად მივაგენი, მაგრამ შეკითხვაზე, სად მდებარეობდა სახლი, სადაც კნუტ ჰამსუნი ცხოვრობდა, ვერავინ მიპასუხა. ერთი და იგივე კითხვით ქუჩაში ამაოდ ვაწუხებდით გამვლელებს, ტაქსის მძღოლს, ბარმენს... მე და ჩემი ოპერატორი დიდხანს დავდიოდით ტერესგადეს ქუჩაზე. დაბნელების ნამდვილად არ გვეშინოდა, ოსლოში თეთრი ღამეები იდგა, შუაღამესაც რომ მოენია, ნატურაზე გადაღებას მაინც შევძლებდით. ბოლოს, ერთ-ერთმა გამვლელმა ქუჩის განაპირა მხარეს, სიღრმეში, პატარა ეზოსკენ მიგვითითა. ჩვენი ყურადღება პატარა ბაღში აყვავებულმა იასამანმა მიიპყრო, შემდეგ მონითალო ფერის ორსართულიანი შენობა შევნიშნეთ. სახლის ფასადის მომცრო აბრაზე ნორვეგიულად ეწერა: „1902-დან 1904 წლამდე ამ სახლში ცხოვრობდა ნორვეგიელი მწერალი, ნობელის პრემიის ლაურეატი კნუტ ჰამსუნი. აქ დაიბადა მისი ქალიშვილი ვიქტორია.“ თითქოს, მას შემდეგ არაფერი შეცვლილა — ქალაქის ხმაურს განრიდებული ეს ადგილი დღემდე ინარჩუნებს სიმყუდროვეს და იდუმალებას. ესეც, ტერესგადეს ქუჩა 49. ეს სახლი კიდევ ერთი რამით არის ღირსშესანიშნავი: ამ პერიოდში გამოიცა კნუტ ჰამსუნის „ზღაპრული

ქვეყანა“ და პიესა „დედოფალი თამარი“. ორივე კავკასიურ მოგზაურობას უკავშირდება. ჰამსუნის გახმაურებულ რომანებთან შედარებით ისინი ნაკლებად ცნობილია. კრიტიკამაც არ აღიარა...

მარტინ ნაგი

მარტინ ნაგი: (ინტერვიუ ჩანერილია ბატონ ნაგის სახლში.) დღემდე არ ესმით ამ წიგნის მნიშვნელობა, იგი ჯერ არ არის ბოლომდე გააზრებული და შესწავლილი. ...ეს არ არის მოგზაურობა ჩვეულებრივი გაგებით... ჰამსუნი გამუდმებით ესაუბრება საკუთარ თავს. მან თავისებური ჟანრი შექმნა. „ზღაპრულ ქვეყანაში“ ბევრი ალუზია, ბევრი საიდუმლოა, და მე ძალიან ხშირად ვუბრუნდები ამ წიგნს. „ზღაპრული ქვეყანა“ მისი ერთ-ერთი საუკეთესო ნაწარმოებია. ნაწარმოების თითოეული თავი იმდენად შეკრული და მთლიანია, რომ დამოუკიდებელ მხატვრულ ნაწარმოებად აღიქმება.

პირად საუბარში ბატონმა მარტინმა სიამოვნებით გაიხსენა გასული საუკუნის 60-იანი წლების თბილისი და ქართველ მწერლებთან შეხვედრა: სიმონ ჩიქოვანი, ძმები თამაზ და ოთარ ჭილაძეები...

მარტინ ნაგი: 1965 წელს 3 დღე დავყავი თბილისში! მაშინ ახალგაზრდა ვიყავი, 38 წლის. საინტერესო ლიტერატურული ცხოვრება ჩქეფდა: იყო ბევრი შეხვედრა, დისკუსია... ეს იყო ქართული ლიტერატურის განახლების, მისი აღზევების პერიოდი, ქართული ლიტერატურა სამაგალითო იყო რუსული კულტურისთვის... მაშინ ვთარგმნე ქართველი ლირიკოსები... ძალიან შთამბეჭდავი იყო ეს წლები, მაღლიერებით ვიხსენებ. მოხარული ვარ, რომ გავეცანი ქართულ ლიტერატურულ ცხოვრებას... მარტინისეულ საქართველოს... (იცინის) ჩემთვის

საქართველო — მითია, ჰამსუნისეული ლტოლვის გაგრძელება... მახსოვს, ოთარ და თამაზ ჭილაძეებმა თბილისთან ახლოს, ჯვრის მონასტერში მანქანით ამიყვანეს...

მარტინ ნაგი დიდხანს მიაშობდა თბილისურ შთაბეჭდილებებზე, თითქოს რეალობა და ფანტაზია ერთმანეთში ირეოდა: „ახლა, მოგონებებს ვწერ. მათი ნაწილი ადგილობრივ გაზეთში იბეჭდება, შემდეგ წიგნად გამოიცემა. ერთ-ერთ მოგონებას „თბილისის მითი“ ვუწოდებ. თბილისი ჩემში მუდამ აღძრავს პოეტურ ასოციაციაციებს.

ინსტრუქცია თამაზ ჭილაძესთან.
2004 წლის აბვიხტო.

თამაზ ჭილაძე: ერთადერთი ნორვეგიელი, რომელსაც ცხოვრებაში შევხვედრივარ და რომელთანაც დიდ ნორვეგიულ ლიტერატურაზე, თუნდაც, იბსენზე, ჰამსუნზე და ბიორნსზე მისაუბრია, მარტინ ნაგია — შესანიშნავი პიროვნება, ფილოსოფოსი და ლიტერატორი, ერთადერთი, ვინც ამ ორი დარგის, ანუ ფილოსოფიისა და ლიტერატურის, საოცარ ნათესაობას ააშკარავებს. მიუხედავად იმისა, რომ ის 1965 წლის მერე აღარ მინახავს, დღემდე უახლოეს ადამიანად მეგულება. მხოლოდ ამ პიროვნების მიხედვით რომ მქონოდა წარმოდგენა ნორვეგიელ ხალხზე, ვიტყვოდი, რომ ნორვეგიელები ძალიან ნიჭიერი, ღირსეული ხალხია და, რა თქმა უნდა, ასეც არის სინამდვილეში...

ანუ ჰამსუნი და ანთვანი სამოსიანაღი

თამაზ ჭილაძე: კნუტ ჰამსუნი XX საუკუნის დასაწყისიდან დღემდე, საკმაოდ პოპულარული მწერალია საქართველოში. ცნობილი ქართველი პროზაიკოსის, დემნა შენგელაიას ოციან წლებში დაწერილი მოთხრობის პერსონაჟს — საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის ნასტუდენტარ ჯარისკაცს — „ვიქტორია“ ცამეტჯერ აქვს წაკითხული!.. ჩემი თაობის, ანუ სამოციანელთა ცნობიერებაში ჰამსუნი შემოვიდა ისეთ მწერლებთან ერთად, როგორებიც იყვნენ ლუი სელინი და ჯიულ რომენი, დანუნციო და უნამუნო, რემარკი და ჰემინგუეი. ჩვენთვის — დიდი ქართული მწერლობის შვილებისთვის — სრულებითაც არ იყო ძნელი გვეგრძნო ის ნიუანსი, რაც ჰამსუნს ამ მწერლებთან აკავშირებდა, მაგრამ, სწორედ როგორც დიდი მწერლო-

ბის შვილებს, აუცილებლად არ მიგვაჩნდა ამ ნიუანსის დაზუსტება, რადგან შეიძლება ეს მხოლოდ და მხოლოდ საერთო ტალღაზე მომართულ ნიჭთა თანხვედრა აღმოჩენილიყო. დღევანდელისგან განსხვავებით, მაშინდელ ახალგაზრდობას ძალიან აინტერესებდა, რა ხდებოდა მსოფლიო ლიტერატურაში და არა მხოლოდ ლიტერატურაში. თუ რამეს დავეძებდით, უპირველეს ყოვლისა, წიგნს.

ჰამსუნს აღმოაჩნდა ის „სულიერი ვიტამინები“, რაც ჩვენ, კომუნისტური ცენზურის პირობებში, აშკარად გვაკლდა. ჰამსუნი — ადამიანური სიმარტოვის პოეტი, თუნდაც ამიტომ გახდა ჩვენთვის ასე ახლობელი. მან ჯერ კიდევ როდის შენიშნა XX საუკუნის ყველაზე დიდი და სახიფათო სენი — სიმარტოვე და, როგორც პასტერმა ცოფი, ჯერ თვითონ აიცრა და საკუთარ თავზე გამოსცადა კიდევ. მისი ორი რომანი „შიმშილი“ და „მისტერიები“ და სხვა ნაწარმოებები, თუმც XIX საუკუნის ბოლოს დაიწერა და გამოქვეყნდა, მაგრამ უცნაურია, რომ მათ XX საუკუნის მწერლობის შედეგებად აღვიქვამთ.

XX საუკუნის მწერლობის ძვირფას მონაპოვრად ითვლება ჰამსუნის ნაწარმოებთა განთქმული ქვეტექსტიც, რომელიც ცნობიერების იმ ქვესკნელადაც შეიძლება წარმოვიდგინოთ, საიდანაც სამშეოზე ამოდის აქამდე სრულიად უცნობი სამყარო და თითქოს ჯადოსნური ბადით გიზიდავს, გითრევს და თანდათან კიდევ თითქოს უცნობი, მაგრამ სინამდვილეში შენთვის მახლობელი ქვეყნის მკვიდრი ხდები, გრძნობ ბუნებისა და ადამიანის საოცრად სინქრონულ გულისცემას, ცხოვრობ შენთვის საინტერესო ადამიანებს შორის, რაც წარმოუდგენელია, ანდა ძალზე იშვიათია ობიექტურად არსებულ სინამდვილეში.

ჰამსუნის, როგორც შემოქმედის სიახლოვე, როგორ უცნაურადაც უნდა მოგვეჩვენოს, მწერლებთან კი არა, მუსიკოსებთან იგრძნობა. თუნდაც ნორვეგიელ გრიგთან და ფინელ სიბელიუსთან, რომლებთანაც მართლაც რომ, ისეთი სულიერი ნათესაობა აკავშირებს, რომ შეიძლება ისინი ტყუპ ძმებადაც კი მივიჩნიოთ.

კადრში: აჩქარებული მატარებლის სარკმილიდან გადაღებული ნორვეგიის პეიზაჟები. 2004 წლის ივნისი.

მთხრობელი: ჩვენი გზა ცენტრალური ნორვეგიისკენ მიდის...

„დავიბადე 1859 წლის 4 აგვისტოს, სოფელ ლომში, გუდბრანსდალში...“ — ასე

ინყებს ჰამსუნი თავის ბიოგრაფიას. ზოგი მკვლევარის აზრით, მწერალი ვოგოში დაიბადა, ღარიბი თერძის, პერ (პედერ) პედერსენის ოჯახში.

ქონი, სადაც დაიბადა კნუტ ჰამსუნი

ჰამსუნის დაბადების თარიღი და დაბადების ადგილი არ არის დაზუსტებული და დღემდე საკამათოა. მწერალს მიაჩნდა, რომ იგი 1960 წელს დაიბადა.

მთხრობელი: XIX საუკუნის 60-იანი წლები. სილატაკის გამო ადგილობრივი მოსახლეობა სახლ-კარს ტოვებდა და მასობრივად ამერიკაში მიდიოდა. მამა-პაპისეული კერა პედერსენების ოჯახმაც დატოვა, მაგრამ ამერიკაში ემიგრაციას და კეთილდღეობას, ნორვეგიის ჩრდილოეთით, ნურლანში გადასახლება ამჯობინა. ჩვენც, გზას ნორვეგიის ჩრდილოეთით — ნურლანისაკენ ვაგრძელებთ.

კადრში გამოჩნდება სოფელი ჰამსუნდი. ირგვლივ უკაცრიელი ადგილია, არანაირი დასახლება. გზის პირას აღმართული მაჩვენებელი. აბრაზე წარწერებში ჰამსუნის გვარი ფიგურირებს.

მთხრობელი: (კითხულობს აბრაზე წარწერებს) კნუტ ჰამსუნის მუზეუმი, ჰამსუნის სახელობის სკოლა, ჰამსუნის სახელობის კაფე, ჰამსუნის ბიუსტი...

ჰამსუნდი პატარა, მთა-გორიანი სოფელია ჰამაროის რაიონში. აქ ჩამოსულმა პედერსენების ოჯახმა იჯარით მიწის ნაკვეთი აიღო და ფერმა იქირავა. მიწა, კნუტის ბიძას — ჰანს ოლსენს ეკუთვნოდა. „მ წლიდან ჰამსუნდში ვიზრდებოდი“ — იგონებდა მწერალი. ფსევდონიმიც აქედან აიღო.

ჰამაროიში „კნუტ ჰამსუნის საზოგადოების“ მიწვევით ჩავედით. ერთ დღეს დავინტერესდით, ადგილობრივ მოსახლეობაში თუ მღერთან ხალხურ სიმღერებს? მასპინ-

ძლები შეფიქრიანდნენ, ბოლოს ერთი მოხუცი პენსიონერი გაიხსენეს — ყოფილი პედაგოგი. გადაწყდა, ჩვენი თხოვნით როგორ ფინვიკი მეზობელი სოფლიდან ჩამოსულიყო და ფილმისთვის რამდენიმე სიმღერა ჩაგვეწერა. მეორე დღესვე ბატონი ფინვიკი საკუთარი მანქანით ჩამოვიდა, მხარზე უზარმაზარი აკორდეონი მოეკიდებინა, ისეთი იერი ჰქონდა, თითქოს ამაყობდა, რომ ძველი ნურლანური სიმღერები სწორედ მან შემოინახა. აკორდეონზე რამდენიმე სიმღერა შეგვისრულა. თანაც დასძინა, კნუტ ჰამსუნს ბავშვობაში სიმღერა ძალიან უყვარდა და დარწმუნებული ვარ, ამ სიმღერებსაც მღეროდაო.

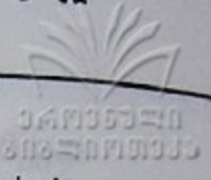
კადრში: ჰელსინკის, ყოფილი ჰელსინგფორსის ფოტოები; გეორგ ბრანდესის ფოტო.

მთხრობელი: 1898 წელი. 25 ნომბერი. ჰელსინკი. ყოფილი ჰელსინგფორსი. კნუტ ჰამსუნი წერილს წერს თავის მეგობარს, ცნობილ დანიელ კრიტიკოსს — გეორგ ბრანდესს: „უკვე 10 წელია, რაც ვწერ. ჩემი 38 წიგნიდან 11 გამოვეცი, მაგრამ ამჯერად ვეჭვობ, ღირს კი ამ საქმის გაგრძელება? ახლა ვნერვიულობ, დათრგუნული ვარ, ეჭვი მტანჯავს... რწმენა შემერყა... საკუთარი ნიჭის აღარ მჯერა..“

კადრში: ცნობილი ნახატი, რომელიც დღემდე გვხიბლავს თავისი ექსპრესიით — უზარმაზარი არწივი (რუსული იმპერიის ალეგორია) თავს ესხმის ქერათმიან ფინელ გოგონას და ცდილობს ფინეთის კანონმდებლობის წიგნი ხელიდან გამოსტაცოს. სიბელიუსის, ალბერტ ედელფელტის და მისი ნახატის „ნიკოლოზ II მეფედ კურთხევა“ ფოტოები.

მთხრობელი: 1899 წელი. რუსეთის ხელისუფლებამ გააუქმა ფინეთის ეროვნული არმია და სახელმწიფო კანონმდებლობა. ამ გადატრიალების შედეგად ფინეთმა დამოუკიდებლობა დაკარგა. ეროვნულ დაუმორჩილებლობას იმპერიამ პოლიტიკური რეპრესიებითა და ტერორით უპასუხა.

კნუტ ჰამსუნი დაუმეგობრდა ცნობილ კომპოზიტორს იან სიბელიუსს. იმ პერიოდში შეთხზა სიბელიუსმა I სიმფონიური პოემა ფინეთზე. ჰამსუნის მეგობარია ცნობილი ფინელი მხატვარი ალბერტ ედელფელტი — ავტორი სურათისა: „ნიკოლოზ II-ის მეფედ კურთხევა“. ნახატი თითქოს, სისხლისფრად შეღებილი... ჰელსინგფორსის უნივერსიტეტის სააქტო დარბაზში კნუტ ჰამსუნი ლექციებს კითხულობდა და ფინელ პატრიოტებს ღიად თანაუგრძნობდა:

„რუსულმა სახელმწიფომ იბოძას უზარმაზარი შავი ქსელი დახლოვდა დამოუკიდებელი ქვეყნების დასაწყობად.“

„რუსეთის იმპერიაში ადამიანებმა უნდა გაეფრთხილებინათ და შეეგნონ, რომ ისინი დაწყობილნი არიან!“ — ასეთია ჰამსუნის ლექციების პათოსი. იგივე შინააარსის სტატიები ადგილობრივ გაზეთებშიც გაჩნდა, მიუხედავად იმისა, რომ პრესაზე მკაცრი ცენზურა იყო დანესებული. ანტიიმპერიული განწყობა ჰამსუნს კავკასიაში მოგზაურობის სურვილს უღვივებს. ლექციებიდან შემოსული თანხა მან მანერჰეიმის სახალხო განათლების ანტირუსულ ფონდში გადარიცხა.

კადრში: ნარნერა — ჩრდ. ნორვეგია. ჰამსუნდი. 2004 წლის ივნისი.

ოლე მარტინ-ბიორკლუნდი კნუტ ჰამსუნის სახლ-მუზეუმისკენ მიმავალ ერთადერთ გზას ვინრო ბილიკით მიუყვება.

ოლე მარტინი ამ მუზეუმის კურატორი და ჩვენი მეგობარია. სახლ-მუზეუმის გასაღები მას აბარია.

ჰამსუნის მუზეუმი, ოლე მარტინთან

მთხრობელი: „დიდი ხანია მოსახლეობამ მშობლიური ადგილები მიატოვა და სხვაგან, ბარში გადასახლდა, — გვიამბობს ოლე მარტინი. — გაიყიდა ფერმები. ველარ ნახავთ ფერმერებსა და მეთევზეებს. აღარც საქონელია მინდვრად...“.

კადრში: ამღლებული გორაკიდან ჰამსუნის სახლ-მუზეუმი გადმოგვყურებს — ძველისძველი, ღარიბული ხის სახლი ჯერ კიდევ ფესვმაგარი დგას მინაზე. მწვანედ აბინებულ ეზოში ერთადერთი ნაძვის ხეა.

მთხრობელი: კნუტ ჰამსუნის სახლის ეზოში, განმარტოებით, ერთი უცნაური ნაძვის ხე ხარობს... ტანწვრილი, მაღალ-მაღალი... ოლე მარტინი გვარწმუნებს, ეს ხე 100 წელზე მეტის იქნებაო...

კადრში: ჰამსუნის სახლ-მუზეუმის ინტე-

რიერი.

ოლე მარტინი: (კარებს ალებს და სახლში გვიძღვება. პედერსენების საოჯახო ნივთებს სათითაოდ გვიჩვენებს) ეს სარკმლის ჩარჩოა, პედერსენების ოჯახმა აქ გადმოსვლისას სავარძელთან ერთად ცენტრალური ნორვეგიიდან ჩამოიტანა, როგორც ძველი სახლის სამახსოვრო რელიკვია. ეს დედის საოჯახო ნივთია — ძაფის სართავი, თითისტარი...

კადრში: ჰამსუნის დედის — თორა ოლსენის ფოტო.

მთხრობელი: უცნაური გადმოცემა არსებობს ჰამსუნის დედაზე — თორა ოლსენზე...საქმეში ან საუბარში გართული უცებ ადგებოდა, ტყეში ან მთებში გარბოდა, მთვარეულივით დადიოდა და კიოდა. მთელ სოფელში ისმოდა მისი გულისშემძვრელი ხმა... შინ მობრუნებულს რომ ჰკითხავდნენ, რატომ კიოდიო, არაფერი ახსოვდა... ბუნების ამგვარი მისტიკური განცდა იქნებ მემკვიდრეობითაც ჰქონდაო კნუტ ჰამსუნს მიღებული...

კადრში: ჰამსუნის მიდამოები. მდინარე გლიმა.

სოფლის განაპირას ხმაურით მიედინება გლიმა — ყველაზე დიდი მდინარე ჩრდილო ნორვეგიაში. „მუდამ მბორგავი და დაუდევარი“ გლიმას ხმაური ბავშვობიდან იტაცებდა ჰამსუნს.

კადრში: ნარნერა. ფინეთი. ჰელსინკი. ყოფილი ჰელსინგფორსი. 1898 წლის 12 დეკემბერი.

დიდი ხანია ჰამსუნმა კავკასიაში მოგზაურობა ჩაიფიქრა, და სურვილი თავის მეგობარს — ცნობილ გერმანელ გამომცემელ ალბერტ ლანგენს წერილობით გაანდო: „ბუნდოვან სიუჟეტზე ვფიქრობ, მაგრამ ჯერ არ ვიცი, რას დავწერ... თუ საჭირო თანხას მოვიძიებ, შევეცდები რუსეთს და კავკასიას ვენვიო. მაგრამ როდის? უფაღმა უწყის!“ ფინეთიდან გაგზავნილი წერილები მოწმობენ, რომ კნუტ ჰამსუნს მძიმე სულიერი დეპრესია და შემოქმედებითი კრიზისი აწუხებს. თუმცა, მან უკვე მოიპოვა სახელი და აღიარება. მისი ფიქრები გამუდმებით კავკასიას უტრიალებს. რა გასაკვირია, კავკასია ხომ ბევრი უცხოელის შემოქმედებაში იქცა პოეტური შთაგონების წყაროდ? მაგრამ ჰამსუნის ჩანაფიქრი მხოლოდ რომანტიული აღტკინებით როდი აიხსნება...

მარტინ ნაბი: გახსოვთ, „ზღაპრული ქვეყნის“ ფინალური ფრაზა: „მე ხომ მტკვრის წყალი დავლიე?“ ამ სიტყვებში პოეტური საიდუმლოა დაფარული. საერთოდ,

„ზღაპრულ ქვეყანაში“ ბევრი ალუზია, ბევრი საიდუმლოა და მე გამუდმებით ვუბრუნდები ამ წიგნს...

თომას მური: *„მეცხრე კავკასიის მშვიდობა და წყნარება ეძებთ მინიერ სამოთხესი იგი აქ არის აქ“* (ციტატა ნამძღვარებული აქვს ტურისტებისთვის განკუთვნილ რუსულენოვან „გზამკვლევს“, რომელიც XIX საუკუნის ბოლო წლებით თარიღდება).

1899 წლის სექტემბერი. საქართველოში სტუმრად ჩამოდის ფრანგი მეცნიერი ბარონ დე ბაი... ახმაურდა ქართული პრესა და საზოგადოება... ბარონ დე ბაი საკუთარი ფოტოაპარატით საქართველოს სხვადასხვა კუთხეში მოგზაურობს. გზადაგზა შემხვედრ, ადგილობრივ მოსახლეობას, ფოტოობიექტივით ფირზე აღბეჭდავს...

ბარონი დე ბაი: „იმპერატორ ნიკოლოზ I-ს მიაწერენ გამოთქმას „საქართველო ჩემი გვირგვინის მარგალიტიაო“, მაგრამ იმავე ნიკოლოზ I-სა და მის მომდევნო იმპერატორებს უნდოდათ ეს მარგალიტი პოლიტიკურად სრულიად უფლებააყრილი, რუსეთის ჩვეულებრივი გუბერნია ყოფილიყო. ისინი ქართველ ხალხზე, ამ ქვეყნის სახელმწიფოებრიობის აღდგენასა და გაცოცხლებაზე კი არა, მის გარუსებასა და გადაგვარებაზე ზრუნავდნენ.“

საქართველოს ისტორია გვევლინება როგორც ომთა განუწყვეტელი მსვლელობა, რომელმაც რამდენიმე საუკუნე გასტანა. მიუხედავად ამისა, რაოდენ მშვენიერია ამ ხალხის სასწაულებრივი აისი; კარგი თუ ცუდი ხვედრის დროს, საქართველო ინარჩუნებდა ეროვნული ხასიათის მთლიანობას, მუდმივ სილამაზეს.“

ჰამსუნი: როცა ბარბაროსთა ერთმა იმპერატორმა თავი ევროპელებს მიაკუთვნა, კავკასია გადასახლების ადგილად აქცია, და აქ ძირითადად, პოეტების გადმოსახლება დაიწყო („ზღაპრული ქვეყანა“).

კადრში: ნახატები რუსი დეკაბრისტების ცხოვრებიდან — დეკაბრისტები ციხის საკნებში, გადასახლებაში, ერთ-ერთი დეკაბრისტი, მომღიმარი სახით კავკასიის პეიზაჟის ფონზე.

მთხრობელი: ცნობილია, რომ ცარიზმის წინააღმდეგ ამბოხისათვის დეკაბრისტებს სასტიკი განაჩენი გამოუტანეს: ზოგი ჩამოახრჩვეს, ზოგი ციხეში გამოამწყვდიეს, პოლიტიკურად არასაიმედონი შორეულ ციმბირში გადაასახლეს...

სახელმწიფო დამნაშავე სერგეი ვოლკონსკი ციმბირის კატორღიდან სამშობლოში 30 წლის შემდეგ დაბრუნდა...

დეკაბრისტებიდან ზოგს ბედმა გაულიმა და „თბილ ციმბირად“ წოდებულ კავკასიაში განაწესეს. ჰამსუნს სწორედ ისინი ახსენდება მოგზაურობაში და გზადაგზა შიში იპყრობს. გავა დრო და ჰამსუნიც გაიზიარებს დეკაბრისტების ბედს — პატიმრის ხვედრი არც მას ასცდება...

კადრში: ნარნერა — ვლადიკავკაზის სადგური. 1899 წლის სექტემბერი.

მთხრობელი: ფინეთისა და რუსეთის შემდეგ კნუტ ჰამსუნი ვლადიკავკაზში ჩადის და გზას თბილისისკენ აგრძელებს. მეეტლედ მალაკანს ურჩევს, რადგან აუხსნეს: მალაკნები რელიგიურ სექტას მიეკუთვნებიან და ალკოჰოლს არ ეტანებიანო.

„კეთილი რჩევა“ ჰამსუნს მოეწონა, და მეეტლესთან საინტერესო დიალოგი გამართა:

შვილიშვილ ლეივ ჰამსუნთან

ჰამსუნი: — „მალაკანი ხართ?“ — ვეკითხები. სიცოცხლეში პირველად მეეტლის რელიგიურ მრწამსს ვარკვევ.

— დიახ, მალაკანია. — მპასუხობს ჩინოვნიკი.

ჰამსუნი: მეეტლე 57 მანეთს ითხოვს, მთების გავლით ტიფლისში რომ ჩავვიყვანოს.

კაზაკთა ესკორტი? რა საჭიროა, ნუთუ მეეტლეს უესკორტოდ გამგზავრების ეშინია?

მეეტლე: — თქვენ არ გეშინიათ უესკორტოდ მგზავრობის?

ერთმანეთს ვუყურებთ. მაშინ ჩვენი თარჯიმანი თვითონ წყვეტს ამ საკითხს.

თარჯიმანი: — ამათ ესკორტი არ სჭირდება, ეს ხალხი უფლის იმედით არის, ყაჩაღებს და მკვლელებს მათთან რა ხელი აქვთ. ფული ამათ არა აქვთ და სამკაული. მისიონერები არიან. მიემგზავრებიან სპარსეთსა და ჩინეთში. ჩემოდნებში მხოლოდ ბიბლია უდევთ. ასე რომ, ესკორტი აუცილებელი არ არის („ზღაპრული ქვეყანა“).

მთხრობელი: საგულისხმო დეტალია, რომ კნუტ ჰამსუნმა მისიონერის „როლი“ იტვირთა. ამით თავს იზღვევს მთიელთა თავდასხმისგან, თანაც შესაძლებლობა ეძლევა, საკუთარი ვინაობა შენიღბოს. „ზღაპრული ქვეყანა“ ადასტურებს, რომ მოგზაურობის განმავლობაში ჰამსუნის შეგნებულად გაურბის საკუთარი ვინაობის გამხელას.

თაბაზ და ოთარ ჭილაძეებთან

ნორვეგიელი მწერალი უსათუოდ გაეცნობოდა პუშკინის ჩანაწერებს „მოგზაურობა არზრუმში“ (როგორც თავად აღნიშნავს, კავკასიის შესახებ მას ლიტერატურა მრავლად წაუკითხავს). ამ მოთხრობიდან ჰამსუნის ცალკეული ეპიზოდის ციტირებასაც ახდენს, თანაც, ფარულ პოლემიკაში ერთვება ცნობილ პოეტთან, მაგ.: პუშკინი დეტალურად აღწერს საქართველოს სამხედრო გზას, სადაც, მთიელებისგან თავდაცვის მიზნით, ქვეითი ჯარისკაცები და ზარბაზანი დაიქირავა. ამ გადაწყვეტილებას „სტუმარი“ შემდეგი არგუმენტით ამართლებს: „მშვიდობიან ჩერქეზთა მეგობრობა საიმედო არ არის...“ მთიელებს, პუშკინი „მტაცებელ წინაპართა ნაშიერებად“ იხსენიებს და აღიარებს, რომ „ჩერქეზებს ჩვენ მიმართ ზიზღი ამოძრავებთ“. უცნაურია, რომ ჰუმანური და რომანტიკული სულისკვეთების მწერალი იმასაც აღნიშნავს, თუ რატომ ამოძრავებთ ჩერქეზებს ასეთი ზიზღი რუსების მიმართ, და იქვე დასძენს: „ჩვენ გამოვდევნეთ ისინი თავისუფალი საძოვრებიდან; მათი აულები გაცამტვერდა,

ტომები მთლიანად განადგურდა. დროდადრო ისინი მთებში იხიზნებიან და იქიდან გვესხმიან თავს. მშვიდობიან ჩერქეზთა მეგობრობაც არ არის საიმედო — ისინი მუდამ მზად არიან დახმარება გაუნიონ მეამბოხე თვისტომთ.“ — ასკენის პუშკინი და სიამაყით აღწერს, თუ რა დიდი ღვაწლი მიუძღვის მის თანამებრძოლებს „უტეხ ჩერქეზთა“ განადგურებაში. კავკასიის დასაპყრობად პუშკინი საკუთარ ინსტრუქციას — ბევრად უფრო „ეფექტურ“ სამოქმედო გეგმას სთავაზობს რუსეთს: ველური ტომის „მოზიდვისა“ და „მოთვინიერების“ ერთ-ერთ საიმედო საშუალებად მწერალი რუსულ სამოვარსა და ბიბლიის გავრცელებას ასახელებს: „კავკასია ელოდება ქრისტიან მისიონერებს“ — წერს პუშკინი და ამით, იმპერიის დამპყრობლური პოლიტიკის აშკარა თანამოზიარე ხდება. აშგვარად, რუსეთის აგრესიული პოლიტიკა წმინდა მისიონერული იდეით უნდა გამართლებულიყო (იგივე მეთოდს მიმართავდნენ დემოკრატიის დამცველი ამერიკელები ადგილობრივ ინდიელთა ტომის გასანადგურებლად). პუშკინის ეს რომანტიკული მოწოდება ჰამსუნმაც აიტაცა — ის მისიონერის სტატუსით მოგზაურობს კავკასიაში, რაც მისთვის ერთდროულად თავდაცვისა და რუსეთის ხელისუფლების წინაშე „შენიღბვის“ საიმედო ხერხია.

პირველი, რაც ჰამსუნმა კავკასიაში შენიშნა, ეს კბილებამდე შეიარაღებული მთიელი მამაკაცია, მაგრამ შიში უმალ გაუქარწყლდა, დარწმუნდა, რომ მშვიდობისმოყვარეთა მიწაზე იმყოფებოდა:

კადრში: ხევსურთა ყოფა-ტრადიციების ამსახველი ძველი კინოქრონიკები. ხევსურთა ორთაბრძოლა, მსხვილი პლანით ნაჩვენებია ტრადიციული სამოსელი და ორნამენტული მოტივები: ჯვარი, სვასტიკა — მზის სიმბოლიკა.

ჰამსუნის: „იარაღი, რომელსაც ისინი ქამარზე ატარებენ, მათთვის სიმბოლოა და ომს, სიმდიდრეს, გამარჯვებებს აგონებთ“ („ზღაპრული ქვეყანა“).

მთხრობელი: პუშკინისგან განსხვავებით, ჰამსუნის ნაკლებად „ფრთხილი“ და წინდახედული აღმოჩნდა — რატომღაც ნდობით იმსჯვალემა ყაჩაღ კავკასიელთა მიმართ, და კატეგორიულ უარს ამბობს შეიარაღებულ ესკორტზე. ამ შემთხვევაში, დიდი რუსი ჰუმანისტისა და „ნორვეგიელი დოსტოევსკის“ მოსაზრებები რადიკალურად განსხვავებულია. შესაძლოა, შეიარაღებულ ესკორტზე უარი, ზედმეტი ხარჯებისგან თავის არი-

დებიტაც აიხსნას. თუმცა... კნუტ ჰამსუნის ვიზიტმა კავკასიაში პრესისა და საზოგადოებისთვის სრულიად შეუმჩნეველად ჩაიარა. როცა პირად საბუთს სთხოვენ, ჩრდილოელი სტუმარი ფინელი მეგობრების სავიზიტო ბარათებით სარგებლობს. ესენი არიან: კომპოზიტორი იან სიბელიუსი, მხატვარი ალბერტ ედელფელტი, ნიგნის კომერსანტი და ჟურნალისტი ვენიციელ ჰაგელსტამი, მისი მეუღლე მარია ჰაგელსტამი.

კომპოზიტორ ჯეკ პერსტიანთან

მწერალს თან ახლავს ახლად შერთული ბერგლოტ ბეხი, თუმცა ჰამსუნის სამოგზაურო ჩანაწერებში ცოლის სახელი არ ფიქსირდება: „ჩემი თანამგზავრი ქალი“ — ასე იხსენიებს მას მწერალი.

სავარაუდოა, რომ რუსული ჟანდარმერიისადმი შიში მწერალს ფინეთიდან გამოჰყვა და ამით თუ აიხსნება მისი უცნაური ქმედება. ფაქტია, რომ ჰამსუნი არსად არ ასახელებს საკუთარ ვინაობას, და მაინც, ასე დაჟინებით რატომ გაურბის ჰამსუნი საკუთარ „მეს?“

საქართველოს სამხედრო გზის გავლისას, გადავწყვიტეთ ჰამსუნის მარშრუტი ოდნავ დაგვერღვია და მოხვევითა მოსაზღვრე ხევსურთა სოფელი — ჯუთა გვენახა.

კადრში: ხევსურეთი. სოფელი ჯუთა. 2004 წლის აგვისტო. არაბულების ოჯახში უძველეს სამოსელს და იარაღს გვიჩვენებენ. ქალები ოჯახის უფროსს შემოსვაში ეხმარებიან: „ახლა სადმე მტერი რომ მეგულეობდეს, მაშინვე დავჭრიდი!“ — ამბობს ვაჟიშვილი და ხმალს სატევარიდან იღებს.

მთხრობელი: უძველესი სამოსელი და იარაღი — ოჯახის ძვირფასი რელიკვიაა. ხევსურთა ოჯახებში მათ უკვე იშვიათად ნახავთ...

მამა: ახალგაზრდობაში ამ ტანისამოსს ვიცვამდით. ადრე მხოლოდ ასეთი სამოსი იყო, სხვა არაფერი... მაშინ 19 - 20 წლისანი ვიყავით. ქალები თვითონ ქსოვდნენ, კერავდნენ და ყველაფერს თავად ამზადებდნენ.

შვილი: საგარეო საქმე, სათიბი, სამკალი.. დღისით არ ეცალათ და ღამე ღამის შუქზე კერავდნენ, დღისით სად ჰქონდათ ამის დრო!

მამა: ადრე ქალებს მეტი ჯაფა ადგათ...

დედა: ახლა, ესენი რომ გაიზრდებიან (შვილიშვილებზე) სამოსის დამზადება აღარ ეცოდინებათ, აღარც მასალა ექნებათ...

ვაჟი: ამას წინათ უცხოელები იყვნენ! ამათ ვიყიდითო (ხევსურულ სამოსზე), უარი ვუთხარით, მერე ვილა მოქსოვს ამას?

ერთ ოჯახს ბავშვი ჰყავდა ავად და სხვა გზა არ ჰქონდა, ვერცხლის ხანჯალი გაყიდა! აბა, იმ ხანჯლის გაყიდვა როგორ შეიძლებოდა, თანაც სულ 700 თუ 800 დოლარად?

ქალი (საქსოვით ხელში): ამას, როგორც რელიკვიას, ისე ვინახავთ ოჯახში! მილიონები რომ მომცენ, მაინც არ გავყიდი... იმდენი გაიტანეს მეზობელი ოჯახებიდან, რომ...

გვახსენდება ირაკლი ოჩიაურის ფრესკა „მშვიდობით ხევსურეთო!“

ირაკლი ოჩიაური (ინტერვიუ): სიძველეთა გაქრობა ძალიან მანუხებს... რა გაქრა ხევსურეთში? რა გაქრა კი არა, რა დარჩა ხევსურეთში? ხევსურეთი არის მხოლოდ გეოგრაფიული მცნება; ზნე-ჩვეულება დაკარგულია, უძველესი სალოცავები, მათ შორის ოჩიაურთა სალოცავი... როგორ შენირონ ჯვარს აღარ იციან, მამაჩემის ნიგნის მიხედვით თუ ატარებენ რიტუალს, თორემ ხალხში თანდათან ქრება ტრადიცია... ჩაცმა აღარ არის ხევსურული...

მინდოდა ამ ფრესკაზე აღმებეჭდა... ვინ იცის, ეს ფრესკა რამდენ ხანს გაძლებს, არადა, ნავიდა ეს ყველაფერი: აღარც აცვიათ, აღარც ნეს-ჩვეულებას იცავენ, უხუცესებიც აღარ არიან, ხევსურეთი უკვე გაქრა! მხოლოდ ლეგენდები შემორჩა...

უარესი მოხდება... ეს ყველაფერი გვეკარგება, ხევსურეთი კი არა, მთელი საქართველო გაქრობის პირასაა, ამიტომ ვიცავთ ეროვნულ იდეას. ეს არის საქართველოს გადარჩენის გზა!

კადრში: 30-იან წლებში გადაღებული საბჭოთა კინოქრონიკები მალარიით მკურნალობის ხალხურ მეთოდებს, როგორც მავნებლურ ჩვეულებას ისე ასახავს.

მთხრობელი: ჰამსუნს გზაში ციებ-ცხელება შეეყარა, კავკასიური ციებ-ცხელება! ვერაგი დაავადება, რომლის შიშით უცხოელები კავკასიაში მოგზაურებას გაურბიან.

XIX საუკუნის 90-იან წლებში დაავადების წინააღმდეგ საბრძოლველად კავკასიის მალარიის კომიტეტი ჩამოყალიბდა. სამედიცინო მონაცემებით, ყოველწლიურად მალარიით კავკასიაში 900 000 ადამიანი ავადდებოდა (შემაშფოთებელი ციფრია!). მალარიის კავკასიის კომიტეტს თვით იმპერატორის ნაცვალის აკონტროლებდა. იმ პერიოდის ჟურნალ-გაზეთები გამუდმებით სთავაზობდა მოსახლეობას მალარიისგან დასაცავ საშუალებებს. მაგ.: „სანიტარი“ — უმაღლესი ხარისხის სპარსული და დაღმატიური ფხვნილი. ქინაქინა მიჩნეულია, როგორც ორგანიზმის შინაგანი სადღეინფექციო საშუალება.

ჰამსუნი ნორკოლფში

1899 წლის „კავკასიის კალენდარი“ მალარიის შესახებ ვრცელ ინფორმაციას აწვდის მოსახლეობას. ამ სენზე ცნობებს ჯერ კიდევ ჰიპოკრატეს შრომებში ვხვდებით. 1880 წელს ლავერანმა მეცნიერულად შეისწავლა დაავადება და მისი გამომწვევი პლაზმოიდები აღმოაჩინა. 1899 წლიდან 1908 წლამდე 3 410 ადამიანიდან 306 მალარიით დაავადებული იყო. მალარიასთან საბრძოლველად სახელმწიფოს თითქმის ყველა სტრუქტურა იყო ჩართული.

ჰამსუნის მოგზაურობის იმავე 1899 წელს გამოიცა ვინმე პანტიუხოვის წიგნი „მალარიის გავლენა კავკასიის კოლონიზაციაზე“. ავტორის აზრით, ციებას ყველაზე მედგრად სომხური მოსახლეობა უმკლავდება, დანარჩენები კი ნაკლებად, რაც მოსახლეობის კატასტროფული შემცირების მიზეზი ხდება. სამაგიეროდ, ეს ხელს უწყობს სომხური მოსახლეობის ზრდას კავკასიის რეგიონებში! — აღნიშნავს პანტიუხოვი.

მარტინ ნაბი: ჰამსუნი ეძებდა საკუთარ

თავს მისთვის უცხო გარემოში... ჰამსუნისეული საქართველო არის გზა თავისუფლებისა და ბავშვობისკენ. მოგზაურობაში ერთმანეთი გადაკვეთა — კავკასიამ — ცივილიზაციის აკვანი და ნურლანმა — ჰამსუნის ბავშვობის სამყარო!

კადრში: ჰამსუნის სახ. სკოლა ჰამსუნდის მახლობლად, ოპზეიდში. მასწავლებელი თორე ჰესტბრატენი ჰამსუნის წიგნს „ზღაპრულ ქვეყანას“ გვიჩვენებს. ამბობს, რომ ეს წიგნი ადრე წაუკითხავს და ახლაც ხელმეორედ კითხულობს.

„აი, ყაზბეგი“ — თორე წიგნის გარეკანზე გამოსახულ მყინვანვერს გვიჩვენებს.

კადრში: წიგნის გარეკანის ფოტოს ცვლის მყინვარწვერის ცოცხალი გამოსახულება.

ჰამსუნი: სად არ ვყოფილვარ, მინახავს ხანდანგერი და იუტუნხეიმენი, ბავარიის ალპები და კოლორადო, და კიდევ ბევრი სხვა რამ, მაგრამ არსად ისეთი გრძნობა არ მქონია, თითქოს ფეხქვეშ მიწა მეცლებოდა, ეტლისთვის ხელი ვერ მომეცილებინა.

კადრში: სტეფანწმინდა. წვიმიან ამინდში მწყემსები საქონელს ერეკებიან. მათ შორის ბავშვებიცაა.

ჰამსუნი: ვისაც ეს ბავშვობაში არ განუცდია, ვერ წარმოიდგენს, რა სიამოვნებაა წვიმაში მწყემსვა, მით უმეტეს, როცა მყუდრო ალაგას ხარ შეფარებული. ხის ქოშები მეცვა, წვიმაში ფეხები მისველდებოდა...

სიამოვნებას, რასაც ფეხქვეშ ხის კეთილი სითბო მაგრძნობინებდა, შეუძლებელია რაიმე სხვა სიამოვნება შეედაროს.

კადრში: გერგეტის სამება. სამრეკლოს ზარები. მოულოდნელად ჩნდება ჰანს ოლსენის ფოტო.

მთხრობელი: „სიკვდილის წითელწვერა მაცნე“ — ასე იგონებს ჰამსუნი თავის ბიძას — ჰანს ოლსენს. ვალებში ჩავარდნილი ოჯახი იძულებული იყო სახლი გაეყიდა, მაგრამ ქირის საფასურად ჰანს ოლსენმა 9 წლის კნუტი მოჯამაგირედ მოითხოვა. ასე გადაურჩა პედერსენების სახლი გაყიდვას.

კადრში: ნორვეგიული სოფლის პეიზაჟები, ძველ, მიტოვებულ წისქვილთან ბავშვები თამაშობენ.

მთხრობელი: „ეს იყო შიმშილისა და ტირანიის წლები... ბიძა ხშირად მაშიმშილებდა და მროზგავდა.“ ასე იხსენებდა ჰამსუნი ბიძის კანტორაში გატარებულ მოჯამაგირეობის წლებს. ერთხელ სხეული ნაჯახითაც დაისახიჩრა იმ იმედით, რომ დედას ნახავდა.

ჰამსუნი — „ყოველთვის, როცა ბიძა ნებას მრთავდა და შინ მიშვებდა, ვტიროდი და ღმერთს მადლობას ვწირავდი“.

ლევო ჰამსუნი — (ინტერვიუ კნუტ ჰამსუნის შვილიშვილთან) ბაბუას ძალიან მიმიმე ბავშვობა ჰქონდა. ყველა გენიოსს აქვს პირადი სირთულეები და ისიც არ იყო ამ მხრივ გამონაკლისი. კნუტ ჰამსუნს სკოლაც კი არ დაუმთავრებია. ერთი წელი დადიოდა სკოლაში. ნუთუ გენიოსი არ არის ადამიანი, რომელმაც წერაც კი არ იცოდა წესიერად და ასეთი ნაწარმოებები შექმნა. უცნაურია, არა? მისი პირადი ცხოვრებაც უცნაურად წარიმართა...

კადრში: ჩრდილო ნორვეგია. ჰამაროი. სოფ. სკუგჰეიმი ჰამსუნდთან ახლოს. მწერლის ყოფილ სახლში „კნუტ ჰამსუნის საზოგადოება“ განთავსებული. აქ შევხვდით ჯეკ ბერნსტენს, რომელიც კნუტ ჰამსუნის ლექსებზე სიმღერებს წერს.

ჯეკ ბერნსტენი: ჰამსუნის ლექსები ღრმად პოეტურია... საკმაოდ ძნელია დაიჭირო ის ტონი და მელოდია, რომელიც მის ტექსტებს მიესადაგება...

ვეკითხები, ჰამსუნის რომელი ნაწარმოები უფრო უყვარს?

ჯეკი: (ჩაფიქრდება, შემდეგ ომახიანად მპასუხობს) ჰამსუნის წიგნებიდან ყველაზე ძლიერ „პანი“ მიყვარს... აქ უცნაური სიყვარულია... გლანი ცდილობს ახსნას რა არის სიყვარული, მაგრამ ეს შეუძლებელია... აქ ველური ბუნება და ფაქიზი გრძნობა ერთმანეთს ერწყმის ...

ჯეკ ბერნსტენი ასრულებს სიმღერას ჰამსუნის ლექსზე: 100 წლის შემდეგ ყველაფერი დავინწყებას მიეცემა.

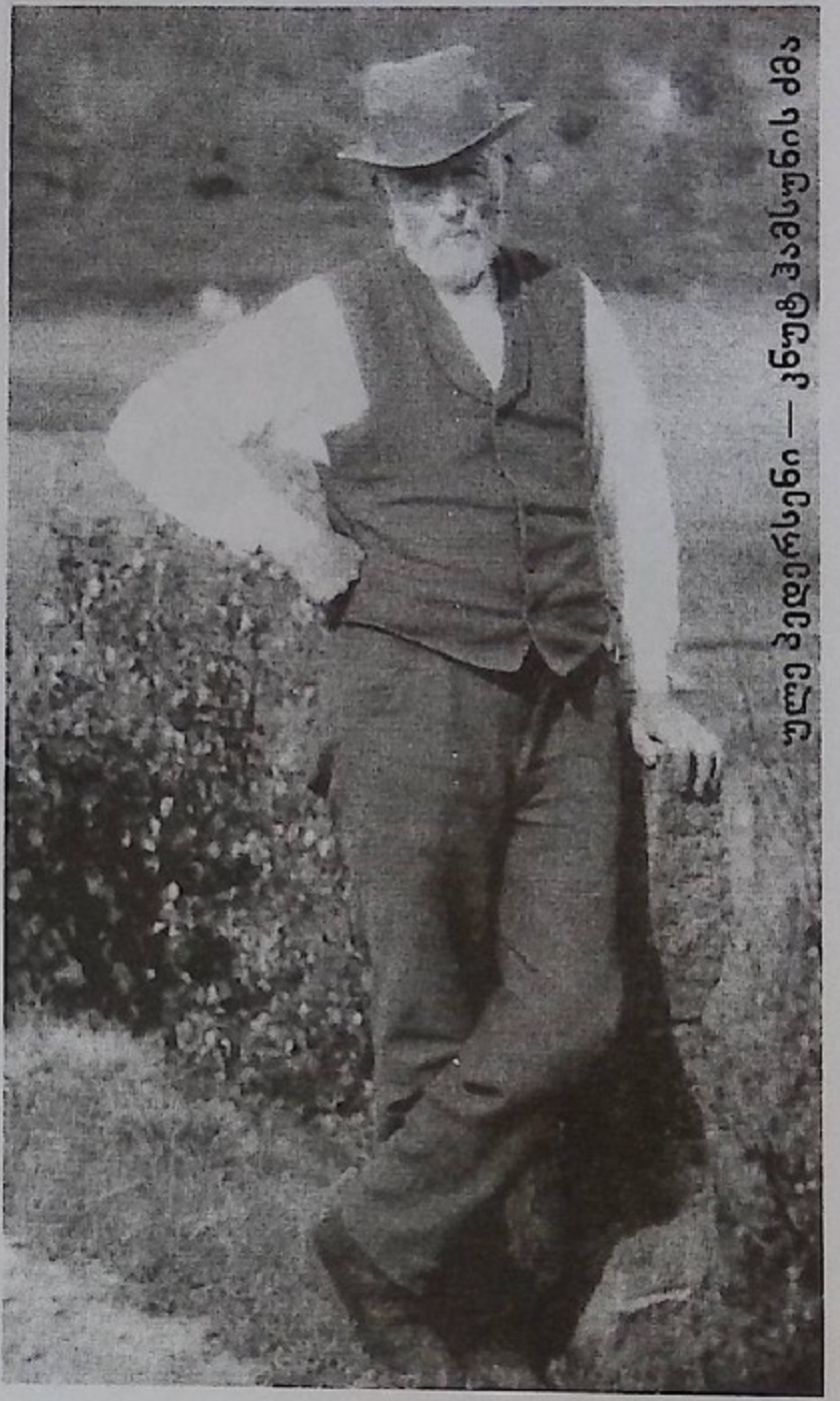
ჰამსუნი: „გავა 100 წელი და ყველაფერი დავინწყებას მიეცემა. ეს პატივცემული მოსამართლედ დაავინყდებათ (1946 წელს ამ სიტყვებს განუცხადებს სასამართლოს სამშობლოს ღალატში ბრალდებული კნუტ ჰამსუნი).

კადრში ჩანს ზღვისპირა ქალაქი ბოდო. ბერნსტენის სიმღერა გადადის კადრების მიღმა.

მთხრობელი: 1876 წელი. პატარა ზღვისპირა ქალაქი ბოდო. ამ დროს გამოიცა 18 წლის კნუტის პირველი პოემა და მოთხრობა, „ბიურგერები“ და „იღუმალი კაცი“. პირველ გამოცემებს წარმატება არ მოჰყოლია. მშობლებმა კნუტი ხელობის შესასწავლად მენალეს მიაბარეს. კნუტი მენალეს გაექცა.

მშობლებს იმედი გაუცრუვდათ — ბიჭი მენალე ვერ გახდა. სამაგიეროდ, მისი ძმა — ულე დაეუფლა ამ ხელობას.

კადრში: 40-იანი წლების ფოტოზე აღბეჭდილია ჰამსუნი, რომელიც ნორჰოლმის ბაღში ნაძვის ხეებს რწყავს. შემდეგ ჩნდება

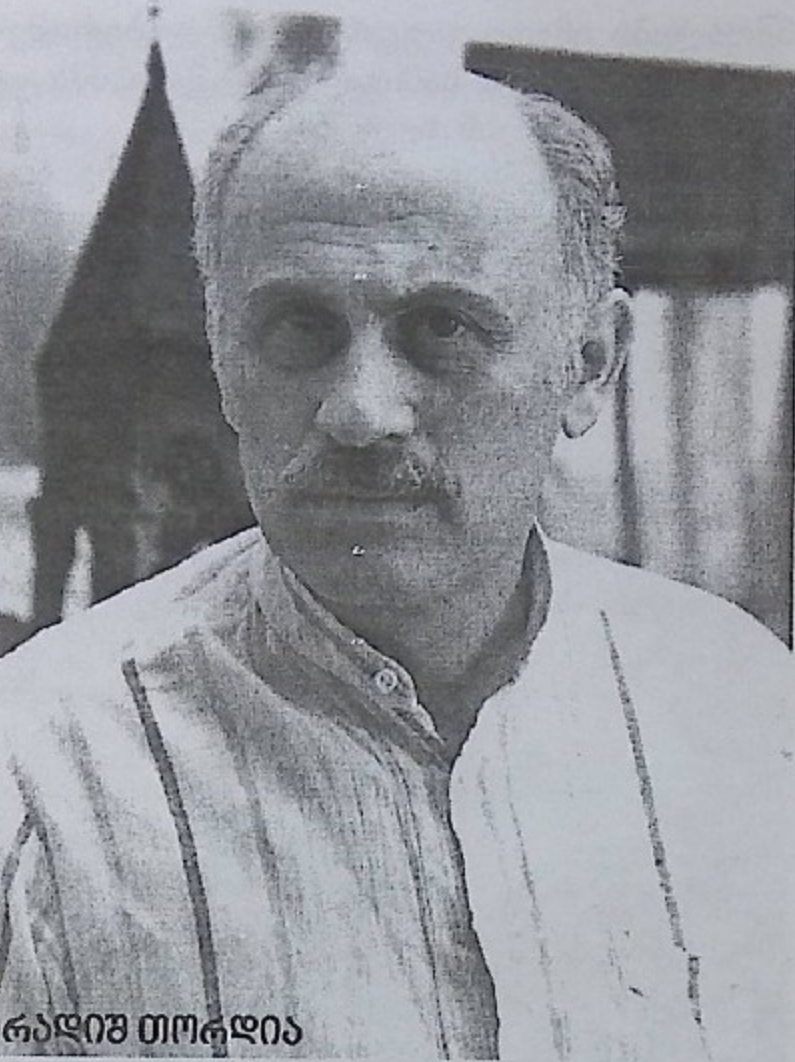

ულე პედერსენი — კნუტ ჰამსუნის ძმა

ბა ძმის, ულე პედერსენის ფოტო.

მთხრობელი: 1943 წელი. ჰამსუნი წერილს უგზავნის თავის ძმას — მენალე ულეს: „შენი ცხოვრების გრძელ გზაზე ვინ მოთვლის, რამდენი ფეხსაცმელი შეგიკერავს, მეც ბევრი წიგნი დამინერია, მაგრამ აი, ორივენი მოვკვდებით, და ორივე დავინწყებას მივეცემით. მაგრამ ჩვენ მოვკვდებით ისე, როგორც აქამდე გვიცხოვრია — ფარისევლობის გარეშე.“

წერილიდან ორი წლის შემდეგ კნუტ ჰამსუნს ნორჰოლმში, საკუთარ ბინაში აპატიმრებენ.

რადიშ თორდია

ინგა ქარაია

შხიხეზი მხატვრის ჰოხტახატისათვის

რადიშ თორდია

ხელოვნების მოყვარულთათვის მუდამ ამაღელვებელია შეხვედრა რადიშ თორდიას მხატვრობასთან — მის ალგორითულ ინტერპრეტაციათა მომხიბლავობასთან, რომელიც არავის ტოვებს გულგრილს და გამსჭვალულია მარადიულ ფასეულობათა შეცნობის მძაფრი სურვილით.

საქართველოს სახალხო მხატვარ რადიშ თორდიას შემოქმედებითი გზის დასაწყისი ქართული მხატვრობის იმ გარდამტეხ მო-

მენტს დაემთხვა, როცა ხელოვანთა ნაწილის პოზიცია უკვე აღარ ესადაგებოდა სტერეოტიპებს და ენერგიული ძიებით გამოირჩეოდა. 70-იანი წლების დასაწყისში რადიშ თორდიამ და მისმა მეგობრებმა მნიშვნელოვანი როლი ითამაშეს კონიუნქტურული დოგმატიკის გადალახვასა და ახალი ტენდენციების დამკვიდრებაში. წინამორბედ თაობათა გამოცდილების გათვალისწინებით, ფაქტობრივად სრული ინფორმაციული ვაკუუმის პირობებში, მათ შეძლეს მიახლოებოდნენ მსოფლიო მხატვრობაში მიმდინარე თანადროულ პროცესებს. შესაბამისად, ინდივიდუალურ მიდრეკილებათა თავისუფალმა გამოხატვამ ქართული ფერწერა აქცია იმ მხატვრულ მოვლენად, რომლის სტრატეგია ინტელექტუალურ თვითრეალიზებას დაეფუძნა და შესაბამისად, განსაზღვრა მისი რომანტიკული ხასიათიც.

რადიშ თორდია დღესაც რომანტიკულ-ამაღლებულ ინტონაციას ავითარებს და არასოდეს ჰკარგავს პოეტურ სანწყისს. მის კომპოზიციათა სტრუქტურაში, სადაც წამყვანია ფერის უსაზღვრო შესაძლებლობებისადმი ინტერესი, მუდამ საგრძნობია ის ემოციური მუხტი, რომელიც სულიერ-მატერიალურს აკავშირებს და ჩვეულებრივ მოტივსაც ლირიკულობას ანიჭებს. ეს თავისებურება შეინიშნება ჯერ კიდევ 1968 წელს შექმნილ კომპოზიციაში "მოხუცი და ბაბუაწვერა", რომლის სადა სიუჟეტში მეტაფორულობა ქარბობს — გარკვეულ რომანტიკულ განწყობილებასთან ერთად, რასაც მონუმენტური ფორმებისა და ჰაეროვანი ბაბუაწვერას ურთიერთკონტრასტი ძერწავს, აქ შესაძლოა ადამიანისა და ბუნების მარადიული ურთერთკავშირის იდეა ან სულაც ცხოვრების წარმავლობაზე ფილოსოფიური განსჯა მოვიძიოთ.

განზოგადებული აზროვნებისაკენ სწრაფვა რადიშ თორდიას გაუჩნდა თბილისის სამხატვრო აკადემიაში სწავლის წლებშივე (1956-62), რაც ძირითადად ყოფითი უანრის ტილოებსა და მონუმენტურ ნაწარმოებებში გამოვლინდა. თუმცა ისიც უნდა ითქვას, რომ ეს ნამუშევრები არ შემოიფარგლება ყოფითობის ტრადიციული გაგებით ან მონუმენტური მრავალმნიშვნელობით. თავისუფალი ნებელობის მხატვარს არასოდეს აკმაყოფილებდა თემისაგან მომდინარე შეზღუდულობა და მონუმენტურ ტილოებშიც ახერხებდა იმგვარი რიტმული ორგანიზაციის შექმნას, რომლის სპეციფიკა დღესაც ინტერესს იწვევს. იქნება

ეს მონუმენტური ტრიპტიქი "შრომა, სიყვარული, ნადიმი" (1967), სადაც მხატვარი რიტმის შესაშურ შეგრძნებას ავლენს; თუ "ერთობა" (1969), რომლის ერთგვარ სტატიკურობას კომპაქტურ სილუეტთა რეჩიტატივი არღვევს და შინაგან დინამიზმს ანიჭებს. ორივე ნაწარმოები მარადიულ, ზოგადსაკაცობრიო იდეალებს განასახიერებს და სიმბოლურ უღერადობას აღწევს ფიგურათა მსუბუქი სტილიზაციითა და კულტურულ-მითოსურ ასოციაციათა მეტაფორულობით. ხოლო ფერთა მონოქრომულ, ოდნავ დახშულ გამაში უკვე მკაფიოდ იკვეთება ფერწერული აზროვნების ის თვისებები, რამაც შემდგომში ცნობილ კრიტიკოს მიხეილ ლაზარევს ათქმევინა: "რადიმ თორდიას სურათების ჭვრეტისას ნათლად ვრწმუნდები, რომ ფერწერა მართლაც სამხრეთის ქვეყნებიდან მომდინარე ფენომენია".

ფერში მედიტაციური ჩაღრმავების პროცესი ლაიტმოტივად გასდევს რადიმ თორდიას მხატვრობას და განსაზღვრავს პირობით ეტაპებად მის დაყოფასაც. საერთოდ, მხატვრის ფერწერის წარმომავლობა პოლიგლოტურ ნიშნებს ატარებს და ძნელია, თავისებურებათა მისეული ახსნა მიესადაგოს ერთ რომელიმე კულტურას. თვით ფერწერი ქართული ხელოვნების ყველაზე მნიშვნელოვან ფასეულობად შუა საუკუნეების კედლის მხატვრობას თვლის და ეროვნული სახვითი ფორმის ერთ-ერთ განმსაზღვრელად მიიჩნევს.

მიუხედავად იმისა, რომ რადიმ თორდიას აღრინდელ ნამუშევრებში მართლაც შეიგრძნობა სულიერი სიახლოვე შუასაუკუნეების მხატვრობასთან, მის ფერწერაში ტრადიციისა და ინდივიდუალურ მიგნებათა სინთეზი არასოდეს დასულა მშრალ სტილიზაციამდე – ორგანულია და მხატვრის ხელწერას უფრო შინაგანად აკავშირებს გარდასული ეპოქის ძიებებთან. მაგალითად, ტრიპტიქის ერთ-ერთ კომპოზიციამში ("ნადიმი") რიტმთან ერთად,

სწორედ ამგვარი დამოკიდებულება წარმოადგენს ნამუშევრის მთავარ მამოძრავებელ ძალას, როცა ნახევარტონთა გადასვლები ეროვნული სკოლისთვის დამახასიათებელ სიმსუბუქეს უახლოვდება და ჰარმონიულად თანაარსებობს შუქ-ჩრდილთა მეტყველ მონაცვლეობასთან.

რადიმ თორდია იმთავითვე არ სჯერდებოდა მიღწეულს და მუდამ დაჟინებით ეძებდა ახალ ფორმას, როგორც მუდმივ ქმნადობაში მყოფ ცოცხალ რეალობას, რასაც განსხვავებულ ექვივალენტამდე მიჰყავდა და ფერწერული აზროვნების ახალ ასპექტებს ხსნიდა. თემის სადაგი განწყობის შექმნის აუცილებლობა მხატვარს კარნახობდა ერთ შემთხვევაში ყურადღება შეეჩერებინა დაძაბულ ხაზობრივ რიტმზე ("ფიზიკოსები", "გოგი ჩიქოვანის პეტი", 1970-71), ხოლო სულ რამდენიმე წელიწადში ფერადოვანი გამა გადადის მაჟორულად მძაფრ კონტრასტულობაში ("სისხლი", "მამლები", 1974), რაც გამონვეული იყო ისევ და ისევ ფერთა ურთიერთმიმართებისადმი ინტერესის გაუნელებლობით. ამ გარემოებამ თავი იჩინა მრავალფიგურიან მონუმენტურ პანოშიც ("ახალგაზრდობა"), რომელიც რადიმ თორდიამ მეტროპოლიტენის სადგურ "პოლიტექნიკურ ინსტიტუტისთვის" შეასრულა. ეს ნაწარმოები საყურადღებოა არა მხოლოდ მხატვრული განზოგადების თავისებურებე-

ბით, არამედ კომპოზიციურ-კოლორისტული გადაწყვეტის თვალსაზრისითაც. მხატვარი შეგნებულად უვლის გვერდს თემის ტრადიციულ ხორცშესხმას და აქცენტი გადააქვს დროთა კავშირის წარმოჩენაზე, რაც ხაზგასმულია სხვადასხვა ეპოქის ფასეულობათა სიმბოლური მინიშნებებით, ხოლო ნაირფერი სმალტა ცხადყოფს თამამ კოლორისტულ ძიებებს.

სწორედ ამ მიზანსწრაფულმა ძიებებმა განაპირობა ფერწერული პოეტიკის ის ცვალებადობა, რომელიც 80-იან წლებში გამოკვეთილ ხასიათს იღებს და საბოლოოდ აყალიბებს რადიკალურ თორდიას მხატვრულ-სააზროვნო სისტემას. ამიერიდან მხატვარი სულ უფრო და უფრო ხშირად მიმართავს ნატიფ კოლორისტს და თითქმის უგულვებლყოფს, უკუაგდებს საგნობრივ იდენტიფიკაციასა და სილუეტის მკაფიოებას. ამ ოპუსების პარტიტურა გამოირჩევა გამჭვირვალე ფერწერულობითა და ფაქიზი ტექსტურით, რაც გარკვეული ჰარმონიის შექმნის ამოცანას ემსახურება და გამოწვეულია გარესამყაროსადმი თავისებური დამოკიდებულებით – რადიკალურ თორდია ტოლერანტული ბუნების პიროვნებაა და მუდამ ისწრაფვის იდეალური ნონასწორობისკენ. ამით აიხსნება ის გარემოებაც, რომ მის სააზროვნო სივრცეში ერთგვარი მშვიდი დიალოგი მიმდინარეობს კონკრეტულ მოდელებსა და წარმოსახვით სახეობრივ ექვივალენტებთან. ცხადია, ეს არ ნიშნავს დღევანდელობის კრიზისული სიტუაციისადმი ინდიფერენტულ დამოკიდებულებას, არამედ აღქმული უნდა იქნას ტოტალური გაუცხოებისადმი ხელოვანის თავისებურ პროტესტად ან გაბრძოლებად, გამქრალი ჰარმონიის მოსაძიებლად (“თოფიანი კაცი”, “გაქცევა”, მარტოობა” და იქვე — ლირიკულ-ნოსტალგიური განწყობით აღსავსე “ვარდისფერი დღე” ან “თეთრ კედელთან” და სხვა). უთუოდ ამიტომაც იზიდავს ფერმწერს რენესანსული აზროვნების პარადიგმები (ზოგადსაკაცობრიო ჰუმანური კულტურის კონტექსტში) და ამიტომ ათავსებს თავის პერსონაჟებს იმპრესიონისტულად განზავებულ ფერ-სინათლის სამყაროსა თუ თითქმის განწყენებულ სივრცეში. ეს თავისებურება აშკარად თვალშისაცემია 1995-2005 წლებში შექმნილ ტილოებში, რომლებიც მუდამ ინარჩუნებს ამაღლებულისკენ ჩვეულ სწრაფვას და გადამდებ ოპტიმისტურ ნოტებს.

აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ მიუხედავად პარადიგმული რეპრეზენტაციებისა, ყველა სუ-

რათში შეიგრძნობა სისხლხორციული კავშირი მშობლიურ გარემოსთან, თუმცა ეს არასდროსაა ხაზგასმული აშკარა მინიშნებებითა და ეთნოგრაფიული აქსესუარებით. ერთი შეხედვით, რადიკალურ თორდიას ნამუშევართა უმრავლესობა პორტრეტებსა და ყოფით კომპოზიციებს წარმოადგენს, მაგრამ მასთან ჟანრის ცნებაც პირობითია. მხატვრის მოდელები უფრო ემოციურ გარდასახვას ემორჩილებიან და აქცენტი გადააქვთ კონტრასტულ განწყობაზე, რაც ფერთა გამაში, პულსირებით ნაძერწ ფორმასა და კოლორიტში უნდა აირეკლოს. ამ ნამუშევრებს არ ახასიათებს სიუჟეტური

თემატიზირება. მიუხედავად იმისა, რომ სემანტიკური თვალსაზრისით მათში ყოველთვის არსებობს ტოპოლოგიური გარკვეულობა და მაყურებლისთვის მუდამ ნაცნობია ამა თუ იმ მოტივის წარმომავლობა, თითოეული სურათი ახალ ვირტუალურ რეალობად გვევლინება და შესაძლოა, ჩვეულებრივ საგანთა ურთიერთმიმართებაც კი რალაც მისტიკურს ატარებდეს.

ბუნებრივია, ეს გარემოება არ არის შემთხვევითი. რადიკალურ თორდიას მხატვრობა გრძნობად-ჭვრეტითის სინთეზს ემყარება და ფერისადმი მედიტაციურ დამოკიდებულებასთან ერთად, ემსახურება უფრო ყოფიერების ძნელად მოსახელთებელი ჩქამის “დაჭერას”,

ვიდრე მის დრამატულ პლასტებში ჩაღრმავებას. მხატვრისთვის მთავარია თუნდაც მყისიერი შთაბეჭდილებიდან მიღებული იმ იმპულსის აღბეჭდვა, რომელიც ღრმა ემოციას აღუძრავს და ახალ, მანამდე უცნობ დამოკიდებულებას კარნახობს. საერთოდ კი, რადიშ თორდიასთვის შემოქმედებით იმპულსად შეიძლება იქცეს სამყაროსეული ჰარმონიის ნებისმიერი ფორმით გამოვლენა, ვინაიდან იგი, უპირველეს ყოვლისა, მის მშვენიერების კატეგორიამდე აყვანას ესწრაფვის და საკუთარ ძიებასაც ამ უმთავრეს ამოცანას უმორჩილებს. ფერმწერი თითქოს უაქიზად აყურადებს ამა

თუ იმ იმპულსს, თუმცა ჩანაფიქრიდან მის რეალიზაციამდე მეტამორფოზის გზა მაინც ქვეცნობიერია და არასოდეს თავსდება ლოგიკური განვითარების ჩარჩოებში, ანუ როგორც ერთ-ერთ ინტერვიუში თავად აღიარებს: „ამ ნაწარმოებებში ბევრი რამაა როგორც იმპროვიზებული და სპონტანური, ასევე ჩემგან გაუცნობიერებელიც.“

სამყაროს ზოგადი კანონზომიერების მის კონკრეტულ გამოვლენაში მოძიებისა და ლირიკულ რემინისცენციებად გარდასახვის ნიშნით გამოირჩა რამდენიმე წლის წინ თბილისში, სურათების ეროვნულ გალერეაში ექსპონირებული ნამუშევრებიც (ეს გახლდათ მხატვრის ნაწარმოებთა ერთ-ერთი, მორიგი გამო-

ფენა, სხვადასხვა წლებში, თბილისის გარდატუნისში, მოსკოვში, კიოლნში, დრეზდენსა და სხვაგან გამართულ ექსპოზიციების შემდეგ), გამოფენას ლაიტმოტივად გასდევდა სულიერ-ზნეობრივი სანყისი და ასოციაციურ-წარმოსახვითის კონტრაპუნქტული მონაცვლეობა, რომელიც სამყაროს რომანტიზებული აღქმის პანორამულ სურათს ქმნიდა და ფერწერული სისტემის სტაბილურობას ავლენდა.

ცხადია, ეს სტაბილურობა ბევრ განსხვავებულ ინტონაციასა თუ ნიუანსობრივ პლასტს შეიცავს და არც შინაარსობრივი დატვირთვის სიმწირეს განიცდის. გამოფენამ კიდევ ერთხელ დაგვანახა, რომ მხატვრის „მე“-ს რეალიზება კვლავ შორს დგას ყალბი პუბლიცისტური პათოსისგან და ერთგულად მისდევს უკანასკნელ წლებში დასახულ ამოცანას – აქციოს სასურათე სიბრტყე ჰარმონიის, შემწყნარებლობისა და თანაგანცდის სახეობრივ ექვივალენტად. სწორედ ამიტომ მიმართავს იგი არაერთხელ ნაგრძნობი თემის პერიფრაზებს, ამიტომ გვევლინება ასოციაციურ-მეტაფორული სცენებისა თუ პორტრეტთა სამყარო ერთი და იგივე, ჩვენთვის უკვე ნაცნობ ტიპაჟთა ერთგვარ კონგლომერატად, რომელიც იერს იცვლის სიტუაციისდა მიხედვით და სამყაროსეული მეტამორფოზების უსასრულო ვარიაციებს ქმნის. რადიშ თორდიას მხატვრული კრედოს თავისებურ განაცხადად შეიძლება მივიჩნიოთ იმ “კრებითი” კომპოზიციის (“მხატვარი”, 1982) სტრუქტურა, რომელიც ფერმწერისა და მის მუდმივ მოდელთა (გოგონა ქოლგით, დედა ბავშვით, მუსიკოსი, ყვავილები, ჩიტები და სხვ.) ურთიერთმიმართებას წარმოაჩენს, ვინც მას გარესამყაროს ჰარმონიული არაერთგვაროვნების გამოვლენაში ეხმარებიან და ხელოვანის სულში აღმოცენებულ შეგრძნებათა “გამტარად” გარდაიქმნებიან.

სწორედ ეს პერსონაჟები წარმოადგენენ მხატვრისთვის სადა მოტივების ვარიანებისა და მრავალნიუანსობრივი ფერწერის მთავარ კომპონენტებს, გვევლინებიან მხატვრული შემეცნების უწყვეტი განვითარების თანმიმდევრულ წარმოჩენად, რომლის ყურადღების ცენტრში ყოველთვის ადამიანი მოიაზრება. თვით არაფიგურატიულ კომპოზიციებშიც კი იგი თანაარსებობს სამყაროსთან მარადიულ ურთიერთკავშირში – იგულისხმება დაშიფრულ ქვეტექსტში, შეგრძნებათა იმ განსაკუთრებულ ნაკადში, რომელიც ერთი შეხედვით

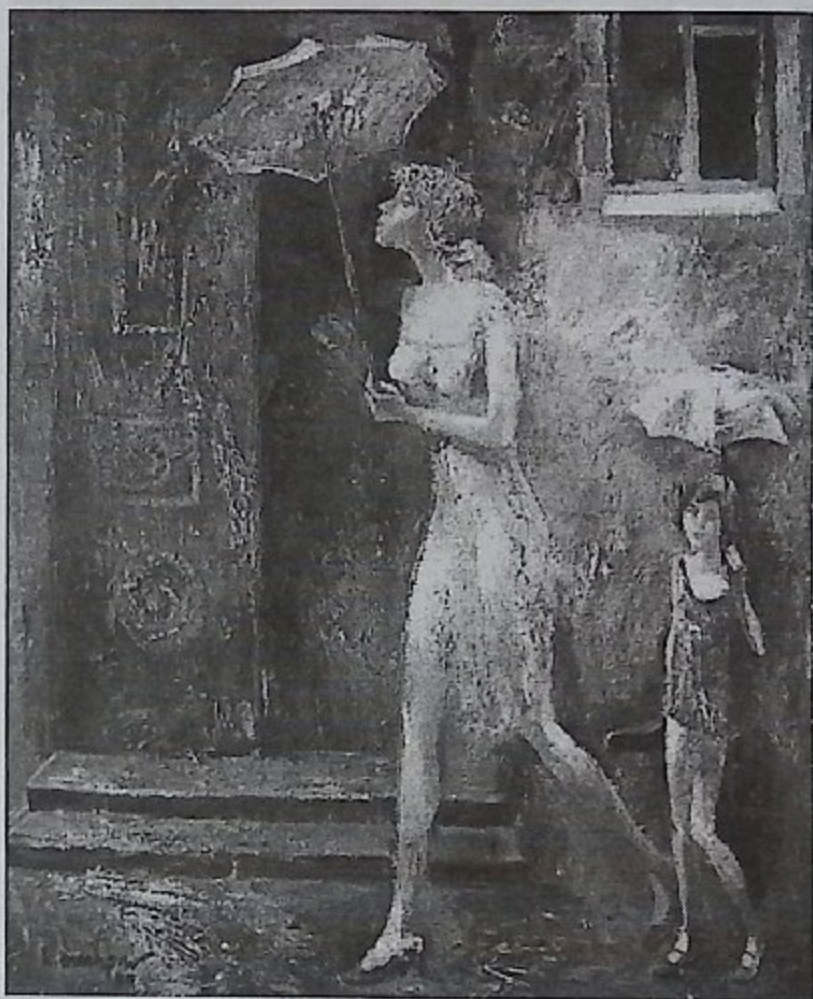
მოუხელთებელია და რეციპიენტმა უნდა ამოიცნოს.

შეგრძნებათა განსაკუთრებული ნაკადის უპრეტ მეტაფორას მხატვრისთვის წარმოადგენს ხელოვნების მარადიული სანყისის – ქალის თემა. ფერმწერი ადრეც საკმაოდ ხშირად მიმართავდა ამ “მნიშვნელობით” მანიპულირებას (თუნდაც მაშინ, როცა 1966 წელს უბრალო გლეხ ქალში თითქოს სამყაროს დედა განსახიერდა), რასაც იმთავითვე სულიერ-ფიზიკური ჰარმონიისადმი ინტერესი განაპირობებდა, ხოლო უკანასკნელ ნამუშევრებში მას გარდაქმნის იმგვარ ფერწერულ ალეგორიად, რომელიც სიცოცხლით ტკბობის ჯანსაღ გამოხატულებასთან ერთად (განსაკუთრებით შიშველ მ.ოდელეებში), ჭარბად შეიცავს ყოფიერების სევდას და მხატვრისთვის ნიშანდობლივ ლირიკულ ნოტებსაც. მისი ქალები შორს დგანან რენუარის ქალთა ტიპაჟებისა და თუნდაც ქართული მხატვრობიდან ცნობილ კარნავალურ სცენათა გმირებისაგან. ისინი უფრო ნაზი, თითქოს დაუცველი არსებები არიან, რომელთაც ისეთივე ფაქიზ მოპყრობას საჭიროებენ, როგორც სამყაროსეული ნონასწორობა და ჰარმონია. ეს ჰარმონია კი მუდამ თანაარსებობს და კონსტატაციას პოულობს როგორც განზოგადებულ პორტრეტებში (ისინი თითქმის ყოველთვის დაუკონკრეტებელია და აქცენტი აქაც ფერწერულ-დეკორატიულ სანყისზე გადადის, თუ არ ჩავთვლით “ავტოპორტრეტს”, “მანანას პორტრეტსა” და მხატვრის ცხოვრების ერთგული თანამგზავრის, მარინა გველესიანის ფსიქოლოგიზმით გამსჭვალულ პორტრეტს), მყისიერად აღქმული გრაციით შთაგონებულ ქოლგიან ქალთა, მსახიობებისა და მუსიკოსთა (“მუსიკა”, “ქალი ვიოლიონითი”, “კონცერტი” და სხვ.) ურიცხვ ვარიაციებს.

ნიშანდობლივია, რომ რადიმ თორდიასთვის ძალზე ახლობელი მუსიკის თემაც ქალს უკავშირდება. იგი განასახიერებს მელოდიური ბგერის მთრთოლვარებასა და დინამიკას. ცხადია, ეს იმპულსიც ასოციაციურია და განცდის ხელშესახებობას უფრო სიმბოლურად ავლენს (მიუხედავად იმისა, რომ “ზაფხულის დღე”, “მუსიკა” თუ სხვა, არაა მოკლებული გარკვეულ ილუზორულობას). მხატვარი არც აქ ღალატობს საკუთარ პოზიციას და ზუსტად ნაგრძნობ რიტმში ისევ და ისევ ფერს უღრმავდება. გამჭვირვალე, საოცრად მსუბუქ ნახევარტონთან შერწყმულ პასტოზურ მონას-

მთა ვიბრაცია აქაც მრავალნიუანსობრივ ფერწერას ქმნის და მხატვრის შეგრძნებათა ადექვატურ მეტაფორად გარდაიქმნება.

ეს გარდასახვა მრავალფეროვანია და არასოდეს არის რეგლამენტირებული. თუ ერთ შემთხვევაში მინორულად უღერს და მუქ კონტრასტსაც არ გაურბის (“მსახიობი”) შესაძლოა, სხვაგან ნატიფ, მოციმციმე (“ქალი სარკესთან”), ბაც მოვერცხლისფრო ტონებში აირეკლოს (“ქალი ველოსიპედით”) ან სულაც რომელიმე ლოკალური ფერის უსასრულო გრადაციამდე განსხეულდეს (“ქალი ჩიტით”), როცა ნახევარტონთა გადათამაშება სივრცე-

ში მის (თუნდაც თეთრის) უსაზღვრო შესაძლებლობებს ხსნის და კონკრეტული განწყობის ადექვატურ ფორმას იძენს – ძერწავს იმ ემოციურ ატმოსფეროს, რომელიც გადამდებ სიმშვიდეს გვაზიარებს.

რადიმ თორდიასთვის მთავარი სწორედ იმ ემოციური გარემოს ასახვაა, რომელიც მასზე წარუშლელ შთაბეჭდილებას ახდენს და შესაძლოა ერთგვარად თეატრალიზებულ ატმოსფეროშიც წარმოჩნდეს (“მოგონებები ბავშვობაზე”, “ცირკი”, სადაც აქა-იქ “მიმობნეულ” ჯამბაზებში, აკრობატებსა თუ სხვა პერსონაჟებში მუდამ მოიძიებთ იმ ემოციურ მუხტს, რომელმაც განცდის გარკვეულ ტრანსფორმაციამდე უნდა მიგვიყვანოს). საცნაურია ისიც, რომ მხატვრის ნებისმიერი ოპუსი, იქნება ეს ყოფით-კარნავალური კომპოზიცია (“კვი-

რადღე", "კაფე"), კულტურულ-მითოსური ასოციაცია ("პარისი და აფროდიტე", "პანდორას ყუთი") თუ ბიბლიური მოტივების რეპრეზენტაცია ("ხარება"), თვით ანიმალისტური სურათიც კი, გარესამყაროზე რეაგირებას ახდენს მარადიულ ფასეულობებზე დაყრდნობით და მუდამ ავითარებს ესთეტიზმის, როგორც ჰარმონიულის აღქმის ტენდენციას.

სწორედ ამ თავისებურებებმა განაპირობა მხატვრის ფერწერისადმი შეუხელებელი ინტერესი როგორც რესპუბლიკურ, ისე საერთაშორისო გამოფენებზე (სირია, აშშ, ინდოეთი, იუგოსლავია, საფრანგეთი, ესპანეთი, ჰოლანდია, იტალია და სხვ.), ამიტომ ინახება მისი ნამუშევრები სხვადასხვა ცნობილ მუზეუმებში, გალერეებში (საქართველოს ხელოვნების მუზეუმი, ეროვნული გალერეა, მოსკოვის აღმოსავლეთის ხალხთა მუზეუმი და ტრეტიაკოვის გალერეა, კიოლოს პეტერ ლუდვიგის მუზეუმი, სანკტ-პეტერბურგის მუზეუმი და სხვ.) და კერძო კოლექციებში. რადიშ თორდიას ხელოვნებას განსაკუთრებული წარმატება ხვდა გერმანიაში, სადაც ინტენსიურად თანამ-

შრომლობს კიოლოს, დუისბურგის, დრეზდენისა და სხვა ქალაქების გალერეებთან. ამ წარმატებას მონაწილეობს ადგილობრივი პერიოდის („Freie welt“, „Erfikweis“ და სხვ.) რეცენზიები, რომლებიც მის ნამუშევრებს "მაღალესთეტიკურობის", "სიხარულის მომნიჭებლობისა" თუ "იშვიათი ოსტატობის" ჭეშმარიტ მაგალითად მიიჩნევენ (კ. ფლემინგი, შ. იუნგერი, ი. რიგელი და სხვ.). არანაკლებ დიდი ინტერესი და გამოხმაურება გამოიწვია მხატვრის გამოფენებმა ნიუ-იორკსა (2002) და ვაშინგტონში (2005), რის შემდეგაც მისმა ნამუშევრებმა არაერთ გალერეასა თუ პრესტიჟულ კოლექციაში "დაიდო ბინა" და ალბათ მალე ნიუ-იორკის ცნობილ აუქციონზეც ვიხილავთ.

მხატვრის ფერწერასთან თითოეული შეხვედრა ცხადყოფს, რომ რადიშ თორდია ისევ უნივერსალური ჰარმონიის ძიებაშია და მშვენიერების კულტის დამკვიდრებისაკენ ისწრაფვის, კვლავ ინარჩუნებს სახვით დამაჯერებლობასა და იმ დიდ სულიერ ენერჯიას, რაც მისი ხელოვნების მოყვარულთათვის მარად სიხარულის მიმნიჭებელია.

კონსტანტინე გამსახურდია

ილია ჭავჭავაძე

ყოველი დროისათვის ღრმა სიმბოლოდ დარჩება ის მომენტი, როცა მოსემ თავისი განაწამები ერი ვულკანურ მთასთან მიიყვანა. ცეცხლშია აი ის დიდი მაგია. ყოველი დრო, ყოველი რელიგია და ყოველი დროის პოეზია ამ ცეცხლს უკავშირებს თავის პირველყოფას. ჩვენ სამშობლოსთან დაკავშირებული მითიც ერთი ადამიანის ხელით მასებისადმი ცეცხლის გადაცემის შესახებ გვიამბობს.

ცეცხლი დასაბამიდანვე წმინდანობის ნაწილად არის მიჩნეული. ცეცხლი მუდამ სუბსტანციურ არსობად ჰქონდათ წარმოდგენილი, ცეცხლი — ღმერთი, ცეცხლი — ლოგოსი, ცეცხლი — იარაღი მოგვებისა და ფაკირების ხელში მასების დასაელექტრონებლად არჩეული, ცეცხლი ვითარცა ემანაცია ღვთაებრივი სულისა, ათორმეტ მოციქულის თავზე გადმოსული, ცეცხლი — კატარზის. აქედან მცნება განათებისა იდენტურია კულტურასთან. ძველ ინდოელთა რიტუალებშიც ცეცხლია ცენტრალური პუნქტი ღმერთთაყვანისცემისა. თანამედ-

როვე დასავლეთის კულტურაც უშველებელი ცეცხლის ბორბლიანი ეტლის სახით უნდა წარმოვიდგინოთ.

საქმე მუდამ ამ ცეცხლთან ზიარებაშია, ერისთვის სწორედ ამ ცეცხლში მონათვლაა საქმე.

არის რაღაც საშინელი მოირა ამ გარემოებაში, რომ ათასების ტკივილი ერთმა უნდა გადაიტანოს, ათასების მაგივრად ერთია მლოცველი და ჯვარზე გამსვლელი, ათასების ვარამი ერთმა უნდა იგრძნოს.

ასე იყო მოსე, ასეთი იყო ბუდდა, ასეთი იყო ქრისტე და ქრისტიანული სარწმუნოებაც. იმიტომ არ იწამა იგი მასიურმა ჰომოლოგურმა აღმოსავლეთმა, რომ აქ „ჩვენ“ ყოველთვის უფრო ძლიერია, ვიდრე „მე“.

ქრისტიანობაც ინდივიდუალისტური რელიგიაა დასავლეთისა, რამდენადაც მთელი დასავლეთის კულტურა, მისი ეთოსი, მისი ფილოსოფია, მისი ხელოვნება ინდივიდუალისტურია. თეორიამ „ხელოვნება ხელოვნებისათვის“ შეიძლება სულ მალე ბანკროტი გამოაცხადოს, რადგან ჩვენი დროის ახალი ეთოსით გაბრწყინებული იდეალიზმი ახალ მასშტაბებს ეძებს ხელოვნებაშიაც. ამ მხრივაც სულ ადვილია ილია ჭავჭავაძესთან კონტაქტის მოძებნა.

“დიდის ღმერთის საკურთხევლის მისთვის ღვივის ცეცხლი გულში, რომ ერისა მოძმე ვიყო ჭმუნვასა და სიხარულში“.

თუ ქართულის მასშტაბით მივალთ ილიასთან, აქ ყველაზე უნინ მისი პიროვნება გეცემათ თვალში. არც ერთ ქართველ მწერალს გასულ საუკუნეში ისეთი ლოგიკურად გამიჯნული და მტკიცე მსოფლმხედველობა არა ჰქონია, როგორც ილია ჭავჭავაძეს ჰქონდა ის, რაც მის საუკუნეში არამც თუ არც ერთ ქართველ მწერალს, არც ერთ ქართველს არა ჰქონია, ეს იყო პიროვნება.

პიროვნება უდიდესი სამკაულია ადამიანისა, პიროვნება დიდი და ძლიერი ხასიათის მატარებელი. მე მინდა ილია ჭავჭავაძე გამოვარჩიო მთელ ქართულ მწერლობაში. სწორედ ამ ხასიათიანი პიროვნებით. ისეთ ქვეყანაში, სადაც ინდივიდუალისტური კულტურა სუსტია, სწორედ ამგვარ ქვეყანაში იშვიათია ხასიათიანი პიროვნება, ხასიათი პიროვნების კულტურის გრადაციას... უკულტურო ერს სწორედ თავისი უხასიათობის მიზეზით იმორჩილებს კულტურული.

ხასიათის უდიდეს კრისტალიზაციად მოსე ითვლება ყოველ დროში, მიქელანჯელოს მოსე გრანიტის ბლოკზე მჯდარი. ერთი მისი შემოხედვა ხორცშესხმული მრისხანებაა.

თითქოს უნდა წამოდგეს და უდიდესი მუქარა მის მძლე სახის ნაკვეთებზე აბეჭდილი, ეს არის შიში მისი წარმოდგომისა და ამოდრავების მიმართ აღძრული.

ილია ჭავჭავაძეშიაც იყო უსათუოდ რაღაც დიდი მუქარა, დიდი მრისხანება, დიდი ეთოსი დიდი წინასწარმეტყველისა. ღმერთიც დიდკაცს ირჩევს ყოველთვის თავის ურყევი ნებისყოფის ეგზეკუტორად. როგორ სჯეროდა ამ მართლაც დიდკაცს, რომ ის დიდის ღმერთის საკურთხეველის ცეცხლის მატარებელი იყო!

ამიტომაც ილია ჭავჭავაძის პიროვნება მადლია საქართველოს გასული საუკუნის გაუხარებელ ისტორიაში. მე მგონია საქართველოს სულს დიდხანს, კიდევ დიდხანს დასჭირდება სისტემატიური განწმენდა იმ საშინელი ბალასტისაგან, რომელიც შემოიჭრა ჩვენს სხეულში და სულში აღმოსავლეთის პასიურობისა და აზიური ინერტიულობის სახით.

ქართველობა გადაურჩა ისტორიის სასტიკ გრიგალებს იმიტომ, რომ ჩვენი ხასიათი პროტოპლაზმასავით მერყევი და მოქნილი იყო. დანგრევა, დაღენა შეიძლება მხოლოდ მკვიდრი სხეულების.

ამიტომაც გასაგებია მრისხანება ქსერქსესისა, რომელმაც ზღვის წყალი ნკებლებით ვერ გასტეხა. ქსერქსესის მრისხანებით ბრუნდებოდნენ საქართველოს ლაშქრობიდან თემურ ლენგები, მურვან ყრუები, აღამაჰმად ხანები, ალიხანოვები, რადგან ქართველობა დარდანის წყალივით ელასტიურობას იჩენდა მუდამ.

მე მიმაჩნია უდიდეს გამარჯვებად რომაელების გამარჯვება სიკვდილში. ისინი თავიანთ ლეგიონებთან ერთად მწყობრი მარშით ჩავიდნენ სამარეში, როცა მიწაზე მათ ენას, მათ კანონს და მათ ღმერთებს გასავალი აღარ მისცეს. ასეთი სიკვდილი უდიდესი გამარჯვებაა ყოველი ერისთვის.

ჩვენი პასიურობა, ჩვენი ელასტიურობა ჩვენი მონობის ხარკი იყო მუდამ უამს. განახლებულ საქართველოს ახალ ისტორიაში ილია ჭავჭავაძით იწყება ახალი აქტივი ხასიათისა. ახალი დინამიური ძალის შემოჭრას ნიშნავდა ილია ჭავჭავაძის გამოსვლა ჩვენი უახლოესი წარსულის ასპარეზზე.

მის პირველ ნაწერებში "მგზავრის წერილები" ჩაითვლება შედეგად, მე ახლაც მიკვირს, რისი იმედით მოდიოდა ილია ჭავჭავაძე იმდროინდელ საქართველოში... "მოძრაობა" გამოაცხადა მან მსოფლიო განვითარების იმპულსად. ეს იყო უდიდესი პოსტულატი მის გეგმებში...

მოძრაობა ხომ თანამედროვე გაგებითაც იმპულსია კულტურისა, ცივილიზაციის და შემოქმედებისა. მოძრაობა სითბოა, გადაუხურდავებელი ცეცხლი, ენერჯია. საქართველოს კარებთან შეხვედრილ თერგში და მყინვარში ილია თერგს ირჩევს, თერგს — ენერჯიას, მათა და მრღვეველს. მას არ უყვარს მყინვარი — ნირვანა აღმოსავლური პასიურობის, უძრაობის სიმბოლო. მარტო ამ სიტყვებით ილია გაცილებით უფრო თანამედროვეა, ვიდრე რომელიმე მწერალი მის პლეადას ჩამორჩენილი, რომელიც დღესაც სწერს, რადგანაც წერა ისევე ძნელად გადასაჩვევი ჩვეულებაა, როგორც ლაპარაკი. ილიას დროს ამდენი კამათიც არა ყოფილა ხელოვნების ნაირნაირი თეორიების გამო.

ილია ხელოვნებასა და რელიგიას შორის დიდ მანძილს არ ხედავდა, ასე უყურებდა ყოველი დიდი მწერალი ლიტერატურას. მართლაც ტომები შეიძლება დაინეროს ლიტერატურის ინფერნალსა და ცუდ გავლენაზე, თუ მას გამოაკლებთ იმათ ნაწერებს, რომელთაც ხელოვნება მუდამ რელიგიის მომიჯნედ ეგულებოდათ.

თუ რელიგიური პროცესი თაყვანისცემისა ისევე ძლიერი არ არის მწერალში, როგორც სკეპტიკური ცხოვრების უარყოფისა, ამგვარ მწერალს ღირსეულნი არასოდეს თაყვანს არ სცემენ.

მე არ ვიცი, ჩვენ წინ წავედით თუ უკან ილიას შემდეგ, ამაზე სხვებმა თქვან, ის კი ვიცი, რომ მისი ერთადერთი ფიქრი და ზრახვა ჩვენს მარად სათაყვანოს დასტრიალებდა თავზე დღენიადაგ.

და მაგონდება დარიალის ხეობაში გაბურძგვნილ, ტყაპუჭიან მოხვევსთან მოლაპარაკე ილია ჭავჭავაძე. მან ყველაზე უკულტურო ეგზემპლარს ქართველთა შორის ათქმევინა ის დიდი სიტყვა, რომელშიაც 30 წლის კამათის შემდეგ ძლივს გაერკვა ქართველი ინტელიგენცია და რამდენი მაგიაა მართლაც ამ სიტყვებში! არიან სიტყვები, რომელნიც ველის ყაყაჩოსავით სულ მალე, მეორე-მესამეჯერ ხმარებაზე ჭკნებიან და ცვდებიან, სამაგიეროდ არიან სიტყვები, რომელნიც ზეცის ვარსკვლავებივით არასოდეს დაბერდებიან. ასეთი დაუძველებელი სიტყვებით შემოვიდა ილია ჭავჭავაძე საქართველოში.

"ჩვენი თავი ჩვენადვე უნდა გვეყუნოდესო!"

აქ ვხედავ მე დიდ ანალოგოს: ილია — მოსე. აქ არის გზადაბნეული ერის ვულკანურ მთასთან მიყვანა. აქედან უნდა გა-

დაშლილიყო ქართული რასის წინაშე დიდი სანახები ნებოს მთისა და ახალი ცხოვრებისა. აქვე გაკვანძულია ჩვენი ახალი ისტორიისა და ახალი ყოფის ჯერაც ჰამლეტიკური მერყეობით წარმოთქმული: ჩვენი თავი ჩვენადვე უნდა გვეყუდნოდესო.

მუდამ ახალი იქნება ის მეთოდი ბრძოლისა, რომლითაც იგი თავის წრეს ებრძოდა, ვერც ერთი დიდი პიროვნება ვერაფერს გააკეთებს, თუ მან ჯერ თავისი წრე არ დაამარცხა, არ დაიმორჩილა.

ილიას ბიოგრაფია ჯერაც არ დაწერილა.

ყველა მისი თანამედროვე ამონებებს, რომ ილია საქართველოს დიქტატორი იყო: დიქტატორი ბანკში, დიქტატორი ლიტერატურაში, დიქტატორი სტამბაში.

დღეს ქართველი მწერლები მეგობრულ კილოს ვეძებთ ასოთამნყოფებთან ლაპარაკში, რადგან ვიცით, რომ თუ ასოთამნყოფი გააჯავრე, გაზეთს — “ჩაგიგდებს”. ილია ჭავჭავაძეს “კნიაზს” ეძახდნენ სტამბაში, როცა ის შემოვიდოდა, ასოთამნყოფები ჩვეულებრივ ოხუნჯობას შეწყვეტდნენ.

საინტერესოა ილია როგორც ფეოდალი, როგორ შეეგუენ მასში ლიბერალიზმის იდეები და ნამდვილი “გრანსენიორის” ბუნება ერთიმეორეს. ფუნდამენტურობა იყო ძირითადი თვისება მისი ხასიათისა. ყველაფერში თავისი სიჯიუტით გაჰქონდა. ჯიუტი კარტის თამაშში, ჯიუტი წერაში, ჯიუტი

საზოგადო საქმეში. ასეთ დიდ ჯიუტებს შეუქმნიათ მუდამ დიდი ღირებულებანი. მის ნაწერებში საქართველო გროტესკული კარიკატურებით გამოიხატა. ეს იყო საქართველო აზიური პასიურობის, უვიცობის, სიბინძურისა; საქართველო თათქარიძის, დარეჯანის, დათოსი და სუტკნეინებისა, ის საქართველო, რომელზედაც თვითონვე ამბობდა პოეტი: “ყველა ცრუი, ყველა ყრუი”.

ლუარსაბ თათქარიძის კარ-მიდამო ეს უმახინჯესი სურათია ქართული სინამდვილისა!

სიმბოლური სურათი თითქმის ყოველი ქართული წამონწყებისა და ქართული საქმიანობისა.

არც ლუარსაბ თათქარიძეს გასვლია ვადა, თუმცა ის წოდება მოკვდა, რომელსაც იგი წარმოადგენდა, მაგრამ ბევრ ქართველში დღესაც ცოცხალია თათქარიძისეული დაუდევრობა, უხასიათობა, პასიურობა.

მხოლოდ ოთარაანთ ქვრივში ელავს იმედის ღიმილი, ტყრუშულის ღობით შემორაგვული ეზო ოთარაანთ ქვრივისა და მისი დიდი მომჭირნეობა. აქ არის დიდი პანორამები იმ საქართველოსი, რომელიც არც გუშინ ყოფილა, არც დღეს არის, რომელიც უნდა იქნეს, თუ არსებობა გვინერია, საქართველო აქტიური, დინამიური ენერჯის, საქართველო შრომისა და შემოქმედებისა. “ოთარაანთ ქვრივში” ილიამ სწორედ ის გვიჩვენა, რაც ქართველობას აკლია არა მარტო ეგზემპლიარულად, არამედ ნაციონალურად: ენერჯიული ხასიათი, ენერჯიული პიროვნება.

50 წელი დიქტატორობდა ილია ჭავჭავაძე საქართველოს აზროვნებაში, პოეზიაში, საზოგადოებრივ ცხოვრებაში და მუდამ მარტოობას გრძნობდა.

ილია ჭავჭავაძე უკანასკნელი დიდი საჩუქარია გვაროვნული არისტოკრატის წრიდან.

ილიას გაუტეხელი ხასიათი სიბერემდის შერჩა. არც სახელმა, არც პატივმა, არც ლიტერატურულმა გამარჯვებამ მისი გაუტეხელობა ვერ შეარბილა.

უაღრესად არისტოკრატიული ჟესტი იყო მისი მხრით, რომ მან თავის თანამედროვე საქართველოდან საიუბილეო გვირგვინიც იუკადრისა.

თითქმის ყოველ მწერალში ბუდობს ლუციფერი და კლოუნი. ლუციფერი ნეგატიურობის სტიქიონია, კლოუნი ქალაჩუნაა — ბრბოს ტაშისცემას დახარბებული. ლუციფერი იძლევა მუდამ იმპულსს ბრძოლისა

და შემოქმედებისა.

გაიმარჯვებს თუ არა მწერალში კლოუნი, მწერალს იცნობს თავისი წრე და მრევლი. აქ არის სწორედ მისი სამარეც.

ილია ჭავჭავაძეში სწორედ ლუციფერი უფრო ძლიერი იყო.

“განდეგილში” ილია თემატიკურად განსხვავებულია მთელ მეცხრამეტე საუკუნის ქართულ ლიტერატურაში. ამ პატარა პოემაში ცდაა სულიერი არისტოკრატიზმის გამართლებისა.

განდეგილი ბერის მაღალ შუბლზე მაღალი დაფიქრებაა აღბეჭდილი, მის წყევლაში სააქაოზე გულგაცრუებული ილია ჭავჭავაძის მრისხანება ისმის.

ყოველ ადამიანს უნერია ამქვეყნად ერთგვარ უღელტეხილთან მიღწევა, ყოველ მწერალს და მებრძოლს მოელის თავისი შავი ვატერლოო.

ილია ჭავჭავაძესაც განუმზადა ქართულმა სინამდვილემ თავისი ვატერლოო, რადგან ყოველი გმირი ბოლოს და ბოლოს უნდა დამარცხდეს. საოცარი ბედი ერგო მაინც ილიას. მას მოუხდა ისტორიულ ტენდენციის წინააღმდეგ ბრძოლა საქართველოში. ამ ისტორიული ტენდენციის სახელით აუტეხა ბრძოლა ორ თაობას: უძველესსა და უახლოესს. ამ ბრძოლაში დავაუკაცდა ილია, ამ ბრძოლაში მოხუცდა იგი. პირველი შეტაკება ამ ისტორიული ტენდენციის წინააღმდეგ ილიას მოუხდა გრიგოლ ორბელიანის თაობასთან. გრიგოლ ორბელიანმა “ოქროს ჯაჭვი” არჩია თავისუფლებას, ილიამ თავისუფლება გამოაცხადა უდიდეს პოსტულატად.

ილია რომ ჩვეულებრივი საშუალო კაცი ყოფილიყო, მას მუდამ გაუჩნდებოდა მიმდევრები და მოწაფეები, მაგრამ დიდი კაცი მუდამ უმემკვიდროდ კვდება. რადგან

დიდი კაცი ყოველთვის დიდი საფრთხეა იმ სოციალური წრისთვის, რომელშიაც მას ბრძოლა და მოქმედება უხდება.

დღეს ყოველივე ბრძოლა ორგანიზაციულად სწარმოებს, როგორც პოლიტიკური, ისე ლიტერატურულიც. ვერც ერთი დიდი პიროვნება დღეს ორგანიზაციულ შეტევას ვერ გაუძლებს. ეს ტრადედიცია თუ გნებავთ ჩვენი ეპოქისა, რომ გმირი — ჰეროს, რაც უფრო დრო მიდის, უფრო უმწეო ხდება. ილია ჭავჭავაძეც ნაცრისფერმა ჟურნალისტებმა დაამარცხეს. მით უფრო ტრადიციული იყო ეს დამარცხება, რომ მის წრეში ერთი კაციც არ აღმოჩნდა, რომელიც მას მიეშველებოდა.

დღეს ქართველი ერი ხელახლა იკრებს ახალ ენერჯიას. მიტომაც განსაკუთრებით გვენატრება ჩვენ ძლიერი სიტყვა და ძლიერი საქმე, მიტომაც უნებურად ვიხედებით უკან. ჩვენ ისევ გვინდა მრისხანე შემოხედვა ერის ბელადისა, ჩვენ კიდევ გვინდა ვულკანურ მთასთან მიყვანა.

დიდი სიყვარული გმირისა და წმინდანისადმი არასოდეს გაცივდება ერის გულში. ქართველ ერს იმ საწყალი გლეხის ბიჭის სახელიც არ დავიწყებია თავის სიმღერებში, რომელმაც სისხლით აგებინა პასუხი საქართველოს სისხლის მსმელს, არც იმ ჭაბუკის სახელი, რომელმაც კისრამდე ცემენტში ჩააკირვინა თავი, საქართველოს მტრების წინააღმდეგ ასაგებ ციხე-გალავნებში.

მით უმეტეს ვერ დაივიწყებს ახალგაზრდა საქართველო ილია ჭავჭავაძის სახელს, რომელიც 50 წელი ამაყი სარანგი იყო ქართული სულისა და სიცოცხლე თავისი მოწამეობრივი სიკვდილით დაასრულა.

მინა და ღმერთი ორივე სისხლს მოითხოვს ერის რჩეულთაგან. ამაშია ღრმა მისტერია ჩვენი აქ ყოფნისა.

1922. 10 სექტემბერი

ფოტოსურათზე: ჯანსუღ ჩარკვიანი და ნოდარ დუმბაძე სტუმრად უზბეკ მწერლებთან. ტაშკენტი 1983 წ.

ყურადღება!

ჟურნალ „ლიტერატურა და ხელოვნების“ გამოწერა შეიძლება „სახალხო ბანკის“ ნებისმიერ ფილიალში საქართველოს მასშტაბით:

- 1 თვით 3ლ.
- 3 თვით 9ლ.
- 6 თვით 18ლ.
- 1 წლით 36ლ.

ჟურნალის გამოწერა ასევე შესაძლებელია სს „მაცნეს“ პუნქტებში.

რედაქციაში შემოსული მასალები ავტორებს არ უბრუნდებათ

კომპიუტერული უბრუნველყოფა:
დავით გუგუშვილი

რედაქციის მისამართი:

რუსთაველის გამზ. 42
ტელ.: (+995 32) 93 18 69; (+995 99) 25 60 14.
E-mail: vajao@mail.ru Web: www.litandart.com.ge

რადიმ თორდია

აღმოსავლურ მოტივზე

რადიმ თორდია

ქალი ქოლგით

რადიმ თორდია

ორი ჯირაფი

რადიმ თორდია

ოცნება

b. 20/2

ფაბიკა

ISSN 1512-3189

ბ. 20/2